fondată în 1895
bpt
serie nouă

howells

ascensiunea lui silas lapham

William Dean Howells

ASCENSIUNEA LUI SILAS LAPHAM
Vol. 1

ROMAN

THE RISE OF SILAS LAPHAM

Traducere de ADINA M. ARSENESCU
Prefaţă şi tabel cronologic de PETRE SOLOMON
Ilustraţia copertei TIA PELTZ

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI
EDITURA MINERVA
BUCUREŞTI
1977

PREFAȚĂ

TABEL CRONOLOGIC

BIBLIOGRAFIA OPERELOR LUI HOWELLS

I

II

III

IV

V

VI

VII

VIII

IX

X

XI

XIII

PREFAŢĂ

Cu William Dean Howells s-a petrecut un lucru uimitor, chiar pentru atît de zbuciumata şi plina de surprize istorie a literaturii americane: după ce a dominat, vreme de cîteva decenii, scena literară din Statele Unite (în aşa măsură, încît, pe la jumătatea celui de-al nouălea deceniu al secolului trecut, cînd Howells s-a mutat de la Boston la New York, unii au spus că a luat cu el acolo şi centrul literar al ţării), scriitorul acesta, celebru ca nimeni altul şi încărcat de lauri cum nu mai primise nici unul dintre confraţii lui — nici măcar Mark Twain! — a intrat într-un con de umbră şi a rămas în stare de eclipsă, mai mult timp decît rămîn de obicei aştrii literaturii şi artei, fie ei cît de orbitori. Pe la începutul anului 1917 H. L. Mencken, pe atunci un publicist încă tînăr, care-şi făcea un nume în literatură domolind toate gloriile şi tabu-urile, lansa această întrebare, cu răspunsul dinainte plătit: „Cine mai citeşte romanele lui Howells? Cine mai ţine minte măcar titlurile lor?“

Era limpede că el, unul, nu se ostenise să citească aproape nimic din vasta operă a venerabilului său confrate, căci din cele ...

...într-un articol publicat la 30 iunie 1937 în revista *New Republic.* Respingînd schemele simpliste fabricate de Mencken şi de alţi „rebeli” nietzscheeeni sau freudişti, Arvin arăta că autorul *Ascensiunii lui Silas Lapham* „a fost primul nostru scriitor imaginativ care a examinat cu luciditate şi a înţeles în mod inteligent ce anume se petrecea cu forma şi calitatea vieţii americane, pe măsură ce aceasta se depărta de simplicitatea, de fluiditatea sociala, de relativele libertăţi de la mijlocul secolului, în direcţia hidoaselor disonanţe ale monopolismului şi imperialismului”.

De la articolul lui Arvin încoace s-au scris în Statele Unite numeroase studii şi monografii care

pun în adevărata ei lumină personalitatea de excepţie a acestui scriitor generos şi multilateral, deschizător de drumuri în literatura americană. Semnificativ pentru acest proces de restabilire a adevărului mi se pare a fi însuşi faptul că Van Wyek Brooks, unul din principalii denigratori ai lui Howells în anii ’20, a simţit nevoia să publice, cu patruzeci de ani mai tîrziu o monografic întreagă *(Howells. His Life and World — Howells, Viaţa şi lumea lui)* (1960), în care, departe de a-l mai învinui că ar fi contribuit la „emascularea” şi la „domesticirea” geniului lui Mark Twain — aşa cum afirmase în faimoasa-i lucrare *The Ordeal of Mark Twain (Calvarul tui Mark Twain)* (1920) — îl prezintă pe Howells nu numai ca pe un critic rafinat şi perceptiv, ci şi ca pe autorul „a zece-douăsprezece romane menite să fie citite mult timp de aci înainte”…

Publicarea unor monografii ample şi documentate — ca aceea a lui Everett Carter, *Howells and the Age of Realism (Howells şi epoca realismului)* (1994), ca biografia critică în două volume *The Road to Realism (Drumul spre realism)* (1956) şi *The Realist at War (Realistul în război)* (1958) datorată lui Edwin H. Cady, sau ca monografia *William Dean Howells,* semnată de Clara M. Kirk şi Rudolf Kirk (1962) — a contribuit substanţial la reaşezarea marelui scriitor printre culmile literaturii americane. Totuşi, răul făcut de Meneken şi de alţii nu a fost reparat în întregime; deşi numele lui Howells a încetat sa fie „odios”, opera lui nu e încă suficient cunoscută şi nu beneficiază decît parţial de mijloacele de difuzare în masă, care au permis altor clasici să pătrundă, prin intermediul ediţiilor ieftine („paper-backs”), în conştiinţa unui public larg. Operele complete ale scriitorului îşi aşteaptă încă un soroc, mereu amînat (din ediţia proiectată de autorul însuşi, în cîteva zeci de volume, au apărut în 1911, doar şase volume, care n-au avut urmaşi, din pricina unor gîlcevi pecuniare între editori).

Howells a fost un scriitor neobişnuit de fecund, iar această prolificitate îl dezavantajează oarecum, în raport cu autorii mai cumpăniţi la vorbă, care au intrat în posteritate cu un bagaj mult mai uşor de cîteva cărţi (istoria literaturii americane, şi nu doar ea, abundă în asemenea autori, care au, firește, şi alte merite). Stînd zilnic la masă lui de scris, vreme de aproape şapte decenii, el a lăsat în urmă peste o sută de cărţi, în genurile cele mai variate — de la poezie la roman, de la teatru la memorialistică, de la foileton la eseu. În mai mare măsură decît oricare alt scriitor american, Howells a fost un *literat de profesie,* într-o vreme cînd profesia de literat abia începea să se impună ca o îndeletnicire serioasă şi cinstită. Aproape toată viaţa lui n-a făcut altceva decît să redacteze reviste, să corecteze şpalturi, să citească manuscrise — ale lui şi ale altora — şi să publice cărţi. Pînă şi copilăria lui s-a desfăşurat în umbra unei tipografii — a celei părinteşti — unde a deprins greaua şi nobila meserie a culegătorului de litere. Spre deosebire, iarăşi, de mai toti confraţii lui, Howells a trăit exclusiv din scris, într-o epocă în care acest lucru era şi mai greu de conceput decît astăzi, nu numai în America, dar şi în bătrîna Europă. Şi nu a trăit prost, ci dimpotrivă, foarte bine, din această meserie, deşi a rămas un om modest în prosperitatea lui dobîndită prin trudă şi fără sacrificarea anumitor principii.

În sfîrşit, Howells a fost un scriitor eminamente *american* — în sensul în care Whitman şi Twain au fost la rîndul lor asemenea scriitori — spre deosebire de Henry James, care a trebuit să se expatrieze pentru a-şi putea împlini vocaţia de romancier. Foarte mulţi dintre scriitorii americani continuau să împărtăşească, în cea de-a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea, îndoielile exprimate pe la începutul veacului, de Washington Irving, părintele literaturii americane moderne: „Ţara mea era plină de făgăduielile tinereţii; Europa era bogata în comori agonisite o viaţă întreagă… Simţeam dorinţa să scap de realităţile banale ale

prezentului şi să mă pierd printre umbrele grandioase ale trecutului". (Vezi introducerea lui Irving la The *Sketch-Book 1820*) Viaţa americană le apărea multora dintre scriitori lipsită de substanţă, de densitate, de adîncime, mai ales în comparaţie cu viaţa de pe continentul european. Din această dilemă dureroasă, unii ieşeau urmărind umbrele fantastice ale trecutului puritan în conştiinţa contemporanilor (Hawthorne a excelat în această vînătoare de umbre), alţii, ca Melville, proiectau pe ocean dramele pamînteşti, dîndu-le dimensiuni mitice, iar alţii, ca Henry James, îi purtau pe americani în Europa, spre a le desluşi contururile psihice şi intelectuale, estompate în propria lor patrie.

I-a fost dat lui Howells să demonstreze sistematic, atît cu argumente de ordin teoretic, cît şi cu probele supreme ale artei posibilitatea unei literaturi autohtone axate pe viaţa oamenilor obişnuiţi ai Americii şi inspirate de prezentul lor imediat. Ceea ce făcuse Whitman în poezie, exaltînd „omul simplu, omul independent" şi proclamînd „cuvîntul *democratic,* cuvîntul *mase",* sau Mark Twain în proză, evocînd viaţa pe Mississippi ori în Vestul îndepărtat, făcea, însufleţit de acelaşi spirit democratic, Howells în romanele lui, deliberat realiste, dinadins populate cu ceea ce am numi astăzi „anti-eroi".

De numele lui Howells se leagă una din cele mai lungi şi mai grele bătălii date vreodată în cultura americană — lupta pentru realism. Înainte de a analiza opera scriitorului, se cuvine de aceea să evocăm, fie şi pe scurt, contribuţia lui decisivă la aceasta luptă, care deşi s-a dat şi în alte ţări, a avut în Statele Unite dimensiuni şi caracteristici specifice. În primul rînd, trebuie spus că ea s-a dat mai tîrziu în Statele Unite decît, să zicem, în Franţa sau în Anglia, întîrzierea datorîndu-se atît unor împrejurări istorice (Războiul Civil, mai ales), cît şi unui anumit provincialism cultural, legat de

prelungirea influenţei Angliei în fostele-i colonii nord-americane.

Într-o oarecare măsură, lupta pentru realism a constituit un fel de act final al luptei pentru independenţa Statelor Unite; în orice caz, una din ţintele principale ale atacului îndreptat de Howells împotriva, „romanticismului" — cum denumea el tot ceea ce contravenea realismului — a fost literatura engleză din a doua jumătate a secolului trecut, aflată, după părerea lui, sub semnul unui sentimentalism nociv. Aici se ascunde şi sursa erorilor de judecată comise de Howells în legătură cu Dickens, Scott, Thackeray şi alţi mari scriitori englezi, asimilaţi în focul şi-n zorul luptei, cu liota duşmanilor „romanticişti". (De o exagerare asemănătoare se făcea vinovat şi Twain, condamnîndu-l pe Wal- ter Scott ca autor moral al Războiului Civil, deoarece romanele sale i-ar fi împins pe plantatorii din Sud la actul nebunesc al Secesiunii…)

În lupta lui pentru o literatură realistă, Howells îşi găsea aliaţi în unii scriitori englezi mai vechi — bunăoară Jane Austen — sau mai noi, ea de pildă Thomas Hardy, dar şi-i alegea mai cu seamă din rîndurile scriitorilor contemporani ruşi, francezi, italieni, scandinavi şi spanioli. Deşi autodidact, Howells învăţase încă din copilărie cîteva limbi străine, pentru a putea citi în original operele unora dintre aceşti scriitori. Ajungînd să-şi formeze o cultură întinsă şi temeinică, în ciuda anumitor lacune, el a putut să-şi asume, foarte curînd, funcţia de critic *naţional* şi să facă auzită vocea ţării sale în marea dezbatere despre realism care avea loc pe plan internaţional.

Devenind, în 1871, reductor-şef al revistei *Atlantic Monthly* Howells transformă distinsa publicaţie bostoniană într-o tribună a realismului, de la care ia apărarea scriitorilor autohtoni decişi să descrie „viaţa aşa cum este", şi a unor scriitori străini ca urgheniev, Björnson, Valdes[1] etc.,

preferaţi de el celor englezi tocmai prin faptul că erau legaţi de viaţă şi aveau curajul s-o zugrăvească. Howells e primul, şi întrucîtva şi ultimul, critic american care face „critică de direcţie", axată pe un principiu ferm, şi pusă la unison cu tendinţele majore ale literaturii europene. El îşi exercită această magistratură fără complexe faţă de marea literatură engleză, care a constituit, timp de multe decenii, unica referinţă a scriitorilor americani.

Deşi contestat şi atacat (mai ales în Anglia, dar şi în propria lui patrie), el izbuteşte să se impună, şi să strîngă în jurul lui o pleiadă întreagă de scriitori, cărora le înlesneşte accesul la înţelegerea publicului. Howells e cel dintîi critic american care sesizează profunzimea umorului lui Mark Twain, considerat de obicei ca un „măscărici" veşnic pus pe glume şi pe farse: tot el e primul care atrage atenţia asupra geniului lui Henry James, care nu va uita niciodată încurajarea primită din partea redactorului de la *Atlantic Monthly.* (Într-o scrisoare publicata în aprilie 1912 în revista *North American Review,* cu prilejul celei de-a 75-a aniversări a lui Howells, James îi va spune: „Datoria mea faţă de tine a început cu aproape o jumătate de veac în urmă, în modul cel mai personal cu putinţă, şi a crescut de atunci încoace mereu, odată cu propria ta dezvoltare admirabilă, dar rădăcina datoriei mele a rămas acel beneficiu personal, din tinereţe. Mă refer la faptul că mi-ai întins o mînă redacţională deschisă, în perioada cînd am început să scriu — mă refer îndeosebi la vara anului 1866 — mi-ai întins mîna cu o francheţă şi cu o ospitalitate fermecătoare, care au însemnat pentru mine adevărata mea naştere ca scriitor, prin dobîndirea unei încrederi care avea nevoie de sprijin şi simpatie, încredere în lipsa căreia sînt convins că aş fi rătăcit şi m-aş fi poticnit multă vreme, fără s-o dobîndesc...")

Dacă n-ar fi decît criticul care a promovat, cu o admirabilă statornicie, personalităţile atît de diferite, dar complementare ale lui Mark Twain şi Henry James, Howells tot ar rămîne în cultura americană

ca un critic perspicace şi curajos. El a fost însă, mult mai mult decît atît. A fost, în primul rînd un soi de punte vie între cîteva generaţii de scriitori americani, cărora s-a străduit, şi a izbutit în mare măsură, să le insufle conştiinţa apartenenţei la un destin comun. I-a şi cunoscut personal pe mai toţi scriitorii de seamă din America secolului al nouăsprezecelea, cu excepţia lui Poe şi Melville, i-a cunoscut pe Hawthorne şi pe Emerson, pe Whitman şi pe Longfellov, pe Twain şi pe James, pe Bret Harte şi pe Artemus Ward, şi pe foarte mulţi alţii. Cu firea lui echilibrată, dublată de un discernămînt ascuţit şi de o fierbinte dragoste pentru literatură şi pentru slujitorii ei, Howells a reuşit să adune în jurul lui Nordul şi Sudul, Estul şi Vestul unui continent literar încă neunificat, încă lipsit de identitate, încă împrăştiat în diferite provincii, sau chiar coterii. În acest sens s-a putut spune despre el că a fost însuşi centrul vieţii literare americane şi că mutîndu-se la un moment dat de la Boston la New York, l-a adus cu el acolo.

Howells a fost totodată o punte vie între două epoci din viaţa culturală a Americii, între secolul al nouăsprezecelea şi secolul al douăzecelea. „Mîna redacţionala”, despre care vorbea James, s-a întins cu căldură spre cîteva generaţii succesive de scriitori tineri. Lista autorilor sprijiniţi şi încurajaţi de Howells e impresionantă şi cuprinde nume ca Stephen Crane, George Ade, Richard Harding Davis, Harold Frederic, Robert Herrik, Frank Norris, Hamlin Garland, Edwin Markham, Brander Matthews, Booth Tarkington, — nume care aveau să însemne ceva în literatura americană a secolului XX. Receptivitatea lui Howells la noile talente şi la valorile autentice i-a permis să-i salute şi să-i încurajeze chiar pe scriitorii care nu se conformau „canoanelor“ stabilite de el, dealtfel fără nici un dogmatism. Deşi ostil, personal, naturalismului, în care vedea o abatere de la realism, Howells nu a pregetat să ia apărarea unor prozatori ca Frank Norris, Stephen Crane sau Hamlin Garland, care

împingeau realismul mult mai departe decît ar fi vrut el. Vreme de şase ani, cît a girat (între 1886 şi 1892) rubrica „Editor's Study" (biroul redactorului-şef) a revistei *Harper's Monthly,* Howells a promovat mai mulţi scriitori tineri decît s-au putut manifesta veodată în oricare perioadă asemănătoare din istoria literaturii americane. În cadrul aceleiaşi rubrici, el a continuat sa pledeze pentru cunoaşterea literaturilor străine, recenzînd operele unor scriitori ca Turgheniev, Tolstoi şi Dostoievski, Flaubert, Zola şi Daudet, Ibsen şi Björnson, Giovanni Verga si Valdés. Pentru a ne limita la un singur exemplu, să citǎm concluzia lui Howells la o recenzie a romanului lui Zola, *La Terre*: „Oricît de respingătoare şi sordide sînt faptele pe care le dezvăluie, cartea aceasta nu se cuvine ocolită de cel ce studiază civilizaţia umană, ci dimpotrivă, trebuie căutată şi cercetată cu seriozitate".

Cît de curajoasă era această atitudine pentru epoca respectivă, se poate vedea din răspunsul prompt dat lui Howell de un gazetar (anonim) în ziarul *Daily Times* din Troy, statul New York: „S-ar părea că 10.000 de dolari pe an e un preţ exagerat de mare plătit de firma Harpers pentru nişte materiale de soiul unora din articolele publicate de Howells în revista ei lunară", scria gazetarul, referindu se la contractul încheiat de romancier cu faimoasa editură newyorkezǎ şi învinuindu-l că „se foloseşte de revista *Harper's Monthly* pentru a-şi exprima admiraţia faţă de gunoaiele lui Zola".

Riscîndu-şi poziţia confortabilă în cadrul revistei, şi în general poziţia eminentă, cucerită cu greu în lumea literară din Statele Unite, Howells îşi susţinea cu dîrzenie punctul de vedere, din ce în ce mai radical.

Şi, cu toate acestea, criticii generaţiei ajunse la maturitate în perioada primului război mondial aveau să-i aducă lui Howells, printre altele, reproşul că ar fi cultivat o literatură facil-optimistă, la antipodul celei pe care o elogia, statornic, în articolele sale. În amintitul său studiu din 1920,

Calvarul lui Mark Twain, Van Wyck Brooks cita o afirmaţie a lui Howells, potrivit căreia „aspectele mai surîzătoare ale vieţii" ar fi mai caracteristice pentru America şi mai interesante pentru romancierii ei, şi pretindea că ea ar fi constituit „prima dogmă" a scriitorului. În realitate — aşa cum demonstrează Edwin Cady în monografia lui despre Howells — afirmaţia acestuia a fost făcută într-un anumit context, pe care Van Wyck Brooks l-a trecut sub tăcere. Contextul este o recenzie a lui Howells despre romanul *Crimă şi pedeapsă* al lui Dostoievski, recenzie publicată în cadrul rubricii „Editor's Study" din septembrie 1886. După ce elogia romanul marelui prozator rus (aşezat de el alături de Turgheniev şi de Tolstoi) Howells evoca soarta tragică a lui Dostoievski, condamnat la moarte şi surghiunit apoi în Siberia; după care, încerca să stabilească în ce măsură puteau scriitorii americani aplica lecţia artistică a lui Dostoievski în propriile lor opere. În opinia criticului, formulată în numeroase alte articole, scriitorii americani trebuiau să se ocupe de realitatea concretă, aflată sub ochii lor, nu să imite modelele străine, fie ele ruseşti, englezeşti sau franceze. Or, condiţiile din Rusia ţaristă se deosebeau radical de cele existente în Statele Unite, unde — socotea pe atunci (în 1886) Howells — viaţa era mai puţin tragică. De aceea, „unul din gîndurile trezite de cartea lui Dostoievski este că oricine ar atinge în proza americană o notă atît de profund tragică ar săvîrşi o greşeală, ar comite un fals". „Îi invităm de aceea pe romancierii noştri să se ocupe de aspectele mai surîzătoare ale vieţii, care sînt mai specific americane…"

Sub presiunea anumitor evenimente tragice, petrecute curînd după aceea în Statele Unite (îndeosebi grevele şi manifestaţiile muncitoreşti, sîngeros reprimate de autorităţi la Chicago şi în alte oraşe), Howells însuşi avea să-şi modifice substanţial viziunea despre America, făcînd loc în opera lui, nu doar în cea publicistică, ci şi în cea literară, unor aspecte cîtuşi de puţin „surîzătoare".

Dar în volumul *Criticism and Fiction* (Critică şi roman) alcătuit în mare grabă şi publicat în 1891 la stăruinţele unui prieten editor, Howells a inclus, printre alte eseuri, şi o parte din recenzia despre Dostoievski, cuprinzînd faimoasa afirmaţie despre „aspectele mai surîzătoare ale vieţii". Întreg volumul fiind o pledoarie pentru realism, înţeles ca o metodă de a zugrăvi fidel realitatea, fără a recurge la falsificările şi idealizările „romanticilor", afirmaţia cu pricina nu era altceva decît un îndemn adresat de Howells confraţilor săi, de a fi ei înşişi şi de a scrie despre ceea ce ştiu şi văd. Altfel spus, era un îndemn la autenticitate. Acelaşi îndemn îl adresa romancierul chiar tinerilor săi admiratori, care ar fi vrut să-l imite. Bunăoară, în ultimul său „Editor's Study" din martie 1892, el dădea, „tînărului scriitor dornic să-şi făurească un stil", următorul sfat: „întîi de toate, învaţă să fii om în cel mai larg şi mai adînc înţeles al acestui mult- întrebuinţat cuvînt… Fii un astfel de om, tinere scriitor, iar restul va veni de la sine: frumuseţea frazei, rafinamentul manierei, subtilitatea percepţiei, delicateţa tuşei, tot ceea ce admiri şi ceea ce ţi s-a spus că ai putea dobîndi prin studierea unor romane bune, vei găsi în tine însuţi…").

Aparent, lupta pentru realism dusă de Hovvells timp de multe decenii nu s-a soldat cu succes, căci literatura americană a evoluat, mai ales spre sfîrşitul secolului trecut, în direcţii contrar celei promovate de el. În ultimul decemu al secolului, s-a produs o adevărată avalanşă de maculatură „romanticistă" — cărţi ca *Prizonierul din Zenda* de Anthony Hope, *Graustark* de George Barr McCutcheon sau *Trilby* de George Du Maurier devenind „best-sellers". Aşa cum remarca Edwin Cady în monografia lui, „diversele forme ale unui *best-sellerism* iresponsabil şi neoromantic au cunoscut un adevărat triumf, izbutind să domine gustul popular american şi, adesea, să-l corupă chiar pe «cititorul bun» pînă cînd aveau să fie la rîndul lor eliminate de cinematograf iar acum de televiziune…"

Pe de altă parte, chiar tînăra generaţie de scriitori serioşi, în care Howells îşi punea atîtea speranţe, evolua în direcţia unui naturalism străin de vocaţia lui profundă şi de concepţia lui despre realism. După cum sublinia Lloyd Morris într-un articol din *American Scholar* (toamna 1949) — articol reprodus în volumul *Howells: A Century of Criticism,* apărut sub îngrijirea lui Kenneth E. Eble în 1962 (Southern Methodist University Press, Dallas, Texas), Howells „a fost precursorul şi, întrucîtva, maestrul" lui Norris, Crane, Dreiser etc. „El a dezvoltat însăşi metoda pe care ei aveau s-o aplice cu o îndrăzneală mai mare. Iar această supremaţie *(leadership)* avea să ducă la ofilirea propriilor lui lauri. Publicul pe care îl pregătise pentru urmaşii lui a început în curînd să-i considere demodată opera".

Activitatea de critic militant desfăşurată de Howells este strîns legată de opera lui literară. Criticul şi romancierul convieţuiesc şi se condiţionează reciproc, împrumutîndu-şi unul altuia trăsăturile, ideile şi chiar prejudecăţile şi defectele. Din fericire pentru el, Howells nu e, însă, un scriitor care aplică nişte idei — fie ele juste şi generoase —, el este un creator dublat de un spirit critic înainte de a se avînta în marea bătălie pentru realism, el a fost, din instinct, un observator atent al realităţii. Lecturile intense şi experienţa n-au făcut decît să-i confirme instinctul, transformîndu-l în convingere raţională.

În lunga carieră literară a scriitorului se pot deosebi cîteva etape, delimitate destul de precis din punct de vedere cronologic. Howells începe să scrie foarte de timpuriu, mai ales versuri, care stau sub semnul unor poeţi ca Heine şi Longfellow, imitaţi cu osîrdie în anii adolescenţei, şi chiar mai tîrziu (căci acest mare realist avea să scrie toată viaţa poezii minore…). Potrivit propriei sale mărturisiri, vocaţia de prozator i-a fost revelată de James

Russell Lowell, distinsul poet din Boston, care, citindu-i într-un ziar local o corespondenţă trimisă din Veneţia, unde Howells era consul, i-a cerut un articol despre poeţii moderni ai Italiei şi l-a sfătuit să persevereze în proză. La Veneţia, Howells a descoperit, printre altele, teatrul lui Goldoni, un teatru bazat nu atît pe intrigă, cît pe dialog şi pe comedia de moravuri. Reîntors în Statele Unite, tînărul prozator se instalează la Boston şi încearcă să se adapteze la mediul, nou şi interesant pentru un observator lucid ca el, din vechea capitală a Puritanismului. Primele şase romane, scrise între 1871 şi 1881, îl impun pe Howells ca pe un cronicar amabil şi complezent al vieţii cotidiene din Noua Anglie sau al vieţii unor americani expatriaţi în Italia. „E ca un patinator care execută o sută de piruete graţioase în limitele unui lac larg de numai cîţiva iarzi", scria despre el Thomas Wentworth Higginson (la 2 august 1879, în revista *The Literary World).* În această etapă se plasează două evenimente hotărîtoare pentru evoluţia scriitorului: întîlnirea cu Henry James şi descoperirea (graţie lui James) a lui Turgheniev. Despre relaţiile dintre Howells şi James am mai vorbit; prietenia literară dintre ei i-a înrîurit profund pe amîndoi şi a dus, printre altele, la formularea unui adevărat corp de doctrină asupra romanului, în care aportul lui Howells nu e deloc neglijabil, deşi contribuţia lui James e mai substanţială. De-a lungul întregii lor vieţi, cei doi aveau să se observe unul pe celălalt cu o stimă afectuoasă, nu lipsită de luciditate.

În ce-l priveşte pe Turgheniev, se poate spune că influenţa lui a fost cea mai puternică dintre cele cîteva influenţe care i-au afectat destinul literar. „Viaţa mi s-a arătat sub alte culori după ce l-am citit pe Turgheniev, ea a devenit mai serioasă, mai teribilă, încărcată cu răspunderi tainice, pe care nu le cunoscusem pînă atunci", va mărturisi Howells în volumul *My Literary Passions* (1895). „Iată un maestru care, aparent, nu încerca să elaboreze o intrigă, şi care nici măcar nu încerca să creeze un

personaj, ci se ţinea de-o parte de întreaga poveste, lăsînd personajele să-şi făurească singure intriga".

E ceea ce se străduia să facă şi Howells în cărţile sale, populate cu puţine personaje şi lipsite îndeobşte de intrigă, dar pline de observaţii minuţioase privind comportarea şi înfăţişarea unor oameni „normali". Cea mai bună caracterizare a operei lui Howells în această etapă o găsim într-un eseu publicat de Henry James în *Harper's Weekly* (din 19 iunie 1886): „Dl. Howells detestă o intrigă artificială şi un *dénouement* impus dinafară: îi place ca lucrurile să se întîmple la fel ca în viaţă… Dacă viaţa americană este, în ansamblu — cum nu mă îndoiesc — mai inocentă decît viaţa din oricare altă ţară, nicăieri faptul acesta nu e mai patent decît în romanele domnului Howells, care vădesc o atît de constantă observare a realului şi o atît de mică percepţie a răului…"

Pe la mijlocul celui de-al nouălea deceniu se produce o cotitură în creaţia lui Howells. Romancierul, angajat între timp în marea bătălie pentru realism, căpăta, sub înrîurirea anumitor evenimente, o acută „percepţie a răului", a răului din societatea americană. Desigur, el nu e primul şi nici singurul scriitor american care constată că dezvoltarea impetuoasă a Statelor Unite, după terminarea războiului civil, este însoţită de o degradare tot mai accentuată idealurilor democratice şi a moralei publice. Whitman dăduse încă în 1871 alarma, scriind, în *Perspective democratice:* „Serviciile publice ale Americii — naţionale, de stat şi municipale — în toate ramurile şi departamentele lor, inclusiv cele juridice, sînt mînjite, înecate în corupţie, luare de mită, minciună, rea administraţie… În afaceri (acest cuvînt, modern căpcăun, *business),* unicul scop, prin orice mijloace, este cîştigul de bani. Şarpele vrăjitorului din fabulă i-a înghiţit pe toţi ceilalţi şerpi; tot astfel goana după bani este şarpele vrăjitorului nostru, rămas astăzi singurul stăpîn de pe teren…"[12].

Iar Mark Twain dăduse în *The Gilded Age,* roman scris în colaborare cu Charles Dudley Warner şi publicat în 1873, nu numai un portret al epocii, dar şi numele ei cel mai potrivit: epoca aurită. Howells sesizează ceva mai tîrziu decît Whitman şi Twain îngrijorătoarea schimbare la faţă a Americii, dar concluziile pe care le trage sînt, în schimb, şi mai radicale pe plan artistic. El scrie c]teva romane, în care atacă frontal unele dintre cele mai grave probleme ale contemporaneităţii: *Annie Kilburn, În căutarea unei noi şanse, Calitatea milei* şi *Lumea întîmplării* — romane calificate drept „economice" de către criticul american Walter Fuller Taylor. Într-un studiu publicat în revista *American Lite- rature,* din mai 1932, şi inclus în volumul *The Economic Novel in America,* 1942, Taylor scria în legătură cu aceste romane: „Howells a fost primul romancier american care a atins unele din cauzele fundamentale ale crizei economice şi a pus sub semnul îndoielii baza individualistă a economiei americane".

Howells a realizat acest lucru fără să cadă în didacticism şi în propagandă, ca unii dintre scriitorii contemporani cu el. Concepţia lui despre realism s-a lărgit şi s-a adîncit în strînsă legătură cu adeziunea lui la socialism. Şi în această etapă a avut loc o întîlnire hotărîtoare: Howells l-a descoperit pe Tolstoi şi ideile lui generoase. „Nu mai pot privi niciodată viaţa aşa cum o privisem înainte de a-l fi cunoscut", va mărturisi romancierul în *My Literary Passions,* folosind în legătură cu Tolstoi aproape aceiaşi termeni ca şi cei inspiraţi de descoperirea lui Turgheniev. Influenţa iui Tolstoi a fost însă mai ales de ordin moral, deşi a lăsat urme vizibile şi în creaţia lui Howells, de pildă în cel mai lung şi mai ambiţios dintre romanele sale, *În căutarea unei noi şanse.* Socialismul de nuanţă creştină al lui Tolstoi a găsit un răsunet adînc în sufletul scriitorului american, crescut într-o familie puternic înrîurită de idealurile comunitare ale creştinismului iniţial. (Tatăl lui participase în tinereţe, la unul din

numeroasele experimente utopice menite să transforme America într-o lume a fraternităţii şi egalităţii sociale.)

Socialismul lui Howells, influenţat nu doar de Tolstoi, ci şi de Edward Bellami (autorul celebrei utopii *Looking Backward)* a fost totodată expresia unei experienţe proprii, a unei maturizări interioare, legate de evoluţia societăţii americane. Fiind „nu numai un adevărat artist, şi un mare scriitor, ci — lucru şi mai rar — un om curajos şi drept", cum îl califica într-o scrisoare fiica lui Marx, Howells avea să rămînă toată viaţa un socialist convins.

I s-a reproşat totuşi lui Howells că ar fi propovăduit un „socialism de garden-party" — expresia îi aparţine criticului american C. Hartley Grattan, care nu ezita să afirme, într-un articol publicat în revista *American Mercury* (mai 1930), că Howells ar fi fost „exponentul desăvîrşit al spiritului burghez de la sfîrşitul secolului al XIX-lea în literatura americană"… Proletcultismul a avut o varianta foarte viguroasă în Statele Unite, deşi pe alte baze decît în Europa.

Romanele sociale ale lui Howells nu sînt interesante doar prin ideile lor îndrăzneţe şi prin implicaţiile lor adînci, ci şi prin evoluţia pe care-o marchează în concepţia scriitorului despre realism. Prin ele, romancierul iese din domeniul oarecum limitat, pe care şi-l impusese el însuşi, şi din care păruse la un moment dat să facă o regulă a realismulu american]. Registrul lui artistic se îmbogăţeşte aici substanţial tocmai prin admiterea notei tragice. În acest sens, se cuvine citat răspunsul dat de Howehs, în 1904, lui Schade Van Westrum: „Realismul nu înseamnă preocupare de lucrurile obişnuite ale vieţii. Aceasta a fost interprearea greşită dată iniţial de către adversarii lui, o interpretare care încă mai dăinuie. Dimpotrivă, realismul încorporează în domeniul lui toate lucrurile, atît cele neobişnuite, cît şi problemele de fiecare zi ale existenţei omeneşti, tragediile, catastrofele şi crizele, ca şi întîmplările zilnice

mărunte; dar cum acestea din urmă precumpănesc… realismul susţine că ele, şi nu întreruperile momentane ale vieţii, trebuie să fie mai importante într-un roman care-şi propune să reproducă fidel viaţa.”

La întrebarea lui Westrum, dacă tragediile şi catastrofele nu dezvăluie mai pregnant caracterul oamenilor şi nu sînt „mai eficace din punct de vedere artistic”, Howells a răspuns: „Aceasta e o teorie pe care o dezaprob categoric… Punctul culminant al unei tragedii, climaxul ei, nu dezvăluie pe deplin caracterul omului, ci mai degrabă îi amorţeşte toate facultăţile, toate emo- ţiile, cu excepţia uneia singure — sfidarea, poate frica, sau deznădejdea… Or, viaţa în ansamblul ei nu e neagră, şi nu anulează caracterul omului… În viaţa reală nu există tragedie care să nu fie urmată de ziua de mîine, o zi lipsită, poate, de eroism sub aspect artistic, dar inevitabilă şi inexorabilă. Arta se poate opri unde pofteşte, dar viaţa cată să meargă înainte. Realismul se străduieşte să ia act de continuitate, pe care o consideră mai importantă pentru individ şi pentru omenire decît orice întrerupere violentă. Da, să facem, loc tragediei în roman, ca o parte integrantă a vieţii; dar studiul caracterului omenesc poate fi cel mai bine întreprins în existenţa cotidiană normală.”

Adîncindu-şi concepţia despre realism, fără a-şi abandona vechea şi dîrza credinţă în menirea lui de a oglindi „viaţa aşa cum este”, Howells dădea romanelor sale de maturitate o dimensiune nouă şi binefăcătoare. Astfel amendată, viziunea romancierului ajungea destul de aproape de concepţia unui Melville, care, încă înainte de Războiul Civil, afirmase — în *Encantadas* — că, „ţestoasa e deopotrivă întunecoasă şi luminoasă”, şi adresa scriitorului american (înclinat şi mai mult, pe atunci, spre un optimism facil acest îndemn: „Bucură-te de faţa ei luminoasă, ţine-o mereu la vedere dacă eşti în stare, dar fii cinstit şi nu tăgădui existenţa celei negre…”

Ascensiunea lui Silas Lapham este un roman de tranziţie, un fel de punte de legătură între două din etapele fundamentale ale evoluţiei scriitorului. Henry James îl considera capodopera lui Howells, înainte de a fi citit *Misiunea pastorului,* roman în care — scria James în articolul citat din *Harpers Weekly* — „arta de a conferi un interes palpitant lucrurilor obişnuite şi vieţii lipsite de eroism este dusă la un nivel şi mai înalt".

Howells însuşi ţinea la acest roman mai mult decît la celelalte ale sale, recunoscîndu-se desigur în el ca într-o oglindă, pînă la un punct fidelă. Protagonistul romanului trăieşte, în fond o dramă asemănătoare celei care întuneca, prin 1883—1884, cerul pînă atunci relativ senin al conştiinţei scriitorului: drama spulberării iluziilor în legătură cu democraţia americană. Silas Lapham este un om de afaceri care a izbutit să facă avere prin muncă cinstită, exploatînd o vînă de colorant mineral descoperită la ferma tatălui său. Dar ascensiunea lui financiară şi socială e factice, pentru că are loc într-o societate în care banul, devenind atotputernic, corupe şi distruge toate valorile, inclusiv pe cele ale agoniselii cinstire. Elita aristocratică a Bostonului vede în Silas un „paria", aşa cum însuşi romancierul, venit din Ohio şi devenit redactorul-şef al celei mai influente reviste literare bostoniene, *Atlantic Monlhly,* era privit de fapt ca un intrus, tolerat cu condescendenţă şi în anumite limite. Howells îşi investeşte eroul cu propriile-i îndoieli şi amărăciuni, dar desigur că acestea sînt transfigurate în roman şi capătă alte sensuri, intrînd în ţesătura psihologică a lui Silas Lapham. Parvenitul Silas se dovedeşte a fi, pînă la urmă, un om dintr-o bucată. Refuzînd să-şi redreseze printr-un tîrg necinstit situaţia financiară, compromisă în urma unui şir întreg de ghinioane — care culminează cu incendierea involuntară a casei noi construită de el în cartierul aristocratic al Bostonului — Silas îşi regăseşte integritatea morală, chiar în clipa cînd îşi pierde prosperitatea.

Romancierul rămîne credincios concepţiei sale despre realism alegîndu-şi un asemenea personaj oarecum comun şi înzestrîndu-l cu o conştiinţă ce-l salvează de la mediocritatea proprie categoriei sale sociale. Silas e un „self-made man“ tipic american şi, aşa cum remarcă Henry Stecle Commager în introducerea lui la volumul de *Opere alese* ale lui Howells publicat în 1950 în editura Random House, „este primul, şi aproape ultimul businessman autentic din literatura americană, unul dintre puţinele personaje de roman care au intrat în folclorul american”.

Dacă realismul romanului are întrucîtva de suferit de pe urma evidentei idealizări a personajului principal, el cîştigă în adîncime tocmai prin ancorarea lui în mitologia naţională. Howell ia unul din miturile fundamentale ale Americii, mitul „omului care se ridică de jos“ pînă la culmile prosperităţii şi îl demontează din interior, demonstrîndu-i fragilitatea şi caducitatea în epoca marilor monopoluri. Îmbinarea realismului cu un anume romantism şi chiar cu mitologia nu a stricat niciodată literaturii. Balzac a fost conştient de acest lucru şi nu s-a sfiit să spună, în prefaţa la „Comedia umană”, că însăşi ideea de a-şi scrie marea operă i-a fost sugerată de lectura romanelor lui Walter Scott, în care realitatea istorică e căptuşită cu un strat dens de mituri.

Deşi în lungile sale polemici, purtate timp de decenii cu adversarii realismului, Howells a fost tentat să sublinieze îndeobşte latura faptică, imediată a realităţii, neglijînd partea visului, el i-a făcut loc acesteia în creaţia lui literară. Nu degeaba îi scria Thomas Hardy: „Şi dumneata ai susţinut întotdeauna adevărul că poezia este inima literaturii”.

Ascensiunea lui Silas. Lapham e o carte interesantă şi sub aspectul ei polemic, de replică dată literaturii „romanticiste”, din nou în vogă în perioada aceea. În capitolul 14 — unul dintre cele mai izbutite din roman — scriitorul îşi exprimă

limpede, prin intermediul pastorului Sewell, părerile statornice despre acest gen de literatură, mai ales despre anumite „romane de dragoste", socotite dăunătoare pentru că „nu pun simţămintele omeneşti în adevăratele lor relaţii şi proporţii". Dincolo de caracterul ei polemic, poziţia romancierului în *Ascensiunea lui Silas Lapham,* ca şi în alte cărţi ale sale, este organic legată de modul cum înţelegea el realismul. Deşi era dispus să admire, la alţii, de la Flaubert pînă la Zola, toate îndrăznelile, în măsura în care acestea erau puse în slujba adevărului vieţii, el personal refuza să acorde iubirii carnale interesul arătat de scriitorii amintiţi. S-a făcut mult caz în legătură cu aceasta, de „pruderia" lui Howells, de timiditatea lui în tratarea relaţiilor dintre sexe. El însuşi mărturisea că e „victorian" în această privinţă, dar trebuie spus că toţi marii scriitori americani din secolul al nouăsprezecelea — de la Poe şi Melville pînă la Mark Twain şi Henry James — au tratat cu extremă prudenţă, şi unii dintre ei cu o şi mai vădită „pruderie", tema dragostei. Howells, barem, s-a ocupat în romanele sale de problemele căsătoriei, a închinat un roman întreg (U*n caz modern)* problemei divorţului, şi a manifestat un adevărat cult pentru „sexul slab" (mergînd pînă acolo, încît să afirme, într-un volum intitulat *Eroinele de roman,* publicat în 1902, că „forţa unui romancier trebuie judecată în mare măsură după capacitatea lui de a trata despre natura feminină"…). Şi totuşi, tocmai lui Howells i s-a adus reproşul că a ignorat problema relaţiilor dintre sexe; nici unui alt scriitor american din secolul trecut nu i s-au imputat cu atîta stăruinţă şi rea-credinţă sfielile manifestate în acest domeniu. (Un critic, altminteri perspicace, s-a apucat să numere, de pildă, săruturile descrise de romancier în cărţile sale — vezi Kenneth Eble, în articolul *Săruturile lui Howells,* din revista *American Quarterly,* iarna 1957).

E interesant de amintit faptul că, la apariţia sa, *Ascensiunea lui Silas Lapham* a fost considerată de

unii ca o carte „imorală”. Un anume Hamilton W. Mabie îi invita pe cititori să-l recuze pe autor ca „ateu” şi ca propagator de „maladii morale”, ceea ce spune mult despre atmosfera epocii şi despre relativitatea criteriilor în literatură. Romanul ne apare, astăzi, destul de „cuminte” sub acest aspect, al tratării temei iubirii, deşi i-a putut şoca pe contemporani prin modul cum aborda tema, fără clişeele curente.

Însuşi faptul că tînărul Tom Corey se îndrăgosteşte nu de fata frumoasă a lui Silas Lapham, ci de fiica lui cam urîţică şi cam cinică, Penelope, îi va fi contrariat pe unii cititori.

Ascensiunea lui Silas Lapham nu o o carte perfectă, dar ea se impune în ciuda anumitor stîngăcii şi defecte. Printre acestea se cuvine pomenită o anume monotonie, derivată, poate, din însăşi „filozofia literară” a lui Howells, aşa cum observa criticul american Robert Lee Hough (într-un studiu reprodus în volumul *The American Novel From J. F. Cooper to William Faulkner,* edited by Wallace Stegner, Basic Books Inc. New York and London, 1965). Criticul mai arată că ultimul sfert al romanului „e mai puţin reuşit decît părţile sale anterioare”, vădind „o încetinire generală a ritmului”. De fapt, ritmul se precipită la urmă, dar cu preţul renunţării la descrierea detaliată a unor întîmplări importante din viaţa personajelor.

Totuşi, aşa cum recunoaşte şi criticul, romanul posedă, în pofida cusururilor sale, „calitatea *sine qua non* a prozei realiste: densitatea vieţii”, o calitate „cumulativă”, ce i se impune cititorului „prin detalii, prin cuvinte, prin incidente şi prin caracterizări“.

Ascensiunea lui Silas *Lapham* ocupă un loc central în creaţia de romancier a lui Howells şi constituie o bună introducere la cunoaşterea acestui scriitor, pe nedrept uitat. (În paranteză fie spus, e de neînţeles cum de nu s-a tradus pînă acum în romîneşte nici unul din numeroasele romane ale lui Howells. Dacă nu mă înşel, singura bucată de proză

apărută în romîneşte este o nuvelă intitulată *Edith* şi inclusă într-un volumaş publicat în 1946, în numărul 2 al unei colecţii efemere — „Cartea Mică” — scoasă sub egida editurii Pro-Pace, volumaş cuprinzînd o povestire de Hemingwaz şi una de Saki, prezentat şi el ca prozator… american. Şi totuşi, Gherea îndemna încă în 1895, într-un articol publicat sub titlul *Ce trebuie să traducem,* în revista *Lumea nouă,* să se traducă, dintre scriitorii „noi” de pe vremea lui, ale cărui nume i se păreau că „se impun mai mult”, şi ceva din Howells, unicul american pomenit de criticul romîn!)

William Dean Howells rămîne un scriitor care merită să fie descoperit şi care are încă multe de spus cititorilor de pretutindeni.

PETRE SOLOMON

TABEL CRONOLOGIC

1837 La 1 martie se naşte, în mica aşezare Martin's Ferry (din Ohio) William Dean Howells, al doilea fiu al tipografului şi gazetarului abolиţionist William Cooper Howells. Căsătorit în 1831 cu Mary Dean, o fată de origină irlandeză. (Strămoşii lui William Cooper Howells erau velşi.)

Într-o conferinţă despre „Cărturarul american", Emerson proclamă necesitatea unei culturi americane originale, independentă de cea europeană.

1840 William Cooper Howells se mută cu familia lui, din ce în ce mai numeroasă (va avea opt copii), în orăşelul Hamilton (Ohio), unde editează gazeta *Intelligencer,* a partidului, „whig".

Apar *Povestirile groteşti* ale lui E. A. Poe.

1846 William Dean începe să lucreze ca zeţar în tipografia tatălui său, împreună cu fratele mai mare Joseph.

În primăvară izbucneşte războiul amcrieano-mexican.

1849 Familia Howells se mută la Dayton, unde cumpără gazeta locală *Transcript.*

Moare E. A. Poe.
Începe „goana după aur" în California.

1851 William Dean Howells lucrează ca zeţar la *Ohio State Journal,* din Columbus, capitala statului Ohio. Tatăl lui, dînd faliment între timp, s-a mutat într-o cabană de lemn din districtul Greene.

Apare Moby *Dick* de Hcrman Molville.
Moare Fenimore Cooper.

1852 Familia Howells se mută în orăşelul Asshtabula, unde tatăl preia conducerea gazetei locale *Sentintel.* După crîteva luni, se mută la Jefferson, unde continuă să-şi publice gazeta, şi unde familia Howells va rămîne, chiar după moartea bătrînului în 1896.

Apare *Coliba unchiului Tom* de Harriet Beecher-Stowe. Apare romanul lui Melville, *Pierre sau Ambiguităţile.*

1855 William Dean Hoells publică versuri şi proză în *Sentinel, Ohio Farmer, Ohio State Journal; National Era* şi alte gazete.

Apare prima ediţie a *Firelor de iarbă* (Whitman).

1856 W. D. Howells studiază Dreptul în biroul de avocatură al senatorului Benjamin Wade, dar după o lună renunţă şi se întoarce la tipografia tatălui său.

1857 Tînărul scriitor pleacă împreună cu tatăl său îa Columbus, unde colaborează la *Ohio State Journal* şi trimite corespondenţe la *Gazette* din Cincinnati. E angajat în redacţia acesteia, ca reporter, dar după cîteva săptămîni petrecute în Cincinnati renunţă la slujba de reporter, neputînd suporta scenele violente la care asistă în închisori etc.

Samuel Clemens îşi începe cariera de pilot pe Mississippi, în Franţa apare *Doamna Bovary* de Flaubert.
Baudelaire îşi publică *Florile răului.*

I858 Toamna, e chemat să lucreze în redacţia ziarului *Ohio State Journal,* devenit organ al

Partidului Republican.

1860 W. D. Howells publică, împreună cu colegul său tipograf John J. Piatt, o culegere de poezii, *Poems of Two Friends* (Poeme a doi prieteni). În revista *Atlantic Monthly* din Boston îi apar cîteva poezii, printre care *The Pilot's Story* (Povestea pilotului), despre moartea tragică a unei sclave negre.

Publică, sub titlul *Lives and Speeches of Abraham Lincoln and Hannibal Hamlin (Vieţile şi discursurile lui A. Lincoln şi H. Hamlin)* un volum de trei sute de pagini, destinat campaniei electorale şi cuprinzînd, pe lîngă cuvîntările celor doi candidaţi la preşedinţie, un eseu original despre Lincoln. Cu suma de 175 dolari primită în contul drepturilor de autor, din partea editurii din Columbus, Howells întreprinde o călătorie prin ţară. Ajuns la Boston, face cunoştinţă cu James Russell Lowell (care-i recenzase favorabil placheta de versuri în *Atlantic Monthly)* şi cu alţi membri ai elitei literare bostoniene. Reîntors la Columbus, îşi reia munca de gazetar, la *Ohio State Journal.*

1861 În septembrie e numit consul al S.U.A. la Veneţia, ca recompensă pentru biografia lui Lincoln, publicată în timpul campaniei electorale a acestuia.

Lincoln, ales preşedinte la 6 noiembrie 1860, îşi preia funcţia în condiţiile Războiului Civil, care izbucneşte în aprilie 1861, după atacul asupra Fortului Summer.

1862 Tînărul consul din Veneţia se însoară la 24 decembrie la Ambasada americană din Paris cu Elinor Gertrude Mead, o fată cu două luni mai tînără decît el, pe care o cunoscuse la Columbus şi care venise în Italia în toamna anului 1861 împreună cu fratele ei, dornic să studiere sculptura (ea însăşi era graficiană).

1863 I se naşte o fetiţă, Winifred. Howells începe să trimită ziarului *Advertiser* din Boston corespondenţe italiene (care vor apărea din martie 1863 pînă în mai 1865).

1864 Începe să colaboreze la N*orth American Review.*

La 19 mai moare Hawthorne.

Lincoln e reales preşedinte (în noiembrie).

1865 La 3 august Howells se întoarce în patrie şi-şi instalează provizoriu familia la Brattleboro (Vermont) în casa părintească a soţiei sale. După ce caută zadarnic de lucru la diferite ziare din Columbus, Cleveland şi Cincinnati, pleacă la New York, unde i se oferă, pentru pamuzeci de dolari pe săptămînă, un post de redactor la *Nation;* aici se împrieteneşte cu E. C. Stedman, Batard Taylor şi alţi literaţi newyorkezi

La 15 aprilie moare Lincoln, asasinat.

1866 La începutul anului, James T. Fields, redactorul-şef al revistei bostoniene *Atlantic Monthly* îi propune slujba de redactor-şef adjunct. La 1 martie, Howells îşi începe activitatea în redacţie, iar în mai se mută la Cambridge, nu departe de tipografia revistei.

În vară, începe prietenia literară dintre Howells şi Henry James — o

prietenie care avea să dureze peste cinci decenii.

1871 În iulie, Howells devine redactor-şef al revistei *Atlantic Monthly,* în locul lui Fields, care se îmbolnăvise. Scrie *Their Wedding Journey* (Voiajul lor de nuntă), un prim roman, care cunoaşte un succes imediat.

1872 Howells se mută într-o casă anume construită, pe Concord Avenue din Boston. Se va muta ulterior în cartierul Belmont.

1881 În ianuarie, îşi dă demisia din postul de redactor-şef al revistei. Între timp a publicat numeroase cărţi (vezi, la sfîrşit, lista lor, în ordine cronologică).

1882 În iulie pleacă în Anglia, unde Henry James, stabilit definitiv acolo, îl introduce în lumea literară londoneză.

Moare Emerson.

1883 După mai multe luni petrecute în Italia şi Germania, Howells se întoarce în S.U.A., stabilindu-se din nou la Boston. Începe să scrie *Ascensiunea lui Silas Lapham.* Colaborează cu prietenul său Mark Twain la o piesă de teatru, *The Claimant* (Pretendentul).

1885 Îl descoperă pe Tolstoi. Apare *Silas Lapham.*

Apare *Germinal* de E Zola.

1886 Începînd din ianuarie, asigură rubrica „Editor's Study" a revistei *Harper's Monthly,* în cadrul căreia va duce o viguroasă campanie în favoarea realismului în literatură.

Moare Emily Dickinson.

La 1 mai, un val de greve muncitoreşti pentru ziua de lucru de opt ore. La 3 mai, politia trage în greviştii de la o mare uzină din Chicago. La 4 mai, un miting al „anarhiştilor" adunaţi în Haymarket Square din Chicago pentru a protesta împotriva brutalităţilor poliţiei, se termină printr-o provocare a acesteia: o grenadă aruncată în mulţime ucide un om şi răneşte mortal alţi şapte. Poliţia arestează un număr de „anarhişti", dintre care şapte, judecaţi într-o atmosferă de isterie, vor fi condamnaţi la moarte. La 11 noiembrie 1887, patru dintre ei vor fi spînzuraţi, în ciuda protestelor opiniei publice. Howells a fost adînc zguduit de aceste evenimente şi s-a alăturat cu curaj campaniei de protest.

1887 Howells e sărbătorit de elita din Boston, cu prilejul împlinirii a cincizeci de ani. Toamna, o internează pe fiica lui preferată, Winifred, într-un sanatoriu din Dansville.

1889 La 3 martie moare Winifred. În decembrie, Howells se mută din nou la Boston (după ce a locuit, un timp, la New York).

1891 Publică *Criticism and Fiction,* un volum alcătuit din eseurile în favoarea realismului, tipărite în rubrica „Editor's Study" a revistei *Harper's Monthly.* Toamna, se întoarce la New York.

Moare Herman Melville, total ignorat de compatrioţii săi. Apare *Te*ss *d'Urberville* de Thomas Hardy.

1892 În martie, Howells încetează să mai colaboreze la „Editor's Study". Devine, pentru cîteva luni, redactor-şef al revistei *Cosmopolitan Magazine.*

Moare Walt Whitman.

1896 îşi cumpără o casă la Far Rockaway, Long Island, dar o va vinde curînd, pentru a se muta din nou la New York.

1898 Colaborează ia *Literature,* o nouă publicaţie a firmei „Harper".

Zola publică pamfletul *J'Accuse,* în legătură cu „afacerea Dreyfus".

Thomas Hardy, care a renunţat să scrie romane, publică *Poemele din Wessex.*

1900 În decembrie, Howells îşi inaugurează rubrica „Easy Chair" (Fotoliul) în revista *Harper's Magazine.* Editura Harper, ajunsă în stare de faliment, a trecut sub o nouă conducere, iar noul ei patron, Colonelul George Harvey, l-a chemat pe Howells să reia colaborarea la revistă şi să sprijine editura, în calitate de consilier literar. În temeiul contractului semnat cu noua conducere a editurii, Howells va primi 10.000 dolari pe an pentru tot ce va scrie.

Moare Stephen Crane.

*1901*Howells primeşte titlul de Doctor în literatură la Universitatea Yale.

Apare Casa *Buddenbrock* de Thomas Mann.

1902 Howells îşi cumpără o casă la Kittery Point. Primăvara, pleacă împreună cu fratele său Joseph într-o călătorie pe valea rîului Ohio, de la Pittsburgh la Cincinnati şi înapoi.

Moare Frank Norris.

1904 În martie, pleacă în Anglia, unde, în iunie, i se conferă titlul de Doctor în literatură la Universitatea din Oxford. Toamna, vizitează Italia.

Apare *Livada cu vişini* de A. P. Cehov.

1905 În aprilie, Howells se întoarce în patrie, stabilindu-se întîi la New York, apoi la Kittery Point (pe litoralul statului Maine) şi din nou la New York. Primeşte titlul de Doctor în literatură la Universitatea Columbia.

1907 Toamna, o nouă călătorie în Italia.

Jack London publică romanul *Călcîiul de fier.*

1908 În noiembrie, Howells e ales preşedinte al Academiei Americane de Artă şi Literatură, recent constituită.

1909 Vara, pleacă în Anglia, unde e ales membru de onoare al „Societăţii Regale de Literatură".

1910 În martie, moare Mary, sora lui Howells; în aprilie moare Mark Twain, cel mai bun prieten al lui Howells, iar la 6 mai moare soţia acestuia, Elinor. În iunie, Howells pleacă în Anglia împreună cu fiica lui, Mildred.

1911 Apar primele şase (şi singurele) volume ale unei ediţii definitive a *Operelor* lui Howells, prevăzută să cuprindă cîteva zeci de volume, în editura Harper's. Această „Library Edition" va înceta să apară din pricina disputelor dintre editori privind unele detalii financiare.

1912 La 2 martie, Howells e sărbătorit cu ocazia împlinirii a 75 de ani, în cadrul unui dineu la care sînt invitaţi peste 400 de oaspeţi, printre care preşedintele Taft. Vara, îşi cumpără o

casă la York Harbor. Primeşte titlul de Doctor în literatură la Universitatea Princeton. Moare fratele său Joseph.

Apare *Financiarul* de Theodore Dreiser.

1913 Howells întreprinde o ultimă călătorie în Europa

Apar primele volume din *În căutarea timpului pierdut* de Marcel Proust
Apare romanul lui D. H. Lawrcnce *Fii şi amanţi.*

1915 Howells primeşte medalia de aur pentru proză, a Academiei americane de Artă şi Literat ară.

Henry James cere cetăţenia britanică.

1916 La 28 februarie moare Henry James.

1920 La 11 mai Howells se stinge din viaţă în apartamentul său din New York. După o ceremonie funebră oficiată la Biserica Înălţării, trupul lui Howells e incinerat, iar cenuşa e îngropată în cimitirul din Cambridge, Massachusetts, între mormintele soţiei sale Elinor şi fiicei sale Winifred, nu de parte de mormîntul lui Henry James.

Apare romanul *Strada mare* de Sinclair Lewis.

BIBLIOGRAFIA OPERELOR LUI HOWELLS

(anul indicat între paranteze e cel al apariţiei în volum)

Romane

The Wedding Journey (Voiajul lor de nuntă) (1872)
A Chance Acquaintance (O cunoştinţă întîmplătoare) (1873)
A Foregone Conclusion (Un deznodământ previzibil) (1875)
The Lady of the Aroostook (Doamna de „Aroostook") (1879)
The Undiscovered Country (Ţara ncdescoperită) (1880)
Dr. Breen's Practice (Practica doctoriţei Breen) (1881)
A Fearful Responsibility (O răspundere teribilă) (1881)
A Modern Instance (Un caz modern) (1882)
A Woman's Reason (Raţiunea unei femei) (1883
The Rise of Silas Lapham (Ascensiunea lui S. Lapham) (1885) *Indian Summer (Vară indiană)* (1886)
The Minister's Charge (Misiunea pastorului) (1887)
April Hopes (Speranţe de aprilie) (1888)
Annie Kilburn (1888)
A Hazard of New Fortunes (În căutarea unei noi şanse) (1890)
The Shadow of a Dream (Umbra unui vis) (1890)
The Quality of Mercy (Calitatea milei) (1892)
An Imperative Duty (O datorie imperioasă (1892)
The World of Chance (Lumea întîmplării) (1893)
The Coast of Bohemia (Coasta Boemiei) (1893)
A Traveler from Altruria (Un calator din Altruria) (1894)

The Landlord at Lion's Head (Patronul „Capului de leu") (1897)
The Story of a Play (Povestea unei piese) (1898)
Ragged Lady (Doamna în zdrenţe) (1899)
Their Silver Wedding Journey (Voiajul nunţii de argint) (1899)
The Kentons (Familia Kenton) (1902)
Letters Home (Scrisori trimise acasă) (1903)
The Son of Royal Langbrith (Fiul lui Royal Langbrith) 1904)
Miss Bellard's Inspiration (Inspiraţia d-rei Bellard) (1905)
Through the Eye of the Needle (Prin gaura acului) (1907)
Fennel and Rue (Molură şi virnanţ) (1908)
New Leaf Mills (Moara din New Leaf) (1913)
The Leatherwwod God (Zeul din Leatherwood) (1916)
The Vacation of the Kelwyns (Vacanţa Kelwyn-ilor) (1920)
Mrs. Farrell (Doamna Farrell) (1921)

Povestiri

Questionable Shapes (Forme îndoielnice) (1903)
The Daughter of the Storage (Fata din magazie) (1916)

Alte cărţi de proză

Christmas Every Day and Other Stories Told for Children (Crăciunul în fiece zi şi alte povestiri pentru copii) (1893)
The Day of Their Wedding (Ziua nunţii lor) (1896)
A Parting and a Meeting (O despărţire şi o întîlnire) (1896)
An Open-eyed Conspiracy: An Idyl of Saratoga (O conspiraţie cu ochii deschişi: O idilă din Saratoga) (1897)

A Pair of Patient Lovers (O pereche de îndrăgostiţi răbdători) (1901)
The Flight of Pony Baker (Fuga lui Pony Baker) ()902)
Between the Dark and the Daylight (Între întuneric şi lumina zilei) (1907)

Biografii, eseuri critice, memoriale de călătorie, memorialistică

Lives and Speeches of Abraham Lincoln and Hannibal Hamlin (Vieţile şi Cuvîntările lui A. Lincoln şi H. Hamlin) (1860)
Venetian Life (Viaţa la Veneţia) (1866)
Italian Journeys (Călătorii italiene) (1867)
Suburban Sketches (Schiţe suburbane) (1871)
Sketch of the Life and Character of Rutherford B. Hayes (Schiţă despre viaţa şi caracterul lui R. Hayes) (1876)
A Day's Pleasure and Other Skeches (Plăcerea unei zile şi alte schiţe) (1876)
Three Villages (Trei sate) (1884
A Liltle Girl Among the Old Masters (O fetiţă printre bătrînii maeştri) (1881)
Niagara Revisited (O nouă vizită la Niagara) (1884
Tuscan Cities (Oraşe din Toscana) (1886)
Modern Italian Poets (Poeţi italieni moderni) (1887)
A Boy's Town (Tîrguşorul unui băiat) (1890)
Criticism and Fiction (Critică şi *roman)* (1891)
A Little Swiss Sojourn (Scurt popas elveţian) (1892)
My Year in a Log Cabin (Un an într-o cabană de lemn) (1893)
My Literary Passions (Pasiunile mele literare) (1895)
Impressions and Experiences (Impresii şi experienţe) (1896)
Stories of Ohio (Povestiri din Ohio) (1897)
Literary Friends and Acquaintance (Prieteni şi cunoştinţe literare) (1900)

Heroines of Fiction (Eroine de roman) (1901)
Literature and Life (Literatura şi viaţa) (1902)
London Films (Imagini londoneze) (1905)
Certain Delightful English Towns (Unele orăşele încîntătoare din Anglia) (1906)
Roman Holidays and Others (Vacanţe romane şi altele) (1908) *Seven English Cities (Şapte oraşe engleze)* (1909)
Imaginary Interviews (Interviuri imaginare) (1910)
My Mark Twain (Mark Twain al meu) (1910)
Familiar Spanish Travels (Drumuri familiare prin Spania) (1913)
The Seen and the Unseen at Stratford-on-Avon (Vizibil şi invizibil la Stratford pe Avon) (1914)
Years of My Youth (Anii tinereţii mele) (1916)
Eighty Years and After (La optzeci de ani şi după) (1921)

Versuri

Poems of Two Friends (Poeme a doi prieteni) (cu John Piatt) (1860)
No Loave Lost: A Romance of Travel (Iubirea nu se pierde: Un romanţ de călătorie) (1869)
Poems (Poeme) (1873)
Stops of Various Quills (Pene pentru mai multe coarde) (1694)
The Mother and the Father: Dramatic Passages (Mama şi tatăl: fragmente dramatice) (1900)

Teatru

The Parlor Car (Vagonul-salon) (1876)
Out of the Question (În afara discuţiei) (1877)
A Counterfait Presentment (O reprezentare falsă) (1877)
The Sleeping Car (Vagonu de dormit) (1883)
The Register (Catastiful) (1884)
The Elevator (Liftul) (1885)

The Garroters (Strangulatorii) (1886)
A Sea-change (Cum ne preface marca) (1888)
The Mouse-trap and Other Farces (Capcana de şoareci şi alte farse) (1889)
The Albany Depot (Gara din Albany) (1892)
A Letter of Introduction (Scrisoarea de recomandare) (1892)
The Unexpected Guests (Mosafirii nepoftiţi) (1893)
Evening Dress (Ţinuta de seară) (1893)
A Likely Story (O poveste verosimilă) (1894)
A Previous Engagement (O logodnă anterioară) (1897)
Room Forty-five (Camera 45) (1900)
Bride Roses (Trandafirii miresei) (1900)
The Smoking Car (Vagonul pentru fumători) (1900)
An Indian Giver (Un donator indian) (1900)
Parting Friends (Despărţirea prietenilor)(1911)

Corespondenţă

O parte din imensa corespondenţă a scriitorului a fost publicată de fiica lui, Mildrod Howells, sub titlul: *The Life in Letlers of W. D. Howells (Viaţa în* scrisori a *lui* W. D. *Howells)*(1928)

I

Cînd Bartley Hubbard se duse la Silas Lapham să-i ia un interviu, destinat seriei de articole *Oameni de seamă din Boston,* pe care o iniţiase şi se angajase să o ducă la bun sfîrşit în coloanele ziarului *The Events,* Lapham îl primi în biroul său. Întîlnirea fusese fixată dinainte.

— Intră, strigă el ziaristului, zărindu-l prin uşa întredeschisă de la serviciul contabilităţii.

Lapham tocmai scria. Nu se ridică de la birou, dar îi întinse lui Bartley mîna stîngă în semn de bun venit, şi-i făcu semn cu capul în direcţia unui scaun liber.

— Ia loc, sînt al dumitale într-o clipă!

— Vedeţi-vă de treabă în linişte, îi răspunse Bartley, simţindu-se dintr-o dată în largul său, nu mă grăbesc.

Scoase un carnet din buzunar, îl puse pe genunchi şi începu să-şi ascută creionul.

— Gata! şi Lapham izbi, cu pumnul lui mare, păros, pentru a lipi plicul pe care scrisese adresa.

— William! strigă el şi dădu scrisoarea unui băiat care venise s-o ia. Corespondenţa asta să plece imediat!

— Ei bine, domnule, continuă el, întorcîndu-se cu scaunul mobil, tapisat în piele, oprindu-se în faţa lui Bartley, foarte aproape de acesta, încît genunchii lor se atingeau; aşadar, tinere, vrei să ştii totul despre viaţa mea, despre moarte şi despre toate suferinţele omeneşti. Nu-i aşa?

— Exact asta vreau, spuse Bartley — banii sau viaţa!

— Presupun că n-ai avea ce face cu viaţa mea fără bani, replică Lapham, de parcă ar fi vrut să prelungească cît mai mult aceste momente de pregătire.

— Atunci pe amîndouă, preciza Bartley. Nu vreau bani fără viaţă, dacă aşa stau lucrurile. Dar să ştiţi că sînteţi de un milion de ori mai interesant

pentru public dacă aveţi bani, decît dacă n-aţi avea, O ştiţi tot atît de bine ca şi mine. N-are nici un rost să ne ascundem după degete.

— Nu, spuse Lapham cam absent, apoi întinse piciorul butucănos şi împinse uşa de sticlă dintre micul birou şi cel al funcţionarilor, închizînd-o.

După înfăţişare, scria Bartley în notele sale studiinu-şi subiectul în timp ce aştepta cu nerăbdare ca acesta să continue, Silas Lapham este prin excelenţă tipul americanului plin de succes. Are o bărbie lată, pătrată, acoperită pe alocuri de o barbă scurtă, roşcat-încărunţită, ce se întinde spre colturile gurii. Îşi ţine buzele strînse cu fermitate. Nasul scurt şi drept fruntea plăcută, mai mult lată decît înaltă, ochii albaştri cu o licărire în ei, blîndă sau tăioasă, după dispoziţie. De statură mijlocie, bine făcut, corpul lui îndesat umple un fotoliu de dimensiuni considerabile. În ziua interviului era îmbrăcat simplu, într-un oostum din gabardină albastră. Are umerii laţi, un gît scurt, ţine capul mereu în piept şi arareori îl ridică.

— Nu ştiu de unde ai vrea să încep, spuse Lapham.

— Aţi putea începe cu naşterea. Cu asta începem cei mai mulţi dintre noi, îi răspunse Bartley.

În ochii albaştri ai lui Lapham apăru o sclipire: aprecia umorul lui Bartley.

— Nu ştiam că vrei să mă întorc chiar atît de departe. Dar cum nu-i nici o ruşine să te naşti, ei bine, află că am văzut lumina zilei în statul Vermont, nu departe de graniţa dinspre Canada, atît de aproape, încît mai-mai să devin cetăţean canadian. De cînd m-am născut am fost hărăzit să fiu un anumit fel de american. — Asta era, stai să vedem, cu aproape 60 de ani în urmă. Sîntem în 75 acum, da, era în 20. Ei. Bine, am 55 de ani şi i-am trăit din plin. N-am pierdut nici măcar o oră din viaţă. M-am născut la o fermă, şi…

— Vara la munca cîmpului, iarna la şcoală. După tipic? îl întrerupse Bartley.

— Da, după tipic, răspunse Lapham, acceptînd oarecum sec această versiune ireverenţioasă a povestirii sale.

— Părinţi săraci, bineînţeles, sugeră ziaristul. Nu aveaţi nici cu ce să vă îmbrăcaţi. Umblaţi desculţ şi aţi cunoscut de timpuriu lipsuri de tot felul, situaţii din acelea care ar încuraja pe tînărul cititor să facă la fel? Să ştiţi că şi eu am rămas orfan, spuse Bartley, cu un surîs de camaraderie.

Lapham îl privi în tăcere, apoi continuă cu o expresie liniştită de autorespect:

— Dacă iei toate astea în zeflemea, aş zice că viaţa mea n-o să te intereseze.

— O, ba da, declară Bartley netulburat. Veţi vedea, o să iasă foarte bine.

Şi chiar aşa a fost interviul publicat de Bartley.

„Domnul Lapham, nota el, a trecut foarte repede peste anii copilăriei, cu toată sărăcia şi greutăţile, oarecum îndulcite de amintirea unei mame devotate şi a unui tată care, dacă se dovedea întrucîtva inferior ei în ceea ce priveşte educaţia, nu era mai puţin ambiţios în privinţe bunăstării copiilor. Amîndoi erau oameni liniştiţi, simpli, credincioşi, cu principii morale severe, după obiceiul timpului. Şi-au crescut copiii în spiritul, virtuţilor simple ale *Vechiului Testament* şi ale *Almanahului Sărmannlui Richard.“*

Bartley nu putuse renunţa la plăcerea acestei glume răutăcioase, dar se bizuia, pentru propria lui siguranţă, pe unilateralitatea gîndirii iui Lapham, în timp ce majoritatea lumii avea s-o considere sinceră retorică gazetărească.

— Ştiţi, îi explică el lui Lapham, toate aceste fapte trebuie privite ca material brut, pe care apoi îl modelăm. Cîteodată, o întrebare-cheie poate scoate la iveală un şir întreg de aspecte, la care omul însăşi nici nu s-ar fi gîndit vreodată.

Continuă să-i pună o serie de întrebări şi, din răspunsurile lui Lapham închipui povestea copilăriei sale.

„Dl. Lapham, deşi nu a stăruit asupra încercărilor şi a străduinţelor lui din adolescenţă, a vorbit despre ele cu emoţie, cu un sentiment statornic al realităţilor”. Era un adaos al lui Bartley în interviu, iar după ce trecu, în relatarea sa, de acea perioadă în care, americanii parveniţi, evocînd situaţii grele din viaţa lor, suferinţe şi aspiraţii, devin toţi la fel de patetici, îl făcu pe Lapham să uite greutăţile încercate altădată şi-l lăsă pe gazetar să-şi continue liniştit biografia.

— Da, domnule, spuse Lapham într-o stare de tensiune, pe care Bartley avu grijă să n-o întrerupă iarăşi, nu vezi tot ceea ce reprezintă mama pentru tine, decît atunci cînd e prea tîrziu ca să-i mai spui: bine, *mamă*... dar dintr-o dată se opri; mi se pune un nod în gît, spuse el cu un aer de scuză, încercînd să rîdă. Apoi continuă: O mînă de om; firavă, nu era mai mare decît o fetiţă de şcoală, dar trebuia să muncească pentru o casă de băieţi, şi pe deasupra făcea şi de mîncare muncitorilor de la fermă. Gătea, mătura, spăla, repara, cîrpea, din zori şi pînă-n noapte, şi din noapte pînă-n zori, nici nu ştiu cînd mai găsea vreme să se odihnească. Dar presupun că totuşi găsea. Îşi făcea timp să se ducă la biserică, să ne înveţe să citim *Biblia* şi să nu o înţelegem greşit, aşa cum era obiceiul. Tare mai era bună! Dar imaginea pe care mi-o amintesc nu este cea în care ea stă îngenuncheată în biserică, ci mai curînd o văd asemenea unui înger în genunchi, în faţa mea, spălîndu-mi bietele picioare murdare, după ce alergam desculţ, toată ziua, şi pregătindu-mă de culcare cum se cuvine. Eram şase băieţi acasă şi mi se părea că toţi aveam cam aceeaşi statură, iar ea se arăta la fel de grijulie cu noi toţi. Parcă şi acum îi simt mîinile spălîndu-mi picioarele.

Bartley aruncă o privire spre ghetele mari ale lui Lapham şi fluieră uşurel printre dinţi.

— Hainele noastre erau toate peticite, dar nu eram niciodată în zdrenţe. Nici nu ştiu cum o scotea la capăt. Nu se plîngea deloc şi cred că tatei i se părea foarte firesc. Tata muncea şi el din răsputeri.

Se trezea de cum se crăpa de ziuă. Dădea de mîncare la vite, văicărindu-se mereu de durerile lui reumatice, fără a se opri însă din, lucru nici o clipă.

Bartley disimulă un căscat în spatele carnetului şi, probabil că dacă ar fi putut să spună ce gîndeşte, i-ar fi arătat lui Lapham că nu se află acolo cu scopul de a lua interviuri ascendenţilor săi. Dar Bartley învăţase să fie răbdător cu victimele sale, fapt de care nu-şi prea dădea întotdeauna seama, şi ştia să se prefacă atras de digresiunile lor, pînă cînd putea să le determine să revină la subiectul care, într-adevăr, îl interesa.

— Crede-mă. Spuse Lapham înfigînd vîrful cuţitaşului în sugativa de pe birou, cînd aud azi de femei care se plîng că vieţile lor sînt searbede, fără rost, aş vrea să le povestesc cîte ceva despre viaţa *mamei.* Aş folosi, ca să le-o zugrăvesc, o paletă viu colorată.

Ultimele cuvinte ale lui Lapham îi dădură lui Bartley posibilitatea să-l întrerupă, ca să revină la scopul interviului său.

— Spuneaţi, domnule Lapham, că personal aţi descoperit, la vechea fermă părintească, o substanţă din care preparaţi vopsele?

Lapham aprobă reîntoarcerea la îndeletnicirea lui.

— N-am desooperit-o eu, preciză el cu scrupulozitate. Tatăl meu a găsit-o, într-o bună zi, în groapa ramasă după smulgerea din rădăcini a unui copac. Nu numai că locul era plin, dar se putea vedea chiar şi în pămîntul prins de rădăcini. Nu ştiu cum i-a trecut prin cap că ar putea ieşi bani de acolo. De la început a fost sigur. Cred că dacă pe atunci s-ar fi folosit cuvîntul „maniac", lumea ar fi spus că-i puţin maniac. Cît a trăit, tata a tot căutat s-o valorifice şi s-o introducă în comerţ, dar n-a izbutit. Regiunea era atît de săracă, încît nici nu putea fi vorba ca oamenii să-şi vopsească casele cu ceva, aşa că tata nu avea nici o şansă. Ajunsese să fie un adevărat haz pentru noi. Cred că vopseaua, ca şi altele, ne-a făcut s-o luăm din loc de îndată ce am

crescut. Toţi fraţii mei au plecat spre vest şi s-au apucat să lucreze pămîntul, eu însă am rămas acolo, în Noua Anglie, m-am legat de vechea noastră fermă, nu că m-aş fi gîndit să scot ceva din vopsea, ci pentru că acolo se aflau casa noastră şi mormintele familiei. Ei bine, spuse Lapham, ca şi cum parcă n-ar fi vrut să-şi acorde prea mult credit, nu exista nici o posibilitate, nici o piaţă de desfacere. Puteai să umbli în toată regiunea şi să cumperi oricît pămînt voiai cu mai puţini bani decît te-ar fi costat construcţia unui hambar. Într-adevăr, în cele din urmă, casa s-a dovedit rentabilă. O păstrez în condiţii bune şi petrecem acolo cam o lună în fiecare vară. Soţia mea se simte bine, şi fetele de asemenea. E un loc plăcut, cu o privelişte frumoasă de jur-împrejur. Am o întreagă armată de oameni la lucru, tot timpul, iar acasă un paznic cu soţia. Anul trecut, ne-am reunit întreaga familie, toţi ai noştri dm vest.

Lapham se ridică, luă de pe birou o fotografie mare, neînrămată, şi, suflînd cu putere peste ea pentru a împrăştia praful adunat, adăugă: Iată-ne, aici sîntem noi toţi!

— Nu trebuie să mă uit de două ori la dumneavoastră, spuse Bartley, punînd degetul pe unul dintre capete.

— Ei bine, ăsta e Bill, precizează Lapham, cu un rîs jovial. E tot atît de isteţ ca fiecare dintre noi, cred. E unui dintre juriştii de scamă din Dubuque, a fost judecător o dată sau de două ori. Ăsta e fiul lui, care a absolvit acum Universitatea din Yale. Stă lîngă fiica mea mai mică. Băiat mîndru, nu-i aşa?

— Puştoaica e tare drăguţă, comentă Bartley, cam ireverenţios. Se grăbi apoi să adauge, văzînd cutele ce se adunară pe fruntea lui Lapham: Ce făptură frumoasă! Ce faţa gingaşă, plină de sensibilitate! Pare şi o fiinţă bună.

— E, într-adevăr, bună, răspunse tatăl, înduioşat.

— Şi, la drept vorbind, ăsta e lucrul cel mai important la o femeie, continuă el aşteptînd să fie

contrazis Dacă soţia mea n-ar fi fost destul de bună ca să ne ţinem amîndoi pe calea cea dreaptă, nu ştiu ce aş fi ajuns.

— Iat-o şi pe cealaltă fiică a mea, adăugă Lapham arătîndu-i o fată cu ochi mari, cu o figură de o deosebita gravitate. Doamna Lapham, continuă el, atingînd chipul soţiei sale cu degetul cel mic. Fratele meu Willard şi familia lui — fermier la Kankakee. Hazard Lapham şi soţia — predicator baptist, în Kansas. Jim cu cele trei fiice — are o întreprindere de morărit la Mineapolis. Sen cu familia lui — practică medicina la Fort Wayne.

Toţi se aflau adunaţi într-un grup neomogen, în faţa unei vechi case de ţară, a cărei urîţenie originară era mult scoasă în evidenţă prin aplicarea unui strat din vopseau lui Lapham; căpătase şi proporţii mai mari, prin adăugarea unei terase cu totul nepotrivite. Fotograful nu fusese în stare să ascundă însă faptul că toţi erau oameni cumsecade, oneşti, cu bun-simţ, că fetele nu erau deloc urîte, unele chiar extrem de drăguţe. Îi aşezase în poziţii nefireşti şi păreau cît se poate de stingheriţi, arătînd de parcă ar fi avut un instrument de tortură sub ceafă, ceea ce fotografii numesc un suport pentru cap. Se vedea şi faţa vreunei femei mai vîrstnice, ca o simplă pată, iar unii din copiii mai mici erau atît de crispaţi încît păreau nişte timbre inconsistente, de parcă ar fi fost pozele unor duhuri, propriile lor fantome. Era fotografia standard a grupului de familie în care cei mai mulţi americani au apărut cîndva în viaţa lor. Lapham lăsa să se vadă că se simţea foarte încîntat de aceasta.

— Cred, cugetă el eu glas tare, în timp ce o punea înapoi pe birou, că va trece mult timp pînă ne vom întîlni din nou cu toţii.

— Şi spuneaţi că aţi rămas pe loc, în timp ce toţi ceilalţi au plecat spre vest?

— Nuuu…, replică Lapham, vorbind tărăgănat şi afectat. Am luat-o şi eu din loc spre vest. M-am dus în Texas. Pe atunci Texasul ajunsese la modă. Dar după trei luni m-am săturat de acele meleaguri

şi m-am întors, convins că Vermontul era destul de bun pentru mine.

— Au tăiat viţelul cel gras cînd v-au revăzut? întrebă Burtley, ţinînd creionul deasupra blocnotesului.

— Presupun că au fosi bucuroşi să mă revadă, replică Lapham demn. Mama, adăugă el cu blîndeţe, a murit în iarna aceea şi am rămas numai cu tata. L-am înmormîntat şi pe el în primăvară, iar apoi m-am dus într-un locşor numit Lumberville şi am început să lucrez ba una, ba alta. Am muncit la fabrici de cherestea, am fost cîtva timp grăjdar la han, întotdeauna mi-au plăcut caii. La şcoală am mers doar din cînd în cînd şi n-am apucat s-o termin. Apoi m-am angajat surugiu, iar după puţin timp am ajuns proprietarul diligenţei. Pe urmă am închiriat circiuma de la han şi, în fine, ce să mai lungesc povestea, m-am însurat. Da, spuse Lapham cu mîndrie, m-am însurat cu învăţătoarea. Ne descurcam bine la han. Nevastă-mea se tot ţinea de mine să zugrăvim cîrciuma. Ei bine, am amînat şi amînat. Pînă cînd, într-o zi am cedat şi i-am spus: Hai să zugrăvim, Perl — numele soţiei mele este Persis —, am doar o întreagă mină de vopsea la fermă. Să mergem şi să vedem ce-i de făcut! Şi astfel am pornit într-acolo. Închiriasem ferma pentru 75 de dolari unui nevolnic, un leneş de canadian ajuns prin părţile acelea, şi tare nu-mi plăcea să-l văd în casa mea. Ne-am dus într-o sîmbătă după-masă şi ne-am întors cu vreo treizeci de kilograme din substanţa despre care ţi-am vorbit. Am încercat s-o folosim mai întîi aşa cum era, apoi am ars-o. Mi-a plăcut. I-a plăcut şi nevestei mele. Nu era în sat nici unul priceput la vopsit, aşa că am făcut singur un amestec. Ei bine, domnule, o asemenea vopsea nu a fost şi nici n-o să mai fie vreodată. Şi acum se mai poate vedea stratul pe care l-am dat atunci. Ştii, mi se părea că e o încercare nesăbuită şi nu m-aş fi încumetat s-o fac dacă tata n-ar fi pus atîta preţ pe descoperirea lui. După ce am dat primul strat, să fi stat mai bine de o jumătate de oră

uitîndu-mă şi gîndindu-mă cît de mult i-ar fi plăcut tatei. Am avut partea mea de noroc pe lumea asta şi nu am de ce să mă plîng. Dar am observat că majoritatea oamenilor obţin prea tîrziu ceea ce doresc. Gîndindu-mă la tata m-am simţit tare prost şi nu m-am mai putut bucura de succesul meu cu vopseaua. Mi-a venit în minte că ar fi trebuit să mă preocup mai mult de treaba asta pe cînd tata mai trăia, ca să poată vedea şi el. Dar omul cît trăieşte tot învaţă. Am strigat-o pe soţia mea — zugrăvisem partea din spate a casei —, ea tocmai spăla vasele. Mi-aduc aminte că a venit cu mînecile suflecate, s-a aşezat lîngă mine pe capra de tăiat, lemne şi am întrebat-o: „Cum ţi se pare, Persis?“ „Ei bine, Silas Lapham, mi-a răspuns ea, n-ai găsit o mină de vopsea, ci o mină de aur“. Era o fiinţă plină de însufleţire. Ei bine, asta se întîmpla după ce două sau trei corăbii arseseră prin părţile de vest şi muriseră o mulţime de oameni. Se cerea atunci multă vopsea neinflamabilă şi cred că la asta se gîndise ea… „Ei bine, Persis, nu ştiu dacă-i o mină de aur, dar e cu siguranţă o mină de vopsea. Am de gînd s-o dau la analiză şi dacă este aşa cum cred, o să scot ceva din ea. Şi dacă tata n-ar fi avut un nume atît de lung aş fi numit-o Vopseaua minerală Nehemiah Lapham. Dar, în orice caz, toate butoaiele, sticlele, pachetele mari sau mici care vor conţine acest produs vor purta pe ele iniţialele şi datele: N.L.d. 1835, S.L.f. 1855. Tata a descoperit-o în 1835, iar eu am folosit-o în 1855.“

— Asemenea iniţialelor S.T.—1860 — X, binecunoscute, ale întreprinderii Seymour Taylor?

— Da, spuse Lapham, dar pe atunci habar n-aveam de această întreprindere şi nu văzusem nici una din etichetele lor. M-am apucat de lucru şi am chemat pe cineva din Boston care a mers la fermă şi a analizat vopseaua. Am construit un cuptor, am ţinut materialul 48 de ore, canadianul şi cu ai lui au întreţinut focul tot timpul. Specialistul chemat de mine a detectat de la început cu magnetul prezenţa minereului, iar cînd a ajuns să-l analizeze, a

descoperit că avea 75% peroxid de fier. Lapham rostea termenii ştiinţifici cu un aer de satisfacţie, plin de respect, intimidat parcă, cu toată mîndria lui, de o oarecare nesiguranţă în privinţa peroxidului. Pronunţase cuvîntul astfel încît Bartley nici nu l-a putut înţelege şi trebui să-l întrebe cum se scrie.

— Ei bine, şi apoi? se interesă el, după ce-şi notă procentajul.

— Şi apoi? repetă Lapham, ei bine, tipul s-a alezat jos şi mi-a spus: „Aveţi aici o substanţă minerală din care veţi putea scoate vopsele ce vor îndepărta toate produsele similare de pe piaţă. Ce mai încoace-încolo. O s-o trimit drept la Back Bay[3]. Bineînţeles, pe atunci habar n-aveam ce era Back Bay, dar au început să mi se deschidă ochii. Deşi eram încredinţat că-i aveam deschişi încă dinainte, bănuiesc însă că nu era chiar aşa. Şi apoi a adăugat: „Substanţa asta are în ea ciment hidraulic şi este rezistentă la apă, la acizi şi la o sumedenie de lucruri. Se poate amesteca uşor cu ulei de in, crud sau fiert, şi nu va crăpa, nu se va usca şi nici nu se va coji. Cînd o să aveţi un cuptor potrivit ca s-o puteţi arde cum trebuie, veţi obţine o vopsea care va fi tot atît de rezistentă ca stîncile bătute de vînt, de ploaie sau de soare.“ Apoi a început să-mi dea o seamă de amănunte, încît mi-am închipuit că umflă lucrurile ca să pretindă la urmă o plată mai mare. Dar n-a fost aşa. Mai mult, mi-a spus că l-aş putea plăti după ce pun afacerea pe picioare; era tînăr şi destul de nepăsător, dar tot ceea ce spunea el era literă de evanghelie. N-am însă de gînd să-mi laud vopseaua şi nici nu cred că ai venit aici ca să mă auzi fălindu-mă cu asta.

— Ba da, răspunse Bartley. Tocmai asta doresc! Povestiţi-mi tot şi apoi lăsaţi pe mine, le aranjez eu. Nu poate face cineva o greşeală mai mare cînd stă de vorbă cu un reporter decît să nu-i relateze cît mai amănunţit şi să ţină ascunse anumite aspecte, aşa, din modestie doar. Poate tocmai astea sînt lucrurile pe care noi vrem să le auzim. Dorim să

cunoaştem adevărul, tot adevărul şi mai mult chiar; noi ziariştii avem simţul măsurii, ştim să atenuăm orice exagerare.

Lapham îl privi ca şi cum nu i-ar fi plăcut tonul acestuia şi apoi îşi continuă povestirea ceva mai liniştit.

— O, la drept vorbind, nu-i nimic mai mult de spus despre vopseaua propriu-zisă. Poate fi însă folosită oriunde este nevoie, previne deteriorarea şi opreşte ruginirea fierului sau a cositorului. Poate fi întrebuinţată pentru a izola interiorul unei cisterne sau al unei căzi de baie, şi apa nu le va dăuna, sau la vopsitul cazanelor cu abur, împotriva temperaturii mari. Pentru vagoane de tren, ziduri de cărămidă, punţile navelor nu există ceva mai bun.

— Presupun că n-a fost niciodată încercată pentru conştiinţa omenească, adaugă Barfiey.

— Nu, domnule, răspunsi Lapham cu gravitate. Cred că atunci cînd este vorba de conştiinţă, nu trebuie denaturată cu nimic, dacă vrei să fie bună la ceva. Nu m-am gîndit niciodată s-o încerc asupra conştiinţei mele.

Lapham îşi ridică dintr-o dată trupul greoi de pe scaunul turnant şi îl conduse pe Bartley în magazia de lîngă birouri, unde se înşirau rînduri-rinduri de butoaie, butoiaşe, căzi, butelci, în penumbră, pînă în fundul încăperii, răspîndind un miros curat, sănătos, de ulei şi vopsea. Fiecare recipient avea o etichetă, pe care era scris cîte kilograme din vopseaua minerală a lui Lapham conţinea, şi toate purtau însemnările misterioase N.L.d, 1835 —S.L.f., 1855

— Uite-l, spuse Lapham, lovind cu piciorul unul dintre cele mai mari butoaie, ăsta ar fi cel mai mare ambalaj, şi aici, adăugă el, punînd mina afectuos pe un butoiaş din cele mai mici ca şi cum ar fi mîngîiat capul unui copil, cu care dealtfel se asemăna ca mărime, ăsta-i cel mai mic. Înainte vindeam produsul brut. Acum însă, îl măcinăm pînă la ultimul gram şi-l punem în ulei de sîmînţă de in de cea mai bună calitate, pe care îi garantăm. Am

găsit că aşa este mai bine Dar să ne întoarcem în birou şi o să-ţi arăt una din mărcile noastre de lux!

Era foarte plăcut în acea magazie întunecoasă. Deasupra capului, grinzile se pierdeau în umbră, într-o perspecivă nebuloasă, în permanentă semiobscuritate, pînă în fundul clădirii. Bartley îşi găsise un loc confortabil pe un butoi cu vopsea, pe care nu ar mai fi vrut să-l părăsească Dar se ridică şi-l urmă pe Lapham Acesta o pornise cu energie înapoi spre birou, unde soarele unei lungi după-amieze de vară începuse să-şi trimită razele prin fereastră. Pe rafturi, în faţa biroului lui Lapham, se aflau cutii de cositor de diferite dimensiuni, aranjate în cilindri din ce în ce mai mici, purtînd aceleaşi etichete ca şi cele din magazie. Lapham abia făcu un semn cu mîna spre ele. Cînd Bartley, după o privire foarte pătrunzătoare, îşi concentră toată atenţia asupra unui rînd de borcane curate, lucioase, în care diferite nuanţe de vopsea se vedeau prin sticla imaculată, Lapham zîmbi şi aşteptă cu plăcere să audă ce impresie i-au făcut.

— Oh, spuse Bartley, cît sînt de drăguţe!

— Da, replică Lapham, sînt destul de reuşite. Avem aici produsul nostru cel mai recent, care s-a dovedit a fi foarte, apreciat de clienţi. Ia priveşte, adăugă Lapham, dînd jos un vas şi arătîndu-i primul rînd de pe etichetă.

Bartley citi: „Marca Persis“, şi apoi se uită ia Lapham zîmbindu-i.

I-am dat, desigur, numele ei, spuse Lapham L-am pus pe piaţă la ultima aniversare a zilei ei de naştere. A fost încîntată.

— Cred şi eu, răspunse Bartley, în timp ce-şi nota ceva despre acele borcane.

— Nu ştiu dacă asta trebuie menţionat în interviu, continuă Lapham, nesigur.

— Asta, în mod cert, intră în interviu, domnule Lapham, chiar dacă altceva n-ar merge Am şi eu o nevastă şi ştiu ce sentimente încearcă.

Pe atunci, Bartley era la începutul activităţii lui prospere la *Boston Events,* înainte ca neînţelegerile

cu Marcia să fi luat o întorsătură serioasă.

— Aşa? întrebă Lapham, cu un surîs, recunoscînd pe încă unul din marea majoritate a americanilor însuraţi. Unii îşi subestimează nevestele, cei mai mulţi însă le consideră superioare atît din punct de vedere al inteligenţei, cît şi al aptitudinilor. Ei bine, adăugă el, trebuie să avem grijă de asta! Unde spuneai că locuieşti?

— Nu ne-am instalat încă. Stăm în pensiune, la doamna Nash, 13 Canary Place.

— Ei bine, aşa începem toţi, răspunse Lapham pe un ton consolator.

— Dar acum sîntem la capătul răbdărilor. Sper să fiu curînd sub acoperişul meu pe Clover Street, adăugă Bartley, revenind la afaceri. Presupun că n-aţi lăsat piatra să prindă muşchi, cînd aţi văzut ce aveţi?

— Nu, domnule, îi răspunse Lapham, îndepărtîndu-şi, după o lungă cercetare, privirile de la Bartley. Se regăsea în acesta pe sine, în primele zile ale căsătoriei. M-am întors la Lumberville şi am vîndut totul, iar banii pe care am reuşit să-i adun i-am dat pentru exploatarea substanţei minerale. Şi doamna Lapham a fost alături de mine to timpul. N-a avut nici o clipă de ezitare. E o femeie şi jumătate!

Bartley rîse:

— Cu asemenea femei ne căsătorim cei mai mulţi dintre noi.

— Nu, reluă Lapham. Cei mai mulţi dintre noi se căsătoresc cu fetişcane prostuţe, care, cînd cresc, par doar că sînt femei.

— Hm, da, cred că e cam aşa, consimţi Bartley, ca şi cum ar fi reflectat asupra problemei.

— Dacă n-ar fi fost ea, continuă Lapham, n-aş fi făcut nimic cu vopseaua. Îi spuneam deseori că nu cantitatea de 75% peroxid de fier care se găsea în minereu avea importanţă ci cei 75% peroxid de fier care se aflau în *ea.*

— Grozav, exclamă Bartley, o să-i povestesc Marciei despre asta.

— În mai puţin de şase luni nu exista în întreaga regiune un gard, un parapet de pod, un şopron, o stîncă pe care să nu se vadă mostre din „Vopseaua Minerală a lui Lapham în cele trei culori pe care începusem să le producem.

Bartley îşi reluă locul pe pervazul ferestrei, iar Lapham rămase în picioare în faţa lui şi, deşi imensul său picior atingea coapsa lui Bartley, nici unuia dintre ei nu-i păsa.

— Am auzit făcîndu-se mult caz de S.T.1860-X, de cel care vopseşte sobele, sau de omul care vindecă bolile de rinichi. Reclamele astea erau pretutindeni, şi am citit despre ele nenumărate articole în ziare, dar nu mi s-au părut deloc cu haz. Atîta timp cît proprietarii gardurilor şi ai zidurilor nu obiectează, nu prea văd ce treabă are publicul dacă eu le acopăr cu vopsea. De ce o stîncă, într-o margine de păşune sau pe lîngă un rîu, ar fi atît de sacră, încît să nu se aplice pe ea vopsele în trei culori? Şi tare aş vrea ca toţi cei care vorbesc şi scriu despre peisaje să fie obligaţi să pună dinamită vreunei stînci, sau să sape şanţuri, aşa cum făceam noi de atîtea ori la fermă. Cred că şi-ar schimba părerile despre profanarea peisajelor. Nu este om căruia să-i placă mai mult decît mie un tăpşan verde cu vreo şase ulmi mari. Dar n-am de gînd să apăr fiecare bucăţică de stîncă urîtă întîlnită în calea mea de parcă ar fi altare ale druizilor. Peisajul a fost făcut pentru om, şi nu omul pentru peisaj.

— Da, spuse Bartley cu indiferenţă, a fost făcut pentru cel care vopseşte sobe sau vindecă bolile de rinichi.

— A fost făcut pentru toţi acei ce ştiu cum să-l folosească, replică Lapham, insensibil la ironia lui Bartley. Lasă-i să locuiască în toiul iernii, colo, la frontiera canadiană, să vezi cum se satură de natură. Ei bine, unde rămăsesem?

— La împodobirea peisajului, răspunse Bartley.

— Da, domnule, am început chiar acolo, la Lumberville, şi asta a însemnat un pas înainte şi

pentru localitatea respectivă. N-o vei mai găsi pe hartă şi nici în atlasul geografic. Cu cinci ani în urmă am dat o sumă frumuşică de bani ca să se construiască acolo un local pentru primărie, şi la cea dintîi adunare s-a hotărît schimbarea numelui. Nu mai mergea să se numească Lumberville, acum îi zice Lapham.

— Undeva pe acolo, nu-i aşa, se găseşte roşul de Brandon? întrebă Bartley.

— Sîntem cam la o sută de kilometri de Brandon, roşul de Brandon e o vopsea bună, spuse Lapham competent. Aş vrea să te duc să vezi locurile noastre într-o bună zi dacă poţi să-ţi găseşti timp.

— Mulţumesc, mi-ar face multă plăcere Sînt ceva fabrici pe acolo?

— Da. Ei bine, domnule, cînd am început lucrul, a izbucnit războiul şi s-a zis cu vopseaua mea. Totul s-a dus de rîpă. Dacă aş fi avut pe cineva influent, aş fi putut să o trec în mîinile guvernului pentru a o folosi la afeturi de tun, vagoane sau nave. Dar nu am avut şi am păţit-o. Eram la pămînt, dar soţia mea privea lucrurile altfel. Ea mi-a spus: „Cred că trebuie să vedem aici mîna providenţei, Silas. Ai o ţară pentru care merită să lupţi. În orice caz, mai bine du-te pe front şi încearcă-ţi norocul.” Ei bine, domnule, am plecat. Ştiam că, atunci cînd mi-a spus, era convinsă că aşa trebuie. S-ar fi putut s-o dea gata plecarea mea pe front, dar şi dacă nu m-aş fi dus, tot atît de rău ar fi fost. Aşa-i felul ei. Am plecat. Ultimele ei cuvinte au fost: „O să am grijă de vopsea Si” N-aveam pe atunci decît pe una din fete, băiatul murise, iar soacra mea locuia cu noi şi ştiam prea bine că dacă timpurile *avea* să se schimbe, Persis o să se descurce. Aşa că am plecat. Am scos-o bine la capăt, poţi să-mi spui „colonele” dacă vrei. Ia pune mîna aici!

Lapham îl apucă pe Bartley de mînă şi-i puse degetul mare şi arătătorul pe o umflătură deasupra genunchiului. — Simţi ceva tare?

— Un glonte?

Lapham dădu din cap.

— L-am încasat la Getysburg. Ăsta-i termometrul meu. Dacă n-ar fi el, n-aş şti cînd plouă, ca să stau la căldură.

Bartley rîse de glumă, deşi era cam răsuflată.

— Şi cînd v-aţi întors, aţi pus din nou mîna pe vopsea şi v-aţi devotat cu toată stăruinţă?

— M-am devotat cu toată stăruinţa, am făcut tot ce am putut, spuse Lapham cu mai puţină satisfacţie decît arătase pînă atunci în povestirea vieţii sale. Dar mi-am dat seama că mă întorsesem într-o altă lume. Timpul micilor întreprinderi, al lucrurilor mărunte era dus, şi nici nu cred că o să se mai întoarcă vreodată în ţara asta. Soţia mea tot stăruia să-mi iau un asociat, pe cineva cu un capital, dar nu puteam să suport asta nici în gînd. Vopseaua era pentru mine ca şi sîngele meu. A avea pe altcineva care să se ocupe ar fi fost ca şi cum,… ei bine, nu puteam. Îmi dădeam seama că asta trebuia să fac, dar voiam să evit şi s-o iau doar ca o glumă. „De ce nu ţi-ai luat şi tu un asociat cît am fost plecat, Persis?“ Şi atunci mi-a spus: „Ei bine, dacă nu te-ai fi întors, aş fi făcut-o, Si.“ Întotdeauna îi plăcea să glumească, ca oricărei femei. Ei bine, a trebuit în cele din armă să ajung la asta. Dintr-o dată, ochii albaştri ai lui Lapham nu-l mai ţintiră pe Bartley, ci se îndreptară în altă parte. Şi reporterul ştiu că aici ar fi fost locul unor puncte de suspensie în relatarea lui, dacă interviurile ziariştilor ar respecta realitatea. Avea destui bani, continuă Lapham, cu un suspin înăbuşit, dar n-avea habar de vopsea. Am fost împreună un an sau doi, şi mai apoi ne-am despărţit.

— Dar avea experienţa necesară, adăugă Bartley.

— Şi eu dobîndisem oarecare experienţă, ripostă Lapham, uitîndu-se la el cu o privire posomorîtă.

Printr-o simpatie instinctivă faţă de cei ce au în amintirile lor momente dureroase, Bartley îşi dădu

seama că acesta era un punct pe care nu trebuia să-l mai atingă.

— Şi de atunci, presupun că aţi continuat singur?

— Da, am lucrat singur

— Trebuie să exportaţi această vopsea, domnule colonel, şi în alte ţări, sugera Bartley cu un aer profesional.

— Trimitem în toate colţurile lumii. Mari cantităţi sînt expediate în America de Sud, în Australia, în India şi în China, produsele noastre ajung pînă la Capul Bunei Speranţe. Vopseaua mea rezistă la toate climatele. Desigur, nu exportăm mărci superioare în mari cantităţi, acestea sînt pentru piaţa internă. Dar vrem să le intruducem şi în alte părţi. Uită-te!

Lapham trase un sertar şi îi arătă lui Bartley o mulţime de etichete în spaniolă, franceză, germană, italiană.

— Sperăm să facem afaceri bune în toate aceste ţări. Avem acum agenţii la Cadix, Paris, Hamburg şi Livorno. E o afacere menită să aibă succes. Da, domnule, pretutindeni există un om care are un vapor, un pod, un doc, o căruţă, un gard, pretutindeni pe suprafaţa pămîntului se găseşte ceva ce se cere vopsit, iată produsul care-i trebuie şi fiecare o să fie conştient de asta mai devreme sau mai tîrziu. Pui o tonă din vopseaua mea uscată într-un furnal şi obţii un sfert de tonă de fontă. Cred în calitatea vopselei mele. Sînt convins că este o adevărată binecuvîntare pentru omenire. Cînd unii şi alţii vin la mine şi mă întreabă ce amestec în această vopsea, întotdeauna le răspund: „Ei bine, în primul rînd amestec *credinţa* şi apoi cel mai bun ulei fiert de in ce poate fi procurat cu bani”.

Lapham îşi scoase ceasul, îl privi, şi pe dată Bartley îşi dădu seama că interviul se apropia de sfîrşit.

— Dacă doreşti vreodată să vizitezi întreprinderile noastre, sînt peste drum, nu te costă nici un ban.

Poate că o voi face într-o zi, spuse Bartley. La revedere, domnule colonel!

— La revedere! Sau, stai puţin! William, calul e înhămat? îl întrebă el pe băiatul din camera de alături, căruia, la începutul interviului, îi dăduse scrisoarea. Foarte bine, răspunse el la spusele băiatului. Pot să te duc undeva, domnule Hubbard? Trăsura mă şteaptă la poartă şi te las unde vrei, în drumul meu spre casă. Mă duc s-o iau pe doamna Lapham, să vedem în New Land o casă căreia îi pun temeliile.

— Nu vă ocupaţi de mine, răspunse Bartley.

Lapham îşi puse o pălărie de pai, adună cîteva hîrtii de pe birou, trase apoi capacul biroului, întoarse cheia, iar hîrtiile le dădu unei tinere foarte drăguţe care şedea la un birou, în camera de la intrare. Fata era îmbrăcată după ultima modă, buclele părului ei blond cădeau, parcă sculptate, pe o frunte joasă, albă.

— Uite, spuse Lapham cu acelaşi ton binevoitor dar grosolan, pe care-l folosise şi cînd i se adresase tînărului. — Vreau să aranjezi cum trebuie hîrtiile astea şI să-mi dai mîine o copie bătută la maşină!

— Ce fată neooişnuit de drăguţă, exclamă Bartley, în timp ce coborau scara abrupta şi se îndreptau spre ieşire, trecînd pe lîngă funia unui scripete ce se mişca în sus şi în jos deasupra capetelor lor, într-o întunecime ca de grotă.

— Îşi vede de treaba ei, replică Lapham scurt.

Bartley se urcă în stînga docarului, aflat la marginea trotuarului, în timp ce Lapham luă greutatea care proptea roata şi o puse sub scaun, suindu-se apoi lîngă el.

— Nu poţi goni pe aici, bineînţeles, spuse Lapham, în timp ce calul, cunoscînd bine drumul, o porni într-o mişcare repede, de-a lungul caldarîmului.

Străzile cartierului erau mai toate înguste şi întortocheate. La capătul uliţei se conturau delicat, pe cerul albastru al după-amiezei, catargele unei

nave. Un miros plăcut de cîlţi, piele şi ulei plutea în aer. Nu întîlniră decît două sau trei camioane îndreptîndu-se în dezordine spre chei cu încărcăturile lor, căci sezonul nu era în toi. Pietrele pavajului erau tocite de camioanele grele ce treceau încontinuu pe acolo, iar rugina căzută de pe roţi le schimbase culoarea. Ici-colo mai stăruiau mici ochiuri răzleţe de apă sărată cu care fusese stropită strada.

După o pauză de cîteva minute, timp în care cei doi urmăriseră mersul calului, Bartley spuse cu un uşor suspin:

— Am avut cîndva, pe cînd eram în Maine, un mînz, care mergea în trap ca şi iapa asta.

— Ei bine, replică Lapham cu simpatie, acceptînd legătura pe care acest fapt o crea între ei, ei bine, acum o să-ţi spun ce trebuie să faci. Să-mi dai voie să te iau într-o după amiază să te duc la Milldman. Atunci o să-i dau bici şi o să vezi ce poate face iapa asta. Da, o să te duc!

— Foarte bine, răspunse Bartley, vă anunţ cînd am prima zi liberă.

— Perfect! strigă Lapham.

— Ce rasă e calul? Kentucky? întrebă Bartley.

— Nu, domnule, n-aş folosi alţi cai decît pe cei din Vermont, încrucişaţi cu un pur sînge din rasa Morgan. Dacă însă vrei un cal iute, nu trebuie să aibă prea mult sînge Morgan. Pentru aşa ceva se cere mai mult Hambletonian. Unde spuneai că ai vrea să cobori?

— Ar fi bine să mă lăsaţi după colţ, la birourile ziarului *Events*. Trebuie să scriu acest interviu cît îmi e proaspăt în minte.

— Foarte bine, spuse Lapham, acceptînd definitiv să devină material pentru articolele lui Bartley.

N-avea motive să se plîngă prea mult de felul în care Bartley consemnase interviul. Doar efortul ziaristului de a face mereu complimente extravagante îl supărase puţin. Acestea erau de fapt mai mult pentru vopsea, ale cărei calităţi — îşi

închipuia Lapham — nu puteau fi exagerate. El personal, povestea lui fusese tratată cu tot respectul de care Bartley era capabil. Făcuse o prezentare foarte pitorească a modului în care se descoperise sursa vopselei, „în adîncul pădurii virgine a Vermontului, departe, spre frontiera înzăpezită a Canadei, în coasta unui munte pustiu, acolo unde o furtună de toamnă îşi lăsase urmele sălbatice, iar copacii mari smulşi şi aruncaţi ici-colo erau mărturii ale violenţei intemperiilor, Nehemiah Lapham a descoperit, cu exact 40 de ani în urmă, minereul pe care alchimia şi energia fiului său l-au prefăcut în lingouri solide din cele mai preţioase metale. Averea colosală a lui Silas Lapham se găsea în fundul unei gropi, săpată de un copac dezrădăcinat, rămasă timp de mai mulţi ani doar o mină oarecare, nepreţuind mai mult decît o reţeta de săpun".

Aici, Bartley nu fusese în stare să-şi ascundă încă o strîmbătură, dar o compensase prin respectul cu care vorbi mai apoi despre activitatea colonelului Lapham în timpul războiului şi despre motivele ce-l siliseră pe acesta să părăsească o întreprindere de care era legat trup şi suflet şi să ia parte la luptă. „Colonelul poartă şi acum, încrustată în piciorul său drept, o mică amintiri a acelei perioade, sub forma unei mingi în miniatură, despre care spune în glumă că este barometrul său, căci îl scuteşte de obligaţia de a mai citi buletinul meteorologic în ziarul de dimineaţă. Asta înseamnă o economie de timp şi pentru un om care, aşa cum spunea, nu are nici o clipă de pierdut, cinci minate pe zi, în cursul unui an reprezintă ceva. Simplu, dar îndrăzneţ, direct în gîndire şi acţiune, colonelul Silas Lapham, cu o comprehensiune promptă şi cu perspicacitate în afaceri, ce nu-l părăsesc niciodată, este, în sensul cel mai bun al acestui epitet atît de mult folosit, una dintre fiinţele cele mai nobile ale naturii. Viaţa sa oferă un exemplu de sinceritate şi tenacitate tinerilor noştri oameni de afaceri. Nimic nefiresc sau ostentativ în atitudinea sa. Are încredere deplină în vopseaua sa minerală şi i se dăruieşte complet.

Face din asta o adevărată profesiune de credinţă, deşi n-am putea spune că este într-adevăr religia sa. Colonelul Lapham merge regulat la biserica preotului dr. Langworthy. Acordă donaţii numeroase «Asociaţiei pentru binefacere» şi nici o cauză dreaptă sau întreprindere publică valoroasă nu e lipsită de sprijinul lui. Nu se ocupă de politică în mod activ, dar se ştie că este şi a fost întotdeauna un republican devotat. Am comite însă o încălcare a secretului vieţii personale dacă ne-am opri asupra diferitelor amănunte revelate deschis de către colonelul Lapham în timpul interviului acordat reprezentantului nostru. Putem totuşi spune că, oricît ar fi de mîndru de succesul său, nu tăgăduieşte că îl datorează în mare măsură simpatiei şi energiei soţiei sale. Una din acele femei ce par a fi născute — indiferent de situaţia socială — pentru a onora numele femeii americane şi a o elibera de acel daisy-millerism[4], o adevărată ruşine naţională. În ceea ce priveşte familia colonelului Lapham, vom spune pur şi simplu că este formată din două fete. Silas Lapham construieşte după planurile uneia dintre cele mai mari firme de arhitecţi de la noi o casă pe partea dinspre apă a străzii Beacon. Clădirea va constitui unul din cele mai minunate ornamente ale acestui bulevard atît de greu accesibil. Credem că va fi gata şi familia se va putea muta acolo în primăvară".

După ce Bartley îşi termină articolul, pe care scriindu-l nu încetase nici o clipă a-l zeflemisi în gînd pe Lapham, se duse acasă la Marcia, gîndindu-se mereu la eroul interviului. Simplitatea sănătoasă a acestuia îl amuzase în mod deosebit.

— Mi s-a dezvăluit pînă în adîncurile fiinţei sale, sublinia Bartley, cînd îi povesti Marciei despre interviu.

— Atunci, ştiu prea bine că ai fost în stare să scrii ceva drăguţ, îi răspunse soţia, şi asta îi va plăcea domnului Witherby.

— Da, a ieşit destul de bine, dar n-am putut să-mi dau frîu liber imaginaţiei chiar aşa cum aş fi vrut. Există anumite limite de decenţă. Mi-ar fi plăcut să povestesc ceea ce credea colonelul Lapham despre reclamele în mijlocul naturii, desigur, în cuvintele lui. Îţi spun însă numai atît, Marsh: avea acolo, la un birou, o fată, pe care n-ai lăsa-o să stea nici cale de o poştă depărtare de masa mea de lucru. Nu poţi să-ţi închipui cît era de drăguţă!

Ochii Marciei începură să sclipească, şi Bartley izbucni în rîs, oprindu-se apoi dintr-o dată, la vederea unui pachet formidabil într-un colţ al camerei.

— Hei, ăsta ce-i?

— O, nu ştiu ce-i, răspunse Marcia cu un glas tremurător. L-a adus cineva chiar înainte de a veni tu, dar n-am vrut să-l desfac.

— Ai crezut că-i vreo maşină infernală? întrebă Bartley aşezîndu-se în genunchi ca să examineze pachetul.

— — Doamnei B. Hubbard, ei, ia te uită?

Tăie sfoara de cînepă groasă cu cuţitaşui. Trebuie să vedem ce-i înăuntru! Aş vrea să ştiu, mă rog, cine trimite pachete doamnei Hubbard în lipsa mea. Începu să desfacă hîrtiile din ce în ce mai fine, în care era învelit, şi scoase afară un vas de sticlă pătrat, cu un conţinut roşu. „Marca Persis“! strigă el. Mi-am închipuit că asta trebuie să fie.

— Despre ce e vorba, Bartley? întrebă Marcia cu un tremur în glas. Apoi, cu mai mult curaj, apropiindu-se puţin: E vreun fel de gem?

— Gem?! Nu, nici gînd, rîse Bartley. Este vopsea. Vopseaua minerală a lui Lapham

— Vopsea? repetă Marcia, stînd lîngă el, în timp ce despacheta borcanele, ce apăreau rînd pe rînd. Albastru închis, verde închis, maron deschis, maron închis şi negru apoi purpuriu închis — întreaga varietate de culori a vopselei Lapham. Să nu-mi spui că aş putea-o folosi, Bartley.

— Ei, bine, nu te-aş sfătui să întrebuinţezi o cantitate mare dintr-o dată, răspunse bărbatul. E o vopsea pe care o poţi folosi moderat.

Marcia îi înlănţui gîtul cu braţele şi-l sărută.

— O, Bartley, cred că sînt cea mai fericită fată din lume. Mă întrebam tocmai ce să fac. Locuinţa din strada Clover are nevoie de multe reparaţii, O să fiu foarte atentă. Nu trebuie să te temi că am să întrec măsura. Dar asta tocmai mă salvează! Ai cumpărat-o? Ştii că nu ne putem permite o asemenea cheltuială. N-ar fi trebuit! Şi ce înseamnă „Marca Persis”?

— S-o cumpăr? strigă Bartley. Nu! nici gînd. Bătrînul nebun ţi-a trimis-o ţie în dar. Mai bine aşteaptă, întîi să cunoşti faptele, şi apoi să te repezi la mine că fac extravaganţe, Marcia. *Persis* este numele soţiei lui. Şi calitatea cea mai bună de vopsea poartă acest nume. O să vezi în interviul meu. A pus-o pe piaţă cu ocazia ultimei ei zile de naştere, ca o surpriză pentru ea.

— Care bătrîn nebun? întrebă Marcia.

— Cum? Lapham, omul cu vopseaua minerală…

— Ce om bun! exclama Marcia, cu un suspin din adîncul sufletului. Bartley, n-ai de gînd să-ţi rîzi de el, aşa cum faci cu unii oameni de felul lui, nu-i aşa?

— Nimic de care şi-ar da vreodată seama, spuse Bartley, ridicîndu-se şi scuturîndu-şi scamele de pe; genunchi.

II

După ce-l lăsă pe Bartley Hubbard în faţa clădirii ziarului *Events,* Lapham îşi continuă drumul pe strada Washington, spre Nankeen Square, tocmai în South End, unde locuia de cînd încetase fluxul societăţii spre acel cartier. Nu construise el casa. O cumpărase foarte ieftin de la un domn de familie bună, care voia să scape de ea, căci descoperise, cam tîrziu că South End nu mai era la modă. În dorinţa sa înflăcărată de a fugi cît mai repede în cartierul Back Bay, îi dăduse pe deasupra covoarele şi storurile, aproape gratis. Doamna Lapham fusese mai satisfăcută decît colonelul de această achiziţie. Locuiau în Nankeen Square de doisprezece ani. Puieţii din jurul caselor ajunseseră, sub ochii lor tineri copaci viguroşi şi, în acelaşi răstimp, fetele deveniseră adolescente. Constituţia robustă a colonelului, de care amintea Bartley în interviul său, se transformase acum într-o masă de grăsime. Iar doamna Lapham, deşi îsi păstrase o siluetă mai tînără, avea, pe la colţurile ochilor ei materni, semnul vădit al labei de gîscă, în timp ce pe obrajii sănătoşi se iviseră uşoare riduri. Faptul că locuiau într-un cartier de rînd nu-i deranjase niciodată şi nici nu-şi dăduseră seama de asta pînă în vara anterioară începutului acestei povestiri, cînd doamna Lapham şi fiica ei Irene întîlniseră, departe de Boston, alţi locuitori din oraşul lor. Întîlnirea fusese memorabilă. Întîmplarea a făcut ca acele persoane să se găsească într-o situaţie specială, iar doamna Lapham şi fiica ei să le vină în ajutor, fapt pentru care le-au rămas recunoscătoare. Acele persoane, o mamă cu două fete, se aventuraseră pînă într-o mică staţiune balneară canadiană, aproape sălbatecă, pe rîul St. Lawrence, mai jos de Quebec. Ele ajunseseră acolo cu cîteva zile înaintea datei sosirii fiului şi fratelui lor. Două dintre geamantane li se rătăciseră, iar mama, chiar în seara sosirii, căzuse grav bolnavă. Doamna Lapham le-a venit în

ajutor cu priceperea ei de infirmieră si cu nenumărate obiecte de îmbrăcăminte din garderoba ei şi a Irenei, dînd dovadă şi de foarte multă bunătate. Cînd au reuşit să aducă un doctor, acesta a spus că îngrijirea doamnei Lapham a fost salutară, fără care bolnava ar fi putut muri. Doctorul era un francez exuberant, căruia îi plăcea să spună cîte ceva plăcut fiecăruia.

În mod inevitabil s-a înfiripat o anumită prietenie între cele două familii, iar cînd a sosit şi fiul, acesta nu ştia cum să-şi arate recunoştinţa. Doamna Lapham nu prea înţelegea de ce acesta era la fel de atent faţă de ea, ca şi faţă de Irene. Comparîndu-l cu alţi tineri de pe acolo, îl găsi mai drăguţ decît toţi ceilalţi. Nu avea posibilitatea unei comparaţii mai largi, căci în Boston, cu toată prosperitatea soţului ei, nu duceau o viaţă mondenă. În primii ani Lapham se străduise să cîştige cît mai mulţi bani, iar doamna Lapham să realizeze economii. Dar dintr-o dată veniturile crescuseră într-atît încît nu a mai fost necesar ca doamna Lapham să economisească şi atunci n-au ştiut ce să facă cu banii. O anumită sumă putea fi cheltuită de Lapham pentru a cumpăra cai, soţia lui risipea banii pe o seamă de lucruri de îmbrăcăminte, scumpe şi urîte, pe tot felul de obiecte luxoase pentru gospodărie. Lapham nu atinsese încă gradul de evoluţie al bogătaşului care cumpără tablouri, dar îşi împodobise casa cu cele mai scumpe şi mai îngrozitoare fresce, risipind banii pe călătorii, hoteluri, trăsuri, şi făcînd donaţii cu amîndouă mîinile bisericii lor. Au oferit bani pentru tot felul de opere de binefacere despre care aflau, dar nu ştiau ce înseamnă obligaţiile unei vieţi mondene O bună bucată de timp, doamna Lapham tot invita la ceai doamnele din vecinătate, aşa cum făcuse şi mama ei, la ţară, în tinereţe. Ospitalitatea, pentru Lapham, se mărginea şi acum să aducă la masă, pe neaşteptate, pe cîte un client important. Nu le-a trecut prin cap să invite vreodată prieteni la masă.

Fetele lor au mers la şcoală, dar nu s-au omorît cu învăţătura, aşa încît au terminat liceul mai tîrziu decît celelalte fete de seama lor. Lapham a socotit că asta le era deajuns. Dar soţia lui n-a fost de aceeaşi părere, ea ar fi vrut să le trimită spre perfecţionare la o şcoală particulară. Irene însă nu prea îşi bătea capul cu învăţătura, prefera gospodăria, şi amîndouă surorile se temeau ca nu cumva să fie umilite de celelalte colege, diferite de fetele de la liceul de stat. Pînă la urmă nu s-au dus decît o parte din an. Celei mari îi plăcea să citească şi luă cîteva lecţii particulare de literatură. Împrumuta regulat cărţi de la o bibliotecă publică, întreaga familie fiind uimită de numărul mare de volume pe care le citea, şi simţindu-se toţi foarte mîndri.

Nu făceau parte din categoria fetelor care toată ziua stau cu acul în mînă brodînd. Irene îşi petrecea cea mai mare parte din timp umblînd după cumpărături pentru ea şi pentru maică-sa. Mama era un adevărat idol pentru fete. Îi cumpărau tot felul de bonete şi dantele, din banii lor de buzunar, şi rochii prea multe ca să mai poată fi purtate. Irene se îmbrăca foarte elegant şi zilnic petreces ore întregi cu gătelile. Soră-sa avea un gust mai simplu şi, dacă ar fi fost după voia ei, şi-ar fi neglijat destul de mult îmbrăcămintea. Toate trei dormeau mult, în fiecare după masă, şi stăteau ore întregi împreună, privind pe fereastră şi discutînd pînă în cele mai mici amănunte tot ceea ce vedeau pe stradă. Încercînd să se autoeduce şi să se perfecţioneze, sora mai mare mergea la conferinţele organizate de biserică, unde se comentau tot felul de subiecte laice, şi de obicei venea acasă cu relatări comice asupra lor. Asta prilejuia discuţii la care participa întreaga familie. Era în stare să facă haz din orice. Irene se plîngea că sora ei speria şi alunga pe toţi tinerii întîlniţi pe la reuniunile organizate de şcoala de dans. Poate însă că aceştia nu erau chiar dintre cei mai de soi.

Surorile Lapham învăţaseră să danseze la şcoala Papanti, nu au luat lecţii particulare. Habar n-

aveau că între ele şi fetele care luaseră asemenea lecţii era o adevărată prăpastie. Tatălui lor nu-i plăceau musafirii, cu excepţia celor care veneau pe neaşteptate, fără pretenţii. Mama rămăsese prea rustică pentru a şti să-i atragă şi să-i primească după obiceiul sofisticat de la oraş. Nici unuia dintre ei nu-i trecuse prin minte ideea unor călătorii prin Europa. Mama cu cele două fete au colindat staţiunile de la munte şi de la mare, avînd prilejui să asiste la spectacolul obişnuit pe care asemenea localităţi îl oferă în toată Noua Anglie: acela al unei mulţimi de fete frumoase, cu educaţie, elegant îmbrăcate, bucuroase de prezenţa oricărui tînăr. Dar familia Lapham n-avea priceperea şi curajul de a se face observată, cu atît mai puţin să ademenească vreun vilegiaturist solitar, un preot sau artist. Se ascundeau neajutorate prin saloanele hotelurilor, privind în jurul lor şi neştimd cum să se pună în valoare. Poate că nici n-o doreau. Nu erau încrezute, dar aveau un fel de mulţumire specifică, evidentă la unele familii. Puterea afecţiunii lor reciproce reprezenta o anumită barieră în faţa cunoaşterii lumii; se îmbrăcau una pentru cealaltă, îşi împodobeau casa pentru propria lor satisfacţie. Trăiau în opulenţă numai pentru ele, şi toate acestea nu din egoism, ci pentru că nu se pricepeau la altceva. Pe fiica cea mai mare, societatea părea să n-o intereseze deloc. Cealaltă, cu trei ani mai mică, nu era încă destul de mare pentru a dori să iasă în lume. Cu toată frumuseţea ei excepţională, părea firavă şi nevinovată ca o plantă. Cînd chipul ei, aspru şi necizelat, în perioada pubertăţii, se pîrgui dintr-o dată, fata prinse a străluci ca o floare. Nici nu se gîndea că ar putea fi admirată; abia observa cînd o lua cineva în seamă. Dacă se îmbrăca bine, poate chiar prea bine, se datora faptului că avea un anumit instinct pentru asta. Pînă îl întîlnise pe acel tînăr care fusese atît de drăguţ cu ea, la Baie St. Paul, aproape că nu avusese o viaţă a ei proprie, atît de total depindea de mama şi de sora ei, nu numai în privinţa părerilor, ci chiar şi a sentimentelor. Ţinea

socoteală de tot ce spunea şi făcea tînărul, cîntărind şi încercînd să vadă exact la ce se gîndea el, nu-i scăpa nici cea mai slabă inflexiune a unei silabe, cea mai mică mişcare sau cel mai şters gest. Astfel a început, pentru prima oară, să aibă alte idei decît ale familiei, dar care, totuşi, nu-i aparţineau, iar adesea erau greşite. Unele spuse ale băiatului i le relata mamei şi le tot comentau, aşa cum făceau cu orice era legat de aceste noi cunoştinţe, şi le discutau şi interpretau după placul inimii. Cînd doamna Lapham s-a întors acasă, i-a prezentat soţului întreaga situaţie, cît şi punctul ei de vedere, reexaminînd apoi totul în amănunt.

La început, domnul Lapham era înclinat să privească întreaga poveste ca ceva lipsit de importanţă, şi doamna Lapham a trebuit să insiste, exagerînd chiar întrucîtva, pentru a contracara indiferenţa soţului.

— Ei bine, pot să-ţi mărturisesc, adăugă ea, că ai greşi dacă n-ai crede că sînt cei mai drăguţi oameni pe care i-ai văzut vreodată. Au cele mai bune maniere, sînt oameni purtaţi prin lume şi au cunoştinţe despre toate. O spun deschis, m-au făcut să mă simt ca şi cum noi am fi trăit toată viaţa în fundul pădurii. Cred că te-ai fi simţit puţin cam stînjenit, dacă mama şi fiicele ar fi arătat tot ceea ce gîndeau, dar n-au făcut-o niciodată. Cît despre fiu, ei bine, nu ştiu ce să spun, Silas. Tînărul avea o comportare ireproşabilă.

— Sa i se fi aprins oare călcîiele după Irene? întrebă colonelul.

— Cum aş putea şti? Era la fel de atent faţă de mine ca şi faţă de ea. Poate acum e obiceiul, mai mult decît înainte, să te ocupi de mamă.

Lapham nu mai încercă să presupună nimic, ci întrebă cine erau aceste persoane.

Doamna Lapham le repetă numele. Lapham dădu din cap.

— Îi cunoşti? Ce funcţie are el?

— Cred că nu se ocupă cu nimic, răspunse Lapham.

— Erau foarte drăguţi, adăugă doamna Lapham cu indiferenţă.

— Aşa şi trebuie să fie, replică colonelul. N-au făcut niciodată nimic altceva.

— Nu păreau îngîmfaţi, stărui soţia sa.

— Nici n-aveau de ce să fie cu tine. Pot să-l cumpăr şi să-l vînd cu toată familia lui de două ori.

Doamna Lapham păru mai satisfăcută de spusele lui Lapham decît de el şi adăugă:

— Ei bine, cred, Silas, că n-ar trebui să te umfli prea tare în pene!

În iarnă, doamnele din acea familie se întoarseră în oraş foarte tîrziu şi-i făcură doamnei Lapham o vizită. Şi de data asta au fost foarte politicoase Dar mama, drept scuză, lăsă să se subînţeleagă că au venit în vizită aproape de căderea nopţii deoarece vizitiul nu ştiuse bine drumul.

— Mai toţi prietenii noştri locuiesc în New Land sau pe Hill.

După plecarea doamnelor, această remarcă rămase ca un fel de ghimpe în inima doamnei Lapham şi, schimbînd impresii cu fiica ei, observă că şi Irene era la fel de frămîntată.

— Au spus că, pînă acum, n-au fost niciodată în această parte a oraşului.

Gîndindu-se mai profund, Irene n-ar fi putut afirma că spusele doamnei Corey fuseseră o insinuare, dar tocmai asta le imprima un efect şi mai adînc.

— Bineînţeles, continuă Lapham, căruia i se raportară toate acestea. Astfel de oameni nu prea au treabă prin părţile noastre şi nu calcă pe aici Este un lucru echitabil. Nici noi nu prea deranjăm pe cei dm New Land sau de pe Hill.

— Ştim însă că sînt acolo, spuse soţia sa gînditoare.

— Da, consimţi colonelul. *Ştiu* unde sînt. Am şi eu un teren mare în cartierul Back Bay.

— Da? întrebă cu interes doamna Lapham

— Ai vrea să construiesc o casă acolo? întrebă el drept răspuns, cu un zîmbet zeflemisitor pe buze.

— Cred că mai putem rămîne aici.

Această discuţie avu loc noaptea. A doua zi dimineaţa, doamna Lapham spuse:

— Cred că trebuie să ne străduim să facem tot ceea ce e mai bine pentru copii, în toate privinţele.

— După cîte ştiu, am avut grijă întotdeauna, răspunse soţul.

— Da, atît cît ne-a tăiat capul.

— Acum ţi s-a luminat mintea?

— Nu ştiu. Dar dacă fetele vor locui în continuare la Boston şi se vor căsători aici, ar trebui, zic cu, să ne străduim să le introducem într-un fel în societate, să ne ocupăm mai mult de ele.

— Ei bine, care părinţi au făcut mai mult pentru copiii lor decît noi? întrebă Lapham, îndurerat la gîndul că alţii l-ar fi putut întrece. N-au fetele noastre tot ce-şi doresc? Nu se îmbracă cum spui? Nu te duci cu ele pretutindeni? Se petrece ceva de seamă şi ele nu văd sau nu aud? Nu ştiu ce vrei să spui. De ce nu le scoţi tu în lume, bani avem destui!

— Îmi închipui că trebuie să mai fie şi altceva pe lîngă bani, spuse doamna Lapham, cu un suspin deznădăjduit. Cred că nu ne-am orientat bine în privinţa educaţiei lor. Ar fi trebuit să le fi trimis la o şcoală, unde ar fi venit în contact cu fete din societate, fete care le-ar fi putut ajuta să pătrundă în lumea bună. Mai toate elevele, la Miss Smillie, nu erau din oraş.

— Ei bine, acum e cam tîrziu să ne mai gîndim la asta, mormăi Lapham.

— Întotdeauna ne-am văzut numai de treburile noastre zilnice şi nu ne-am gîndit la viitor. Ar fi trebuit să ieşim mai mult în lume şi să chemăm oameni la noi. Nouă nu ne intră nimeni în casă.

— Ei bine, sînt oare eu de vină? Cred că nimeni nu primeşte mai bine ca noi.

— Am greşit neinvitînd mai multă lume.

— De ce n-o faci acum? E doar pentru fete, nu mă supăr chiar dacă avem casa plină tot timpul.

Doamna Lapham se văzu atunci silită să mărturisească plină de umilinţă:

— Nu ştiu pe cine să în invit.

— Ei bine, doar n-ai vrea să-ţi spun eu pe cine să pofteşti!

— Nu! Amîndoi sîntem de la ţară şi ne-am păstrat obiceiurile rustice şi nici unul dintre noi nu ştim cum să ne purtăm. Tu ai fost nevoit să munceşti din greu, iar norocul a venit atît de tîrziu, şi atunci pe neaşteptate, încît nici n-am mai avut cînd învăţa cum trebuie să ne comportăm într-o asemenea situaţie. La fel s-a întîmplat si cu frumuseţea Irenei. Nu m-am gîndit că va fi o fată arătoasă. Era un copil cît se poate de şters, şi dintr-o dată a înflorit atît de mult. Cu Pen, pe care societatea n-o interesează deloc, n-am avut nici o problemă, dar văd acum că lucrurile stau altfel cu Irene. Mă tem că ne trebuie un alt cartier, nu ăsta în care locuim.

— Ei bine, spuse colonelul, nu există un loc mai frumos decît parcela din Back Bay, situată pe Beacon, în partea dinspre apă. E un teren mare, nu avem decît să ne clădim o casă acolo.

Doamna Lapham rămase cîtva timp tăcută.

— Nu, adăugă ea în cele din urmă. Aici am dus-o întotdeauna bine şi cred că e mai înţelept să rămînem pe loc.

La micul dejun, spuse ca din întîmplare:

— Ce ziceţi, fetelor, v-ar plăcea ca tata să construiască o casă în cartierul New Land?

Fetele răspunseră că nu se pot pronunţa. Aici unde se aflau era mai accesibil pentru trăsuri.

Doamna Lapham îi aruncă soţului o privire plină de uşurare şi apoi nu se mai suflă despre asta nici un cuvînt.

Cînd veniseră să le vadă acasă, mama adusese şi cartea de vizită a soţului ei, iar cînd doamna Lapham îi întoarse vizita, nu prea ştiu cum trebuia să se comporte. Colonelul nu avea cărţi de vizită, ci doar reclame ale principalului depozit şi ale agenţiilor lui de vopsele minerale. Doamna Lapham

era foarte încurcată, neştiind dacă trebuia să scrie pe cartea ei de vizită şi numele soţului, sau să-l lase la o parte, în toată afacerea asta, încît ar fi preferat să nu fi cunoscut niciodată această familie. Se hotărî în fine pentru formula din urmă, şi se simţi uşurată negăsind pe nimeni acasă. După cîte i se păru Irene se arătase cam dezamăgită din această pricină.

Timp de mai multe luni, cele două familii nu mai comunicară în nici un fel. Apoi, într-o bună zi, la Nankeen Square sosi o hîrtie litografiată, semnată cu cerneală de stăpîna casei, oferindu-i doamnei Lapham ocazia de subscrie la o operă de binefacere al cărei merit era de netăgăduit. Ea îi arătă adresa soţului, care imediat semnă un cec de 500 de dolari. Doamna Lapham îl rupse în două.

— Dă-mi un cec de o sută, Silas! spuse ea.

— De ce? întrebă el, privind-o cu oarecare vinovăţie.

— Pentru că o sută e destul şi nu vreau deloc să fac pe grozava în faţa lor.

— M-am gîndit că poate o doreşti. Bine, Pert, adăugă el, cu conştiinţa împăcată după acest gest. Cred că ai dreptate. Cînd vrei să încep construcţia în Beacon Street?

Îi întinse noul cec, aşa cum stătea acolo în picioare lîngă el, iar apoi se rezemă de speteaza scaunului şi o privi.

— Nu vreau să începi deloc. La ce te gîndeşti, Silas?

Se sprijini de marginea biroului.

— Ei bine, nu ştiu dacă mă gîndesc la ceva anume. Dar n-ai vrea să construiesc? Fiecare îşi face o casă cel puţin o dată în viaţă.

— Unde e terenul tău? Se spune că partea aceea a oraşului nu-i deloc arătoasă.

De cînd începuse prosperitatea lor, doamna Lapham ţinuse pînă la un moment dat o socoteală strictă a tuturor afacerilor soţului ei; dar, pe măsură ce acestea se dezvoltau, încetînd să mai fie chestiuni de amănunt, cu care femeile de obicei se descurcă bine, faptul că le cunoştea foarte amănunţit o făcea

nervoasă. A fost o perioadă cînd credea că sînt ruinaţi, dar nu era adevărat. Succesul mare al colonelului îi insuflă o încredere oarbă în judecata lui. Pînă atunci i se păruse că trebuie să-l controleze. El îşi vedea de ale lui zi de zi, venea, pleca, nesupărat de nimeni. Vindea, cumpăra, cîştiga. Ea ştia că dacă treburile ar fi mers prost, i-ar fi spus, iar el era sigur că l-ar fi întrebat ori de cîte ori ar fi fost îngrijorată.

— Nu e insalubru locul cumpărat de mine, spuse Lapham, bucuros parcă de întrebarea ei. Am avut grijă de asta cînd l-am luat şi, în orice caz, presupun că pe Back Bay este tot atît de sănătos ca şi aici. Am cumpărat terenul acela pentru *tine,* Pert, m-am gîndit că într-o bună zi vei dori să clădim o casă acolo.

— Pfui! făcu doamna Lapham, foarte încîntată în sinea ei, dar nevoind s-o arate. Cred că mai degrabă tu vrei să construieşti acolo. Se apropie uşurel de soţul ei. Le plăcea să vorbească unul cu altul, aşa cum se obişnuieşte în Noua Anglie, ca oamenii să-şi exprime deschis încrederea deplină şi afecţiunea.

— Ei bine, cred că ai dreptate, spuse Lapham, fără a face pe dezinteresatul. Întotdeauna mi-a plăcut partea dinspre apă a străzii Beacon. Nu există nicăieri un loc cu o privelişte mai frumoasă pentru zidirea unei case. Şi apoi, într-o zi, o să se facă şosele pavate în spatele clădirilor, între acestea şi apă. Şi valoarea terenului va creşte. Mi s-a şi oferit de două ori mai mult decît am plătit. Da, să ştii că e adevărat ce-ţi spun. Nu vrei să mergi într-o zi cu mine acolo, să vezi terenul?

— Sînt mulţumită oriunde am fi, Si, spuse doamna Lapham emoţionată de bunătatea soţului, vorbind ca altădată în anii tinereţii lor. Suspină cuprinsă de îngrijorare la gîndul necazurilor pe care numai o femeie le ştie cum apar atunci cînd e vorba de o mare schimbare. Se gîndiseră adesea la modificări în casa unde locuiau, dar niciodată n-ajunseseră să le facă, au vorbit, de asemenea, despre

construirea unei case noi, dar întotdeauna se gîndiseră la o locuinţă la ţară.

— Aş fi preferat să vinzi terenul acela.

— Nu, spuse colonelul scurt.

— Nu prea am chef să ne schimbăm felul de viaţă.

— Viaţa pe care o ducem aici, cred că o putem avea şi acolo. Pe strada Beacon stau tot felul de oameni, să nu-ţi închipui că toţi sînt numai granguri. Cunosc pe cineva care a construit acolo o casă pentru a o vinde, dar nevastă-sa n-are nici măcar o femeie de serviciu. Poţi să trăieşti pe picior mare sau nu, întocmai cum pofteşti. Cred că noi aici o ducem acum tot atît de bine ca şi mulţi dintre cei care locuiesc acolo şi avem o masă la fel de bună. Iar dacă mă gîndesc la un mod de viaţă elegant, nu cred că cineva poate avea mai mult drept decît noi.

— Ei bine, Si, nu vreau să ne facem casă pe strada Beacon, spuse doamna Lapham cu blîndeţe.

— Cum vrei, Persis, nu mă grăbesc să mă mut.

Doamna Lapham stătea în picioare, ţinînd cecul în mîna dreaptă şi lovind uşurel, cu el, stînga. Colonelul continua să o privească în faţă, urmărind efectul produs de veninul ambiţiei pe care cu dibăcie i-l strecurase în minte.

Ea scoase un oftat plin de supunere.

— Cum ai de gînd să-ţi petreci timpul după masă?

— Intenţionez să fac o plimbare pe Brighton Road, spuse colonelul.

— Aş merge şi eu, adăugă doamna Lapham.

— Foarte bine, nu ai fost încă cu iapa asta, Pert, şi vreau să mă vezi cum o mîn. Se spune că ar fi nins şi drumul este anevoios.

La patru după masă, cu un asfinţit roşu, rece, de iarnă în faţa lor, colonelul cu soţia erau purtaţi încetişor de-a lungul străzii Beacon în sania înaltă în care, aşa cum prevăzuse, stăteau cam înghesuiţi. La început ţinu iapa în frîu, pînă cînd, în fine, putu să-i dea bici şi aceasta porni în trap viu prin zăpada care se aşternuse, hurducînd sania încolo şi încoace,

uitîndu-se cu o privire inteligentă, ciulind cînd o ureche, cînd alta, ridicînd uşurel capul, cu pufăituri repezi, neregulate.

— Ce zici ce fericită e? spuse colonelul cu mîndrie.

— E fericită, confirmă soţia sa.

Întîlniră în drumul lor sănii arătoase, repezi, şi le lăsară să treacă de o parte şi de alta de-a lungul frumosului bulevard, ce se strîmta, desenînd în perspectivă linia perfect dreaptă a orizontului. Nu se grăbeau. Iapa mergea cu pas sprinten, legănîndu-se uşurel în timp ce ei tot vorbeau despre diferitele case ce se înălţau pe laturile drumului. Soţii Lapham aveau un gust foarte rudimentar în materie de arhitectură şi în general admirau ce era mai urît. La multe din ferestrele elegante apăreau capete de femei, şi din cînd în cînd un tînăr, trecînd strada, îşi scotea pălăria, privind spre o fereastră sau alta şi răspunzînd unor saluturi dinăuntru.

— Nu cred că fetele noastre ar arăta prea rău în spatele uneia dintre ferestrele astea mari, observă colonelul.

— Nu, răspunse soţia sa visătoare.

— Unde-i *tînărul?* A venit cu familia?

— Nu, urma să petreacă iarna cu un prieten care are un *ranch*[5] în Texas. Cred că o să se apuce şi el de lucru.

— Da, trebuie să se termine într-o generaţie sau două cu boieria ca profesie.

Nici unul dintre ei nu scoase un cuvînt despre teren, deşi Lapham ştia prea bine de ce soţia lui îl întovărăşise, iar ea îi înţelegea bănuielile. După cîtva timp, lăsă calul la pas şi apoi din ce în ce mai încet, încît aproape se opri, în timp ce amîndoi îşi întoarseră capetele spre dreapta, privind către terenul liber în spatele căruia se vedea partea îngheţată din Back Bay, puţin din Long Bridge, iar mai departe acoperişurile şi coşurile de fum din Charlestown

— Da, priveliştea e foarte frumoasă! exclamă doamna Lapham, lăsînd din mînă hăţurile, pe care le apucase aproape inconştient.

Lapham tăcu şi îi dădu puţin drumul iepei. Săniile se înmulţeau în jurul lor. Cînd ajunseră pe Milldam, fu greu să mai ţină iapa în trapul în care o lăsase pînă atunci. În jurul lor se lărgea peisajul acela frumos, cu soarele coborînd spre asfinţit, din ce în ce mai roşu, peste colinele joase şi ondulate. Traversară Milldam şi ajunseră în Longwood, unde pe creasta dealului se întretăiau două fîşii fără sfîrşit, cu mii de sănii care treceau încolo şi încoace. Unii dădeau mai tare bici cailor şi pătrundeau repede în şirurile din mijloc, printre cele două rînduri de vehicuie ce se mişcau încet de o parte şi de alta a drumului. Ici-colo cîte un poliţist călare, legănîndu-se în şa, făcea în treacăt gesturi pentru a dirija circulaţia şi a menţine totul sub ochiul legii. Aici era ceea ce Bartley Hubbard numea, în relatarea sa despre această parte a oraşului, „Carnavalul de modă şi veselie de pe Calea Brighton“. Dar majoritatea celor din sănii nu prea aveau aerul că fac parte din marea societate, încît un neştiutor ar fi putut să se întrebe de unde proveneau atît ei, cît şi banii lor. Pe chipurile bărbaţilor acelora, ca şi pe al colonelului Lapham se citea veselia, într-un fel de rictus, în timp ce femeile, în ciuda unei temeri vagi care li se citea pe faţă, căutau să fie curajoase. La un moment dat colonelul spuse:

— Am de gînd să-i dau drumul, Pert!

Ridică şi apoi lăsă hăţurile să cadă uşurel pe spatele iepei. Calul înţelese semnalul şi, aşa cum spusese o dată un admirator, o porni din toate puterile. Nimic pe chipul neclintit al lui Lapham nu trăda sentimentul triumfului, cînd iapa le-o luase tuturor înainte, lăsîndu-i înşiraţi în urmă. Doamna Lapham, chiar dacă se temea, era prea ocupată să-şi ţină hainele care fîlfîiau în toate părţile şi să-şi ferească faţa de zăpada aruncată de copitele calului, pentru a-şi arăta teama. Nu se auzea decît tropotul, cei din sanie erau tăcuţi, în timp ce muşchii de pe

spatele şi coapsele iepei lucrau din ce în ce mai iute, asemenea unor mecanisme acţionate de forţe interioare. O ţinu aşa pînă la sfîrşitul cursei, întrecînd cu uşurinţă vreo sută de sănii întîlnite în drum. Agenţii de circulaţie văzuseră probabil că atît el, cît şi calul, ştiau prea bine ce au de făcut şi, cum asta nu avea de ce să-i supere, nu-i făcură observaţii. La capătul cursei, colonelul apucă pe o stradă laterală, în Brookline.

— Ştii ce, Pert, spuse el, ca şi cum tot timpul de cînd rostise ultimul cuvînt, s-ar fi gîndit neîntrerupt la acelaşi lucru; m-am hotărît să construiesc pe acest teren

— Foarte bine, Silas. Presupun că ştii ce ai de făcut. Numai să nu clădeşti pentru mine, asta-i tot.

După ce se întoarse acasă, pe cînd se afla în hol, cu fetele în jurul ei, ajutînd-o să se dezbrace, doamna Lapham li se adresă:

— Într-o zi, tatăl vostru o să-şi rupă gîtul cu iapa asta.

— I-a dat bici? întrebă Penelope, fata cea mai mare. Fusese numită Penelope după bunica ei, care la rîndul ei moştenise de la o altă ascendentă numele eroinei lui Homer, ale cărei merite deosebite îi cîştigaseră un loc chiar între numele puritane ca: *Faith (Credinţă), Hope (Speranţă). Temperence (Cumpătare)* şi *Prudence (Prudenţă)*. Penelope era fata cu faţa serioasă, de care fusese surprins Bartley Hubbard în fotografia pe care Lapham i-o arătase în ziua interviului. Avea ochi mari, căprui şi părul castaniu. Privirea era specifică miopilor, tenul fără strălucire, palid, de o culoare închisă. Mama nu răspunse la întrebarea despre care s-ar fi putut spune că şi primise răspunsul.

— Zice că are de gînd să construiască acolo pe terenul lui, adăugă ea apoi, în timp ce-şi desfăcea voalul lung legat în jurul gîtului ca să-i ţină în loc pălăria. Îşi puse haina şi pălăria pe masa din hol, de unde urmau să fie duse mai tîrziu sus. Trecură apoi cu toţii să-şi ia ceaiul Pe masă se găseau stridii cu smîntînă, friptură de pasăre pateuri calde, două

feluri de prăjituri, diferite compoturi de fructe, miere. La prînz femeile mîncau singure acasă, iar colonelul în oraş, la aceeaşi oră, dar cînd se întorcea seara, îi plăcea o cină bună, caldă. Întreaga casă era invadată de căldură şi colonelul, înainte de a se aşeza la masă, închidea toate robinetele de la ţevile de gaz, prin care venea de jos, de la cazanul pentru calorifer, o dogoreală ca la sudură, răspîndindu-se în toată casa.

— Dacă nu încetează să facă un asemenea foc, o să-l vadă sfinţii pe negrişorul nostru, spuse el. Văd eu că dacă vrei să funcţioneze bine cazanul, trebuie să ai grijă singur.

— Ei bine, precizează soţia sa, care avea în faţă ceainicul, în timp ce Silas se aşeza rostind această ameninţare, nu văd ce te-ar putea împiedica să te ocupi de calorifer, Si, şi n-ai decît să cureţi şi zăpada, dacă doreşti, pînă cînd te muţi în strada Beacon.

— Cred că pot să-mi ţin curat trotuarul în dreptul casei şi cînd voi locui pe strada Beacon.

— Aş vrea să te văd, replică doamna Lapham.

— Ei bine, nu mă scăpa din privire şi o să fii mulţumită!

Ironiile unuia faţă de celălalt nu erau în fond decît o formă a mîndriei, încărcată de afecţiune, pe care o nutreau unul faţă de celălalt. Le plăcea să se tachineze.

— Omul rămîne acelaşi, fie că locuieşte pe strada Beacon sau oriunde în altă parte, aşa cred.

— Foarte bine, voi continua să spăl rufele aşa cum o făceam la Lumberville, spuse doamna Lapham. Cred că o să mă laşi să am albii, Si. Ştii, nu mai sînt aşa de tînără.

Îi dădu Irenei o ceaşcă de ceai de Oolong[6] — nici unul dintre ei nu avea un gust atît de rafinat ca să bea ceai Souchong[7] —, iar fata i-o trecu tatălui ei.

— Tată, întrebă ea, nu eşti hotărît să construieşti acolo?

— Nu-s? Aşteaptă oleacă şi o să vezi spuse colonelul, amestecînd cu linguriţa în ceaşca de ceai.

— Nu cred, continuă fata.

— Zău? Mă tem că o să mă urăşti dacă o fac. Ca şi maică-ta.

Penelope luă cuvintul.

— Eu sînt pentru. Nu văd de ce să nu te bucuri de bani dacă-i ai, trebuie să-ţi faci plăcerile, presupun că de asta-i ai, deşi poate nu sînteţi întotdeauna de aceeaşi părere.

Avea un fel ciudat de a vorbi; rostea cuvintele rar şi limbajul ei părea o modificare personală a unui stil tărăgănat şi afectat, moştenit de la vreun strămoş yankeu. Vocea ei era joasă şi plăcută; departe de a fi nazală, părea puţin guturală.

— Cred că voturile afirmative *este* în majoritate, spuse colonelul. Ce-ar fi să le lăsăm pe Irene şi pe maică-sa aici şi noi să ne mutăm în casa cea nouă?

Cîteodată colonelul dădea greş cu gramatica lui.

Chestiunea fu abandonată şi Laphamii continuară să-şi ducă viaţa ca mai înainte, făcînd fel de fel de glume referitoare la casa din partea dinspre apă, de pe strada Beacon. Colonelul părea cel mai puţin preocupat dintre ei în privinţa asta. Dar aşa-i era felul, fetele spuneau că nu poţi şti niciodată cînd anume vorbea serios.

III

Către sfîrşitul iernii sosi un ziar adresat domnişoarei Irene Lapham; era un ziar din Texas, cu o dare de seamă suplimentară asupra ranch-ului lui Loring G. Stanton, pe care îl vizitase trimisul ziarului.

— Trebuie să fie prietenul lui, spuse doamna Lapham, căreia fata îi adusese ziarul, cel la care locuieşte.

Fata nu suflă un cuvînt, luă însă ziarul în camera ei, unde urmări rînd cu rînd, căutînd un alt nume. Nu-l găsi, dar tăie nota şi o lipi în colţul oglinzii, unde putea s-o citească în fiecare dimineaţă, cînd îşi peria părul, şi s-o vadă noaptea, înainte de a stinge gazul, cînd se mai uita încă o dată în oglindă. Penelope, adesea, stînd în picioare în spatele ei, citea cu glas tare, cît mai expresiv.

— Pentru prima dată în viaţă aud de o scrisoare de dragoste sub forma unei note privind un *ranch.* Poate că aşa e moda la cei ce locuiesc pe Hill.

Doamna Lapham îi povesti soţului despre sosirea ziarului, acordînd evenimentului o importanţă deosebită, însă acesta nu o luă în seamă.

— De unde ştii că băiatul a trimis ziarul? întrebă el.

— O, ştiu că el l-a trimis.

— Nu văd de ce n-ar fi putut să-i scrie lui Rene, dacă într-adevăr s-ar fi gîndit la ceva.

— Presupun că nu-i în deprinderea lor, spuse doamna Lapham, neavînd habar de adevăratul lor obicei.

Odată cu venirea primăverii, colonelul Lapham dovedi că se gîndea cu toată seriozitatea la construcţia casei. El vedea o clădire cu patru etaje, cu o faţadă de piatră cafenie şi acoperiş în stil francez. Înăuntru avea să fie un salon mare la stradă şi o sufragerie în spate. La etajul doilea trebuiau să se afle salonaşele în lemn de nuc negru. Camerele

de culcare — la etajul al treilea, atît în faţă cît şi în spate, iar deasupra intrării principale, celelalte încăperi. Lemnul de nuc negru urma să fie folosit peste tot, cu excepţia mansardei, care se cerea vopsită şi lucrată astfel ca să semene cu lemnul de nuc. Toate camerele trebuiau să fie înalte, avînd peste tot cornişe şi tot felul de decoraţii complicate, cu excepţia mansardei.

Asemenea idei îi veniseră ca urmare a vizitelor făcute la mai multe clădiri în curs de construcţie. Acum simţea o adevărată pasiune să examineze cu atenţie orice lucrare de acest fel. Ideile lui fuseseră confirmate şi de un maistru constructor care ridicase în cartierul Back Bay multe case pentru speculă. Acesta îi spusese că, dacă dorea o locuinţă la modă, aşa trebuia să arate.

Începuturile procesului prin care Lapham, scăpînd de maistrul constructor, ajunse pe mîinile unui arhitect, sînt atît de încurcate încît e aproape imposibil să le dai de urmă. Ajuns la arhitect, Lapham îşi dezvoltă promp ideile despre lemnul de nuc negru pentru finisaj, cornişe, tavane înalte. Arhitectul îşi ascunse impresia pe care acesta i-o făcuse, cu abilitatea comună arhitecţilor cînd au de-a face cu acel instrument atît de fragil, *omul.* Începu încetul cu încetul să descopere slăbiciunile colonelului Lapham.

— O, desigur, saloanele vor avea pilaştri înalţi. Dar aţi văzut vreuna din vechile case de ţară, drăguţe, cu intrarea joasă?

— Da, consimţi Lapham.

— Ei bine, nu credeţi că ceva în felul ăsta ar crea un efect plăcut? Parterul va fi cu tavanul jos, iar saloanele de la etaj cît vreţi de înalte. Ar fi bine ca aici, jos, lîngă uşă, să fie vestiarul. Apoi, un hol pătrat cît toată faţada, cu o scară în pantă lină. Sînt sigur că doamnei Lapham o să-i placă .Arhitectul apucă o bucată de hîrtie şi începu să schiţeze ceea ce acea în minte. Cît despre sufragerie, plasaţi-o în spatele holului, cu ferestrele dînd către apă.

Arhitectul aruncă o privire spre doamna Lapham, care spuse:

— O, da, desigur! iar el continuă:

— În felul ăsta scăpaţi de scările acelea lungi, drepte, urîte. Pînă atunci Lapham se gîndise că o scară lungă, dreaptă, ar putea constitui ornamentul principal al casei, dîndu-i în acelaşi timp şi impresia de amploare.

— Aşa-i, spuse doamna Lapham, iar domnul Lapham lăsă să-i scape un mormăit.

— V-aţi gîndit să aveţi saloanele unul într-altul, despărţite prin uşi pliante? întrebă arhitectul pe un ton plin de respect.

— Da, spuse Lapham, aşa sînt întotdeauna, nu-i aşa?

— Da, aproape întotdeauna, răspunse arhitectul. Mă gîndeam însă că n-ar fi rău să avem o încăpere mare în faţă, cît întreaga lăţime a casei, iar în spate, despărţită prin hol, să fie o cameră de muzică pentru domnişoare?

Lapham se uită neajutorat spre soţia sa, care înţelesese numaidecît desenul arhitectului şi-l aprobă pe loc.

— Splendid, de prima clasă! exclamă ea. Colonelul nu cedă însă.

— Presupun că-i bine aşa, admise el. Dar nu va fi oare cam ciudat?

— Ei bine, nu ştiu, replică arhitectul. Sper însă că nu va fi chiar atît de ciudat, cum ar apărea celă1alt model peste cinci ani.

El continuă să schiţeze cu multă iscusinţă planul casei, atent la toate amănuntele practice, încît doamna Lapham începu să fie cuprinsă ae un fel de afecţiune maternă pentru tînărul arhitect, iar soţul ei nu putu să tăgăduiască, în adîncul sufletului său, că tipul părea să se priceapă.

Cînd doamna Lapham şi arhitectul intrară într-o seamă de amănunte, privind atenansele, canalizarea, bucătăria etc., colonelul începu să umble prin cameră, apoi se opri din mers şi se întoarse la masă.

— Presupun, spuse el, că finisajul salonului va fi în lemn de nuc negru?

— Da, bine, răspunse arhitectul, dacă vreţi. Dar se poate folosi tot atît de bine şi un lemn mai puţin scump, care poate fi făcut asemănător cu ajutorul unor coloranţi, însă puteţi vopsi şi nucul.

— Să-l vopsim? întrebă colonelul.

— Da, afirmă arhitectul liniştit. Alb, sau un alb murdar.

Lapham dădu drumul planului pe care îl ridicase de pe masă. Soţia lui făcu o mişcare înspre el, ca şi cum ar fi vrut să-l consoleze sau să-l sprijine.

— Da, desigur, spuse arhitectul, ştiu că lumea se dă în vînt după lemnul de nuc negru. Dar mi se pare urît, iar pentru un salon, nimic nu se potriveşte mai bine decît albul. Am putea folosi puţin bronz ici-colo sau o friză pictată, ghirlande de trandafiri pe un fond auriu sub cornişă, ar fi minunate într-o cameră cu pereţii albi.

După această provocare, colonelul reveni la atac cu mai puţin curaj.

— Presupun că veţi dori ca plăcile de la cămine şi ţiglele să fie de Eastlake. O spuse ca un fel de remarcă sarcastică, faţă de slăbiciunile profesiunii.

— Oh, nu, răspunse arhitectul cu blîndeţe, m-am gîndit la un cămin de marmură albă în rafinatul stil *Empire,* aşa ceva s-ar potrivi cel mai bine pentru salon.

— Marmură albă! exclamă colonelul, credeam că e demodată de mult.

— Lucrurile într-adevăr frumoase nu se pot demoda. Pot ieşi din circulaţie un timp, dar trebuie să reapară mai tîrziu. Numai obiectele urîte dispar definitiv cînd le-a trecut timpul.

Lapham întrebă cu modestie:

— Duşumelele vor fi dintr-o esenţă de lemn tare?

— În camera de muzică, bineînţeles, consimţi arhitectul.

— Dar în salon?

— Covor. Un fel de mochetă, aş spune. Dar în această problemă aş prefera să fac apel la gustul doamnei Lapham.

— Şi în celelalte camere?

— Oh, covoare, bineînţeles.

— Ce facem cu scările?

— Covoare, şi pe scări, iar balustrada albă. Întoarsă sau răsucită.

— Sînt complet zăpăcit, spuse colonelul în şoaptă, nu mai înţeleg nimic, dar nu-şi dezvălui mirarea în prezenţa arhitectului. Şi cînd, în cele din urmă, acesta plecă — şedinţa se termină abia la 11 — Lapham spuse în sfirşit: Ei bine, Pert, tipul ăsta sau e rămas cu 50 de ani în urmă, sau vede cu zece ani dincolo de zilele noastre. Mă întreb cum o fi stilul *Onpir?*

— Nu ştiu. Nu mi-a venit să întreb. Dar părea că e în temă, că ştie şi-şi dă perfect seama de tot ceea ce spune. Trebuie să mărturisesc că se pricepe mult mai bine decît o femeie la tot ce e necesar într-o gospodărie.

— Iar un bărbat în comparaţie cu el e de-a dreptul în pom, adăugă Lapham. Dar el respecta pe oricine putea să-l întreacă într-o privinţă şi sa aibă oricînd un răspuns gata, aşa cum avea acest arhitect.

Cînd îşi reveni din starea de ameţeală în care-l lăsase totala răsturnare a ideilor lui preconcepute, fu gate să-l înjure pe arhitect. I se părea că descoperise taina acelui „tip“, cum îl numea întotdeauna, şi că de-acum îl stăpînea bine, iar tipul nu făcuse nimic ca să-i spulbere impresiile. Între arhitect şi familia Lapham se stabilise acea intimitate plăcută pe care orie arhitect înţelegător o are cu clienţii săi. El era foarte discret în privinţa diferenţelor de păreri dintre ei şi a tuturor disputelor despre casă. Ştia asupra căror idei să stăruie şi unde să cedeze. Măi clădea concomitent şi alte case, dar îi dădea lui Lapham impresia că nu construieşte decît locuinţa lui.

Lucrarea începu cînd pămîntul se dezgheţase complet, ceea ce în acel an nu s-a întîmplat pînă la

sfîrşitul lui aprilie. Chiar şi atunci lucrul n-a mers prea repede. Lapham preciză că n-aveau nici o grabă şi că, dacă reuşeau să ridice pereţii pînă la căderea zăpezii, s-ar putea apoi lucra toată iama în interior. S-a constatat că era necesar să se facă săpături pentru bucătărie. Acolo, pătura de apă sărată originară se afla la suprafaţă şi, înainte de a pune fundaţia, au fost obligaţi să dreneze apa. Împrejurimile miroseau de parcă ar fi fost cargoul unui vas după o călătorie de trei ani. Cei ce-şi cumpăraseră terenuri prin partea locului se făceau că nu observă, în timp ce lumea care rămînea în continuam legată de cartierul de pe *Hill* îşi punea batistele la nas, neîncetînd să povestească lucruri teribile despre formarea terenului de la Back Bay.

Nimic nu-i făcea lui Lapham mai multă plăcere, în întreaga construcţie a casei, decît să se ducă acolo şi să privească cum lucra soneta. De cum a venit vara, o lua pe doamna Lapham în fiecare zi cu docarul şi mergeau să privească cu şi mai mare curiozitate decît băieţii irlandezi care hoinăreau pe acolo. Îi făcea plăcere să audă zgomotul motorului mobil scoţînd aburi, cărînd cantităţi mari de fier pînă sus în capul schelei; părea că şovăie o clipă, iar apoi tuşea o dată sau de două ori, presînd întreaga greutate pe aparat. Exista un moment cînd greutatea părea că rămîne în echilibru, înainte de a cădea, apoi se prăbuşeaa cu o lovitură puternică pe capul de fier al sonatei, făcînd-o să se afunde în pămînt.

— Pe cinstea mea, spunea el mereu. N-am mai văzut nicăieri ceva asemănător, Persis.

Doamna Lapham, răbdătoare, îl lăsa să privească de douăzeci sau treizeci de ori, apoi îi zicea:

— Ei bine, hai acum să plecăm, Si!

Pe cînd fundaţia fusese turnată, iar pereţii de cărămidă abia începuseră să se ridice, erau atît de puţini oameni prin împrejurimi, încît putea să-i facă pe plac soţului ei şi să se caţere împreună cu el pe schele şi pe scările neterminate Mulţi din cei de pe acolo îşi bătuseră uşile din faţă în scînduri, mai

înainte ca mugurii să dea în floare sau să apară perceptorii, la începutul lui mai, alţii le urmaseră pilda curînd, aşa încît doamna Lapham era la adăpost de orice comentarii, de parcă s-ar fi aflat într-un pustiu, undeva la ţară. De obicei se instalau, împreună cu fetele, la începutul lui iulie, la unul din hotelurile din Nantasket, de unde era foarte comod pentru colonel să plece la treburile lui şi să se întoarcă de acolo cu vaporaşul. Dar în vara asta mai întîrziară cîteva săptămîni, sub fascinaţia pe care o exercita asupra lor *Casa*, aşa cum o numeau ei de parcă n-ar mai fi fost o altă casă pe lume.

Lapham se duse acolo cu soţia, după ce-l lăsase pe Bartley Hubbard la birou la *Events,* dar în acea zi se întîmplă un lucru care tulbură plăcerea obişnuită a vizitelor pe şantierul casei. În timp ce colonelul se întorcea, după ce priponise calul şi îşi ajutase soţia să coboare, se întîlni cu un bărbat cu care nu putea să nu vorbească, deşi ambii ezitau, dacă nu chiar se împotriveau necesităţii de a se opri şi de a-şi vorbi. Era un bărbat înalt, slab, cu un chip palid şi aer de cleric, sugerînd în acelaşi timp slăbiciunea şi tenacitatea.

Doamna Lapham îi întinse mîna.

— Oh, domnul Rogers! exclamă ea, apoi, întorcîndu-se spre soţul ei păru că-i pune pe cei doi în contact. Bărbaţii îşi dădură mîna, dar Lapham nu scoase nici un cuvînt. — Nu ştiam că te afli la Boston, continuă doamna Lapham. E şi doamna Rogers cu d-ta?

— Nu, spuse Rogers, cu o voce care suna ca două bucăţi de lemn lovindu-se una de alta Soţia mea se află încă la Chicago.

Urmă o scurtă tăcere, apoi doamna Lapham continuă

— V-aţi instalat definitiv acolo?

— Nu, am părăsit Chicago. De fapt, soţia mea a rămas ca să termine de împachetat ultimele lucruri.

— Da, într-adevăr? Vă întoarceţi la Boston?

— Deocamdată nu pot spune nimic. Ne gîndim însă la asta.

Lapham se îndepărtă şi începu să privească spre clădire. Soţia lui îşi scoase mănuşa, ca şi cum ar fi fost puţin încurcată sau chiar necăjită. Încercă să facă o digresiune.

— Ne construim o casă, spuse ea cu un surîs şters.

— O, da, într-adevăr, replică domnul Rogers, privind în sus.

Apoi nici unul nu mai scoase o vorbă, iar ea adăugă, uşor stingherită:

— Dacă veniţi la Boston, sper că o voi vedea pe doamna Rogers.

— Se va bucura dacă o veţi… vizita, răspunse domnul Rogers. Îşi atinse borul pălăriei şi făcu o plecăciune, mai mult în faţă decît în direcţia doamnei Lapham.

Ea se urcă mai apoi pe platforma care ducea în spaţiul mărginit de pereţii goi, iar colonelul o urmă încet. Cînd îşi îndreptă faţa spre el, obrajii ei ardeau, iar ochii îi erau plini de lacrimi.

— Ai lăsat totul pe seama mea, de ce n-ai scos şi tu măcar o vorbă? strigă ea furioasă.

— N-am avut ce să-i spun, replică Lapham morocănos.

Rămaseră cîtva timp pe loc, fără să-şi vorbească unul altuia, fără să arunce măcar o privire spre construcţia pe care veniseră să o privească şi să se bucure.

— Putem să ne vedem de drum, spuse în cele din urmă doamna Lapham, în timp ce se întorceau spre trăsură. Colonelul mînă calul, fără nici o grijă, spre Milldam. Soţia lui îşi acoperise faţa cu voalul, întorcînd capul în direcţia opusă lui. După cîtva timp îşi strecură uşurel batista sub voal şi-şi şterse ochii, în timp ce el scrîşnea din dinţi.

— Nu pot să înţeleg cum reuşeşte întotdeauna omul ăsta să apară exact atunci cînd zici că a pierit definitiv din viaţa noastră, şi să distrugă totul, spuse ea pe un ton plîngăreţ.

— Credeam că a murit, spuse Lapham.

— O, nu spune un asemenea lucru! Parcă ai vrea.

— Ce-ţi pasă? De ce să-l laşi să distrugă totul?

— N-am încotro şi nici nu cred că aş fi vreodată în stare să-i doresc moartea şi, chiar dacă ar fi mort, lucrurile nu s-ar schimba. Nici nu pot să-l văd fără a încerca aceleaşi sentimente ca atunci cînd l-am văzut prima oară.

— Ascultă-mă. Să ştii că a fost un lucru ciudat. Şi ceea ce doresc mai presus de orice este să nu te mai aud că te preocupi de el. Cît priveşte conştiinţa mea faţa el, este perfect curată şi aşa a fost întotdeauna.

— Iar eu nu pot să nu-l privesc ca pe o victimă a ta, Silas.

— N-ai decît să nu te uiţi la el, spuse Sitas cu o privire posomorîtă, apoi continuă. Persis, trebuie să-ţi aduci aminte, în primul rînd, că n-am dorit niciodată să am un asociat.

— Dacă n-ar fi investit el bani, ai fi dat faliment

— Ei bine, şi-a scos banii, ba mai mult chiar decît a investit, spuse colonelul îmbufnat şt plin de dezgust.

— Dar nu voia să-şi scoată banii.

— I-am dat posibilitatea să aleagă: fie să cumpere el partea mea, fie eu pe a lui.

— Ştii prea bine că nu putea atunci. Nu avea de ales.

— Am avut o împrejurare favorabilă, aşa cum se întîmplă uneori în afaceri.

— Nu, Silas, mai degrabă ai privi adevărul în faţă. Nu era deloc vorba de o situaţie avantajoasă. L-ai exclus, luîndu-i locul. Un om care te-a salvat. Nu, ai devenit hrăpăreţ Silas, ai făcut din vopseaua ta un adevărat zeu şi nu poţi să înduri ca altcineva să împartă cu tine binefacerile.

— Ascultă-mă, să ştii că Rogers a fost pentru mine chiar de la bun început, o piedică şi o frînă.

Dacă nu l-aş fi scos, mai tîrziu sau mai devreme, m-ar fi ruinat el pe mine. Aşa că sîntem chit.

— Nu, nu sînteţi chit deloc şi o ştii prea bine, Silas. O, dacă aş putea să te fac să recunoşti măcar o dată să recunoşti că ai greşit, atunci aş mai avea oarecare speranţă. Nu spun că i-ai vrut chiar răul, dar ai profitat de pe urma lui. Da, ai profitat. L-ai dus într-o situaţie în care nu mai putea face nimic şi apoi nu i-ai arătat nici o îndurare.

— Mi-e lehamite de asta, replică Lapham. Ocupă-te numai de gospodărie! O scot eu la capăt şi fără ajutorul tău.

— Altă dată erai foarte bucuros cînd te ajutam.

— Ei bine, acum m-am săturat de ajutorul ăsta. Nu te mai amesteca unde nu-ţi fierbe oala.

— Ba mă *voi amesteca.* Cînd văd că te încăpăţînezi într-o atitudine greşită, atunci e momentul să mă amestec, aşa cum spui tu, şi o voi face. Nu pot să te conving deloc să-ţi mărturiseşti cîtuşi de puţin vina faţă de Rogers, şi totuşi mi se pare că te roade tot timpul povestea asta.

— De ce vrei să mă spovedesc pentru o greşeală pe care nu mi-o recunosc? Ascultă-mă şi pe mine, Rogers n-are de ce să se plîngă şi ţi-am spus asta chiar de la început. Asemenea lucruri se întîmplă zilnic în afaceri. Duceam în spate un asociat nepriceput şi incapabil şi m-am descotorosit de el. Asta-i tot.

— Ai scăpat de el într-un moment cînd ştiai exact că vopseaua ta avea să fie de două ori mai valoroasă şi doreai să profiţi singur de asta.

— Aveam dreptul. Reuşita mi se datora mie.

— Da, ai obţinut-o cu banii lui Rogers, pe urmă, cînd succesul a fost deplin, l-ai deposedat de partea ce i se cuvenea. Cred că la asta te-ai gîndit cînd l-ai văzut şi de aceea n-ai putut să-l priveşti drept în ochi

La aceste cuvinte Lapham îşi ieşi din fire.

— Se vede că nu mai vrei să mai mergi cu mine azi, spuse el, întorcînd calul brusc.

— Sînt gata să mă întorc, ca şi tine, îi răspunse ea. Şi să nu-mi mai ceri să merg cu tine la casa aceea. Din partea mea, n-ai decît s-o vinzi. Nu voi locui în ea. Este pătată de sînge.

IV

Urzeala de mătase a relaţiilor matrimoniale are în ea zilnic fire încărcate de greşeli şi insulte care, în alte legături omeneşti, n-ar putea exista fără ca părţile să se simtă lezate, iar, cîteodată, forţa ce-i uneşte pe membrii societăţii poate să apară în faţa credinţei şovăitoare asemenea unui blestem pentru cei supuşi acestei legături. Doi oameni care ţin unul la altul, conştienţi de drepturile şi sentimentele lor, ajung să distrugă legăturile cele mai profunde ale acestei uniri sfinte, la adăpost de orice sancţiune, încît dacă ar fi doi străini nu s-ar mai uita unul la altul şi nici nu şi-ar mai vorbi, după cuvintele violente pe care şi le-au adresat. Este desigur un spectacol curios, care n-ar lăsa unui observator nici un dubiu asupra caracterului instituţiei matrimoniale. Dacă soţul şi soţia sînt oameni deschişi, care spun lucrurilor pe nume, aa Laphamii, ei nu-şi cîntăresc cuvintele şi le dau drumul: dacă sînt mai rafinaţi, îşi chizbuiesc vorbele cu foarte multă atenţie, ştiind cu precizie cît de departe pot merge şi care este punctul cel mai sensibil unde pot ţinti cu mai mult efect.

Lapham era mîndru de soţia sa, iar căsătoria reprezentase pentru el o ascensiune. Dacă la început avusese o deosebită veneraţie faţă de norocul lui, mai apoi, cum această situaţie nu putea dura, rămăsese pătruns de o satisfacţie supremă. Fata care predase la şcoală, cu o minte limpede şi cu o mînă de fier, nu se temea de muncă, îl încurajase şi-l ajutase, îndeplinindu-şi de la început partea ei din sarcina comună. Era o femeie sănătoasă şi nu-i făcuse viaţa amară cu plîngeri morocănoase şi cu tot felul de capricii. Avea bun-simţ, era un om cu principii şi în viaţa lor simplă se comportase cum era înţelept şi drept, căsătoria lor fiind consfinţiţă printr-o durere chiar de la început: îşi pierduseră băiatul. Au trecut ani şi ani pînă cînd au fost în stare să se uite unul în ochii celuilalt şi să vorbească

despre el. Nimeni nu a dat dovadă de o abnegaţie mai mare decît ei, atunci cînd Lapham a plecat la război şi s-au despărţit unul de altul. Cînd s-a întors şi s-a apucat de lucru, zelul şi curajul ei au constituit pentru dînsul tocmai resortul principal. În relaţiile cu partenerul de afaceri, ea a încercat să fie conştiinţa lui şi dacă s-ar fi învinuit singur, poate că l-ar fi apărat; era unul din acele lucruri din viaţă ce părea hărăzit să aştepte dreptatea acum sau cel puţin judecata de apoi. Aşa cum afirmase, Lapham fusese loial cu partenerul lui. În privinţa banilor, îl lăsase pe Rogers să ia mai mulţi decît investise în afacere. Îl forţase să iasă din combinaţie pentru că nu dorea ca un tovarăş timid şi ineficient să participe la beneficiile pe care el le crease. Însă toate acestea, de fapt, nu se datorau în întregime lui Lapham. La un moment dat, el depinsese de capitalul partenerului său. A fost un timp de grea cumpănă. Fericit de-a pururi este cel care poate să aibă într-o asemenea situaţie o atitudine ideală, lipsită de orice urmă de egoism! Lapham nu fusese în stare să atingă o asemenea treaptă. Făcuse tot ce-i era cu putinţă să fie loial dar greşise cu ceva. I se trecuse cu vederea, doar soţia îi mai amintea din cînd în cînd. Atunci chestiunea era din nou dezgropată şi dezbătută, apoi iarăşi lăsată deoparte. Părea că discuţiile în jurul acestui subiect aveau o forţă inepuizabilă. Mocneau, dar nu se stingeau niciodată.

Încrederea în el a doamnei Lapham nu fusese deloc zdruncinată. La început, a surprins-o şi întotdeauna o durea faptul că Lapham nu putea să vadă că el acţiona numai în propriul său interes.

Îi găsea scuze, ce, din cînd în cînd, deveneau reproşuri. Avea o vagă impresie că vopseaua însemna pentru el ceva mai mult decît o afacere comercială, reprezenta o chestiune sentimentală, aproape o pasiune. N-ar fi putut să împartă cu altcineva conducerea şi beneficiile decît cu preţul unui sacrificiu personal, mult mai mare decît oricare altul. Această chestiune atît de prozaică, dealtfel, avea partea ei de poezie, iar ea înţelesese şi în cea

mai mare parte îl cruţase. Ştia bine că toată viaţa fusese cinstit, bun şi fără pată, cu excepţia acelei comportări greşite, dacă putea fi considerată ca atare, şi numai cînd nervii ei nu mai rezistau, datorită unei reactualizări întîmplătoare a durerii pe care o suferise, îi împărtăşea frămîntările ca o soţie adevărată. Niciodată nu ajungeau la o reconciliere explicită. Pur şi simplu, evitau orice ceartă, iar doamna Lapbam nu avea decît să spună, cîteva zile după aceea, la micul dejun: „Cred că fetele ar vrea să meargă după-masă cu tine să vadă casa cea nouă", pentru a-şi face soţul să mormăie în timp ce se uita în ceaşca de cafea: „Mai bine am merge cu toţii, nu-i aşa?" „— Ei bine, da convenea ea".

Cînd Lapbam sosi acolo cu trăsura, nu era prea mare lucru de văzut. Totuşi pereţii fuseseră ridicaţi şi interiorul înce puse să se contureze. Podelele erau acoperite cu scînduri, scările se aflau la locul lor, cu treptele provizorii puse în mod primitiv. Nu începuseră să aşeze şipcile şi nici să tencuiască, dar mirosul curat, proaspăt, de mortar de pe pereţi se îmbina cu mireasma scîndurilor de pin, neutralizat de mirosul ce venea dinspre rîu. Acolo era o umbră plăcută, dealtfel toată căldura dimineţii fusese împrăştiată din atmosferă de o adiere a vîntului de est, care se pornise să sufle pe la amiază, iar răcoarea agreabilă, pătrunzătoare, a unei după-mese de vară bostoniană, învăluia totul. Şeful de şantier o întovărăşi pe doamna Lapham pretutindeni, arătîndu-i unde aveau să fie uşile. Lapham însă, obosind repede după acest tur, găsise un baston din lemn de brad cu o fibră perfectă şi deveni sclavul plăcerii de a-l ciopli, acolo unde avea să fie vestiarul. Privea afară în stradă, din locul unde trebuia să fie bovindoul. Şi cum stătea aşa, i se alăturară şi fetele, care, după ce-şi aleseseră camerele în partea dinspre apă, deasupra camerei de muzică, ca şi tatăl lor, nu mai doreau să intre în alte amănunte.

— Veniţi şi vă aşezaţi aici şi voi, cucoanelor, le strigă el, în timp ce fetele se uitau la el prin grilele

peretelui. Glumind, Lapham le făcu loc pe scîndura pe care stătea el. Ele înaintau încet, nu prea hotărîte, cu grijă, aşa cum e obiceiul fetelor tinere cînd nu vor să pară că îndeplinesc un lucru pe care încă nu s-au hotărît să-l facă. După ce se aşezară acolo, pe capra aceea, lîngă tatăl lor, nu se mai putură abţine să nu pufnească în rîs cu dispreţ. Ridicîndu-şi bărbia într-un fel ce-i era caracteristic, Irene îi spuse surăsei: „Ce ridicol!“

— Ştiţi, o să vă zic eu ceva, rosti colonelul, amuzat de comportarea lor de cucoane cu mofturi, mama voastră nu s-a ruşinat să stea cu mine pe capră cînd am chemat-o ca să privească prima vopsea pe care am încercat-o pe o construcţie.

— Da, am mai auzit povestea asta, răspunse Penelope sigură că tatălui îi vor plăcea spusele ei. Am crescut cu povestea asta.

— Ei bine, e o poveste frumoasă, reluă tatăl.

În acea clipă, pe stradă apăru din senin un tînăr care, în timp ce se apropia, se tot uita la casă. Lăsă ochii în jos în momentul cînd ajunse în dreptul ferestrei unde se afla Lapham cu fetele, iar faţa i se lumină; îşi scoase pălăria şi se înclină în faţa Irenei. Ea se ridică mecanic şi faţa i se lumină de asemenea. Era o fată foarte drăguţă, bine făcută, subţire, flexibilă, cu trăsături regulate. Dar farmecul ei venea din prospeţimea culorilor, ce te îndemnau să te gîndeşti la un fruct sau la o floare. Avea părul roşu, ca tatăl ei în tinereţe, iar obrazul şi tîmplele erau asemenea florilor de măr şi de piersic. În loc să fie cenuşii, culoare ce adesea dă o nuanţă mohorîtă unui asemenea ten, ochii îi erau albaştri, un albastru intens şi tandru, şi păreau că încălzesc totul în jur cu privirea lor aprinsă ca o flacără domoală şi vie. Atît mama, cît şi sora ei erau convinse că aceşti ochi exprimau mult mai mult decît ar fi gîndit Irene, sau ar fi simţit ea vreodată. Dar asta nu înseamnă că ea nu era o fată foarte raţională şi onestă.

Tînarul păre că ezită, şi Irene înaintă spr fereastră, apoi ambii schiţară un schimb de saluturi. Din cele ce-şi spuseră, reieşea că el o crezuse pe

Irene plecată din oraş, iar ea nu aflase de întoarcerea lui. Urmă o pauză. Irene se înroşi neştiind cum să se comporte, dacă trebuie sau nu sa facă prezentările, apoi spuse:

— Tatăl meu, domnul Corey, sora mea.

Tinărul îşi scoase din nou pălăria, lăsînd să i se vadă capul bine proporţionat, fruntea bronzată şi părul tuns de curînd. Era îmbrăcat cu un costum de vară, cu o cravată albastră cu buline albe şi o pălărie tot albă, care îi venea foarte bine. Îmbrăcămintea părea foarte curată şi nouă. De fapt, renunţase la hainele din Texas numai cu o zi mai înainte.

— Mă bucur de cunoştinţă, domnule, îngăimă colonelul păşind spre fereastră şi întinzîndu-i mîna pe care tînărul se grăbi s-o strîngă. Nu vreţi să intraţi? Aici sîntem doar acasă. E locuinţa pe care o construiesc.

— Oh, da, intr-adevăr? întrebă tînărul şi imediat se urcă pe scări şi pătrunse în vestiar.

— Luaţi loc pe capră, îl îmbie colonelul, în timp ce fetele schimbau între ele priviri amuzate.

— Mulţumesc, spuse tînărul cu simplitate şi se aşează imediat.

— Doamna Lapham e sus cu dulgherul. Va fi într-un minut jos.

— Sper că se simte bine, continuă Corey. Presupun... mă temeam să nu fie plecată din oraş.

— Săptămîna viitoare ne ducem la Namasket; din cauza construcţiei, anul ăsta am rămas în oraş destul de tîrziu.

— Trebuie să fie foarte pasionant să construieşti o casă, continuă tînărul, adresîndu-se surorii mai mari.

— Da, aşa-i, consimţi ea. reuzînd din loialitate pentru binele Irenei, să mai spună ceva.

Corey se întoarse spre Irene:

— Cred că toţi aţi ajutat la întocmirea planului?

— Oh, nu, numai mama şi arhitectul s-au ocupat de asta.

— Dar ne-au îngăduit să vedem planul şi să ne spunem părerea, pentru că am fost cuminţi adăugă Penelopa.

Corey se uită la ea mai atent văzu că era brunetă şi mai scundă decît sora ei.

— E foarte pasionant, continuă apoi Irene.

— Hai să vezi toata casa, dacă vrei spuse colonelul.

— Aş dori foarte mult, răspunse tînărul ridicîndu-se.

El le ajută pe cele două fete să treacă peste stivele de scînduri şi de-a lungul unor punţi de duşumea înguste pe unde pînă atunci trecuseră fără să le ajute nimeni. Sora mai mare o lăsă pe cea mică să se bucure singură cît mai mult de ajutorul lui. Ea mergea între ei şi taică-său, care era în frunte, ţinînd adevărate discursuri asupra fiecărei camere şi devenind, pe măsură ce vorbea, din ce în ce mai convins de importanţa casei.

— Iată, aici vrem să facem un bovindou, aşa încît să putem avea spre apă o privelişte cît mai cuprinzătoare. Iată, asta-i camera fetelor mele, adăugă el uitîndu-se cu mîndrie la amîndouă.

Tot ce spunea părea teribil de intim. Irene se înroşi puternic şi-şi întoarse capul.

Dar tînărului totul îi apărea foarte firesc, ca şi tatălui fetelor.

— Ce privelişte frumoasă! spuse el. Apa sticloasă a golfului se întindea în faţa ochilor, ici-colo se vedeau cîteva bărci, mai departe o goeletă, cu pînzele strînse căzînd ca o zăpadă în jurul catargului, trasă repede de un remorcher spre Cambridge. Acoperişurile de lemn ale oraşului, ascunse în verdeaţă, alcătuiau un decor pitoresc, ce se alătura celui al Charlestownului, profilat în depărtare.

— Da, spuse Lapham. Sînt de părere că, în casa ta camerele cele mai bune trebuie să le foloseşti pentru tine personal. Dacă ai musafiri de găzduit, apoi aceştia vor sta în cele de categoria a doua. Dar nu intenţionez să am asemenea încăperi

în casa mea. Nu va fi nici o cameră proastă în toată clădirea, de sus pînă jos.

— Tare aş vrea ca tata să nu se mai laude atît, îi şopti Irene soră-sei, în timp ce stăteau puţin mai la o parte, privind împreună în depărtare.

Colonelul continuă:

— Nu, domnul meu! Apoi, umflîndu-se în pene: Asta-i lege la mine. Am angajat pe cel mai bun arhitect din Boston şi construiesc o casă care să-mi convină. Cu bani, cred că o să ajung să fiu mulţumit.

— Locuinţa dumneavoastră, spuse Corey, va fi originală şi încîntătoare.

— Da, domnul meu, tipul acela n-a vorbit nici cinci minute şi mi-am şi dat seama cu cine am de-a face.

— Aş vrea să vină odată mama, suflă din nou Irene. Simt că intru în pămînt dacă tata mai scoate un cuvînt.

— În zilele noastre se construiesc o mulţime de case drăguţe, replică tînărul. Sînt cu totul diferite de vechile clădiri.

— Ei bine, continuă colonelul, cu un ton îngăduitor trăgînd din plin aerul în piept, ceea ce-l făcu să se umfle şi mai tare. Azi cheltuim mult mai mult cu locuinţele. Am pornit cu gîndul să construiesc o casă de 40 000 de dolari. Ei bine, tipul ăsta a şi ajuns la 60 000 de dolari si nu prea cred că o să rămînă sub o sută de mii. Nu poţi avea o construcţie frumoasă pe nimic. Este ca şi cum ai comanda unui pictor să-ţi facă un tablou. Dacă îi plăteşti suficient atunci poate să-ţi execute un tablou de mîna întîi, dacă nu, desigur că nu-ţi oferă ceva de soi. Asta-i. Am auzit că A T. Stewart i-a dat unui pictor francez 60 000 de dolari pentru un tablou mic de 7X9, zilele trecute. Da, domnul meu, pune-i la dispoziţie arhitectului bani destui, şi-ţi face o casă de toată frumuseţea!

— Se zice că sînt tare pricepuţi să stoarcă bani pentru a-şi realiza ideile, spuse tînărul cu un surîs.

— Şi încă cum! exclamă colonelul. Vin mereu cu cîte o îmbunătăţire la care nu poţi să rezişti. Tot ceea ce îţi propun e grozav şi pare un lucru de bun-gust; ar fi o prostie să-i refuzi, e ca şi cum ai arunca banii pe fereastră. Şi apoi, întotdeauna fac în aşa fel ca, atunci cînd îţi cer banii, să fie şi nevasta pe aproape şi deci nu mai ai încotro.

Colonelul rîse singur cu poftă de gluma lui; tînărul rîse şi el, dar mai puţin zgomotos. Atunci fetele se apropiară, iar Corey spuse:

— Nu cred să fi văzut vreodată priveliştea asta dintr-o poziţie mai bună. Este surprinzător cît de frumos se conturează *Memorial Hall* şi turlele din Cambridge. Iar apusurile de soare, văzute de aici, trebuie să fie minunate.

Lapham nu mai aşteptă ca fetele să răspundă.

— Da, domnule, de aici ţi se oferă cel mai frumos peisaj pe care-l ştiu. Întotdeauna mi-a plăcut partea dinspre apă din Beacon. Cu mult înainte de a avea terenul sau chiar de a-mi trece prin minte că voi fi proprietar prin locurile astea, soţia şi cu mine veneam adesea cu trăsura şi ne opream aici pentru a admira priveliştea peste apă. Cînd lumea îmi vorbeşte despre cartierul Hill, pot să înţeleg. Este demodat, dar foarte confortabil, şi apoi oamenii au trăit acolo întotdeauna Dar, cînd îmi vorbesc despre Commonwealth Avenue, nu mai ştiu ce vor să spună. Nici nu poate fi asemuit cu partea dinspre apă, a cartierului Beacon. Este expus la vînt şi plin de praf, iar ca perspectivă nu ai decît casele de vizavi. Nu, domnule, dacă vii în cartierul Back Bay, ei bine, numai partea de pe malul rîului e frumoasă.

— Da, cred că aveţi perfectă dreptate, conveni tînarul. Priveliştea de aici face toţi banii.

Uitîndu-se la sora ei, Irene şopti:

— Mă întreb ce o să mai spună tata?

Deodată se auzi vocea doamnei Lapham apropiindu-se de deschizătura din podea, acolo unde aveau să fie scările, apoi apăru şi ea făcînd un pas mai mare decît trebuia, urmată de tîmplar, căruia îi ieşea metrul din buzuarul halatului. Cînd ajunseră

jos, doamna Lapham continuă să-i vorbească acestuia despre unele măsurători făcute la etaj, aşa că Irene fu nevoită să spună:

— Mamă, iată-l pe domnul Corey! mai înainte ca doamna Lapham să fi observat prezenţa lui.

El înaintă cu un pas nesigur, cît putu de repede, iar doamna Lapham îi strînse mîna voiniceşte.

— Vai, domnul Corey! Cînd te-ai întors?

— Ieri. Parcă nici n-am fost plecat. Nu, mă aşteptam să vă găsesc într-o locuinţă nouă.

— Ei bine, eşti primul nostru vizitator. Sper că nu-mi vei cere să mă scuz pentru starea în care se află. A făcut colonelul onorurile necesare?

— Oh, da, şi cred că am vizitat casa dumneavoastră mai complet decît voi putea s-o mai fac vreodată.

— Ei bine, sper că nu, spuse Lapham. Vor fi şi alte ocazii ca să ne mai vezi chiar în vechea locuinţă, înainte de a ne muta.

Îşi închipuia probabil că ăsta era un fel spontan şi iscusit de a face o invitaţie, căci se uită la soţia şi la fetele lui aşteptînd parcă să fie admirat.

— O, da, desigur, adăugă doamna Lapham, ne va face mare plăcere să-l vedem pe domnul Corey oricînd.

— Vă mulţumesc, voi fi foarte bucuros să vin!

Corey şi colonelul o luară înainte, ajutînd doamnele să coboare. Părînd mai puţin sigură pe picioare decît ceilalţi. Irene se agăţă de mîna tînîrului o clipă mai mult decît ar fi trebuit, sau poate că el o reţinu mai mult. Găsi atunci prilejul să-i spună:

— Ce plăcere să vă văd din nou, şi adăugă: întreaga familie!

— Vă mulţumesc, spuse fata. Cred că toţi ai dumneavoastră se bucură că v-aţi întors.

Corey rîse.

— Cred că s-ar bucura dacă ar fi acasă. Dar de fapt nu-i nimeni, în afară de tata şi cu mine, iar eu sînt numai în trecere, în drum spre Bar Harbour.

— O, familia dumneavoastră se află acolo?

— Da, pare-se că este singurul loc unde mama poate găsi dorita combinaţie a aerului de munte cu cel de mare.

— Noi ne ducem la Nantasket, acolo îi prieşte tatei, şi nu cred că vom mai merge în altă parte în vara asta, mama fiind atît de prinsă cu construcţia. Nu facem altceva decît să vorbim tot timpul despre casă, iar Pen zice că asta-i hrana şi somnul nostru. Ar fi, după ea, o adevărată uşurare dacă am locui cîtva timp în corturi.

— S-ar zice că sora dumneavoastră are mult umor, se încumetă tînărul, în faţa acestei palide dovezi.

Ceilalţi se duseseră în spatele clădirii, pentru a examina posibilitatea unor mici schimbări. Irene şi Corey rămăseseră singuri în uşă. O rază de fericire juca pe chipul fetei, eterizînd încintătoarea-i frumuseţe. Neputîndu-se împiedica să surîdă, efortul îi adîncca gropiţele din obraji şi o făcea să tremure uşurel, iar cerceii din urechile ei gingaşe prinseră a se clătina.

Venind şi ceilalţi, coborîră cu toţii scara din faţă. Colonelul era aproape gata să reînnoiască invitaţia, dar întîlni privirea soţiei sale şi, fără a fi în stare s-o interpreteze exact, reuşi să se oprească la timp. Începu să scoată piedicile de sub roţile trăsurii, în timp ce tînărul ajuta doamnele să se urce. El îşi scoase pălăria, iar doamnele dădură din cap. Trăsura porni cu familia Lapham, în timp ce panglicile albastre de la pălăria Irenei fluturau în spate, ca şi cum ar fi fost gîndurile ei rămase legate de tînărul Corey.

— Aşadar, ăsta e tînărul Corey? întrebă colonelul, lăsînd calul mare, care păşea maiestuos, să poarte în voie trăsura spre casă. Ei bine, nu arată rău, are o privire onestă şi loială. Dar nu înţeleg de ce un băiat ca el, putînd avea toate uşile deschise, stă acasă fără să facă nimic şi-l lasă pe taică-său să-l întreţină. Dacă aş avea sănătatea şi pregătirea lui, aş vrea să-mi încerc norocul şi m-aş apuca de lucru.

Fetele, care stăteau pe scaunul din spate, ţinîndu-se de mînă, îşi dădeau cîte un ghiont de fiecare dată cînd tatăl lor făcea vreo apreciere.

— Presupun, spuse doamna Lapham, că a fost în Texas tocmai ca să caute ceva de lucru.

— Şi bănuiesc că s-a întors fără să găsească.

— Ei bine, dacă taică-său are destui bani ca să-l întreţină şi nu se plînge, nu văd de ce ne-am plînge noi.

— Ştiu că nu mă priveşte, dar nu-mi place, aşa, din principiu. Un bărbat trebuie să se poarte ca un bărbat. Nu admit să se aibă grijă de el ca de o femeie. Fără doar şi poate, membru în două-trei cluburi, toată ziua stă pe acolo şi îşi pierde timpul uitîndu-se pe fereastră, îi ştiu eu pe feciorii ăştia de bani gata, în loc să caute să facă ceva care să le asigure o existenţă onorabilă.

— Dacă aş fi bărbat, intervenit Pnelope, aş fi membru la vreo douăzeci de cluburi şi toată ziua mi-aş petrece-o tot privind pe fereastră, pînă cînd n-aş putea se mă mai ţin pe picioare.

— Ei bravo, chiar aşa? întrebă taică-său, încîntat că e înfruntat, şi îşi întoarse capul mare peste umăr ca s-o privească. Ei bine, află că n-ai face-o pe banii mei dacă ai fi fost băiatul meu, domnişorico!

— Ai răbdare şi ai să vezi, ripostă fata.

Aceste ultime cuvinte îi făcură pe toţi să rîdă. Dar colonelul reveni la subiect, seara, acasă, în timp ce-şi întorcea ceasul, pregătindu-se să-l pună sub pernă

— Aş putea face un bărbat adevărat din tînărul ăsta, dacă l-aş avea la mine la întreprindere. Are stofă în el. Am vorbit aşa pentru că n-aş fi vrut să creadă Irene că aş admira pe orice pierde-vară în jurul ei; nu-mi pasă cine este, oricît de educat sau de binecrescut ar fi. Şi presupun, după felul în care a vorbit Pen, că Rene şi-a dat seama la ce fac aluzie.

De fapt, fata era mai puţin îngrijorată în privinţa ideilor şi principiilor tatălui ei decît de impresia pe care acesta o făcuse tînărului. Stînd de

vorbă cu sora ei înainte de culcare, o întrebă cu năduf, în timp ce se uita cum Penelope îşi peria părul în faţa oglinzii:

— Ce crezi, îşi închipuie oare că întotdeauna tata se laudă atît de mult?

— Ar avea dreptare dacă ar crede una ca asta. Aşa vorbeşte tata întotdeauna. Nu ţi-ai dat încă seama. Şi mă gîndesc că dacă închide ochii la lăudăroşenia tatei, este tare cumsecade. M-am bucurat să-l ascult pe colonel vorbind.

— Ştiu că te-ai distrat, răspunse Irene, apoi oftă. Nu găseşti că e tare drăguţ?

— Cine, colonelul? Penelope luase obiceiul mamei ei să-i spună lui taică-său astfel şi folosea acest titlu cînd avea chef de glumă.

— Ştii foarte bine că nu mă gîndesc la tata, îi răspunse bosumflată Irene.

— Oh! domnul Corey? Ei bine, de ce n-ai spus „domnul Corey“, dacă te-ai gîndit la el? Dacă m-aş fi gîndit la domnul Corey, aş fi spus „domnul Corey”. Nu-i nimic de ruşine: Corey, Corey, Co… Sora ei întinse mîna şi-i astupă gura.

— Nu poţi să taci, afurisito, se plînse ea. Se aude în toată casa.

— Dar poate să mă audă toată lumea! Ei bine, cred că arăta destul de drăguţ pentru un tînăr simplu care de cîtva timp nu şi-a mai scos părul de pe moaţe.

— Era tăiat foarte scurt, admise şi Irene, şi amîndouă începură sa rîdă, amintindu-şi impresia pe care le-o făcuse capul domnului Corey. Ti-a plăcut nasul lui? întrebă Irene cu oarecare spaimă.

— Acum vorbeşti mai precis, spuse Penelope. Nu ştiu dacă avînd un nas ca ăsta n-aş dori să fie în întregime roman.

— Nu văd cum ai vrea să ai un nas jumătate de un fel şi jumătate altfel, o contrazise Irene.

— Vreau, de ce nu. Ia uită-te la nasul meu! îşi întoarse faţa aşa încît sora ei s-o poată privi dintr-o parte şi, încrucişîndu-şi mîinile, cu peria de cap într-una din ele, se privi cu imparţialitate. Ia te uită.

Nasul meu a început prin a fi grecesc, dar mai apoi şi-a schimbat gîndul şi a devenit cîrn.

— Tu ai un nas foarte drăguţ, Pen, adăugă Irene contemplîndu-se în oglindă alături de sora ei.

— Nu spune asta în speranţa că ai să mă faci să com- plimentez nasul lui, doamnă, apoi se opri şi, în mod deliberat adăugă: C!

Irene se apropie de sora ei şi o atinse uşor pe umăr cu latul periei de cap pe care o avea în mînă.

— Nesuferito ce eşti, strigă ea printre dinţii strînşi, înroşindu-se.

— Ei bine, atunci D., spuse Penelope. Nu ai nimic împotriva literei D., deşi C. este iniţială tot atît de drăguţă

— O, strigă cea mai tînără, ca o expresie a tuturor lucrurilor pe care nu le putea rosti.

— Cred că are ochi foarte frumoşi, recunoscu Penelope.

— O. Da, *are.* Şi, spune-mi, nu ţi-a plăcut felul în care îi venea haina, atît de strînsă pe corp, evazată în partea de jos?

— Da, aş spune că e un tînăr cu gusturi alese şi ştie să-şi aleagă croitorul.

Irene se aşeză pe marginea unui scaun.

— A fost tare drăguţ din partea ta, Pen să intervii, înd a venit vorba despre cluburi, aşa cum ai făcut-o.

— O, nu m-am gîndit la nimic, decît doar să-i fac opoziţie tatei. Nu puteam să-l mai aud lăudîndu-se atît fără a riposta.

— Şi cum s-a mai *umflat în pene,* suspină Irene. A fost o adevărată uşurare că tocmai atunci a coborît mama.

Fetele începură să chicotească ascunzîndu-şi feţele una după gîtul celeilalte.

— Credeam că am să mor, spuse Irene.

— Este întocmai ca şi cum ai comanda un tablou, continuă Penelope, rememorînd spusele tatălui ei, cu un aer distrat, visător. Îi dai pictorului bani suficienţi şi atunci îşi poate permite să-ţi facă un tablou de prima clasă. N-ai decît să pui la

dispoziţie destui bani unui arhitect, şi-ţi va construi întotdeauna o casă de mîna întîi.

— O, ce îngrozitor a fost, adăugă sora ei. Nimeni n-ar bănui că săptămîni de-a rîndul a tot refuzat să angajeze un arhitect, pînă cînd, în fine, a cedat.

Penelope continuă:

— Întotdeauna mi-a plăcut partea dinspre apă din Beacon, chiar înainte de a fi avut terenul ăsta; singurul loc frumos aici, la Back Bay, este Boacon.

— O, o, o, taci, strigă Irene.

Uşa de la camera de dedesubt, a mamei lor, se deschise şi se auzi atunci însăşi vocea colonelului:

— Ce faceţi, fetelor, acolo? De ce nu vă mai culcaţi odată?

La auzul acestor cuvinte, amîndouă izbucniră într-un rîs nervos.

La urechile colonelului ajunse zgomot de paşi grăbiţi, uşi trîntite, foşnet de perdele. Apoi se auzi una din uşi deschizîndu-se din nou şi totodată glasul Penelopei:

— Repetam ce spuneai domnului Corey.

— Foarte bine, răspunse colonelul. Amînă restul pînă mîine dimineaţă la micul dejun şi ai grijă să te scoli devreme ca să pot să aud şi eu.

V

Ajuns acasă, tînărul Corey deschise uşa şi se îndreptă spre bibliotecă, unde îşi găsi tatăl întorcînd ultimele pagini ale unei povestiri din *Revue des Deux Mondes.* Era un bătrînel cu mustaţă albă, care nu fusese în stare să renunţe la vechii săi ochelari pentru a accepta alţii mai buni, nici măcar în intimitatea propriei sale biblioteci. Cînd fiul său intră în cameră, îi scoase, frecîndu-şi urmele roşii din dreapta şi din stînga nasului, şi îşi ridică privirile spre el cu dragoste.

— Tom, întrebă el, unde ai găsit hainele astea atît de bune?

— M-am oprit o zi la New York, răspunse fiul, luîndu-şi un scaun. Mă bucur că sînt pe gustul tău.

— Da, întotdeauna mi-au plăcut costumele tale, răspunse tatăl gînditor, jucîndu-se cu ochelarii. Nu-mi dau seama cum reuşeşti să-ţi cumperi asemenea haine, eu nu sînt în stare.

— Ei bine, *sir,* spuse fiul, care din cînd în cînd strecura cîte un *sir* în convorbirile cu tatăl său, într-un fel demodat, dar foarte drăguţ, vezi, am un părinte foarte înţelegător.

— O ţigară? sugeră tatăl, împingînd spre el o cutie de ţigări, din care luase una.

— Nu, mulţumesc, am renunţat la asta.

— A, da? Tatăl începu să caute bîjbîind pe masă chibriturile, aşa cum fac bătrînii cînd nu văd şi caută lucrurile din jur. Fiul se ridică, aprinse un chibrit şi i-l întinse

— O, mulţumesc, Tom! Unii statisticieni demonstrează, mi se pare, că — dacă renunţi la fumat — te poţi îmbrăca foarte bine cu banii economisiţi astfel, chiar dacă nu ai un părinte îngăduitor. Dar eu sînt prea bătrîn pentru a mai face o asemenea încercare. Deşi trebuie să admit că mi-ar place destul de mult să-mi iau un astfel de costum Pe cine ai mai găsit la club?

— Era multă lume acolo, spuse tînărul Corey, urmărind cu o privire absentă felul iscusit în care tatăl scotea fumul.

— E surprinzător ce specie curajoasă sînt şi tinerii ăştia de club, observă tatăl. Toată vara, pe o vreme care goneşte la mare femeile cele mai robuste, găseşti cluburile pline cu tineri, cărora pare să nu le pese cîtuşi de puţin de zăduf.

— Bostonul nu-i chiar locul cel mai rău vara, replică fiul, luînd spusele tatălui său în serios.

— În comparaţie cu Texasul, de exemplu, e foarte bine aici, ripostă tatăl, fumînd liniştit mai departe. În afara clubului, nu cred să găseşti în oraş mulţi prieteni.

— Nu, cît ţin Beacon Street şi Commonwealth Avenue, oriunde te-ai opri, ţi se cere să suni la uşa din dos. Este o primire cam mizeră pentru întoarcerea fiului risipitor.

— Fiul risipitor trebuie să suporte consecinţe dacă revine în perioada de vacanţă. Dar mă bucur că te-ai întors şi aşa, şi sper că n-o să te grăbeşti să o iei iarăşi din loc. Trebuie să acorzi şi energiei tale o perioadă de odihnă.

— Sînt sigur că n-a trebuit niciodată să-mi reproşezi că desfăşor o activitate anormală, observă fiul, fără a se simţi jignit de glumele tatălui său.

— Nu, nu cred, admise bătrînul. Întotdeauna ai dat dovadă de moderaţie. Cu ce te-ai gîndit să te ocupi în viitor? Vreau să spun, după ce îţi vei îmbrăţişa mama şi surorile, la Mount Desert. Tranzacţii de bunuri imobiliare? Mi se pare că ar fi timpul să deschizi o agenţie pentru vînzări şi cumpărări de bunuri imobiliare. Sau te-ai gîndit cumva să te însori?

— Ei bine, *sir,* nu tocmai, spuse tînărul. Ştii, n-aş vrea să privesc căsătoria ca pe o carieră.

— Nu, nu, înţeleg prea bine asta şi sînt de acord cu tine. Dar ştii, întotdeauna am fost de părere că afecţiunea trebuie astfel îndreptată încît să împletească plăcerea cu aspectul practic. Nu admit ca un bărbat să se căsătorească pentru bani, asta ar

fi destul de prost, dar nu văd de ce un bărbat nu s-ar putea îndrăgosti tot atît de bine de o fată bogată ca şi de una săracă. Există printre fetele bogate unele care sînt foarte drăguţe, şi aş spune că posibilităţile de a avea o viaţă liniştită însurîndu-te cu ele sînt încă şi mai mari. Fetele bogate au fost întotdeauna deprinse să aibă totul şi nu vor fi ambiţioase şi nici dificile. Nu crezi că am dreptate?

— Depinde, răspunse fiul; dacă tatăl fetei a fost bogat mult timp, pentru a-i fi putut asigura acesteia o situaţie bună înainte de a se mărita. Dacă nu a avut bani, nu văd cum ar fi mai bună în privinţa asta decît o fată săracă.

— Da, e un raţionament sănătos, dar cei care s-au îmbogăţit dintr-o dată sînt azi la acelaşi nivel cu oricare dintre noi. Cu bani se cumpără imediat situaţii. Nu văd nimic rău în asta. Lumea, în general, ştie despre ce este vorba şi cum se face un tîrg. Şi nu cred că cei bogaţi ajung să plătească prea mult. Nu încape îndoială că banii ocupă azi locul de frunte. Sînt romantismul şi poezia epocii noastre. Nimic nu interesează mai mult şi nu înflăcărează imaginaţia pînă într-atît. Englezii care vin aici sînt mult mai preocupaţi să-i vadă pe noii milionari decît pe oricine altcineva, şi îi respectă cel mai mult pe aceştia. Găsesc că este foarte bine şi nu mă plîng.

— Ţi-ai dori, deci, o noră bogată, indiferent de rest.

— Nici chiar aşa, Tom, răspunse tatăl. Puţină tinereţe o urmă de frumuseţe, un pic de minte şi o comportare amabilă, în faţa unor asemena lucruri, evident nu sînt obiecţii, şi toate merg foarte bine împreună cu averea ca şi fără. Şi cred că aş dori ca familia ei să nu fie chiar agramată.

— Mi se pare că eşti prea exigent, *sir,* spuse fiul Cum vrei oare ca oamenii care s-au preocupat numai de afaceri să mai ştie şi puţină carte? Nu le ceri oare prea mult?

— Poate că da, s-ar putea să ai dreptate. Dar am înţeles de la maică-ta că acei binefăcători ai ei,

pe care i-aţi cunoscut vara trecută, se descurcau în ale gramaticii.

— Tatăl nu prea se descurcă.

Cel mai vîrstnic dintre cei doi bărbaţi, care pînă atunci fumase, stînd cu profilul către fiul său, îşi întoarse faţa din plin spre acesta.

— Nu ştiam că l-ai văzut!

— Nu l-am întîlnit pînă azi, spuse tînărul Corey, cu o uşoară împurpurare a obrajilor. După-amiază, în timp ce-mi purtam paşii de-a lungul străzii, mi-am îndreptat dintr-o dată privirile spre o clădire în construcţie, şi acolo ce-mi văzură ochii? Toată familia era la fereastră. Mi-am dat seama că mă aflu în faţa casei pe care probabil o construieşte domnul Lapham.

Corey senior scutură scrumul ţigării în scrumiera aflată lîngă cotul lui.

— Pe măsură ce te cunosc mai bine, Tom, îmi dau seama, că amîndoi descindem din Giles Corey. Darul de a-ţi ţine gura pare să-mi fi scăpat mie, tu însă îl ai pe deplin. Nu ştiu exact cum te-ai comporta într-o situaţie în care ai fi sub *peine forte et dure,* dar într-o împrejurare obişnuită eşti fără îndoială capabil să nu-ţi dai în vileag secretul. De ce n-ai pomenit de întîmplarea asta, la cină? Nu ţi se cerea să pledezi la un proces de vrăjitorie.

— Nu, nu chiar, spuse tînărul. Dar n-am ştiut cum să abordez subiectul. Aveam de discutat o mulţime de alte lucruri.

— Da, e drept, şi presupun că n-ai fi suflat un cuvînt nici acum dacă nu te-aş fi provocat, nu-i aşa?

— Nu ştiu exact ce să spun. Aveam de gînd să vorbesc, poate chiar eu am fost acela care am provocat discuţia. Bătrînul Corey rîse.

— Poate că-i aşa, Tom, poate că-i aşa. Maică-ta o fi ştiut că ai ceva de gînd, dar mărturisesc că eu n-am remarcat. Despre ce e vorba?

— Nimic precis. Dar ştii, cu toate că nu prea are habar de regulile de sintaxă, totuşi omul îmi place.

Tatăl îşi privi stăruitor fiul, dar Corey nu era omul care să întrebe ceva pînă cînd băiatul nu se destăinuia complet. Spuse doar atît:

— Ei bine?

— Cred că într-o ţară nouă începi să priveşti oamenii fără a mai ţine seama de tradiţie. Probabil că, dacă n-aş fi petrecut o iarnă în Texas, colonelul Lapham mi s-ar fi părut cam greu de suportat.

— Vrei să spui că în Texas sînt exemple şi mai rele?

— Nu tocmai, ceea ce vreau să spun este că mi-am dat seama că n-ar fi prea loial să-l supunem la teste după standardele noastre de conduită.

— Asta provine din greşeala pe care necontenit am dezaprobat-o, spuse Corey senior. De fapt, întotdeauna am susţinut ca bostonienii să nu părăsească niciodată Bostonul. Abia atunci, şi *numai* atunci, află că toate celelalte norme nu valorează nimic pe lîngă cele ale noastre. Dar în mod constant plecăm şi ne întoarcem cu convingerile zdruncinate pînă în adîncul temeliei. Unul se duce în Anglia şi revine de acolo cu o concepţie privind o viaţă socială superioară, altul se întoarce din Germania pătruns de necesitatea unei activităţi intelectuale mai adînci, cineva, care a fost la Paris, are cele mai absurde idei despre literatură şi artă, iar tu revii de la crescătorii de vite din Texas şi-mi spui în faţă că papà Lapham s-ar impune să fie judecat în conformitate cu regulile celor de o seamă cu el. Aşa ceva s-ar cuveni să înceteze — ar fi necesar într-adevăr. Locuitorul Bostonului care îşi părăseşte oraşul ar trebui condamnat la exil veşnic.

Plin de răbdare, cu surîsul pe buze, fiul îşi lăsă tatăl să atingă maximum de enervare. În cele din urmă, acesta îl întrebă:

— Ce trăsături caracteristice îl fac pe papà Lapham să se situeze în afara normelor noastre?

Corey junior îşi încrucişă picioarele lungi şi, aplecîndu-se pentru a-şi cuprinde cu mîinile genunchiul, răspunse:

— Ei bine, *sir,* e cam lăudăros.

— O, nu ştiu dacă lăudăroşenia ar trebui să-l excludă din rîndul celor obişnuiţi. Am mai văzut în Boston şi alţi oameni care se laudă.

— Ah, dar nu într-un mod atît de personal, şi apoi nu se laudă cu bogăţia lor.

— Nu, desigur, e altceva.

— Nu vreau să spun, precizează tînărul — cu scrupulozitatea care îi era caracteristică şi de toţi apreciată —, că pare a fi mai mult decît exprimarea indirectă a satisfacţiei dată de posibilitatea de a cheltui.

— Nu. Aş fi bucuros să exprim şi eu ceva asemănător, dacă aş avea temeiul pentru asta.

Din nou fiul zîmbi cu îngăduinţă, apoi continuă:

— Dacă se bucură de bani astfel, nu văd de ce nu şi-ar manifesta şi plăcerea. Poate să fi fost vulgar în comportarea lui, nu avea însă nimic josnic. Şi nici nu ştiu dacă era vulgar. Poate tocmai loviturile lui în afaceri, cele mai pline de succes constituie poezia vieţii lui…

Tatăl îl întrerupse cu un zîmbet:

— Fata trebuie să fie deosebit de drăguţă. Cum părea că priveşte lăudăroşenia tatălui ei?

— Sînt două fete, răspunse fiul evaziv.

— O, două! Sora e şi ea drăguţă?

— Nu-i drăguţă, dar e interesantă, seamănă cu maică-sa

— Deci cea drăguţă nu-i favorita tatălui?

— Asta nu ştiu, *sir.* Nu cred, adăugă tînărul, că aş putea să te fac să-l priveşti pe colonelul Lapham la fel ca mine. Mi s-a părut că e un om simplu şi dintr-o bucată. Desigur că poate fi tare obositor, toţi putem fi obositori şi cred că orizontul lui este foarte limitat. Dar reprezintă o forţă, şi încă una serioasă. Faptul că încă se mai miră de propriul lui succes…

— S-ar putea pleda mult şi bine pe tema asta. Presupun că ştii ce vrei să dovedeşti, Tom. Nu uita însă că sîntem din Essex şi că astfel ne numărăm printre cei aleşi. Vreau să-ţi spun deschis că nu-mi place un om care face concurenţă culorilor naturii

pînă şi în cele mai sălbatice ascunzişuri, cu vopseaua sa minerală, dar nu spun că nu există oameni şi mai răi. Nu-i pe gustul meu, cu toate că ar putea fi acceptat de conştiinţa mea.

— Cred, replică fiul, că cineva care se ocupă de vopsea minerală n-are de ce să se ruşineze. Oamenii se îndeletnicesc cu tot felul de lucruri.

Tatăl îşi scoase ţigara din gură şi îşi mai privi o dată fiul drept în faţă.

— O, chiar aşa?

— M-am gîndit că aş putea face ceva, mărturisi fiul. Trebuie să-mi găsesc şi eu o activitate. Am pierdut destul timp şi bani pînă acum. Am văzut băieţi mai tineri ca mine purtîndu-şi singuri de grijă, prin vest şi sud-est. Nu cred că aş fi fost foarte potrivit pentru vreo ocupaţie acolo, dar mi-e ruşine să mă întorc şi să trăiesc pe socoteala ta, *sir*.

Tatăl dădu din cap cu un suspin ironic.

— Ah, n-o să avem niciodată o aristocraţie adevărată atîta timp cît va persista la tineretul nostru această repulsie plebeiană de a trăi pe socoteala unui părinte sau a unei soţii. Asta sapă din temelii întreg sistemul feudal. Cred, pe drept cuvînt, Tom, că ar trebui să-mi ceri scuze. Socoteam că vrei să te căsătoreşti cu banii fetei, şi iată-te, în mod josnic, căutînd să intri în afaceri cu tatăl ei.

Tînărul Corey rîse din nou. Asemenea unui fiu care îşi dă seama că tatăl său este puţin cam demodat, dar are în isteţimea acestuia o încredere filială neclintită.

— Nu ştiu dacă asta e chiar atît de rău, nici nu tăgăduiesc că mi-a trecut prin minte. N-am idee însă cum trebuie abordată chestiunea şi habar n-am dacă este posibilă. Admit însă că am fost plăcut impresionat de colonelul Lapham, chiar de cum l-am văzut. Pare un om hotărît, care ştie ce vrea, şi eu la rîndul meu ştiu ce vreau.

Tatăl fuma gînditor.

— Desigur, oamenii au tot felul de ocupaţii şi nu cred că o activitate, cit timp este decentă şi

suficient de cuprinzătoare, poate fi mai nedemnă decît alta. Pe vremea mea un tînăr s-ar fi apucat de comerţ cu produse din China sau India, deşi eu n-am făcut-o, iar mai tîrziu îţi era sortit negoţul de bumbac, cu toate că nici pe acesta nu l-am îmbrăţişat. Dar acum un tînăr poate face aproape orice. Tranzacţiile imobiliare atrag cam pe toată lumea. Dacă ai o vocaţie deosebită, nu văd de ce n-ar fi bună şi vopseaua minerală. Îmi închipui că e destul de uşor să abordăm chestiunea. O să-l invităm pe papà Lupham la masă şi o să stăm de vorbă cu el.

— O, nu cred că asta ar fi chiar calea cea mai bună, *sir,* spuse fiul, zîmbind în faţa mentalităţii naive de patrician a tatălui său.

— Nu? De ce?

— Mă tem că ar fi un început prost. Nu cred că ar privi-o ca pe o chestiune de afaceri.

— Nu văd de ce s-ar formaliza ei, dacă nu ne formalizăm noi?

— A, am putea spune asta dacă el ar face avansurile.

— Poate ai dreptate, Tom. Ce idee ai tu?

— Nimic prea clar. Mi se pare că ar trebui să recurg la unii prieteni ai noştri, introduşi în afaceri, care cunosc mersul acestora şi ar putea pune o vorbă pentru mine

— Să-ţi facă o caracterizare.

— Da, şi desigur trebuie să mă duc la colonelul Lapham. Cred că ar fi bine să iau informaţii asupra lui şi, dacă-mi place cum merg lucrurile, să mă duc direct pe Republic Street ca să văd dacă-i pot fi de folos.

— Asta mi se pare grozav de practic, Tom, chiar dacă n-ar fi calea cea mai potrivită. Cînd pleci spre Mount Desert?

— Mîine, răspune tînărul. O să mă tot gîndesc în timpul ăsta, adăugă el.

Tatăl se ridică. Părea ceva mai înalt decît fiul şi, spre deosebire de el, era uşor adus de spate.

— Ei bine, spuse el pe un ton capricios, te admir, şi nu pot să tăgăduiesc că atitudinea ta e determinată de necesităţi. E o consolare pentru mine cînd mă gîndesc că, în timp ce eu mă distram şi cheltuiam bani, îţi pregăteam în acelaşi timp cel mai nobil viitor — un viitor de hărnicie constantă şi de încredere în tine. Niciodată n-ai avut cea mai mică înclinare pentru desen, dar planul ăsta de a intra să lucrezi într-o întreprindere de vopsele minerale dovedeşte că ai moştenit ceva din dragostea mea pentru culori.

Fiul rîse din nou şi, aşteptînd ca tatăl să se ducă la culcare, închise gazul şi se grăbi să-l urmeze. Aruncă din uşă o privire ca să se convingă că taică-său avea tot ce-i trebuie, îi spuse apoi: „Noapte bună, *sir"*; bătrînul îi răspunse „Noapte bună, fiul meu", şi fiul se îndreptă spre camera lui.

Deasupra căminului, în încăperea bătrînului Corey, atîrna un portret al tatălui său, pictat de el. Se opri un moment în faţa tabloului, şi rămase ca şi cum ceva nou i-ar fi atras anume privirile. Îl izbise probabil asemănarea dintre fiul său şi bătrînul negustor, care avusese legături comerciale cu India şi îşi continuase comerţul de la Salem la Boston, atras fiind de oraşul mai mare. Amîndoi, atît bunicul cît şi nepotul, aveau nasul roman. Acesta părea să fi fost la modă în perioada de formare a Republicii şi apărea mai rar la descendenţii autorităţilor de atunci, deşi rămăsese specific multor doamne din Boston. Bromfield Corey nu-l moştenise şi îşi făcuse, din nasul drept, o armă. Cînd bătrînul negustor îl acuzase de lipsă de energie, îi răspunsese:

— Ce poate să facă un bărbat al cărui tată denaturat nu i-a dat nici măcar nasul lui? Asta îl amuzase pe negustor, fără însă să-l satisfacă.

— Trebuie să te ocupi cu ceva, spuse el. Tu singur însă trebuie să alegi cu ce. Dacă nu-ţi place comerţul cu India, apucă-te de altceva. Studiază dreptul, ori medicina. Nici unul din membrii familiei Corey nu s-a gîndit pînă acum să aibă o

meserie. A, este timpul ca unul din noi să înceapă, ripostă tînărul de odinioară, devenit acum bătrîn, uitîndu-se în ochii severi din portretul tatălui său. După cum nu semăna cu el în privinţa formei nasului, tot aşa nu avea într-însul nimic din îndîrjirea lui, şi dealtfel nici în fiul său Tom nu se reflecta vreo urmă de rapacitate, deşi acesta moştenise atît de pregnant nasul acvilin al bunicului. Bromfield Corey îl iubea pe Tom pentru blîndeţea ce-i tempera energia.

„Hai să facem un compromis", părea el că spune portretului. „Vreau să călătoresc!" — „Să călătoreşti? Cît de mult?", întrebă privirea pătrunzătoare. „O, nu voi fi neîndurător cu tine, tată". I se păru că ochii capătă o înfăţişare mai blîndă şi un surîs de înduplecare se schiţă pe chipul tatălui său: negustorul nu putea să reziste unui fiu care semăna atît de mult cu defuncta sa mamă. Între ei exista vaga înţelegere că Bromfield Corey avea să se întoarcă şi să intre în afaceri după cîtva timp, dar niciodată nu s-a întîmplat aşa ceva. A străbătut în lung şi în lat Europa, a făcut călătorii frumoase, pretutindeni a frecventat o societate aleasă, a ajuns să fie invitat la diferite curţi, într-o vreme cînd era mare lucru să fii prezentat capetelor încoronate. Întotdeauna îi plăcuse să deseneze şi cu aprobarea tatălui său s-a fixat la Roma, unde a studiat arta şi a învăţat să şlefuiască tot ceea ce moştenise de la strămoşii săi yankei, pînă cînd a rămas foarte puţin din asperităţile strămoşeşti.

După zece ani, se întoarse acasă şi pictă portretul tatălui său. Deşi, într-o măsură, se simţea mîna unui amator, tabloul era foarte bun şi ar fi putut să-şi facă un nume ca pictor de portrete, dacă ar fi fost mai puţin bogat. Dar avea prea mulţi bani, cu toate că între timp se căsătorise şi începuse să-i apese pe umeri răspunderea unei familii. Era absurd să picteze portrete pentru bani. Dar în acelaşi timp şi ridicul să le execute pe nimic, aşa că renunţă să mai picteze portrete. Continuă să se ocupe de pictură, ca diletant, pictînd cu intermitenţe şi mai

mult vorbind despre arta lui decît lucrînd. Avea o teorie despre metoda lui Tiţian, pe care o tot expunea. Din cînd în cînd, se mai întîmpla ca vreun bostonian să-i cumpere cîte un tablou. După cîtva timp îl agăţa într-un loc care era mai puţin la vedere şi spunea cu un aer de scuză: „A, da, acesta este unul din tablourile lui Bromfield Corey. Are oarecare talent, dar rămîne un amator".

Cu timpul, banii însă începuseră să se împuţineze şi au fost necesare tot felul de restrîngeri, căci viaţa devenise mult mai scumpă şi cerinţele mai mari. Ani de-a rîndul s-a tot gîndit că s-ar întoarce la Roma, dar n-a făcut-o niciodată; copiii lui au crescut ca oricare alţii. Nici nu prinse de veste cînd fiul său termină liceul şi universitatea, apoi se întoarse acasă şi-i căzu în spinare. Făcu fel de fel de încercări fără succes, şi continuă să-şi ducă existenţa pe socoteala tatălui, spre neplăcerea amîndorura, deşi cel mai nemulţumit era fiul. Avea nasul roman şi energia necesară, însă ocazii de a le pune în valoare nu se iveau. Într-o bună zi, tatăl îi spuse: „Dacă n-ai avea nasul ăsta, Tom, te-ai descurca foarte bine. Ai călători, aşa cum am făcut şi eu".

Lapham şi soţia sa continuură să stea de vorbă şi după ce zgomotul din camera fetelor se potoli; acum discuţia lor nu era numai despre casa cea nouă.

— Ascultă-mă pe mine, dacă aş avea băiatul acela în întreprinderea mea, aş face om din el.

— Ei bine, Silas Lapham, ştii ce cred eu, răspunse soţia, că ţi s-a prins nişte vopsea minerală pe creier. Un tînăr asemenea lui Corey, crescut aşa cum a fost el, nu s-ar atinge de vopseaua ta minerală nici cu un băţ lung de 10 metri.

— De ce nu, mă rog? întrebă cu superioritate colonelul.

— Ei bine, dacă nu ştii încă, la ce bun să mai încerc să-ţi spun?

VI

Familia Corey a avut din totdeauna o locuinţă la Nahant, dar după ce au închiriat-o în timpul sezonului, o dată sau de două ori, au constatat că pot să trăiască şi fără ea. Au vîndut-o la cererea stăruitoare a fiului, care prevedea că dacă lucrurile continuau tot aşa, familia trebuia să se restrîngă tot mai mult, ajungînd chiar să-şi schimbe modul de viaţă. Au început să facă parte dintre oamenii despre care se spunea că rămîn în oraş mai toată vara, iar cînd se întîmpla ca doamnele să plece spre sfîr- şitul verii, o făceau doar pentru puţinul timp pe care-l petreceau cînd într-o localitate, cînd în alta. Tatăl rămînea acasă, iar fiul i se alătura după eşecul periodic al diferitelor lui întreprinderi, ceea ce se întîmpla desul de des.

La Bar Harbour, unde se dusese să-şi întîlnească familia, după ce îşi petrecuse iarna în Texas, îi spuse mamei sale că nu găsise nici acolo ceva prea potrivit pentru el.

Ar fi putut şi el să lucreze ca Loring Stanton, dar se îndoia că Stanton se descurca. Apoi îi povesti despre proiectul pe care îl avea acum în minte. Mama nu tăgădui că ar putea să fie ceva interesant, dar cum nu cunoştea nici un tînăr care să se îndeletnicească cu asemenea afaceri, i se părea că ar fi tot atît de bine dacă ei ar intra într-o fabrică de medicamente sau s-ar ocupa cu vopsitul sobelor.

— Tocmai cînd veneam aici, spuse ea, am văzut pe o stîncă una dintre reclamele oribile ale lui Lapham. Corey zîmbi:

— Ei bine, cred că dacă se păstrase bine, asta înseamnă o dovadă pozitivă a calităţii vopselei.

— Să ştii, Tom, că nu-i deloc pe gustul meu, spuse mama, şi deşi mai avea ceva în gînd, nu vorbi deschis, ci doar adăugă: Nu-i vorba de fapt numai de felul întreprinderii, ci şi categoria de oameni cu care vei veni în contact.

— Nu credeam că ţi se par chiar atît de needucaţi, răspunse Tom.

— Atunci nu-i văzusem încă la ei acasă, în Nankeen Square.

— Îi poţi zări pe strada Beacon, pe partea dinspre rîu, cînd te întorci.

Apoi îi povesti despre întîlnirea sa cu familia Lapham, în casa lor cea nouă. La sfîrşit, maică-sa se mulţumi să remarce:

— Partea aceea a oraşului a devenit foarte comună.

Doamna Corey nu mai încercă să se opună planului său.

Tînărul se duse imediat, după întoarcerea sa la Boston, să-l vadă pe colonelul Lapham. Îl vizită la biroul său. Dacă ar fi căutat să arate cît mai simplu în ţinuta lui de vară, n-ar fi reuşit să aibă o înfăţişare mai pe placul unui om de afaceri. Mîinile şi gîtul îi erau arse de soarele şi vîntul din Texas şi părea că este un om de afaceri asemenea lui Lapham.

De cum intră în primul birou, vorbi foarte prompt şi scurt, în aşa fel încît o făcu pe fata aceea frumuşică de la maşina de scris să ridice ochii către el. „Domnul Lapham este la birou?” întrebă el. Şi după un moment de tăcere, din şirul de funcţionari cărora li se adresase o astfel de întrebare, cineva înălţă capul de pe un registru, făcînd un semn spre biroul de alături.

Lapham recunoscuse vocea şi stătea pregătit să-l primească pe Corey, cînd tînărul deschise uşa. Era o după-amiază caldă, şi Lapham rămăsese în cămaşă. În atitudinea sa de acum nu se mai vedea nici o urmă din îngîmfarea cu care îl întîmpinase pe Corey cu cîteva zile mai înainte, la locuinţa lui. Îl privi ca şi cum s-ar fi aşteptat ca tînărul să-i dezvăluie cine ştie ce chestiune greu de imaginat pe care ar fi doscoperit-o.

— Luaţi loc! Ce mai faceţi? Scuzaţi-mă, adăugă el făcînd o scurtă aluzie la faptul că era în cămaşă. M-am răscopt!

Corey rîse:

— Aş vrea să-mi îngăduiţi să-mi scot şi eu haina.

— O, vai, scoateţi-o! strigă colonelul cu subită bucurie.

S-ar părea că există ceva în firea omenească care face pe un om în cămaşă să dorească ca toţi ceilalţi să fie la fel.

— Da, o voi scoate, dacă-mi permiteţi, după ce voi fi vorbit două minute cu dumneavoastră, spuse tînărul, trăgînd scaunul pe care i-l oferise Lapham cu un gest sociabil, spre biroul unde acela se aşezase din nou. Dar poate că nu aveţi două minute pentru mine?

— O, ba da, am, spuse Lapham, eram tocmai pe punctul să o iau din loc. Pot să-ţi acord douăzeci de minute şi o să-mi rămînă apoi încă cincisprezece minute bune ca să prind vaporul.

— Foarte bine, răspunse Corey. Vreau să mă luaţi să lucrez în întreprinderea dumneavoastră.

Colonelul rămase ca o stană de piatră. Îşi suci gîtul gros şi privi în jur, spre uşă, să vadă dacă este închisă. N-ar fi vrut ca vreunul din cei de afară să-l audă. Dar ce n-ar fi dat ca soţia lui să fie acolo, să-l asculte cu propriile-i urechi pe Corey vorbind.

— Presupun, continuă tînărul, aş putea… avea o seamă de oameni, pe care îi cunoaşteţi, să dea referinţe despre hărnicia şi sobrietatea mea şi să spună un cuvînt cu privire la capacitatea mea în afaceri. Dai m-am gîndit că nu e cazul să deranjez pe nimeni, pînă cînd nu ştiu exact dacă am vreo posibilitate. Aşa că am venit direct, la dumneavoastră.

Lapham îşi ţinu firea cît putu mai bine. Îi purta pică lui Corey din cauza insinuării pe care o făcuse doamna Lapham, anume că acesta s-ar considera prea bun pentru întreprinderea lui şi cu toate că la început rămăsese complet uimit la auzul acelor cuvinte surprinzătoare, n-ar fi dat voie nimănui, nici măcar în glumă, să-i dispreţuiască produsul.

— Ce-aş putea să-ţi dau de lucru? Lapham i se adresă ca şi cum ar fi fost vorba să angajeze vreun

salahor, care venise să-i ceară de lucru. Fie că în felul acesta încerca sau nu o satisfacţie, se înroşi uşurel după ce vorbi.

Corey răspunse, fără să-şi dea seama de ofensă: — Mă tem că nu prea ştiu exact, am căutat să examinez puţin problema din afară.

— Sper că nu te-ai luat după poveştile tipului acela publicate în *The Events,* îl întrerupse Lapham. De cînd apăruse interviul luat de Bartley, Lapham încercase sentimente diferite. La început simţise o uşoară plăcere tainică, urmată mai apoi de o oarecare îndoială la gîndul cum avea să primească soţia sa relatarea lui Bartley despre ea. Dar se părea că ea nu dăduse nici o atenţie, iar Lapham era încîntat că scăpase uşor. Fetele începuseră să rîdă de interviu, dar lui îi păsa prea puţin de glumele Penelopei, suferea în schimb gîndind că sensibilitatea Irenei ar putea fi rănită. Prietenii de afaceri îl întîmpinau cu un surîs plin de subînţeles, ceea ce dovedea că erau conştienţi că se lăudase şi exagerase totul foarte mult, — era surîsul celor care trecuseră prin aşa ceva şi ştiau cum stau lucrurile. Cîtva timp după ce apăruse articolul, Lapham avu temeri cu privire la felul în care funcţionarii şi subalternii săi vor privi cele publicate, şi la început îi tratã cu severitate şi de la înălţime, dar sfîrşi prin a regreta. Fusese convins că toţi citiseră interviul.

— Nu ştiu la ce vă gîndiţi, răspunse Corey, nu citesc *The Events* regulat.

— O, nimic de fapt. Au trimis pe cineva aici să-mi ia un interviu şi a prezentat totul cît mai încurcat cu putinţă.

— Cred că aşa fac ziariştii întotdeauna, spuse Corey. Nu l-am citit. Probabil că a apărut mai înainte de a mă întoarce eu.

— Da, poate.

— Ideea de a vă oferi serviciile mele mi-a venit de la una din circularele dumneavoastră.

Lapham era foarte mîndru de hîrtiile acelea. El le considera foarte clare şi bine întocmite.

— Despre ce e vorba?

— Aş putea investi un mic capital în afacere, spuse Corey, facînd o tentativă ca să-şi încerce norocul. Am ceva bani, dar nu cred că vă interesează.

— Nu, domnule, spuse colonelul fără ocol. Am avut un asociat şi-mi ajunge.

— Da, consimţi tînărul, care fără îndoială avea propriile lui idei în această privinţă, sau mai curînd avea speranţe vagi proprii tineretului. N-am venit să vă propun o asociere. Dar văd că desfaceţi vopseaua pe diferite pieţe străine şi m-am gîndit că acolo aş putea să vă fiu cu adevărat de folos dumneavoastră ca şi mie.

— Cum adică? întrebă colonelul scurt.

— Ei bine, ştiu două-trei limbi destul de bine. Ştiu franceza şi germana şi am oarecare cunoştinţe de spaniolă.

— Vrei să spui că poţi să le vorbeşti? reluă colonelul cu un amestec de admiraţie şi dispreţ, resimţite de un om ca el pentru astfel de aptitudini.

— Da, şi pot să compun scrisori inteligibile în aceste limbi.

Lapham îşi frecă nasul.

— E destul de uşor să traducem toate scrisorile de care avem nevoie.

— Ei bine, continuă Corey, fără să-şi arate descurajarea, dacă cumva încerca un asemenea sentiment, cunosc ţările în care vreţi să introduceţi vopseaua dumneavoastră. Am fost pe acolo. Am călătorit în Germania, în Franţa, în America de sud, în Mexic, am vizitat bineînţeles Italia. Cred că pot să mă duc în oricare din aceste ţări şi locuri cu foarte mult folos.

Lapham ascultă cu o mină convinsă, dar apoi dădu din cap.

— Se vinde imediat. Nu ar fi rentabil să trimitem pe cineva să urmărească desfacerea. Salariul dumitale şi toate cheltuielile ar consuma aproape tot ce am realiza din vînzare.

— Da, răspunse tînărul, dacă ar trebui să-mi plătiţi mie vreun salariu şi cheltuieli de

reprezentare.

— Nu propui doar să lucrezi degeaba.

— Propun să lucrez cu un comision. Colonelul începu să dea din nou din cap, dar Corey se grăbi să continue:

— Nu am venit aici fără a fi făcut mai înainte unele investigaţii privind produsele dumneavoastră şi ştiu cum sînt considerate de cei care se pricep. Sînt convins de valoarea vopselei.

Lapham ridică privirea spre tînăr, adînc mişcat.

— Este cea mai bună vopsea de pe pămînt, rosti el cu solemnitate.

— Este cea mai bună de pe piaţă, continuă Corey, şi repetă cuvintele: „Sînt convins de valoarea vopselei”.

— Crezi în valoarea… începu colonelul, dar apoi se opri. Dacă ar fi existat într-adevăr o putere de a cumpăra orice cu bani, ar fi dat venitul pe un an pentru a aduce imediat acolo pe doamna Lapham. Îşi simţi inima încălzindu-se faţă de acest tînăr, nu numai pentru că aşa se cuvenea să se comporte cu oricine credea în produsele lui, ci şi pentru că greşise faţă de un nevinovat, apreciindu-i greşit intuiţia, bunul-simţ şi fiind gata să-l facă să sufere pentru o jignire pur imaginară.

Corey se ridică.

— Nu trebuie să mă lăsaţi să depăşesc cele douăzeci de minute, spuse el scoţîndu-şi ceasul. Nu mă aştept să-mi daţi un răspuns hotărît pe loc. Tot ceea ce vă cer este să reflectaţi asupra propunerii mele.

— Nu te grăbi, mai rămîi. Vreau să-ţi vorbesc despre această vopsea, adăugă el cu o voce răguşită, cu sentimentul că interlocutorul său nu putea să-şi dea seama ce avea el în gînd. Vreau să-ţi spun totul despre produsele mele.

— Aş putea să vă însoţesc pînă la vapor, sugeră tînărul.

— Nu-i nici o grabă, pot să iau şi vaporul următor. Priveşte aici! Colonelul trase un sertar şi scoase de acolo o fotografie a minei, în timp ce

Corey se aşeza din nou pe scaun. Fotografia asta nu-i bună, adăugă el, ca şi cum imperfecţiunea ei ar fi urîţit trăsăturile unei feţe iubite. Este unul din locurile cele mai frumoase din ţară, şi aici, preciză el acoperind cu degetul arătător un punct de pe imagine, este chiar locul unde tata a descoperit vopseaua cu 40 de ani în urmă. Da, domnul meu!

Colonelul îşi continuă povestirea cu lux de amănunte, uitînd de vapor, în timp ce funcţionarii din biroul de alături îşi atîrnau în cuier halatele de lucru. Plecă şi tînăra fată. Nu mai rămăsese decît portarul, care, din cînd în cînd, făcea cîte o demonstraţie zgomotoasă, trăgînd vreun oblon undeva, mai departe, sau punînd ceva la loc. În cele din urmă colonelul reuşi să se desprindă din încîntarea ce-l cuprinsese depănînd istoria vopselei sale. Ei bine, domnule, asta-i povestea!

— Este foarte interesantă, spuse Corey respirînd adînc, în timp ce se ridicau împreună, iar Lapham îşi punea haina.

— Asta-i, continuă colonelul, şi apoi adăugă: Ei bine, trebuie să mai vorbim. A fost o surpriză pentru mine şi nu văd exact cum o s-o scoţi la capăt.

— Sînt gata să-mi încerc norocul, preciză Corey; aşa cum am spus, cred în vopseaua asta. Aş încerca mai întîi în America de Sud. Aş începe în Chile.

— Ascultă, spuse Lapham, ţinîndu-şi ceasul în mînă, îmi place să duc lucrurile la capăt. Avem exact timpul necesar ca să prindem vaporul de 6. De ce n-ai merge cu mine la Nantasket? Îţi ofer şi un pat acolo, dacă doreşti. Şi putem să încheiem discuţia noastră.

Nerăbdarea caracteristică tinereţii lui Corey îşi găsea replica în temperamentul înflăcărat al celui mai vîrstnic.

— Nu văd de ce n-aş merge, îşi îngădui să spună, mărturisesc că aş vrea şi eu să ajungem la o înţelegere, dacă putem, aşa cum trebuie.

— Ei bine, vom vedea. Dennis! îl strigă Lapham pe portar, şi omul apăru. Doreşti cumva să

anunţi acasă că nu vii? întrebă colonelul.

— Nu, tata şi cu mine venim şi plecăm cînd vrem, fără să ţinem socoteală unul de celălalt. Dacă nu mă vede acasă, ştie că nu pot veni. Şi asta-i tot.

— Ei bine, asta e foarte convenabil. O să vezi că n-o să-ţi mai meargă la fel cînd vei fi căsătorit. Nu e nevoie de nimic, Dennis, spuse colonelul.

Avu timp să cumpere pe chei două ziare, mai înainte de a sări pe puntea vaporului împreună cu tînărul Corey.

— Am ajuns la ţanc, spuse el, şi asta îmi place. Nu pot suferi să stau pe punte mai mult de un minut înainte de plecare. În timp ce vorbea, îi dădu lui Corey unul din ziare şi, îndreptîndu-se spre locul de pe punte pe care-l ştia că era cel mai bun, luă în drum un scau pliant. Corey îi urmă exemplul. Colonelul deschise ziarul şi începu să parcurgă ştirile, în timp ce tînărul privea cum vasul se îndepărtează lăsînd în urmă oraşul — privelişte spectaculoasă — şi abia mai băgă în seamă lumea de lîngă ei, ca şi mişcarea veselă a apei din jurul vasului. Cu cît se îndepărtau, aerul devenea mai pur, iar ambarcaţiunile se împuţinau. Mai apoi întîlniră vase mai mari care pluteau încet în lumina după-amiezei. Insulele şi golfuleţele se conturau mai bine pe măsură ce vaporul se apropia de ele şi se estompau cînd le lăsa în urmă.

— Mă enervează să văd cum îi agită din nou pe cei din sud, spuse colonelul, cu privirea aţintită la ziarul de pe genunchi. Mi se pare că ar fi timpul să se renunţe la vechile neînţelegeri.

— Da, spuse tînărul, ce mai fac acum?

— Aţîţă pe Confederaţii din Congres. Nu-mi place deloc treaba asta. Dacă partidul nostru nu are altceva mai bun de făcut, mi se pare că ar fi mai bine să tragă obloanele. Lapham continuă, cu ochii pe ziar, să-şi expună fragmentar ideile asupra treburilor publice, pe cînd Corey asculta cu răbdare şi-l aştepta să revină la subiectul ce-l interesa. În cele din urmă împături ziarul şi-l vîrî în buzunar. Un singur lucru pentru mine e lege, anume să nu discut

chestiuni de afaceri şi să-mi acord, cînd sînt pe vapor, o recreaţie completă. Vreau să simt cum pătrunde aerul proaspăt în întreaga mea făptură, trup şi suflet. Cred că, aşa cum îţi odihneşti picioarele sau spatele, la fel trebuie să-ţi repauzezi şi mintea. Se impune doar să-ţi antrenezi voinţa. Ei bine, dacă n-aş fi adoptat această regulă, ţinînd seama de tensiunea în care am lucrat în ultimii zece ani, aş fi fost de mult oale şi ulcele. De asta îmi plac caii. Atunci cînd mîi un cal trebuie să fii foarte atent, n-ai încotro, căci altfel rişti să-ţi frîngi gîtul, dar pe un vapor e cu totul altceva şi vrînd-nevrînd eşti obligat să faci apel la puterea ta de voinţă. Trebuie să ai mintea liberă ca s-o poţi folosi după dorinţă. Mi-am făcut o regulă, cînd mă aflu pe vapor, din a citi ziarul. Şi mă ţin de asta. Se întrerupse apoi pentru a-l împiedica pe Corey să cumpere bilet de la taxatorul care tocmai apăruse: Am eu bilete, nu-i nevoie. Iar cînd termin de citit ziarul, caut pe cineva cu care să stau de vorbă, sau observ oamenii. Mă mir de unde vin toţi ăştia. De şase sau şapte ani tot călătoresc într-una cu vapoarele astea şi nu-mi sînt cunoscute decît doar cîteva din chipurile pe care le văd pe punte, parcă mereu apar alţi şi alţi oameni cu totul noi. Desigur, oraşul e plin de străini, vara, în sezon. Şi mereu vin oameni de la ţară. Îşi închipuie toţi că-i mare scofală să vii la plajă şi au mai auzit cu toţii despre iluminatul electric de pe apă şi vor neapărat să-l vadă. Ia te uită la toate mutrele astea! Cred că lucrul cel mai surprinzător este nu ceea ce s-ar putea citi pe faţa lor, ci faptul că nu poţi şti ce tăinuieşte fiecare pe dinăuntru. Cînd te gîndeşti cîte îndură un bărbat şi o femeie încă înainte de a împlini treizeci de ani, ai zice că toate astea ar trebui să li se vadă de la o poştă pe chip. Dar nu se vede nimic. Îmi place să urmăresc perechile şi să încerc să ghicesc care sînt logodiţi, sau care au de gînd să se logodească, care sînt căsătoriţi sau intenţionează. Dar, mai totdeauna, nu pot ghici nimic. Bineînţeles, atunci cînd sînt foarte tineri,

veseli şi fericiţi, nu-i prea greu de intuit. Dar cînd sînt mai vîrstnici, nu prea ştii ce să spui, nu-i aşa?

— Da cred că aveţi dreptate, răspunse Corey, căruia i-ar fi plăcut mai curînd o discuţie de afaceri decît una filozofică.

— Ei bine, spuse colonelul, cred că aşa a fost hărăzit, să nu ştim ce se petrece în capul unuia sau al altuia. Altfel ar însemna că omul n-ar mai fi stăpîn pe gîndurile lui. Atîta timp cît omul e sigur pe sine, mai există o speranţă că poate face ceva, dar cînd se scormoneşte în adîncurile sufletului lui, chiar dacă se constată că nu-i prea rău, s-a zis cu el. Nu, domnule, nu vreau să cunosc oamenii şi pe faţă şi pe dos.

Cea mai mare parte din mulţimea de pe punte (evident, vaporul era foarte aglomerat) putea fi clasificată cu uşurinţă şi fără nici un risc. Puţini aveau o ţinută sau oarecare distincţie, mai toţi erau dintre aceia care doar se duceau la plajă ca să petreacă sau să se destindă şi care puteau să-şi permită asta. Chipurile lor erau foarte comune, nu aveau nimic în ele, în afara acelui spirit american hotărît şi plin de viaţă, care îi mai luminează atunci cînd nu le lipseşte cu totul focul sacru, aproape toţi păreau şmecheri, prietenoşi, gata oricînd să dezvăluie simţul umorului specific nouă tuturor. Femeile erau îmbrăcate destul de elegant, pe măsura mijloacelor şi gustului lor, bărbaţii se deosebeau doar prin gradul de indiferenţă la spectacolul vestimentar feminin. Pentru mulţimea cu pălării de pai, aşa cum purtăm noi vara, nu este posibilă nici un fel de ţinută personală onorabilă. Nu avem faţă de observatori nici măcar prestigiul care decurge din excentricitatea unui englez, atunci cînd se descotoroseşte de hainele lui obişnuite. Cu pălăriile noastre de pai, cu hainele noastre, nu sîntem mai impozanţi decît o ceată de copii.

— Într-o zi, spuse Lapham ridicîndu-se de la locul lui, în timp ce vaporul se apropia de debarcader, se va produce un accident groaznic. Ia priveşte ce mulţime!

El se referea la mulţimea îngrămădită pe chei, în spatele unor porţi zăvorîte, oprită astfel să dea buzna pe punte şi să pună stăpînire pe vapor la întoarcere, mai înainte de a fi debarcat toţi cei sosiţi la Nantasket.

— Sînt supraîncărcate de fiecare dată, continuă el cu un fel de preocupare impersonală pentru calamitatea iminentă, ca şi cum ar fi fost imposibil să-l atingă şi pe el. Iau la bord de două ori mai multă lume decît ar trebui, şi de zece ori mai multă decît ar putea salva în caz de accident. Da, domnule, ascultă-mă pe mine, nu se poate să nu se întîmple. Hei, uite-o pe fiica mea!

Lapham scoase din buzunar ziarul împăturit şi-l agită în aer, spre un grup de trăsuri şi faetoane care erau trase la chei, puţin mai departe de mulţimea care aştepta să se îmbarce. O doamnă care se afla în una din trăsuri îi răspunse cu o uşoară mişcare a umbrelei.

Lapham îşi tăie drum prin mulţime împreună cu oaspetele lui şi, cînd ajunse iîngă fiica sa, ea începu să-i vorbească fără să-l fi observat pe Corey.

— Ei bine, colonele, slavă Domnului că nu ţi-a scăpat ultima cursă! De la ora patru venim într-una, la fiecare cursă, sau cel puţin Jorry a tot venit; i-am spus mamei că vreau să viu şi eu o dată, să văd dacă nu pot să te iau, iar dacă n-aş fi reuşit… ei bine, data viitoare n-aveai decît să vii pe jos acasă. Eşti prea răsfăţat.

Colonelului îi făcu plăcere să se lase certat pînă la capăt, înainte de a spune musafirului său — cu o urmă de mîndrie şi cu satisfacţia că fiica lui era în stare să se ţină tare pe poziţie, fără să-i pese de nimic:

— L-am adus pe domnul Corey cu mine, arătîndu-i pe drum tot felul de lucruri, şi asta a luat timp.

Tînărul, care se găsea lîngă trăsura deschisă ce ducea lumea la plajă, făcu repede o plecăciune, în timp ce Penelope Lapham i se adresă pe un ton tărăgănat şi afectat:

— O, bună ziua, domnule Corey! Ce mai faci? spuse ea mai înainte ca Lapham să-şi termine explicaţia.

— Urcă domnule Corey, spuse colonelul, aşa, lîngă domnişoara Lapham, în timp ce el se înghesuia pe capră alături de vizitiu. Nu, nu, adăugă el la semnele de protest politicos din partea tînărului. Nu renunţ pentru nimeni la locul cel mai bun. Jerry, ce-ar fi dacă mi-ai da mie hăţurile un minut?

Ăsta era întotdeauna obiceiul lui, să la hăţurile din mîna vizitiului; cît ai clipi din ochi întoarse cu dibăcie vehiculul pe chei, printre şirurile încîlcite de pasageri care îşi făceau loc pe jos, şi o porni spre fîşia de nisip de-a lungul ţărmului, unde se ridicau hoteluri cu terase şi restaurante.

— E vesel aici, spuse el arătînd cu biciul, în timp ce treceau pe lîngă acestea. Dar sînt sătul pînă peste cap de hoteluri şi în vara asta m-am hotărît să închiriez o căsuţă de ţară. Ce fac cei de acasă, Pen? Întoarse capul şi-şi aruncă ochii în jos, spre ea, aşteptîndu-i răspunsul, şi din privirea lui se desprindea o mulţumire supremă.

Colonelul n-avea în minte nici un plan pentru mai tîrziu şi, de fapt, nu se gîndea la nimic altceva decît la faptul că va triumfa faţă de doamna Lapham. Dacă l-ai fi întrebat cum se simte, ar fi spus că foarte bine.

Amuzată de comportarea copilărească a tatălui, fata surîse.

— Nu cred să se fi întîmplat prea multe lucruri de azi dimineaţă. Cînd ai plecat o durea capul pe Irene?

— Nu, spuse colonelul.

— Ei bine, atunci asta e ştirea care trebuie raportată.

— Îmi pare rău că domnişoara Irene nu-i bine, spuse Corey politicos.

— Cred că o doare capul pentru că a umblat prea mult pe plajă în soare. Aerul e atît de rece aici, încît nu-ţi mai dai seama ce tare arde soarele

— Da, aşa e, aprobă Corey.

— După o noapte în care va trage un somn zdravăn o să se simtă bine, spuse colonelul, fără să se uite împrejur. Dar, fetelor, ar trebui să aveţi mai multă grijă.

— Pentru cei cărora le place să umble pe jos, plaja este o adevărată ispită, adăugă Corey.

— Nu-i vorba numai de asta, spuse fata. Te ispiteşte să tot mergi şi faptul că e aşa de netedă şi se întinde cît vezi cu ochii. Am străbătut-o de atîtea ori încît o ştim pe dinafară bucăţică cu bucăţică: ştim cum arată în timpul fluxului, a refluxului, după furtună. Meduzele şi crabii ne sînt tot atît de familiari ca şi copiii care sapă şanţuri şi înalţă castele de nisip, sau ca lumea care stă pe plajă sub umbrele. Întîlnim mereu aceleaşi figuri.

Colonelul nu mai scoase nici un cuvînt, lăsîndu-i pe cei doi tineri să vorbească, Cînd deschise din nou gura, fu doar ca să spună: „Iată-ne ajunşi”, şi coti din şosea, oprind în faţa unei vile de culoare cafenie, cu acoperiş roşu şi tufe de muşcate în jurul unui bolovan ce se ridica la capătul cotiturii. Totul, de jur-împrejur, era pustiu, nici un copac, iar la o aruncătură de băţ de vilă se întindea, nesfîrşit de vast, oceanul. Un miros îmbietor de mîncare se răspîndea prin aer. Doamna Lapham era pe terasă. Din privirea ei se putea desluşi că era gata să-şi dojenească soţul pentru întîrziere, dar la vederea lui Corey se văzu obligată să se stăpînească

VII

Colonelul, vesel, sări sprinten de pe capră, anunţînd pe un ton indiferent.

— L-am adus şi pe domnul Corey cu mine.

Doamna Lapham îi spuse „bun venit” oaspetelui, iar colonelul îl conduse în camera sa, asigurîndu-se pe dată că totul e în ordine şi că nu are nevoie de nimic. Apoi so duse să se spele pe mîini, părînd că ignoră zelul cu care soţia sa îl urma.

— De ce o doare capul pe Irene? întrebă el, spălîndu-şi cu grijă mîinile păroase.

— Las-o pe Irene acum, îi ripostă prompt doamn Lapham. Cum a ajuns să vină? L-ai forţat? Dacă ai făcut-o, să ştii că n-o să te iert niciodată, Silas.

Colonelul începu să rîdă; soţia sa îl apucă de umăr şi-l scutură, încercînd să-l potolească.

— Sssst! făcu ea în şoaptă. Vrei oare să ne audă? L-ai forţat? Colonelul prinse a rîde şi mai tare, dorea să se bucure pe deplin de toate astea.

— Nu, nu, nici gînd. El a vrut să vină.

— Nu cred. Unde l-ai întîlnit?

— La birou.

— La care birou?

— Al meu.

— Termină cu prostiile. Ce să caute acolo?

— Nimic prea deosebit.

— De ce a venit?

— De ce a venit? Mi-a spus că vrea să se ocupe de vopsele minerale.

Doamna Lapham se lăsă pe un scaun, privind cum se scutura de rîs trupul greoi al colonelului.

— Silas Lapham, îngăimă ea, dacă mai încerci să mă duci cu asemenea lucruri…

Colonelul luă prosopul şi începu să se şteargă.

— I-a venit în minte că ar putea să lucreze în America de Sud. Nu ştiu ce are de gînd.

— Lasă asta acum! îi strigă soţia. O să mi-o plăteşti!

— I-am spus că mai bine să vină aici ca să discutăm, continuă colonelul cu o afectată simplicitate. Ştiam doar că nu s-ar atinge de vopseaua mea nici cu o prăjină de zece metri.

— Zi înainte, spuse cu un ton ameninţător doamna Lapham.

— Era singurul lucru pe care puteam să-l fac, nu-i aşa?

Se auzi o bătaie în uşă şi doamna Lapham răspunse. O slujnică anunţă că cina era gata.

— Foarte bine, hai acum să mîncăm!… Dar ai să mi-o plăteşti, Silas!

De îndată ce intră în casă, Penelope se duse în camera soră-sii.

— Ţi-a mai trecut capul, Rene? întrebă ea.

— Da, puţin, se auzi o voce dintre perne. Dar nu voi veni la ceai. Nu vreau nimic. Dacă stau aşa liniştită, mîine dimineaţă voi fi bine.

— Să ştii că-mi pare rău, continuă Penelope, a venit cu tata.

— Nu, n-a venit. Cine a venit? strigă Irene, tăgăduind şi întrebînd simultan.

— Ei bine, dacă spui că n-a venit, la ce bun să-ţi mai spun cine?

— O, cum poţi să te porţi aşa cu mine? oftă suferinda. Ce vrei să spui, Pen?

— Mă gîndesc că-i mai bine să nu-ţi spun, preciză Penelope, pîndind-o ca o pisică ce se joacă cu un şoricel Dacă nu vii la ceai, la ce bun să te mai tulburi pentru nimic?

Şoricelul gemu şi se zvîrcoli în pat.

— O, să ştii că cu nu m-aş purta aşa cu tine!

Pisica se instală în mijlocul camerei şi întrebă liniştită:

— Ei bine, ce ai face dacă ar fi domnul Corey? Spuneai că nu poţi veni la ceai. O să te scuze. L-am anunţat că te doare capul. Bineînţeles că nu poţi să vii. Dacă ai veni ar fi prea făţiş. Dar ştii, Nu trebuie să fii tuLburată, Irene. O să fac tot ce pot ca timpul să treacă plăcut pentru el. Aici pisica chicoti, în

timp ce şoricelul, primind curaj, se pregăti de acţiune cu demnitate

— Cred că ar trebui să-ţi fie rubine să vii aici şi să mă necăjeşti aşa.

— Nu văd de ce nu m-ai crede, răspunse Penelope. De ce n-ar fi venit cu dacă tata l-a invitat?

Văzînd cît de necăjită şi neajutorată era Irene, îşi dădu seama că exagerase cu tachinarea. Izbucni într-un hohot de rîs pe care încercă apoi să-l stăpînească, ceea ce o convinse pe victimă că de fapt totul nu era deeît o glumă nevinovată.

— Ei bine, Pen, eu nu mi-aş bate aşa joc de tine, spuse ea, scîncind.

Penelope se aruncă pe pat lîngă ea.

— O, biata mea Irene, să ştii că se află aici. Este adevărat. Şi începu s-o mîngîie căutînd s-o împace, în timp ce se îneca de rîs. Trebuie să te scoli şi să mergi jos. Nu ştiu ce l-a adus, dar e aici.

— E prea tîrziu acum, spuse Irene dezolată. Apoi adăugă cu o disperare şi mai mare: Ce nebună am fost făcînd plimbarea aceea!

— Ei bine, răspunse Penelope încercînd s-o împace, hai să bei puţin ceai! Ceaiul o să-ţi facă bine.

— Nu, nu pot să vin, dar trimite-mi o ceaşcă de ceai!

— Da, şi poate vei fi în stare să-l vezi mai tîrziu.

— Nu-l voi vedea deloc.

O oră mai tîrziu, Penelope se întoarse în camera sorei sale, pe care o găsi în faţa oglinzii.

— Ai fi putut, să stai liniştită ca să te simţi bine mîine dimineaţă, Rene, spuse ea. De îndată ce ne-am terminat cina, tata a declarat: „Ei bine, domnul Corey şi cu mine avem de discutat puţintel chestiuni de afaceri, să ne scuzaţi”. I-a aruncat mamei o privire, pe care cred că a suportat-o cam greu. Rene, ar fi trebuit să-l vezi pe colonel în timpul mesei, nu-şi mai încăpea în piele. Te-ar fi făcut să ţi se pară că tot ceea ce a spus zilele trecute nu era nimic pe lîngă cele debitate acum.

Uşa se deschise brusc şi doamna Lapham intră în cameră.

— Ascultă, Pen, spuse ea în timp ce închidea uşa, taică-tău m-a scos din sărite. Dacă nu-mi explică imediat ce înseamnă asta… O lăsă pe Pen să-şi închipuie singură care puteau fi consecinţele, iar fata îi răspunse cu seriozitatea ei zeflemisitoare:

— Ei bine, doamna mea, colonelul îşi dă nişte aere grozave, de nu-i mai ajungi nici cu prăjina la nas. Dar să nu mă întrebi ce afaceri are cu domnul Corey, că habar n-am. Ceea ce ştiu este că i-am întîinit la debarcader şi că tot drumul au discutat despre tot felul de subiecte literare.

— Lasă prostiile, despre ce crezi că poate fi vorba?

— Ei bine, dacă vrei să ştii părerea mea nevinovată, toată povestea asta cu treburile pe care le au n-are nimic adevărat în ea, nu e decît un paravan. E păcat, mai adăugă că că Irene nu s-a simţit bine ca să-l poată primi. Irene aruncă o privire de implorare mamei sale, care însă era prea preocupată ca să-i mai acorde protecţia solicitată.

— Taică-tău a spus că tînărul Corey vrea să lucreze cu el.

Irene rămase descumpănită, iar în privirea ei fixă se citea mirarea; Penelope însă îşi păstră aceeaşi atitudine imperturbabilă.

— Ei bine, e vorba probabil de o afacere bănoasă.

— Nu cred o iotă din toate astea, ripostă doamna Lapham, şi i-am spus şi tatălui vostru părerea mea.

— Crezi că l-ai convins? întrebă Penelope.

Doamna Lapham, pentru moment, nu răspunse nimic. Apoi reluă:

— Ştiu un singur lucru. Trebuie să-mi explice, cuvînt cu cuvînt, totul, ori de nu, n-o să închidă ochii în noaptea asta.

— Ei bine, doamna mea, adăugă Penelope izbucnind într-unul din ciudatele ei hohote de rîs, n-aş fi deloc surprinsă dacă ai avea dreptate.

— Du-te şi te îmbracă, Irene, şi apoi veniţi amîndouă în salon! porunci doamna Lapham. Le ajung două ore ca să discute afaceri, şi atunci vom fi toate acolo ca să-i primim. Nu te mai doare atît de tare capul, ca să-ţi facă rău.

— Mi-a trecut complet acum, spuse fata.

La sfîrşitul celor două ore acordate colonelului, doamna Lapham deschise uşa, băgîndu-şi capul în sufrageria învăluită îmr-un fum albăstrui, gros de-l tăiai cu cuţitul.

— Domnii mei, cred că acum veţi găsi salonul mai plăcut şi să ştiţi că vi-l cedăm cu bucurie.

— O, nu-i necesar, spuse soţul ei. Aproape că am terminat. Corey era deja în picioare, iar Lapham se ridicase.

— Cred ca putem să ne ducem la doamne. Să lăsăm pe mîine chestiunea aceea măruntă care a mai rămas de rezolvat.

Amîndouă fetele erau în salon, pe cînd Corey intra cu tatăl lor. Nu prea dădeau atenţie însă nici ziarelor, nici celor cîteva cărţi împrăştiate pe masa unde se afla lampa cea mare. Corey, după ce-o salută pe Irene, îi căzu sub priviri un roman şi, neştiind ce să spună, aşa cum se întîmplă în asemenea ocazii, spuse:

— Văd că citiţi *Middlemarch.* Vă place Georgo Eliot?

— Cine? întrebă fata.

Penelope interveni:

— Nu cred că Irene a citit cartea asta. Chiar acum am luat-o de la bibliotecă. Am auzit vorbindu-se despre ea atît de mult. Apoi adăugă: Aş vrea ca autoarea să te lase să descoperi singur trăsăturile personajelor.

În momentul acela se amestecă în vorba şi tatăl lor:

— Nu pot să-mi găsesc timp pentru cărţi, abia reuşesc să citesc ziarul regulat, iar cînd vine noaptea sînt atît de obosit, încît mai degrabă m-aş duce la teatru, sau la o conferinţă, mai ales dacă au un aparat bun de proiecţie ca să-ţi înfăţişeze vederi din

diferite locuri. Dar bănuiesc că mai toată lumea preferă teatrul în locul oricărei alte distracţii. Vreau ceva care să mă facă să rîd. Nu dau nici doi bani pe tragedie. Sînt destule tragedii pe lume, fără ca să mai fie nevoie să le vezi şi pe scenă Aţi văzut *Joshua Whitcomb?*

Discuţia devenise acum generală, toată familia lua parte şi se părea că fiecare îşi avea părerile lui asupra pieselor şi actorilor. Doamna Lapham reluă discuţia despre literatură:

— Dacă nu mă înşel, Penelope citeşte cel mai mult dintre noi toţi.

— Şi acum, mamă, nu cumva ai de gînd să pui totul în spatele meu? spuse fata cu umor, schiţînd un gest comic. Mama rîse şi apoi adăugă cu un suspin:

— Îmi plăcea să pun mîna pe o carte bună în anii adolescenţei, dar nu prea aveam voie, pe atunci, să citim multe romane. Pentru mama toate cărţile erau doar minciuni. Şi cred că avea oarecum dreptate, în privinţa unora dintre ele.

— Evident, toate sînt ficţiuni, spuse Corey zîmbind.

— Ei bine, în general cumpărăm destul de multe cărţi, interveni colonelul, gîndindu-se probabil la volumele scumpe pe care şi le dăruiau unul altuia la zilele de naştere sau la alte sărbători. Dar lectura mea se reduce la ziare, acolo găsesc tot ceea ce doresc Iar cînd fetele vor un roman, le spun să-l ia de la bibliotecă. De asta doar sînt bibliotecile. Pfui! rosti el gîfîind, încheind discuţie care i se părea fără nici un profit. Cum vă place vouă femeilor să staţi într-o cameră lipsită de aer! Mergeţi la mare şi la munte pentru a schimba aerul şi apoi vă ferecaţi între patru pereţi, fără pic de aer. Haideţi, fetelor, puneţi-vă bonetele şi duceţi-vă cu domnul Corey să-i arătaţi cum se văd hotelurile de pe stînci.

Corey spuse că ar fi încîntat. Fetele se uitau una la alta, schimbînd priviri şi cu mama lor. Irene îşi înălţă bărbia drăguţă, în semn de dispreţ faţă de comportarea incorigibilă, a tatălui, iar Penelope făcu

o strîmbătură comică. Colonelul rămase însă mulţumit de subtilitatea lui.

— I-am trimis la plimbare, spuse el de îndată ce plecară, mai înainte ca soţia lui să-l fi luat la rost. Am încheiat discuţia cu el, iar acum vreau să vorbesc cu tine. E chiar aşa cum ţi-am spus, Persis; Corey doreşte să lucreze cu mine.

— Norocul tău! spuse doamna Lapham, gîndindu-se că acum nu va mai trebui să-l pedepsească pentru că o păcălise. Dar ceea ce dorea cu înflăcărare era să continue discuţia pe acest subiect. Ce crezi că vrea cu asta?

— Ei bine, după cele spuse de el am putut să-mi dau seama că, de cînd a terminat colegiul, a tot încercat diferite lucruri şi n-a găsit tocmai ceea ce voia, o slujbă care să i se potrivească. Acum i-a venit ideea că poate pune mîna pe vopsea şi s-o desfacă în alte ţări, în America de Sud, în Mexic. Este un excelent cunoscător al limbii spaniole — asta era versiunea lui Lapham cu privire la modestele pretenţii ale lui Corey, care afirmăse că se descurcă puţin — şi a trăit printre localnici suficient de mult pentru a cunoaşte obiceiurile lor. Are deplină încredere în calităţile produselor mele.

— Mai crede şi în altceva deci; în vopsea, adăugă doamna Lapham.

— Ce vrei să spui?

— Ei bine, Silas Lapham, dacă nu eşti în stare să-ţi dai seama nici acum că umblă după Irene, nu ştiu ce ar mai putea să-ţi deschidă ochii. Asta-i tot.

Colonelul se prefăcu că meditează asupra acestei idei, ca şi cum pînă acum nu-i venise deloc în minte.

— Ei bine, în cazul ăsta, tot ce pot spune este doar că a luat-o tare pe ocolite. Nu te contrazic, dar dacă îi place Irene nu văd de ce ar trebui să se ducă tocmai în America de Sud ca să o cucerească. Asta-mi propune doar. Cred că totuşi vopseaua îl interesează, Persis. Spune că are încredere în valoarea vopselei (colonelul coborî vocea) şi că este

dispus să facă oficiul pe spezele sale şi apoi să primească numai un comision în raport cu cît vinde.

— Desigur. N-are de gînd să accepte orice, pentru ca apoi să-ţi rămînă obligat. Nu, e prea mîndru pentru asta.

— Nu obţine nimic de la mine, dacă nu se gîndeşte în primul rînd la vopsea şi pe urmă la Irene. Nu am nimic împotrivă, nici împotriva uneia, nici a celeilalte, dar nu trebuie puse amîndouă pe acelaşi plan şi n-aş vrea să mă îmbrobodească pe mine sau pe altcineva. Ce mi-a spus pînă acum este că doreşte să lucreze cu mine, asta-i tot. În orice caz, îl iau numai pentru promisiunea asta. Are unele idei bune, iar discuţia cu mine privind desfacerea pe pieţele străine l-a stimulat şi mai mult. Există un suprastoc şi trebuie să ne descotorosim de el sau, dacă nu, sîntem obligaţi să nu mai producem pînă nu se iveşte o cerere pe piaţa internă. Am mai avut pînă acum vreo două sau trei situaţii similare, dar n-au fost prea grave. Se spune că nu ne putem extinde comerţul în cadrul sistemului tarifar actual, pentru că nu oferim nici un fel de avantaj reciproc. Dorim ca toţi ceilalţi parteneri să lucreze pe bază de reciprocitate, iar englezii ne-o iau înainte de fiecare dată. Nu ştiu dacă este sau nu aşa, dar nu văd de ce s-ar aplica vopselei mele. În orice caz, el vrea să incerce şi m-am hotărît să-l las. Desigur nu-i voi permite să-şi asume întregul risc. Şi eu am încredere în vopsea şi o să-i plătesc oricum, cheltuielile.

— Adică, totuşi, nu doreşti un alt asociat? nu se putu abţine doamna Lapham să întrebe.

— Nu, dacă asta este ideea ta despre un asociat, eu unul n-o împărtăşesc, îi răspunse soţul aspru.

— Ei bine, dacă te-ai hotărît Şi presupun că eşti gata să primeşti şi sfaturi, spuse doamna Lapham

Asta îi plăcu colonelului.

— Da, sînt gata să primesc sfaturi. Ce-i de spus împotrivă?

— Nu ştiu dacă am ceva special. Sînt mulţumită, dacă eşti şi tu.

— Ei bine?

— Cînd are de gînd să plece în America de Sud?

— O să-l iau puţin, la început, în birou. O să plece pe la iarnă. Dar trebuie mai întîi să cunoască întregul mecanism al întreprinderii.

— O, da. Într-adevăr! Ai de gînd să-l iei în pensiune în familie?

— Unde vrei să ajungi, Persis?

— Oh, nimic, cred că va fi liber să ne viziteze, chiar dacă nu locuieşte la noi.

— Presupun că da.

— Şi dacă nu va face uz de aleasa lui situaţie socială crezi că va fi omul potrivit ca să-ţi reprezinte treburile în America de Sud?

Colonelul, înroşindu-se, răspunse:

— Nu-l iau pornind de la o asemenea idee.

— Ba da. N-ai decît să crezi tu că nu-i aşa, dar nu încerca să mă convingi şi pe mine. Căci doar te cunosc prea bine. Colonelul rîse:

— Zău?

Doamna Lapham continuă:

— Nu văd nici un rău în faptul că o place pe Irene. Dar dacă într-adevăr socoteşti că cele două lucruri nu se pot îmbina, te sfătuiesc să nu-l iei pe domnul Corey în afacere. Va fi foarte bine dacă o să-i cadă cu tronc Irene, iar dacă asta n-o să se întîmple, ştii că n-are să-ţi fie pe plac. Şi te cunosc îndeajuns, Silas, ca să fiu sigură că nu vei fi imparţial cu el, dacă se va îndrăgosti de Irene. Şi nu cred că e drept să faci acest pas atîta timp cît nu eşti destul de sigur. Văd prea bine că ţii foarte tare la asta.

— Nu, deloc, protestă Lapham.

— Iar dacă nu se va întîmpla, vei fi nefericit, continuă soţia sa, fără a-i mai lua în seamă protestul.

— Prea bine, replică el. Dacă tu ştii mai bine decît mine ce am eu în gînd, n-are nici un rost să

mai discutăm în contradictoriu.

Ca să-şi mai schimbe gîndurile, se ridică şi, păşind încet, ieşi afară pe terasă. De acolo putea să-şi vadă fetele plimbîndu-se pe stînci împreună cu tînărul Corey şi simţi cum inima îi creştea în piept de bucurie. El spunea întotdeauna că nu-l interesează familia unei persoane, dar acum prezenţa lui Corey ca solicitant al unui post la întreprinderea lui, ca oaspete şi ca pretendent posibil al fiicei sale, era una din bucuriile cele mai mari pe care le trăise. Ştia prea bine cine erau cei din neamul Corey şi, în felul lui simplu, brutal, mult timp urîse acest nume, căci îi apărea ca un simbol al unei anumite splendori pe care nu putea spera s-o atingă vreodată, atîta timp cît n-ar fi trăit ca să vadă cel puţin trei generaţii din descendenţii săi prosperînd în comerţul de vopsele. Îi era cunoscut din lumea comercială, trecutul bătrînului Phillip Corey. Ştia şi auzise o mulţime de lucruri despre Corey, care-şi petrecuse tinereţea în străinătate, cheltuind banii tatălui său în stînga şi în dreapta şi mărginindu-se să converseze prin saloane. Multe din spusele acestuia îi fuseseră repetate şi lui Lapham, dar el nu văzuse în ele nici un fel de isteţime. Îl întîlnise o dată şi i se păruse că bărbatul acela înalt, slab, cu mustaţa albă, puţin adus de spate, afişa o aroganţă aristocratică. Se cam zbîrlise, plin de agresivitate, la auzul numelui, atunci cînd vara trecută soţia îi spusese că a făcut cunoştinţă cu familia acestuia. Ideea că tînărul Corey i-ar fi făcut curte Irenei o privi cu dispreţul cuvenit unei asemenea presupuneri ridicole. Avea o părere despre tînărul Corey încă înainte de a-l cunoaşte, totuşi, atunci cînd îl întîlni îi plăcu pe dată şi o mărturisi deschis. Începu să-şi asume povara presupunerilor soţiei sale, pe care, acum, ea era gata să i le atribuie lui.

De cînd fata aceea — care îl învăţa la şcoala din Lumberville cum să scrie şi îi dăduse primele lecţii de gramatică —, îi spusese că vrea să se mărite cu el, nimic nu-i mişcase mai mult fiinţa,

destul de mărginită dealtfel, ca evenimentele acestei zile.

Cînd siluetele acelea întunecate, care şedeau neclintite.pe stînci, începură să se mişte şi văzu că se îndreptau spre el, colonelul intră în casă, ca să nu pară că stătuse la pîndă.

VIII

La o săptămînă după despărţirea de fiul ei, la Bar Harbour, doamna Corey se întoarse pe neaşteptate la Boston. Cînd ajunse acasă, îşi găsi soţul la micul dejun. O primi cu aerul de condescendenţă propriu bărbaţilor care rămîn vara în oraş, cînd nevestele lor revin pe neaşteptate de la munte sau de la mare. În asemenea împrejurări, pentru cîteva clipe, soţia se simte stingheră în propria-i casă şi nu-i place să se vadă tratată ca un musafir. Dar mai apoi, văzînd că bărbatul se simte în largul lui, invidia o face să devină posesivă şi autoritară. Dar doamna Corey era o persoană distinsă şi nu lăsă ca invidia ei să capete forma unui reproş făţiş.

— Ei bine, Anna, iată, mă găseşti în aceeaşi stare d încîntare ca şi atunci cînd ai plecat. Ce fac fetele?

— Fetele sînt bine, răspunse ea absentă, privindu-şi soţul care arăta foarte elegant în haina lui de catifea maron. Nici un alt bărbat nu albise aşa de frumos ca el. Părul nu mai era atît de negru încît să contrasteze cu mustaţa, era totuşi puţin mai închis şi rărindu-se, se ondulase delicat. Pielea căpătase o albeaţă translucidă, asemănătoare perlelor, acea nuanţă specifică pielii unor oameni mai în vîrstă. Iar cutele lăsate de timp pe obraz erau prea delicate pentru a fi numite zbîrcituri. Nu fusese niciodată vanitos şi nici în înfăţişarea-i plăcută de acum nu era urmă de vanitate.

— Mă bucur! Băiatul e aici. Dar apoi se corectă. Adică, atunci cînd este acasă.

— Dar unde-i? întrebă mama.

— Probabil chefuieşte pe undeva cu generosul Lapham. M-a părăsit ieri pentru ca să se ducă să depună jurămînt de credinţă regelui vopselelor minerale, iar de atunci nu l-am mai văzut.

— Bromfield! strigă doamna Corey, de ce nu l-ai oprit?

— Ei bine, draga mea, nu sînt absolut sigur că nu-i un lucru destul de bun.

— Un lucru bun? E îngrozitor!

— Nu, nu cred. Întreprinderea lui Lapham e respectabilă. Tom a descoperit asta chiar fără a vedea reclamele întîlnite pretutindeni.

— Oribil!

— E un lucru cu adevărat bun şi Tom crede că are unele idei în ceea ce priveşte exportul produsului peste mări.

— De ce nu s-ar ocupa de altceva? se tîngui mama

— Cred că a cam încercat de toate, dar nu s-a oprit la nimic pînă acum. Aşa că există posibilitatea să se lase şi de asta. Dar pentru că nu i-am putut sugera nimic în loc, am crezut că-i mai bine să nu mă amestec. De fapt, la ce ar fi servit să-i spun că vopseaua minerală este dezgustătoare? Sînt sigur că i-ai spus-o tu.

— Da, i-am spus-o.

— Şi vezi bine ce efect a avut, cu toate că el are de trei ori mai mult respect pentru părerea ta decît pentru a mea. Poate că de asta ai şi venit acum, ca să-i atragi din nou atenţia că nu face bine.

— Da, sînt tare amărîtă din pricina asta. Îşi iroseşte posibilităţile. Aş vrea într-adevăr să-l împiedic dacă aş putea!

Tatăl dădu din cap.

— Dacă Lapham a acceptat, cred că acum e prea tîrziu ca să mai putem lua vreo măsură. Totuşi, poate să mai fie vreo speranţă la Lapham. Cît priveşte afirmaţia ta că Tom îşi iroseşte acum posibilităţile, făcînd ceva ce nu-i de el, nu sînt convins că lucrurile stau chiar aşa. Fără îndoială, e un băiat foarte cumsecade, energic şi cu mult bun-simţ, dar trebuie să recunoaştem că inteligent nu e. Nu, hotărît, Tom nu are nici o scînteie în el. Nu cred că ar fi în stare să aibă o profesiune. Şi în mod instinctiv rămîne departe de orice fel de îndeletnicire. Dar trebuie şi el să aibă o ocupaţie. Ce să întreprindă? Dacă îl atrage această afacere cu

vopseaua, nu văd de ce n-ar încerca-o. Atîta timp cît banul e cîştigat în mod loial şi onest, de ce ar trebui să ne preocupe felul muncii din care provine, cînd de fapt nu ne interesează? E o prejudecată apusă de mult.

— Nu e vorba numai de vopsea, spuse doamna Corey, şi se opri brusc, ca să continue cu o diversiune: Aş vrea să-l ştiu căsătorit.

— Ai dori să se însoare cu o fată bogată? sugeră soţul. Din cînd în cînd am tot încercat să-l corup pe Tom cu asta, dar mă tem că fuge de aşa ceva şi, drept să-ţi apun, atitudinea lui îmi place. Eu însumi m-am însurat din dragoste, spuse apoi Corey, aruncîndu-i o privire soţiei sale. Ea îi răspunse, contemplîndu-l cu un aer îngăduitor, de parcă ar fi vrut să-i spună: „Ce prostie!"

— În plus, dacă te preocupă chestiunea banilor, continuă soţul, nu uita că există *prinţesa vopselei.* Va avea o mulţime de bani.

— Ah, da, asta-i partea cea mai rea, suspină mama. Cred că m-aş putea deprinde cu ideea că lucrează în acea întreprindere…

— Dar nu şi cu prinţesa? Parcă spuneai că e o fata drăguţă, bine crescută?

— Este foarte drăguţă şi se comportă civilizat, dar nu are nimic în ea. E atît de insipidă; da, e foarte insipidă.

— Dar lui Tom se pare că-i place aşa cum e.

— Ce aş putea spune? Le eram foarte obligaţi şi, fireşte am vrut să fie foarte politicos faţă de ele. De fapt, i-am cerut-o chiar.

— Şi el s-a dovedit a fi prea amabil.

— N-aş putea să spun asta. Dar nu încape îndoială, fata e tare drăguţă.

— Tom spune că sînt două. Poate se vor neutraliza una pe alta.

— Da, mai este încă o fată, consimţi doamna Corey. Nu înţeleg cum poţi glumi cu astfel de lucruri, Bromfield, adăugă ea.

— Nici eu nu prea înţeleg cum, draga mea. Duritatea mea mă surprinde şi pe mine… Este vorba

de fiul meu, pe care-l văd constrîns să-şi cîştige existenţa acceptînd o răsturnare a valorilor. Este foarte ciudat, exclamă Corey, că unele valori se diminuează. Nu vei auzi niciodată că valoarea unei picturi s-ar reduce, dar rentele, acţiunile, bunurile imobiliare, toate astea se devalorizează nemaipomenit. Ar fi poate bine dacă nu s-ar face decît investiţii în tablouri; am multe pînze pictate de mine.

— Tom n-are nevoie să-şi cîştige existenţa, spuse doamna Corey, refuzînd să facă haz de gluma soţului ei. Avem încă destui bani ca să ne ajungă să trăim cu toţii

— Tocmai asta i-am spus-o uneori lui Tom. I-am demonstrat că, făcînd unele economii şi acţionînd cu grijă în afacerile întreprinse, nu are nevoie să muncească toată viaţa. Desigur, asta l-ar obliga să se restrîngă puţin, ca şi noi ceilalţi dealtfel, dar trăim într-o lume de sacrificii şi compromisuri. Nu l-am convins şi nici nu l-a mişcat deloc exemplul de viaţă trîndavă al vîrfurilor nobiliare din Europa. Se pare că vrea să lucreze numai pentru plăcerea lui. Mă tem că Tom este cam egoist.

Doamna Corey schiţă un surîs. Cu treizeci de ani în urmă se căsătorise cu tînărul şi bogatul pictor din Roma care se pricepea să spună lucruri încîntătoare, mult mai frumoase decît tablourile lui, exact ceea ce putea s-o atragă pe o tînără gata să ia viaţa prea în serios. Întorcîndu-se însă acasă la Boston, îl văzuse într-o lumină cu totul diferită. El continua să vorbească în aceeaşi manieră agreabilă, dar fără a face nimic altceva. De fapt, îşi împlinise promisiunea din tinereţe. Era cam extravagant, dar numai în mod pasiv, nu şi activ. Foarte econom, gusturile lui erau la fel de simple ca ale unui italian şi nu avea obiceiuri care să-l împingă la cheltuieli nesăbuite. Pe măsură ce timpul trecea, ajunsese să ducă o viaţă din ce în ce mai retrasă. Era greu să-l scoţi în lume, fie şi la un dineu. Răbdarea cu care privea reducerea posibilităţilor lor de existenţă avea

în ea un patos, resimţit de doamna Corey din ce în ce mai puternic, pe măsură ce obligaţiile vieţii lor deveneau mai mari. Uneori îi părea rău că educaţia şi plăcerile copiilor costau atît. De mult ştia prea bine că, dacă nu ar fi fost copiii, s-ar fi întors cu el la Roma, unde ar fi trăit princiar, cu mai puţini bani decît le trebuia ca să ducă o existenţă onorabilă la Boston.

— Tom nu mi-a cerut nici un sfat, continuă tatăl, în schimb a consultat pe alţii şi a ajuns la concluzia că vopseaua minerală este ceva de care merită să te ocupi. A aflat totul despre produs, cît şi despre fondator sau inventator. Este impresionant să-l auzi vorbind. Iar dacă trebuie să lucreze numai pentru plăcerea lui, nu văd de ce egoismul lui n-ar lua forma asta tot atît de bine ca şi alta. Asociată cu prinţesa vopselei, afacerea devine mai puţin agreabilă, dar pentru moment nu pare decît o posibilitate îndepărtată, de care numai solicitudinea ta maternă te îndeamnă să fii îngrijorată. Dar chiar dacă ar fi probabil, sau iminent, ce ai putea face? Consolarea cea mai mare, pe care noi, părinţii americani, o avem în asemenea împrejurări, este că nu putem face nimic. Dacă am fi europeni, sau chiar englezi, am lua cunoştinţă de problemele sentimentale ale copiilor noştri şi într-un anume fel i-am învăţa cum să-şi îndrume afecţiunile. Dar obiceiul nostru este să le ignorăm, pînă cînd au devenit fapt împlinit, iar ei la rîndul lor nu ţin seama de noi. În general sîntem prea delicaţi pentru ca să punem la cale căsătoriile copiilor, iar cînd ei le hotărăsc singuri nu ne place să mai spunem nimic, de teamă ca lucrurile să nu devină din rele şi mai rele. Singura cale potrivită pentru noi este să ne educăm la şcoala indiferenţei. Astfel trebuie să se comporte şi tinerii de pretutindeni, acesta fiind singurul rezultat logic al atitudinii noastre în asemenea situaţii. N-are nici un rost să ne preocupe o chestiune în care nu sîntem implicaţi.

— O, dar părinţii se amestecă adesea atunci cînd este vorba de căsătoriile copiilor, spuse

doamna Corey.

— Da, dar numai pe jumătate, aşa încît să nu fie neplăcut pentru părinţi, dacă tinerii se căsătoresc fără voia acestora, cum se întîmplă în mod obişnuit. Mă gîndesc acum că ar trebui să micşorez venitul lui Tom. Asta ar fi foarte simplu, şi ar însemna o economie. Dar tu n-o să consimţi niciodată, iar lui Tom nici n-o să-i pese.

— Cred că întreaga noastră comportare în asemenea împrejurare este greşită, spuse doamna Corey.

— Da, desigur; dar toată civilizaţia contemporană se bazează pe asta. Şi cine are de gînd să facă începutul? La care părinte din cunoştinţele noastre să mă duc şi să-i propun ca fiica lui să se căsătorească cu Tom? M-aş simţi ca un măgar. Iar tu? Te-ai duce la unele mame să le ceri ca fiii lor să se însoare cu fiicele noastre? Te-ai simţi ca o gîscă. Nu, trebuie să ne însuşim deviza de a nu ne amesteca, în nici un fel.

— Voi vorbi desigur cu Tom, cînd va veni timpul, spuse doamna Corey.

— Iar eu, draga mea, îmi voi lua permisiunea să fiu absent, ca să nu ţi privesc înfrîngerea, spuse domnul Corey.

Cînd fiul se întoarse acasă după-amiază, fu surprins văzînd că mama sa se înapoiase la Boston. Se manifestă atît de sincer, încît ea nu avu curajul să-i mărturisească de ce s-a întors, şi născoci pe loc o explicaţie.

— Ei bine, mamă, ştii că am încheiat, un contract cu domnul Lapham.

— Da, Tom? întrebă ea cu glas stins.

— Da. Deocamdată mă voi ocupa de corespondenţa cu străinătatea. Şi dacă reuşesc, aşa cum sper, voi pleca să-i rezolv afacerile în America de Sud şi în Mexic. S-a purtat foarte elegant. M-a asigurat că, dacă rezultatele vor fi bune pentru amîndoi, atunci îmi va plăti un salariu şi un comision. Am vorbit cu unchiul Jim şi mi-a spus că i se pare a fi un început bun.

— Da, asta e părerea unchiului Jim? întrebă doamna Corey surprinsă.

— Da, l-am consultat tot timpul şi am acţionat după sfaturile lui.

Era o trădare de neînchipuit din partea fratelui ei.

— Da, m-am gîndit că aţi fi vrut să stau de vorbă cu el. În plus, n-aş fi putut să mă adresez cuiva mai nimerit pentru un sfat.

Doamna Corey nu mai spuse nimic. De fapt, întreaga afacere cu vopseaua, oricît de neplăcută ar fi fost prin ea însăşi, părea umbrită de un pericol mult mai mare. Ea începu cu grijă să atace în acest sens.

— Ai discutat cu domnul Lapham toată noaptea?

— Aproape, cam aşa, spuse fiul cu un rîs vinovat. M-am dus să stau de vorbă cu el ieri după masă, după ce mai înainte examinasem întreaga chestiune cu unchiul Jim, iar domnul Lapham m-a invitat să merg cu el ca să încheiem discuţia.

— Să mergi cu el? repetă doamna Corey.

— Da, la Nantasket, are o vilă acolo.

— La Nantasket? îşi încruntă doamna Corey sprîncenele. Cum Dumnezeu poate să arate o vilă la Nantasket?

— O, ca orice vilă, cu acoperişul roşu şi veranda obişnuită. Pe malul mării se află stîncile pe care le ştim cu toţii, iar la vreo doi kilometri se ridică, pe plajă, marile hoteluri, ale căror lumini electrice şi felinare strălucesc în întunericul nopţii. N-am văzut aşa ceva la Nahant.

— Nu, spuse mama. Doamna Lapham şi fiica ei sînt bine?

— Cred că da, răspunse tînărul. După cină m-am plimbat cu fetele pînă la stînci, apoi am discutat cu domnul Lapham pînă la miezul nopţii. Dar n-am hotărît nimic decît azi dimineaţă, pe vapor, cînd ne-am întors.

— Ce fel de oameni sînt, în intimitate?

— Ce fel? Na ştiu, nu cred că am observat ceva deosebit. Doamna Corey îşi îngădui un prim suspin de uşurare, iar fiul ei rîse, dar pare-se că nu de ea. Citeau tocmai *Middlemarch.* Spuneau că se vorbeşte foarte mult acum despre cartea asta. Cred că-s oameni cumsecade. Par că se înţeleg foarte bine între ei.

— Bănuiesc că fata cea urîţică citeşte *Middlemarch,* nu-i aşa?

— Urîţică? Adevărat? întrebă tînărul, ca şi cum ar fi încercat să-şi cerceteze adîncurile memoriei. Da, celei mai mari îi place să citească. Dar nu cred că ajunge s-o facă prea mult. Familia preferă să stea de vorbă. Din punctul ăsta de vedere mi-au amintit de cei din sud.

Tînărul surîse ca şi cum ar fi fost amuzat de unele din impresiile sale cu privire la familia Lapham.

— Traiul lor este aşa cum spun cei de la ţară, „nemaipomenit de bun“. Colonelul — ştii că domnul Lapham e colonel — vorbea despre cafea ca şi cum ar fi fost cafeaua soţiei sale şi ar fi făcut-o ea personal în bucătărie, deşi cred că ea a avut numai grija să ne fie servită. Şi în casă se găsea absolut tot ceea ce se poate cumpăra cu bani. Banii însă nu fac totul.

Iată un fapt de care doamna Corey începuse să-şi dea seama din ce în ce mai mult în propria ei viaţă. Dar aplicîndu-l acum familiei Lapham, i se păru că simte o oarecare reconfortare.

— Nu-i suficient să ai bani, aici bunul-gust trebuie să-şi spună cuvîntul, adăugă ea.

— Păreau că ar fi dorit să se scuze oarecum faţă de mine că n-au o bibliotecă mai bogată, adăugă Corey. Nu ştiu de ce. Colonelul spunea că au cumpărat o mulţime de cărţi, dar se pare că nu le-au luat cu ei la mare.

— Mă îndoiesc că ei mai cumpără o carte nouă. Am cunoscut în ultimul timp o mulţime de oameni bogaţi, care cheltuiesc pe tot felul de lucruri

de lux şi apoi împrumută cărţi de la biblioteci, iar cînd e vorba să cumpere, iau ediţii ieftine.

— Îmi închipui că aşa e şi cu familia Lapham, spuse tînărul zîmbind. Dar sînt oameni foarte cumsecade. Cealaltă fată este plină de umor.

— Are umor? Doamna Corey îşi încruntă perplexă sprîncenele. Vrei să spui că este ca doamna Sayre? întrebă ea, referindu-se la doamna al cărei nume era pe buzele fiecărei familii din Boston, atunci cînd se pomenea de umor.

— Oh, nu, nicidecum, cu totul altceva. Nu spune nimic care ar merita să fie reţinut, nimic strălucitor, literar. Dar are un fel hazliu de a privi lucrurile şi de a le prezenta, mimînd, cînd povesteşte, ce a văzut.

— O! spuse doamna Corey, cu răceală. Mai apoi întrebă: Şi domnişoara Irene este tot atît de drăguţă?

— Are un ten minunat, răspunse fiul cu un aer nemulţumit. Aş vrea să fiu de faţă cînd tata şi colonelul se vor întîlni, adăugă el cu un surîs.

— A, da, taică-tău! spuse mama, în felul deosebit în care o soţie îşi compătimeşte şi dezaprobă soţul în faţa copiilor.

— Crezi că va fi într-adevăr o încercare grea pentru el? întrebă tînărul repede.

— Nu, nu pot să spun, dar trebuie să mărturisesc că aş vrea să intri în altă afacere, Tom.

— E: bine, mamă, nu văd de ce. Lucrul principal la care toată lumea se gîndeşte este să cîştige mult, şi mai curînd aş crăpa de foame decît să pun mîna pe un ban care ar purta vreo urmă de necinste…

— Desigur că aşa ai face fiul meu, răspunse mama cu mîndrie.

— … Nu-mi pasă deloc dacă au ceva vopsea minerală pe ei. O să folosesc influenţa mea asupra colonelului Lapham, ca să şteargă reclamele produselor lui de peste tot unde se află.

— Presupun că n-o să începi pînă la toamnă?

— O, ba da, răspunse fiul, rîzînd de ignoranţa mamei sale în materie de comerţ. Încep chiar mîine dimineaţă.

— Mîine dimineaţă?

— Da, mi-am şi fixat, biroul, şi voi fi acolo mîine la ora 9 ca să-l iau în primire.

— Tom, întrebă doamna Corey, de ce crezi oare că domnul Lapham te-a primit în întreprinderea lui atît de repede? Am auzit întotdeauna că este foarte greu pentru tineri să capete o slujbă.

— Crezi oare că a mers uşor cu el? Am vorbit douăsprezece ore foarte serios.

— Şi n-ai impresia că a ţinut seama de anumite interese personale?

— Nu ştiu exact ce vrei să spui, mamă. Cred că îi plac, pur şi simplu.

Doamna Corey nu fu în stare să spună exact ceea ce gîndea şi-i dădu un răspuns la întîmplare.

— Da, n-ai vrea să-ţi se facă o favoare, nu-i aşa?

— Cred că este unul dintre acei oameni de care poţi fi sigur că ştie să se ocupe foarte bine de propriile lui afaceri şi nu acordă favoruri nimănui. Nu mă supăr dacă mă ia pentru că i-am plăcut. Va fi însă vina mea dacă nu voi şti să mă fac folositor.

— Da, spuse doamna Corey.

— Ei bine, întrebă soţul, cînd se văzură, după discuţia doamnei Corey cu fiul ei, ce i-ai spus lui Tom?

— Cîte ceva, aproape mai nimic. Hotărîrea lui era luată, l-aş fi mîhnit dacă aş fi încercat să i-o schimb

— Tocmai asta spuneam şi eu, draga mea.

— În plus, a discutat foarte detaliat problema cu James şi se pare că el l-a sfătuit să intre la Lapham. Nu prea pot să-l înţeleg pe James.

— Hotărîrea pe care a luat-o se referă la vopsea, nu la prinţesă? Cred că a fosl foarte înţelept din partea ta să-l laşi în voia lui, Anna. Noi reprezentăm o tradiţie care a apus. La drept vorbind,

nu ne interesează cu ce fel de afaceri se ocupă cineva, cînd este vorba de o firmă serioasă şi nu face reclamă cu ostentaţie, dar considerăm că se cade să ne manifestăm întotdeauna repulsia.

— Chiar crezi ceea ce spui, Bromfield? întrebă soţia sa cu gravitate.

— Sigur că da. O lungă perioadă de timp, în anii tinereţii mele atît de prost îndrumate, mă consideram asemenea unui porţelan foarte fin, dar ce uşurare să constaţi în cele din urmă că nu eşti alcătuit decît din lut ordinar. Iar dacă se întîmplă să mă sparg, pot uşor să fiu înlocuit.

— În fine, dacă Tom trebuie să intre într-o astfel de întreprindere, sînt mulţumită cel puţin că James este de acord, adăugă apoi doamna Corey.

— Mă tem că pentru Tom n-ar avea nici o importanţă chiar dacă James n-ar fi de acord, şi nici mie nu ştiu dacă mi-ar păsa, spuse Corey, sugerînd astfel că, în decursul anilor, se cam săturase de părerile cumnatului său. Mai bine l-ai consulta în ceea ce priveşte căsătoria lui Tom cu prinţesa.

— Pentru moment asta nu-i necesar, răspunse doamna Corey cu demnitate. După o clipă însă îl întrebă: — Nu ţi-ar păsa chiar deloc dacă ar fi vorba despre aşa ceva. Bromfield?

— E o chestiune puţin mai personală.

— Şi tu ai aceeaşi părere ca şi mine. Evident că amîndoi avem o experienţă de viaţă prea bogată, am trăit prea mult şi am văzut prea multă lume, pentru a ne putea închipui că sîntem în stare să controlăm asemenea lucruri Fără îndoială este vorba de o fată bună, iar toate celelalte pot fi aranjate, aşa încît să nu ne facă de ruşine. Dar a primit un anumit fel de educaţie. Aş prefera ca Tom să se căsătorească cu o fată crescută altfel, iar încercarea lui de a intra în acest soi de afaceri arată că sînt şanse să nu o facă. Asta-i tot.

— „Nu poate fi cît un puţ de adîncă, nici largă cît o uşă de biserică? E tocmai bună să mă dea gata.“[8].

— Nu mi-ar plăcea.

— Ei bine, nu s-a întîmplat încă

— Niciodată nu poţi să-ţi dai seama mai dinainte ce se va întîmpla.

— Poate că în felul ăsta am fost scutit de unele suferinţe. Dar ai cel puţin consolarea că scapi de două rele dintr-o dată. Asta mi s-a părut întotdeauna un mare avantaj. Poţi să te foloseşti de una împotriva celeilalte.

Doamna Corey scoase un suspin lung, ca şi cum n-ar fi cunoscul un astfel de mod de consolare, şi aranjă ca în după-amiaza următoare să părăsească înfrîntă scena, pe care nu avusese curajul să o transforme într-un cîmp de luptă. Fiul ei o întovărăşi pînă la vapor, după ce îşi petrecuse prima zi de lucru la birou, în întreprinderea lui Lapham. Era vesel şi-i transmise şi doamnei Corey buna lui dispoziţie. Stătu cu ea pe punte lîngă catarg, povestîndu-i totul despre prima lui zi la birou, rămînînd pînă în ultimul moment, aşa cum ar fi făcut şi Lapham, şi reveni pe ţărm tocmai cînd se ridica pasarela. De pe chei îi făcu semn cu pălăria, ca şi cum ar fi vrut să o asigure că scăpase de pericolul de a pleca cu ea şi, în clipa următoare, chipul lui surîzător se pierdu în mulţime.

Îşi purtă paşii de-a lungul cheiului încărcat cu camioane, grămezi de mărfuri, mergînd mai departe pe străzile pustii, dincolo de această forfotă. Îşi impuse să treacă prin faţa uşilor depozitelor lui Lapham, pe canaturile cărora era scris numele lui în litere negre pe un fond alb. Uşa era încă deschisă, iar Corey se învîrti puţin în jur, ispitit să se urce şi să ia unele din scrisorile lăsate pe birou, cu gîndul să le termine acasă. Foarte îndrăgostit de noua lui ocupaţie, simţea acel entuziasm pe care numai munca bine îndeplinită îl poate produce. Era încredinţat că îşi găsise, în fine, rostul, după multă căutare. Acum avea tihna necesară pentru a se încadra cît mai bine în locul care i se potrivea. Toate întîmplările acelei zile, chiar lipsite de importanţă, cînd şi le amintea, constituiau o adevărată plăcere

pentru el, începînd cu clipa în care se aşezase la birou, cînd băiatul de serviciu al lui Lapham îi adusese scrisorile pentru străinătate, pînă cu o oră în urmă, cînd plecase.

Îl văzuse pe Lapham, dimineaţa, la întreprindere, dar acesta nu-i făcuse o primire deosebită, de fapt nici nu-i adresase vreun cuvînt pînă tîrziu spre amiază, cînd, dintr-o dată, ieşi din biroul lui cu hîrtii şi, după un scurt „Bună", îi spuse cîteva cuvinte despre scrisorile pe care apoi i le lăsă. Era în cămaşă, iar întreaga sa făptură sanguină părea că radiază căldura înăbuşitoare. N-a ieşit să-şi ia dejunul undeva, acesta i se adusese în birou: acolo îl văzu Corey, care se pregătea să se ducă să i masa la un restaurant situat în partea de jos a oraşului; mîncă acolo, cocoţat pe un scaun mobil în faţa unei mese înalte. Observase că toţi ceilalţi aveau pauza de prînz la 12 şi atunci se hotărî să anticipeze ora sa obişnuită. Cînd se întoarse, fata aceea frumuşică, care toată dimineaţa bătuse la maşină, termina ultimele resturi de plăcintă, pe masa unde se afla maşina de scris, şi se pregătea să se apuce din nou de lucru. Lapham dormea în fotoliul lui, cu un ziar pe faţă.

În timp ce Corey zăbovea încă la intrare, rememorînd prima lui zi de lucru, înainte de a urca scările, Lapham şi fata coborau şi atunci îl auzi pe colonel spunînd: „Ei bine, ar fi mai potrivit să divorţezi".

Era roşu la faţă şi tulburat, iar pe chipul fetei se distingeau urme de lacrimi. Văzîndu-l pe Corey, ea îşi acoperi faţa cu un voal. Se strecură apoi pe l]ngă el, în stradă.

Dar Lapham se opri cu surprindere: „Hello, Corey, voiai să te duci sus?"

— Da, au mai rămas cîteva scrisori de terminat.

— Îl vei găsi pe Dennis. Dar cred că-i mai bine să le laşi pe mîine. Mi-am făcut o regulă să întrerup întotdeauna lucrul cînd sînt obosit.

— Da, poate că aveţi dreptate, spuse Corey, lăsîndu-se convins de spusele lui.

— Hai cu mine pînă la vapor, am o mică problemă pe care aş vrea s-o discut cu dumneata

Era o chestiune de afaceri, legată de propunerea lui Corey privind firma.

Ziua următoare, contabilul şef, care îşi lua dejunul la acelaşi restaurant unde mergea şi Corey, începu să-i vorbească despre Lapham. Walker se părea că nu ocupă postul său datorită vîrstei, deşi judecînd după chelie şi faţa lui rotundă şi netedă părea un om vîrstnic, rotofei cum era, dacă n-ar fi avut, în acelaşi timp, şi aerul unui tînăr robust. Mustaţa lui gălbuie-cafenie, stufoasă, te punea în încurcătură şi nu mai ştiai ce vîrstă să-i dai, dar mobilitatea şi vigoarea în mişcări erau ale unui tînăr de treizeci de ani. De fapt asta era adevărata vîrstă a lui Walker. Ştia, bineînţeles, cine era Corey şi se aşteptase să aibă de-a face cu un om care să-l privească de sus din punct de vedere social, şi să se rezume numai la relaţii strict de serviciu; îşi dădu seama însă că lucrurile stau altfel şi-i expuse atunci cu uşurinţă părerile sale privind persoana lui Lapham şi diferitele probleme ale acestuia.

— Cred că singura diferenţa între oamenii de pe lumea asta este că unii ştiu ce vor, în timp ce alţii habar n-au. Ei bine, spuse Walker, scuturînd solniţa pentru a face sarea să curgă, bătrînul ştie prea bine de fiecare dată ce vrea. Şi în general obţine ceea ce vrea. Da, domnule, obţine tot ce doreşte. Ştie perfect ce are de făcut aici. Să fiu al naibii dacă ceilalţi avem măcar idee despre ce e vorba. Decît doar cînd este dispus el să ne spună. Gîndiţi că postul ocupat de mine, în cele mai multe întreprinderi, este o funcţie de încredere. Contabilul şef ştie cam tot ce se petrece în cadrul întreprinderii. Ei bine, vă dau cuvîntul meu că eu habar n-am de nimic. Poate că o să fie mai sincer faţă de dumneavoastră si o să vă spună cîte ceva despre activitatea din sectorul care vă interesează. În ceea ce ne priveşte pe noi, ei bine, nu ni se deschide mai

mult decît o stridie pe o cărămidă fierbinte. Se spune că ă avut cîndva un asociat, mi se pare că a murit. Nu mi-ar plăcea să-i fiu partener bătrînului. Ştiţi, vopseaua este viaţa lui. Să nu încerce cineva să glumească cu el despre asta. Am văzut pe unii încercînd s-o facă. Le-a cam ieşit pe nas. În timp ce vorbea, Walker lua cîte o înghiţitură din farfurie, rupea bucăţele de pîine din franzela lungă franţuzească şi le tot ducea la gură, într-un Iei impersonal ca şi cum ar fi alimentat un motor.

— Presupun, sugeră Corey, că dacă nu scoate nici un cuvînt, îşi închipuie că nici ceilalţi n-o vor face.

Walker sorbi din paharul cu bere şi apoi îşi şterse spuma ce-i rămăsese pe mustaţă.

— Da, dar merge prea departe. Asta e o slăbiciune. Aşa-i în toate. Ia priviţi cum păstrează secretul în privinţa fetei de la maşina de scris. Ai fi înclinat să crezi că-i vreo prinţesă care călătoreşte incognito. Nici unul dintre noi nu are idee măcar cine este, de unde vine, ce-i cu ea. Într-o bună dimineaţă a adus-o la birou, împreună cu maşina de scris, a aşezat-o acolo şi nimeni nu ştie mai mult decît atît. Este destul de greu pentru fată, căci cred că i-ar place şi ei să mai schimbe cîte-un cuvînt, iar cine nu-l cunoaşte pe bătrîn... Walker se întrerupse şi sorbi restul din pahar pînă la fund.

Corey îşi aduse aminte de cuvintele pe care Lapham le spusese fetei, şi zise: „Pare că-i dă mult de lucru”.

— O, da, răspunse Walker. Nimeni nu prea pierde vremea pe aici, în vreo secţie, începînd cu bătrînul. Tocmai asta spuneam, dacă vrea să păstreze totul numai pentru el, atunci trebuie să lucreze de două ori mai mult. Dar nu se teme de muncă. Ce-i al lui, e-al lui. Şi domnişoara Dewey este obligată să ţină pasul cu noi. Nu pare însă să fie dintre acele persoane care altfel ar accepta să muncească atît. O fată ca ea consideră că-i de ajuns doar să fie drăguţă.

— E o fată frumuşică, într-adevăr, spuse Corey. Cred însă că multe fete arătoase trebuie să-şi cîştige existenţa.

— Nici uneia nu-i place s-o facă, spuse contabilul. Li se pare tare greu, şi la drept vorbind nici nu le învinovăţesc. Au dreptul să se căsătorească şi ar trebui ca toate să aibă şi ocazia. Iar Domnişoara Devoy este şi elegantă şi tare frumuşică. Mă tem că a avut necazuri. N-aş fi deloc mirat dacă aş afla că domnişoara Dewey nu s-a numit niciodată Dewey, sau nu a purtat întotdeauna acest nume. Da, domnule, continuă Walker, prelungind convorbirea la întoarcere tot drumul pînă la depozitul lui Lapham. Nu ştiu exact ce este cu ea, nu deţin nici o informaţie precisă, dar eu aş spune că fata a fost măritată. Domnule Corey, aş vrea să fiţi convins că nu mi-aş îngădui să vorbesc atît de deschis cu altcineva, şi nu-i deloc treaba mea, nu mă priveşte, dar, în orice caz, asta-i părerea mea.

Corey tăcea mergînd alături de contabil, care continuă:

— Este curios cum căsătoria poate să schimbe pe cineva. Ştiu că nu arăt deloc, ca un holtei de vîrsta mea, după cum nu semăn nici cu un om din lună, şi totuşi nu aş putea spune de unde provine deosebirea care m-a salvat. La fel se întîmplă şi cu o femeie. De îndată ce te uiţi mai bine la ea, pe chipul ei vezi ceva care îţi spune dacă este măritată sau nu. Ce crezi că este?

— Ţi-o jur că nu ştiu, spuse Corey, dornic să schimbe vorba. Si din ceea ce citesc uneori despre unii oameni care îşi trîmbiţează fericirea peste tot, aş spune că aparenţele întotdeauna au fost înşelătoare

— Da, desigur, conveni Walker — renunţînd uşor la părerile sale. Ei, ce se întîmplă acolo? îl apucă pe Corey de braţ şi apoi amîndoi se opriră. De pe strada laterală, apărură un bărbat şi o femeie şi, în aceeaşi clipă, bărbatul, care părea să fie un marinar, o apucă pe femeie de braţ, ca şi cum ar fi vrut s-o oprească. Se iscă atunci o mică luptă,

femeia încercă să se elibereze de bărbatul care ba o certa, ba o ruga să se întoarcă. Spectatorii puteau să-şi dea acum seama că omul era beat, dar mai înainte ca aceştia să hotărască dacă ar fi cazul să se amestece sau nu, femeia puse amîndouă mîinile în pieptul bărbatului şi îl îmbrînci. Acesta îşi pierdu echilibrul şi căzu grămadă în rigolă. Femeia ezită o clipă, ca şi cum ar fi vrut să vadă dacă s-a lovit, apoi se întoarse şi o luă la fugă.

Cînd Corey şi domnul Walker se întoarseră la birou, domnişoara Dewey îşi terminase dejunul şi tocmai introducea o foaie de hîrtie în maşină. Îi privi cu ochii ei de un albastru de peruzea, sub o frunte albă, cu părul în inele aşezate cu grijă, şi apoi începu să ie.

IX

Lapham era plin de mîndria caracteristică omului ridicat prin propriile sale forţe, iar tînarul pe care-l luase în întreprindere nu ar fi putut să-i ajungă nici cu prăjina la nas. Acolo, în mod evident, el trebuia să fie stăpîn faţă de toată lumea. În timpul orelor de serviciu, nu făcea nimic pentru a-l diferenţia pe Corey de ceilalţi funcţionari, dar nici nu ascundea faptul că fiul lui Bromfield Corey se simţise atras spre el.

„— Ai văzut pe băiatul acela care stă vizavi de dactilografă? Ei, bine, este băiatul lui Bromfield Corey, nepotul bătrînului Phillip Corey. Şi să ştii că nimeni în biroul ăsta nu-şi vede mai bine de treabă decît el. E aici în fiecare dimineaţă, înainte ca ceasul să baia nouă. Cred că seamănă cu bunicul lui. Se ocupă cu corespondenţa străină. Desfacem vopseaua peste tot". Se făIea că nu-i dădea vreo atenţie deosebită. Soţia lui îi atrăsese atenţia în acest sens dar, cu toată lăudăroşenia lui, nu putea să nu-i recunoască lui Corey meritele şi începu chiar să-l dea ca exemplu: „Ce să mai vorbim despre pregătirea pentru afaceri — dacă are omul stofă în el, nu-ţi mai trebuie nimic. Altădată credeam ceea ce spunea bătrînul Horace Greeley despre absolvenţii facultăţilor, că ar fi cel mai prost soi de cornute, dar acum mi-am schimbat părerea. Să luăm de exemplu pe tînărul Corey. A studiat la Harvard şi a avut toate posibilităţile pe care poate să le aibă cineva. A fost peste tot şi vorbeşte vreo şase limbi, tot atît de bine ca şi engleza. Cred că are bani destui ca să poată trăi fără a ridica măcar un deget, nu mai mult decît face şi taică-său, ştii, e fiul lui Bromfield Corey. Dar are stofă în el. Este făcut pentru asemenea îndeletnicire. Am avut o mulţime de băieţi în întreprinderea mea, veniţi aşa de pe stradă, care toată viaţa lor au trudit din răsputeri, dar n-au ajuns niciodată să-şi iubească munca. Lui Corey însă îi place. Cred că băiatul ăsta este în stare să stea

lipit de birou zi şi noapte. Nu ştiu de unde e stofa asta în el. Îi vine, bănuiesc, de la bunicul său, bătrînul Phillip Ccrey, ştii, adesea asemenea trăsături sar o generaţie. Dar ceea ce vreau să spun este că trebuie să fie înnăscute în om. Căci dacă nu-s în firea omului, nimic pe lume nu poate face pe cineva să aibă asemenea daruri, oricît ar fi de învăţat".

Cîteodată Lapham emitea asemenea păreri la masă de faţă cu vreun oaspete, invitat pentru o noapte la Nantasket. De cîte ori se ivea ocazia, soţia lui îl ironiza. Nu-i îngăduia să-l aducă pe Corey la Nantasket deloc.

— Nu, nici gînd! spuse ea. Nu vreau să creadă că alergăm după el. Dacă doreşte să o vadă pe Irene, poate găsi singur modalitatea.

— Dar cine vrea ca el s-o vadă pe Irene? îi replică supărat colonelul.

— Eu vreau, răspunse doamna Lapham. Dar fără ajutorul tău, Silas. Nu sînt de acord să se spună că îmi ofer fetele. De ce nu inviţi şi pe alţi funcţionari de-ai tăi?

— El nu-i ca ceilalţi funcţionari. Va conduce o parte din afacere. E cu totul altceva.

— O, da, într-adevăr, spuse doamna Lapham vexată. Atunci înseamnă că ai de gînd să ţi-l iei asociat?

— O să-l invit aici, dacă o să vreau, replică colonelul, neţinînd seama de insinuarea ei.

Doamna Lapham rîdea cu un aer care dovedea cît de bine îşi cunoaşte soţul.

— Dar n-ai s-o faci, dacă o să te gîndeşti mai bine, Si. Apoi puse untdelemn peste arsură. Nu crezi că simt şi eu ca şi tine? Ştiu cît eşti de mîndru şi nu vreau să întreprinzi ceva de care să-ţi pară rău mai tîrziu. Lasă lucrurile să-şi urmeze cursul lor firesc. Dacă o doreşte pe Irene, va găsi o modalitate să o vadă, iar de nu, nimic din ce s-ar pune la cale nu-l va face să se apropie de ea.

— Cine pune ceva la cale?, se înfioră colonelul, cînd văzu dezvăluite speranţele şi

ambiţiile pe care, în general, un bărbat le ascunde cu jenă, dar despre care o femeie vorbeşte tot atît de liber ca şi cum în discuţie ar fi nota de plată de la modistă.

— O, nu tu. Tu nu pui la cale nimic, explodă soţia. Înţeleg ce doreşti. Vrei să-l aduci aici pe băiatul ăsta, care nu-i un funcţionar obişnuit, dar nici asociat, ca să discuţi cu el despre treburile voastre. Ei bine, n-ai decît să discuţi cu el, cît vrei la birou.

Singura atenţie pe care Lapham o avu faţă de Corey fu să-l ia uneori, în trăsurica lui, pentru o plimbare pe Miltdam. Îşi ţinea calul în oraş, şi cînd vremea era frumoasă, îi plăcea, aşa cum spunea el, să lase lucrul mai devreme şi să pună calul în mişcare. Corey se pricepea cît de cît la cai, deşi nu-l pasionau deloc şi ar fi preferat să discute despre chestiuni profesionale decît despre cai, dar se supunea cu acel sentiment al disciplinei, înnăscut în orice american, deşi prin firea lui pare dimpotrivă. Corey cu greu ar fi putut ignora diferenţele sociale dintre el şi Lapham, însă în prezenţa lui uita de toate şi-i acorda tot respectul, ca oricare dintre funcţionarii lui. Vorbea deci despre cai, iar cînd colonelul dorea, discuta despre casa pe care o construia. În afară de persoana sa şi de vopsea, Lapham nu prea mai avea alte subiecte, iar dacă ar fi fost de ales între iapă şi casă, acum s-ar fi oprit mai mult asupra acesteia din urmă. Uneori se duceau în Beacon Street, şi Corey îi devenea acolo musafir, dacă la Nantasket nu-l putea primi. Într-o zi, tînărul o întîlni din nou pe Irene. Venise împreună cu maică-sa şi amîndouă stăteau de vorbă cu tîmplarul, cînd colonelul sări din trăsurică. Mai precis doamna Lapham discuta cu tîmplarul, iar Irene se afla la fereastră, aşezată pe un căprior, privind afară. Cînd îl văzu pe Corey venind cu tatăl ei, înclină din cap şi se îmbujoră. Tatăl se duse la nevastă-sa, iar Corey trase un alt căprior pe care-l găsise în fundul camerei. Se fixaseră primele podele

şi apăruseră şi despărţiturile dintre încăperi, aşa că acum se putea vedea cum va arăta interiorul.

— Vei sta desigur mult timp la această fereastră, spuse tînărul.

— Da, cred că va fi foarte plăcut. Se petrec mai multe lucruri aici decît în Piaţa în care locuim acum.

— Trebuie să ţi se para foarte interesant să vezi cum se înalţă casa.

— Da, numai că nu se întîmplă chiar atît de repede cum mă aşteptam.

— De ce, eu sînt surprins de fiecare dată cînd vin şi văd progresul pe care îl face tîmplarul.

Fata privi în jos, iar mai apoi, ridicîndu-şi ochii, spuse cu un aer sfios:

— De cînd ai fost la Nantasket citesc cartea aceea.

— Cartea? repetă Corey, în timp ce fata se înroşi, dezamăgită. O, da, *Middlemarch.* Ţi-a plăcut?

— N-am terminat-o încă. Pen a citit-o înaintea mea

— Ce părere are?

— O, cred că i-a plăcut foarte mult. Nu prea am auzit-o însă vorbind despre asta. Dumitale cum ţi s-a părut?

— Mi-a plăcut, dar sînt cîţiva ani de cînd am citit-o.

— N-am ştiut că e atît de veche. Abia am descoperit-o la bibliotecă, spuse ea cu un ton puţin jignit.

— O, nu a apărut chiar aşa de mult, răspunse Corey politicos, cu puţin timp înainte de *Daniel Deronda*[9].

Fata redeveni tăcută. Plimba vîrful umbrelei printre aşchiile de pe podea.

— Ce zici despre acea Rosamond Vincy? întrebă ea, fără să ridice privirile. Corey zîmbi cu blîndeţe, aşa cum îi era felul.

— Nu cred că ar fi de aşteptat să aibă prieteni. N-aş putea să spun că mi-a plăcut. Dar mi-a displăcut mai puţin decît autoarei. E destul de aspră cu… era să spună „cu fetele drăguţe”, dar cum aşa ceva ar fi putut părea prea personal, adăugă: cu „lumea”.

— Da, tocmai asta este şi părerea lui Pen. Spune că autoarea nu-i oferă nici o ocazie, nici o posibilitate să fie bună. Ea pretinde că ar fi fost tot atît de rea ca şi Rosamond dacă ar fi fost în locul ei. Tînărul rîse.

— Sora dumitale este foarte ironică, nu-i aşa?

— Nu ştiu, spuse Irene, continuînd să-şi ţină privirile aţintite asupra unei spirale de talaş. Ne face să rîdem. Tata consideră că nu există altcineva care să vorbească aşa ca ea. Îşi puse umbrela pe genunchi după ce îndepărtă aşchia. Dacă fetele Lapham nu erau purtate prin lume, totuşi se îmbrăcau după ultima modă. Costumul lui Irene era foarte elegant, iar felul în care îşi ţinea capul şi umerii arăta multă distincţie.

Dintr-o dată spuse:

— Încăperea de sus, din spate, va fi cameră de muzică şi bibliotecă.

— Da? întrebă Corey, cred că va fi încîntător.

— Ne gîndeam să punem dulapuri pentru cărţi, dar arhitectul doreşte să fixeze rafturi în perete.

Acest fapt părea că-i fusese spus lui Corey pentru a putea afla părerea lui.

— Mi se pare că e lucrul cel mai bun. Rafturile vor părea că fac una cu încăperea. Puteţi să le faceţi joase şi să atîrnaţi deasupra tablouri.

— Da, tocmai asta spunea şi arhitectul. Uitîndu-se pe fereastră, fata adăugă: Presupun că nişte tomuri frumos legate vor arăta grozav pe aceste rafturi.

— Nimic nu mobilează mai bine o cameră decît cărţile.

— Aşa-i. Va trebui însă să fie multe.

— Asta depinde de mărimea camerei şi de numărul rafturilor pe care le veţi avea.

— O, da, desigur! Presupun, spuse Irene gînditoare, că nu va trebui să lipsească Gibbon.

— Dacă doriţi să-l citiţi, spuse Corey cu un rîs plin de simpatie, gîndindu-se la o glumă ce putea fi uşor imaginată.

— L-am studiat mult la şcoală. Cred că aveam şi una idin cărţile lui. Am pierdut-o, dar Pen îşi va aminti care era.

Tînărul o privi, apoi spuse cu seriozitate

— Trebuie să aveţi de asemenea pe Greene, desigur, pe Motley şi Parkman.

— Dar ce fel de scriitori sînt aceştia?

— Sînt toţi istorici.

— O, da. Îmi amintesc acum. Da. Şi Gibbon era istoric. Cum e, Gibbon sau Gibbons?

Tînărul hotărî asupra chestiunii cu o delicateţă care era de prisos: Cred că Gibbon.

— Erau foarte mulţi, spuse Irene cu veselie. Îi încurcam mereu pe unii cu alţii şi niciodată nu reuşeam să-i deosebesc de poeţi. Ar trebui să fie şi cărţi de poezii?

— Da, cred că vreo ediţie de poeţi englezi.

— Nimeni dintre noi nu se prăpădeşte după poezie. Îţi place?

— Mă tem că nu prea mult, recunoscu Corey. Dar, desigur, a fost o vreme cînd Tennyson însemna pentru mine mai mult decît acum.

— Am învăţat cîte ceva şi despre el la şcoală. Mi se pare că îmi amintesc de nume. Cred că ar trebui să avem toţi poeţii americani.

— Ei bine, nu chiar aşa. Cinci sau şase dintre cei mai buni. Să nu lipsească Longfellow, Bryant, Whittier, Holmes, Emerson şi Lowell.

Fata asculta cu atenţie, ca şi cum ar fi luat note în minte despre fiecare nume.

— Şi Shakespeare, adăugă ea. Nu-ţi plac piesele lui Shakespeare?

— O, ba da, foarte mult.

— Eram nebună după Shakespeare. Nu găseşti că Hamlet este încîntător? Am auzit întotdeauna atîta despre Shakespeare! Nu ai fost mirat cînd ai

aflat cît de multe piese are? Am crezut întotdeauna că singurele piese erau doar *Hamlet, Romeo şi Juliela, Machbeth, Richard al III-lea, Regele Lear* şi aceea pe care o jucau Robeson si Crane… o, da, Come*dia erorilor*.

— Acestea sînt piesele care se joacă de obicei, spuse Corey.

— Cred că va trebui să avem şi cărţile lui Scott, continuă Irene, reîntorcîndu-se la cărţi.

— O, da.

— Una dintre fete, la şcoală, susţinea că e un mare scriitor. Întotdeauna vorbea despre Scott. Irene făcu o mică strîmbătură nostimă din gură. Totuşi nu-i american?

— Nu, spuse Corey, este scoţian, cred.

— Întotdeauna îl încurc cu Fenimore Cooper. Tata va avea grijă să procure toate aceste cărţi. Dacă o să avem o bibliotecă, apoi trebuie să fie şi cărţi în ea. Pen este de părere că-i ridicol să ai o bibliotecă. Dar tata consideră că arhitectul are întotdeauna dreptate. La început, l-a combătut cu înverşunare. Nu văd cum poate cineva să nu amestece poeţii, istoricii şi romancierii. Da, desigur, tata va cumpăra toate cărţile dacă îi vom spune, deşi nu prea ştiu cum am să reuşesc vreodată să-i spun ce să cumpere. Lumina plină de strălucirea care îi încadra chipul păli, şi ea rămase gînditoare.

— Ei bine, dacă doreşti, spuse tînărul, scoţîndu-şi creionul, pot să-ţi notez numele scriitorilor despre care am vorbit.

Se scormoni în buzunarele de la piept să găsească vreo bucată de hîrtie.

— Vrei? strigă ea plină de încîntare şi, scoţînd portvizitul, spuse: Uite, ia de aici o carte de vizită. Tîmplarul scrie pe un carnet cu trei colţuri, e foarte incomod, dar dacă îl pune în buzunar nu poate să nu-şi aducă aminte. Pen spune că îl va pune şi pe tata să-şi noteze pe un carnet cu trei colţuri.

— Mulţumesc, spuse Corey. O să folosesc cartea dumitale de vizită. Se îndreptă spre ea şi după o clipă se aşează pe căprior alături. Irene se uită la ce

scria. Aceştia sînt autorii pe care i-am menţionat, dar cred că e mai bine să mai adaug cîţiva.

— Oh, mulţumesc, spuse ea, după ce Corey umplu cartonul şi pe o parte şi pe alta. Şi trebuie să le găsească şi în ediţii legate dintre cele mai frumoase. O să-i spun că o carte ajută să mobileze casa şi atunci nu va obiecta. Fata rămase cu cartonul în mînă., privindu-l cu oarecare melancolie.

Poate că tînărul îşi dădu seama de ceea ce o frămînta. Dacă s-ar duce el cu lista la oricare librar şi i-ar arăta cum doreşte să fie legate, i-ar completa nota de comandă imediat.

— O, mulţumesc foarte mult, spuse ea şi, uşurată, puse cartea de vizită înapoi în portvizit, îndreptîndu-şi chipul ei frumos spre Corey cu un aer triumfător, aşa cum se simte o femeie după o manevră mică, plină de succes: apoi începu să vorbească cu veselie despre alte lucruri, ca şi cum scăpase de o chestiune care o plictisea, şi acum vroia să se recompenseze.

Corey rămase lîngă ea. Irene găsi o altă aşchie în apropiere şi începu să o lovească din nou cu umbrela. Corey o privi puţin.

— S-ar zice că te pasionează jocul cu spiralele de talaş E ceva nou?

— Ce să fie nou?

— O pasiune nouă?

— Nu ştiu, spuse ea, lăsîndu-şi pleoapele în jos Se uită pieziş la el, cu timiditate. Poate că nu eşti de acord cu acest joc?

— O, ba da. Admir foarte mult jocul. Dar pare a fi destul de greu. Teribil aş vrea să pun piciorul pe capătul acestei spirale şi să o ţin, în aşa fel încît să poţi trece vîrful umbrelei prin ea.

— Ei, bine să te vedem, rosti fata.

— Mulţumesc, spuse tînărul. Ţinu bucăţica de talaş, iar ea trecu uşor vîrful umbrelei. Se uitară unul la celălalt şi începură să rîdă. A fost minunat. Vrei să mai încercăm o dată? întrebă el.

— Nu, mulţumesc. Cred că e de ajuns. Amîndoi rîseră din nou cu motiv sau fără şi o clipă

mai tîrziu Irene deveni serioasă. Pentru o fată, orice face un tînăr are importanţă, iar dacă ţine o aşchie răsucită de lemn astfel încît să treacă umbrela prin ea, trebuie să se întrebe ce semnificaţie are asta pentru el.

— Se pare că au mult de discutat astăzi cu tîmplarul, adăugă Irene, privind distrată către plafon. Se întoarse politicoasă spre Corey şi continuă: Mă tem că te fac să-i aştepţi prea mult. Nu eşti obligat să stai pînă vin.

— O, nu. Mi-ai dat voie să rămîn aici, replică el.

Irene se stăpîni să nu se dea în vileag, dar îşi muşcă buza de plăcere. Cred că vor coborî curînd. Nu-ţi place mirosul de lemn şi mortar? E atît de proaspăt!

— Da, e delicios. Se aplecă şi luă de pe podea talaşul cu care se jucaseră şi îl duse la nas. E ca o floare. Pot să ţi-o ofer? întrebă el, ca şi cum ar fi fost chiar o floare.

— O, mulţumesc, mulţumesc. Irene luă bucăţica şi o prinse în cordon şi amîndoi rîseră din nou.

Se auzeau paşi coborînd. Cînd cei mai vîrstnici ajunseseră acolo unde se aflau tinerii, Corey se ridică şi îşi luă rămas-bun.

— Ce te face să fii atît de solemnă, Rene? întrebă doamna Lapham.

— Solemnă? repetă fata. Nu sînt deloc. Ce vrei să spui cu asta?

În seara aceea Corey luă masa acasă şi cum stătea aşa, privindu-şi tatăl peste masă, spuse:

— Mă întreb cît citesc în medie oamenii neinstruiţi?

— A, replică tatăl, chiar şi pentru cei cultivaţi media este mică. Nici tu nu citeşti prea multe cărţi, Tom?

— Nu, mărturisi tînărul. În iarna trecută, cînd am stat cu Stanton, mi-au trecut prin mîini mai multe cărţi decît în în tot restul vieţii mele. Dar am citit pentru că nu aveam altceva de făcut şi nu

pentru că mi-ar fi plăcut. Totuşi, cred că aveam oarecare pricepere şi îmi dădeam seama de diferenţele dintre scriitori. În general, lumea nu sesizează aşa ceva. Am întîlnit oameni care au citit cărţi fără să-şi bată capul să afle măcar numele autorului, cit priveşte valoarea literară a scriitorului, nu erau în stare s-o aprecieze nici pe departe. Presupun că aşa ceva e valabil pentru cei mai mulţi.

— Nu văd cum autorii ar putea să îndure o asemenea situaţie, dar asta se datoreşte tocmai faptului că mai toţi trăiesc asemenea unor sihaştri şi totodată habar n-au că lumea îi ignoră comptet. Desigur, pînă în cele din urma sînt hărăziţi să fie daţi uitării, bieţii de ei. Dar să vadă cum se scufundă în jurul lor chiar în momentul cînd sînt pe punctul de a deveni nemuritori, aşa ceva trebuie să fie teribil de descurajator. Nu cred că noi, cei care avem obiceiul să citim, sau măcar cel puţin păstrăm o cît de mică legătură cu literatura, putem să ne închipuim bezna teribilă în care se află marea masă de oameni, chiar şi acei bogaţi, cu case îndestulate, cu lenjerie fină. Cîteodată întrezărim ceva. Îmi închipui că atunci cînd ai fost la Lapham ai găsit acolo cele mai recente publicaţii împrăştiate peste tot.

Corey rîse.

— N-aş putea să afirm ca erau prea multe.

— Nu?

— Ca să spun adevărul, cred că nu cumpără nici o carte. Fetele îşi iau romanele despre care aud vorbindu-se de la o bibliotecă de împrumut.

— Sînt destul de lucizi pentru a le fi jenă de ignoranţa lor?

— Da, într-o oarecare măsură, într-un anumit fel.

— E ciudat modul în care concepem civilizaţia, spuse bătrînul, visător. Noi credem că este o chestiune specifică fiecărei epoci şi naţiuni. De fapt, diferă de la individ la individ. Un frate va fi civilizat, în timp ce altul va rămîne sălbatic. Am întîlnit uneori tinere fete care erau în mod atît de

insolent, de brutal, de vădit indiferente faţă de artă şi civilizaţie, încît ar fi trebuit să fie îmbrăcate în piei de animale sălbatice, să umble desculţe şi cu ciomege pe umăr. Totuşi se trăgeau din neam bun, iar părinţii lor respectau ceea ce ele dispreţuiau.

— Nu cred că e cazul familiei Lapham, spuse fiul zîmbind. Tata şi mama mai-mai că-şi cereau scuze că nu au timp să citească, iar tinerele fete nu-si băteau deloc joc de asta

— Sînt destul de progresişti.

— Vor avea şi o bibliotecă în casa lor din Beacon Street.

— O, bieţii de ei! Cum au să reuşească să adune atîtea cărţi?

— Ei bine, spuse fiul, înroşindu-se puţin, în mod indirect s-a făcut apel şi la mine, să dau o mînă de ajutor.

— Tu, Tom! Tatăl se lăsă pe spate pe scaun şi rîse.

— Am recomandat autorii clasici, spuse fiul.

— Nu m-am gîndit niciodată că ai putea da dovadă de lipsă de prudenţă, Tom.

— Serios, spuse tînărul, zîmbind cu generozitate, amuzat că tatăl său se distra, să ştii că nu sînt proşti deloc. Mi se par foarte ageri la minte, dibaci şi raţionali.

— Nu mă îndoiesc că şi cei din tribul Sioux sînt tot aşa. Dar asta nu înseamnă că au ajuns la un standard de viaţă ridicat. Întreaga civilizaţie se clădeşte acum pe literatură, în special la noi. Grecii au ajuns la un nivel superior discutînd şi contemplînd. Într-o oarecare măsură un parizian face şi acum la fel. Dar noi, cei care trăim departe de istorie şi monumente, nu avem de ales, sau citim, sau ne sălbăticim. Altădată am fost ciopliţi, dacă nu chiar şlefuiţi, prin religie. Dar mă tem că acum amvonul joacă un rol mai mic în civilizaţie.

— Familia Lapham devorează ziarele şi toţi merg destul de des la teatru şi la conferinţe. Colonelul le preferă pe cele la care sînt proiecţii.

— În felul ăsta se pot căpăta unele cunoştinţe, spuse Corey-senior gînditor. Da, presupun că asemenea lucruri trebuie luate în considerare. În special conferinţele şi ziarele. Mă îndoiesc că teatrul ar reprezenta un factor de civilizaţie pentru noi. Cred că dacă nu duce la depravare, totuşi, ţinînd seama de ceea ce am văzut, aş spune că din punct de vedere intelectual este degradant. E posibi ca teatrul să însemne pentru om o anume elevaţie, dar nu ştiu, Tom! adăugă el după un moment de reflectare. Ar trebui să-l văd pe patronul tău. Nu crezi că ar fi decent din partea mea să-i fac cunoştinţă?

— Numai dacă ai chef, răspunse tînărul, altfel nu ai nici o obligaţie. Colonelul Lapham ar fi ultimul om de pe lume care ar dori să dea relaţiilor noastre vreun caracter social. Întîlnirea ar trebui să apară ca ceva cu totul firesc.

— A, nu intenţionez să propun ceva imediat, spuse tatăl. Vara nu se poate face mare lucru şi aş prefera ca mama să fie aici şi să se ocupe ea. Totuşi nu pot să renunţ la ideea unei mese. Poate un dineu.

— O, te rog să nu-ţi închipui că e neapărat necesar.

— Ei bine, continuă tatăl resemnîndu-se repede, în orice caz, nu este nici o grabă.

— Un singur lucru nu-mi place, spuse Lapham soţiei sale în una din acele discuţii purtată cu ea despre Corey, — sau cel puţin nu înţeleg: anume felul în care se comportă taică-său. Nu vreau să mă bag în sufletul nimănui, dar mi se pare destul de ciudat cum se ţine la distanţă. Mă gîndesc că îl preocupă, desigur, îndeajuns fiul său ca să dorească să ştie ceva despre firma în care lucrează. De ce se teme? întrebă Lapham cu supărare. Se gîndeşte că dacă îmi dă ocazia să iau legătura cu el o să caut să profit de această împrejurare? Greşeşte dacă îi trece aşa ceva prin cap. Nici nu vreau să-l cunosc.

— Silas, continuă soţia, răstălmăcind cuvintele soţului ei şi răspunzînd mai curînd la ceea ce era

ascuns în spatele acestora. Cred că nu i-ai spus nimic din toate astea domnului Corey?

— N-am pomenit niciodată numele lui taică-său, mărturisi colonelul, pentru că nu mă interesează.

— Căci asta ar strica totul. N-aş vrea să-şi închipuie pentru nimic în lume că dorim să-i cunoaştem. Nu ne-ar ajuta cu ceva. Nu avem prieteni comuni şi nici aceleaşi gusturi nu avem. Lui Lapham i se tăiase respiraţia de furie din cauza aluziilor soţiei sale.

— Nu auzi că nu vreau să-i cunosc, spuse el pe nerăsuflate? Cine a început? Şi, la drept vorbind, sînt prietenii tăi, dacă aşa stau lucrurile.

— Sînt cunoştinţe îndepărtate de-ale mele, recunoscu doamna Lapham, încet, iar tînărul Corey este doar un funcţionar de-al tău. Doresc să ne comportăm astfel încît, atunci cînd vor fi gata să ne facă vreun avans, să-i putem întîlni ia jumătatea drumului, sau deloc, dacă n-o să vrem

— Asta mă roade, strigă soţul. De ce să-i aşteptăm pe ei să facă avansuri? De ce să nu le facem noi? Reprezintă ei mai mult decît noi? Azi o semnătură a mea valorează pe piaţă de zece ori mai mult decît a lui Bromfield Corey. Eu am muncit şi mi-am făcut singur averea, n-am trîndăvit.

— O, nu ceea ce ai sau ceea ce ai făcut interesează, ci ceea ce eşti.

— Ei. Bine, atunci nu văd diferenţa?

— Nu e nici una care ar avea importanţă, sau ar putea să te supere cu ceva, mai ales dacă nu te gîndeşti la ea. Dar nu uita, el şi-a petrecut toată viaţa în societatea aleasă şi ştie exact ce să spună si cum să se comporte şi poate vorbi despre lucruri care sînt pe placul oamenilor din lumea bună. În timp ce tu nu eşti în stare.

Lapham pufni furios.

— Şi asta îi dă un atu în plus?

— Nu, dar îl situează acolo unde poate avea iniţiative, fără a se înjosi, în timp ce tu nu poţi face acelaşi lucru. Ascultă-mă, Silas Lapham! Înţelegi

toate astea la fel de bine ca şi mine. Ştii foarte bine că te apreciez şi mai curînd aş muri decît să te văd umilindu-te în faţa unei făpturi omeneşti, dar nu pot să te aud spunîndu-mi că eşti în stare să-l consideri pe Bromfield Corey pe picior de egalitate cu tine. Nu poţi. El este mai învăţat decît tine şi chiar dacă nu ar fi mai deştept, are o minte deosebită. Şi el, şi soţia sa, şi părinţii, şi strămoşii înaintea lor, toţi de-a lungul anilor, au făcut parte din înalta societate, şi n-ai ce-i face. Dacă doreşti să-i cunoşti, lasă-i pe ei să facă avansul. Dacă nu, cu atît mai bine.

— Presupun, spuse colonelul inimos şi învins, după ce înghiţise hapul, că s-ar fi aflat într-o situaţie cam încurcată vara trecută dacă i-ai fi lăsat pe ei să facă avansul.

— Asta a fost ceva eu totul diferit. Nu ştiam cine erau, altfel poate ar fi trebuit să aştept. Dar ceea ce spun acum este că, dacă îl păstrezi pe tînărul Corey la tine în întreprindere, în speranţa de a pătrunde în societatea tatălui său, atunci mai bine trimite-l la plimbare imediat. Căci nu-mi trebuie să intru în înalta societate în felul ăsta.

— Cine vrea asta? sc miră soţul.

— Nimeni, dacă tu nu vrei, răspunse doamna Lapham liniştită.

Irene sosi acasă cu bucăţica de talaş prinsă în cordon, fără să fi fost observată de taică-său sau întrebată de maică-sa. Numai sora ei observă imediat şi o întrebă ce face cu ea.

— O, nimic, spuse Irene cu un surîs vesel, prin care se dădea puţin de gol, apoi luă cu grijă aşchia în spirale şi o aşeză în sertar printre panglici şi dantele.

— N-ar fi mai bine s-o pui în apă, Rene? Va fi complet veştejită pînă mîine dimineaţă, spuse Pen.

— O, josnică creatură, nu-i o floare, strigă fata fericită.

— O, credeam că este un întreg buchet. Cine ţi l-a dat?

— N-o să-ţi spun, grăi Irene cu cochetărie.

— O, nu are nici o importanţă. Ştiai că domnul Corey a fost aici, după-masă, şi s-a plimbat cu mine pe plajă?

— Nu-i adevărat, n-a fost deloc. L-am întîlnit pe şantier. Te-am prins.

— Aşa e? întrebă Penclope cu un glas tărăgănat. Nu sînt în stare să ghicesc cine ţi-a dat această preţioasă bucăţică de talaş.

— Nu, nu poţi, spuse Irene înroşindu-se toată, şi cînd sîngele i se urca în obraji, îi stătea tare bine. Şi nu ar fi greu să ghiceşti, ai putea foarte uşor. Şi îşi ţinea frumoşii ochi îndreptaţi spre sora ei, dorind să o înduplece parcă să meargă mai departe cu tachinatul iar Penelope continuă comedia cu răbdarea pe care numai femeile o au pentru asemenea lucruri.

— Ei bine, n-am decît să încerc, dacă nu-i altceva nimic de făcut. Dar nu ştiam că este moda să oferi bucăţele de talaş în loc de flori. Probabil însă că are o anumită întrebuinţare. Cînd se usucă pot fi folosite ca surcele pentru aprins focul, în timp ce florile vestejite nu-s bune de nimic. Poate că o să ajungă să ţi le trimită cu butoiul.

Irene rîse încîntată de aceasta.

— O, Pen, o să-ţi spun cum s-au petrecut lucrurile.

— Deci, el ţi-a dat-o? Ei, bine, ştii, nici nu mă interesează să aflu.

— Ba ai să asculţi, chiar trebuie să asculţi! Irene s repezi spre sora ei, care se prefăcea că iese din cameră, şi o împinse într-un fotoliu, silind-o să rămînă acolo. Stai aici, acum, şi ascultă! Trase un alt scaun şi-l lipi de celălalt, apoi continuă. A venit şi s-a aşezat pe căprior lîngă mine.

— Cam tot atît de aproape cît eşti tu de mine acum?

— O, afurisită ce eşti, o să-ţi dau vreo două de n-ai să le poţi duce. Nu, la distanţa cuvenită Şi uite, aici, pe podea, era bucăţica asta de talaş, pe care o loveam mereu cu umbrela.

— Pentru a-ţi ascunde emoţia?

— Nu eram deloc emoţionată. Mă simţeam foarte degajată. Şi apoi mi-a cerut să-l las să ţină bucăţica de talaş cu piciorul, în timp ce eu continuam să o tot bat cu umbrela. Şi i-am îngăduit.

— O, ce fată îndrăzneaţă, i-ai spus că poate ţine spirala pentru tine.

— Şi apoi… şi apoi, continuă Irene, fixîndu-şi privirile în gol şi pierzîndu-se în beatitudinea amintirilor, şi apoi.. Da, apoi, l-am întrebat dacă-i place mirosul de talaş din brad. Şi atunci l-a ridicat spunînd că seamănă cu o floare. Şi m-a întrebat dacă mi-o poate oferi, ştii, aşa doar în glumă. Am luat-o şi am prins-o în cordon. Şi am rîs de n-am mai putut, ne cuprinsese o veselie în toată regula. O, Pen, ce crezi, de ce-a făcut-o? Dintr-o dată se agăţă de gîtul sorei ei şi-şi ascunse faţa-i arzătoare pe umărul acesteia.

— Era cîndva o carte despre semnificaţia florilor. Dar n-am ştiut niciodată prea mult despre talaş şi nu pot să spun exact…

— O, Pen, taci! Şi Irene acum nu mai rîdea şi începuse să plîngă în braţele sorei ei.

— Ce-i cu tine, Rene? strigă cea mai mare.

— Ştii că nu s-a gîndit la nimic, nu-i pasă deloc dt mine. Mă urăşte, mă dispreţuieşte. O, ce trebuie să fac?

O urmă de îngrijorare trecu pe chipul sorei mai mari în timp ce o mîngîia pe Irene. Dar imediat, îi reveni cheful de glumă:

— Ei, bine, Irene, nu ai nimic de făcut. Ăsta e avantajul pe care îl au fetele, dacă poate fi numit, avantaj. Nu sînt prea sigură însă.

Cînd îşi înalţă capul, îşi îndreptă numaidecît privirea spre oglindă, care acum, cînd furtuna trecuse, o arăta şi mai strălucitoare. Irene rîse printre lacrimi. Părea că imaginea din faţa ochilor îi dădea forţă.

— Trebuie să fie îngrozitor să ai de făcut ceva, spuse ea surîzînd propriului ei chip din oglindă. Nu înţeleg cum pot fi unele fete în stare să întreprindă ceva.

— Unele nici nu sînt în stare, mai ales atunci cînd au alături o frumuseţe uluitoare.

— O, fugi de aici, Pen, ştii prea bine că nu-i chiar aşa Ai o gură cu adevărat drăguţă, adăugă ea gînditoare, urmărind trăsăturile din oglindă şi apoi îşi ţuguie buzele, privind efectul.

— E o gură folositoare, recunoscu Penelope. Nu cred că aş putea să mă descurc fără ea acum. Am avut-o atît de mult timp.

— Are o expresie nostimă. Întocmai replica privirii din ochii tăi, ca şi cum ar fi gata să spui ceva nostim. Domnul Corey spunea că, de cînd te-a văzut prima dată, a ştiut că eşti plină de umor.

— E posibil oare? Aşa trebuie să fie, dacă Marele Mogul[10] a spus-o. De ce nu mi-ai spus însă din timp, şi m-ai lăsat să mă comport ca o persoană oarecare?

Irene rîse ca şi cum i-ar fi plăcut s-o vadă pe sora ei primind laudele lui în acest fel. Eu am o gură atît de ţeapănă şi forţată, spuse ea, făcînd o mişcare cu buzele în jos apoi privind-o cu îngrijorare.

— Sper că nu ţi-ai luat mutra asta cînd ţi-a oferit talaşul? Dacă ai făcut-o, nu cred ca ţi-ar mai da vreodată o altă aşchie.

Gura severă izbucni într-un rîs plăcut, apoi o sărută pe Penelope pe obraz.

— Gata, ajunge, urîcioasă mică ce eşti! Nu am de gînd să te văd că mă accepţi, mai înainte ca eu să te asigur că sînt la dispoziţia ta. Se eliberă din îmbrăţişarea sorei ei şi fugi în jurul camerei. Irene o urmări, simţind nevoia de a-şi sprijini capul pe umărul ei, din nou.

— O, Pen! O, Pen! strigă ea.

Ziua următoare, din prima clipă cînd rămase singură cu fiica ei mai mare, doamna Lapham o întrebă, ca şi cum ar fi ştiut sigur că Penelope o interogase pe Irene.

— Ce era cu talaşul acela prins în cordonul Irenei ieri?

— O, o prostie de a ei cu domnul Corey. I l-a dat cînd au fost împreună acolo, la casa cea nouă. Penelope evită să-şi ridice privirea, pentru a n-o întîlni pe cea a mamei.

— La ce crezi că s-a gîndit cînd i l-a dat?

Penelope îi repetă doamnei Lapham istorisirea Irenei, în timp ce mama asculta nu prea încîntată de cele ce auzea.

— Nu pare că e vorba de un flirt, spuse, în cele din urmă. Apoi, după cîteva momente de gîndire: Irene este o fată cum nu se mai află de bună şi frumuseţea ei e perfectă. Dar aş urî ziua în care una din fetele mele s-ar mărita pentru frumuseţea ei.

— Poţi să fii pe pace, mamă, în privinţa mea.

Doamna Lapham zîmbi jalnic.

— Nu-i egală cu el. Pen. M-am îndoit de asta de la început şi mă roade din ce în ce mai mult de atunci acest gînd. Irene nu are destulă minte.

— Nu ştiam că un băiat se îndrăgosteşte de inteligenţa unei fete, spuse Penelope liniştită.

— O, nu, nu e deloc îndrăgostit de Irene. Dacă ar fi aşa nu ar avea nici o importanţă inteligenţa.

Penelope nu luă în seamă contradicţia.

— Poate că totuşi e prins de ea.

— Nu, spuse doamna Lapham. Îi face plăcere cînd o vede, dar nu caută s-o întîlnească.

— Nu are nici un prilej, iar tu nu-l laşi pe tata să-l aducă aici.

— Ar găsi prilej să vină şi singur, dacă ar vrea, spuse mama. Dar nu-i destul de preocupat de ea pentru a o face. Cum se despart, nu se mai gîndeşte deloc la ea. E un copil. Irene este un copil bun şi asta o voi spune-o întotdeauna, dar nu-i nimic mai mult decît atît. N-ar trebui să se mai gîndească la el.

— Cred că nu-i chiar atît de uşor.

— Sigur că nu. Şi-acum, i-a intrat lui taică-tău în cap să aibă relaţii cu ei şi se va face luntre şi punte să-şi îndeplinească dorinţa. Îmi dau seama că numai la asta se gîndeşte.

— Colonelul ştie una şi bună doar, observă fata, uitîndu-se, de unde stătea, la maică-sa.

— Mai bine nu-i întîlneam niciodată, spuse cu amărăciune doamna Lapham. Cum aş fi vrut să nu ne fi apucat de construcţia casei! Mai bine n-ar fi intrat în întreprinderea tatei.

— Ei, bine, mamă, acum e prea tîrziu, poate că nu-i chiar atît de rău cum gîndeşti.

— Ei, da, în orice caz trebuie să facem faţă, răspunse doamna Lapham cu vechea resemnare specifică yankeilor.

— O, da, trebuie să-i suportăm, spuse Penelope, cu acel ciudat fatalism modern american.

X

Era pe la sfîrşiul lui iunie, aproape de începutul lui iulie, cînd Corey îşi reluă viaţa la Boston, unde vara trece pe nesimţite. Dacă pleci din oraş devreme şi te întorci în octombrie, ţi se pare că vara e foarte lungă, dar, dacă rămîi pe loc, trece repede şi, privită în zborul ei, pare de nici măcar o lună. Deşi sînt zile îngrozitoare, cea mai mare parte a timpului este răcoare, atunci cînd adie o boare dinspre est, care umple sufletul de o încîntătoare prospeţime. Mai sînt şi zile cu cer acoperit, zile cenuşii, cînd suflă vîntul dinspre vest, iar în aer se simte suflul toamnei timpurii, şi fîşîitul cosaşilor de pe terenurile virane din cartierul Back Bay se împreună cu acel al greierilor, în timp ce trecătorul care-şi poartă paşii pe Mount Vernon Street este fermecat de priveliştea copacilor cu frunze îngălbenite şi simte pătrunzîndu-i în suflet o uşoară melancolie. Omizile îmbuibate cu resturile florilor de tei prind să-şi ţeasă în jur linţoliul pe zidurile de cărămidă, vestind astfel, pe la mijlocul lui iulie, trecerea verii; şi de îndată ce ai intrat în august, nici nu ştii cînd s-a scurs toată luna şi pe neaşteptate soseşte şi septembrie, încît cel care îşi petrece aceste luni în oraş, abia mai are timpul să-şi dea seama cum arată Bostonul în perioada de vară.

Singurul semn caracteristic este doar absenţa persoanelor cunoscute. Iată unul dintre lucrurile care făceau ca Bostonul să aibă pentru Bromfield Corey o deosebtă atracţie, în lunile de vară; pentru fiul lui, dacă avea unele temeri în privinţa vieţii pe care o începuse atît de hotărît, era o adevărată uşurare că nu se afla nici ţipenie de om ca să-l admire sau să-l compătimească. Pînă cînd toată lumea se va întoarce în oraş, legătura lui cu proprietarul vopselelor minerale se va fi învechit, va deveni o poveste al cărei ecou se va mai auzi ici-colo, cu sau fără surprindere, şi va fi considerată cu diferite grade de indiferenţă. În oricare societate,

capacitatea unui om născut şi crescut în mijlocul ei ajunge să fie bine stabilită pînă la vîrsta de 26 de ani. La Boston, asemenea apreciere se face cu mare grijă şi minuţiozitate încît această mentalitate poate surprinde pe cei ce nu sînt din partea locului, pătrunşi de credinţa comună că locuitorii din Boston se admiră unii pe alţii orbeşte. Calităţile cuiva sînt foarte amănunţit examinate în Boston, aşa după cum, fără îndoială, se întîmplă şi la Florenţa sau la Atena, chiar dacă pînă în cele din urmă acolo se dădea dovadă de oarecare îndurare, atîta timp cît omul respectiv, cu toate limitele, era totuşi un atenian sau un florentin. Şi la Boston, din aceeaşi raţiune, putea să se manifeste îngăduinţă. Capacitatea lui Corey fusese apreciată la colegiu şi el nu dăduse lumii din care făcea parte motiv să-şi schimbe părerile de atunci. Era etichetat ca o persoană energică, puţin nehotărîtă, ce-i drept, în ceea ce priveşte scopul pe care-l urmărea, avea însă acel dram de inspiraţie necesar unui om ca să nu fie considerat chiar foarte obişnuit. Dar asta nu se datora vreunei calităţi intelectuale remarcabile, căci avea o minte simplă şi simţ practic, ci unei anumite combinaţii de trăsături sufleteşti, care făceau ca oamenii să aibă încredere în el, iar femeile să spună că-i blînd. Un astfel de cuvînt exprimă pentru ele o seamă de însuşiri greu de definit. Unele, mai agitate şi mai arţăgoase, spuneau că Tom Corey era cît se poate de blînd, dar probabil că nu se gîndeau decît la înţelesul prooriu-zis al cuvîntului. Nici un părinte nu avea, ca Bromfield Corey, un fiu care să-i semene mai puţin. Nimeni nu putea să-şi amintească dacă Tom Corey ar fi spus vreodată un lucru plin de duh, şi totuşi umorul şi subtilităţile tatălui nu erau mai bine înţelese de altcineva decît de fiul său. Mintea lui clară, îndreptată spre lucruri practice, era în stare să reflecte totul cu o luciditate admirabilă. Asta făcea ca Tom Corey să fie iubit de toţi. Într-un oraş unde oamenii aveau toate motivele să dorească a fi strălucitori, cineva care nu nutrea o asemenea dorinţă şi nu făcea nici un efort pentru a fi popular

putea fi acceptat aproape în unanimitate, iar ce care îl admirau şi se bucurau de Bromfield Corey îl iubeau şi pe fiul lui. Cînd se ajungea să se examineze mai îndeaproape firea lui Tom Corey, aşa cum se întîmplă într-o societate unde rubedeniile fiecăruia sînt cunoscute pînă la cel mai îndepărtat grad, nu se putea afirma că blîndeţea o moştenise de la maică-sa, pentru că nici Anna Bellingham şi nimeni din familia ei, deşi aveau puritatea şi corectitudinea unui bloc de gheată, nu se putea lăuda cu asemenea calitate, de fapt, fiul o moştenise de la tatăl său, care însă nu şi-o manifesta vizibil, nici măcar în modul de a vorbi

Bunul-simţ şi înclinarea spre practică erau atît de accentuate, încît Corey se afla doar la un pas de platitudine; acestea le moştenise de la maică-sa. Privite însă mai stăruitor, se putea vedea că nu meritau o analiză adîncă.

În timp ce vara se scurgea, Tom îşi vedea metodic de ocupaţia lui, ca şi cum aceasta ar fi făcut parte integrantă din propria-i viaţă, împărtăşind libertatea şi singurătatea de holtei a tatălui său şi aşteptînd cu răbdare întoarcerea mamei şi a surorilor, în toamnă. O dată sau de două ori găsi chiar timp să dea o fugă pînă în Mount Desert, pentru a le vedea; aflînd că cei de la New York şi Philadelphia dau năvală pretutindeni, avu motive să regrete casa de la Nahant, vîndută mai de mult la stăruinţele sale. Cînd se întoarse, se dărui cu şi mai mare devotament activităţii, care era mai mult exemplară decît necesară, căci Lapham nu-i făcuse nici o interdicţie în privinţa scurtelor absenţe şi nici nu-i stabilise un stagiu de ucenicie în birou, înainte de a porni în misiunea sa către America de Sud, pe la începutul iernii.

Data acestei călătorii nu fusese încă fixată.

Vara era un sezon mort pentru vopsele, ca şi pentru toate celelalte produse. Pînă în toamnă, cînd lucrurile se vor mai înviora, aşa cum spusese Lapham, acesta îşi consuma cea mai mare parte a timpului urmărind construcţia casei Niciodată

colonelului nu-i fuseseră familiare problemele legate de artă şi simţea o adevărată satisfacţie că le putea înţelege acum. Îi era foarte recunoscător pentru aceasta arhitectului, omul atît de plin de fantezie. La început, acesta se temuse de înfrîngeri mortale şi victorii dezastruoase în întîlnirile cu noul său client. Dar nu cunoscuse încă pe cineva care putea să fie atît de uşor convins de necesitatea unei cheltuieli ca Lapham. Era de ajuns ca acesta să înţeleagă sau să simtă că ceea ce va rezulta va fi frumos şi numaidecît era gata să plătească.

În mîndria lui de om simplu, credea că anumite lucruri asupra cărora i se atrăgea atenţia le văzuse el însuşi sau chiar le concepuse. În oarecare măsură, arhitectul părea că împărtăşeşte amăgirea lui Lapham şi-l declară, fără să fie constrîns de ceva, plin de sugestii. Împreună hotărau să astupe unele ferestre aici, să zidească altele dincolo, schimbau uşi şi culoare, dărîmau cornişe şi ridicau altele noi, de un format diferit, experimentau tot felul de moduri de decorări scumpe şi ajungeau la lucruri extravagante în chestiunile de finisaj. Doamna Lapham, la început ispitită de înclinarea caracteristică femeii de a se aventura în domenii necunoscute, se îngrozea de felul în oare soţul ei arunca banii cu nepăsare şi nu-i îngăduia să depăşească o anumită limită. El însă, încerca să o convingă că o economie clarvăzătoare dicta cheltuielile şi că banii investiţi în casă puteau fi recuperaţi oricînd, prin vînzare. Dar ea rămînea neconvinsă.

— Nu vreau să ajungi să o vinzi. Şi, oricum, ai vîrît mai mulţi bani în casă decît ai putea scoate vreodată, numai dacă nu vei găsi vreun nătăfleţ ca tine care să o cumpere, şi asta nu-i deloc probabil. Nu, domnule, te opreşti la o sută de mii şi nu te lăsa stors nici o centimă mai mult. Eşti complet vrăjit de acest tip. Ţi-ai pierdut capul, Silas Lapham, şi dacă nu ai grijă, o să-ţi pierzi şi banii.

Colonelul rîse, îi plăcea să o audă vorbind astfel şi în sinea sa promise să reziste un timp

arhitectului.

— Dar nu-i cazul să fii îngrijorată. Perl. Singura problemă este doar ce să facem cu banii. Pot să-i reinvestesc. Nu am avut niciodată ca acum un venit atît de mare la dispoziţie.

— Cheltuieşte-i, atunci, dar nu-i arunca! Şi cum ai ajuns, oare, Silas Lapham să ai atît de mulţi bani, încît nici să nu ştii ce să faci cu ei? adăugă ea.

— Am cîştigat la bursă, în ultimul timp.

— La bursă? De cînd te-ai apucat să-ţi cîştigi existenţa din jocuri de noroc?

— Jocuri de noroc? Ce jocuri de noroc? Cine a spus că-s jocuri de noroc?

— Tu ai spus-o de mai multe ori

— O, am cumpărat şi am vîndut în limita sumei pe care o aveam depusă la agentul de schimb. Dar asta a fost o tranzacţie „bona fide“. Am cumpărat la 43 pentru investiţie şi am vîndut la o sută şapte, şi, în ambele cazuri, banii, s-au înmulţit.

— Ştii, mai bine ar fi să nu te mai ocupi de afaceri de bursă, spuse soţia, cu acel conservatorism caracteristic femeii. Data viitoare o să cumperi la o sută şi o să vinzi la 43, şi atunci unde o să ajungi?

— Lefter, admise colonelul.

— Rămîi mai bine la vopseaua ta.

Şi asta i-a plăcut colonelului şi a rîs din nou, cu acea uşurinţă caracteristică omului care ştie ce face. Cîteva zile mai tîrziu, a venit la Nantasket, cu un aer radios, pe care-l avea ori de cîte ori întreprindea o afacere bună şi îi era necesară simpatia soţiei sale. Nu a scos nici un cuvînt cu privire la cele petrecute, pînă cînd nu a rămas singur cu doamna Lapham, în camera ei. Toată seara a fost foarte vesel şi a făcut cîteva glume, despre care Penelope nu a mai spus nimic; doar o întîmplare specială putea să le scuze, toţi înţelegeau prea bine aceste stări ale lui.

— Ei bine, ce-i Silas? întrebă soţia, cînd sosi momentul potrivit. Vreo nouă mărime care doreşte să intre în afaceri cu tine?

— Ceva mai bun decît atît.

— Aş putea să mă gîndesc la multe lucruri mai bune, spuse soţia cu un oftat plin de amărăciune. Ce s-a întîmplat de data asta?

— Am avut o vizită.

— A cui?

— Ghiceşte!

— Nu ştiu, nu vreau să-mi bat capul.

— Rogers.

Doamna Lapham îşi aşează mîinile în poală şi rămase cu ochii holbaţi la surîsul de pe chipul lui Lapham, aşa cum stătea acolo, în faţa ei.

— Nu-ţi trece doar prin minte să glumeşti cu astfel de lucruri. Si, spuse ea pe un tot cam aspru, şi nu cred că te poţi distra cu acest subiect în lipsa unor veşti bune. Nu ştiu ce miracol s-a înlimplat. Dar dacă poţi spune repede. Apoi se opri arătînd că nu mai avea nimic de adăugat.

— Dar, Persis, continuă soţul, cu tonul acela plin de evlavie pe care-l putea auzi doar cînd vorbea despre virtuţile vopselei sale. A venit să împrumute bani de la mine şi i-am dat. Asta-i, pe scurt. Dacă vrei să ştii mai mult...

— Continuă spuse soţia cu o răbdare plină de bunătate.

— Ei bine, Pert, niciodată în viaţa mea nu am fost atît de surprins ca atunci cînd l-am văzut intrînd în biroul meu.

— Nu-i de mirare.

— Era şi el tot atît de încurcat ca şi mine. Am rămas aşa, acolo, amîndoi cu gura cascată, uitîndu-ne unul la altul, şi nu mi-a trecut prin minte nici măcar să-i spun să stea jos. Nici nu mai ştiu cum am ajuns să ne venim în fire şi nu-mi amintesc măcar nici ce mi-a spus despre venirea lui la mine. M-a informat că pusese mîna pe un patent pe care dorea să-l aplice pe scară mare, şi iată-l, are nevoie de mine să-i pun la dispoziţie fondurile necesare

— Continuă, spuse doamna Lapham, cu o voce şi mai guturală.

— Nu am avut niciodată faţă de Rogers sentimentele pe care le ai tu dar ştiu ce ai simţit

întotdeauna şi mă tem că l-am surprins cu răspunsul meu. Adusese o mulţime de acţiuni de garanţie.

— Nu le-ai luat, Silas? întrebă soţia.

— Ba da, răspunse Lapham. Stai puţin. Am pus la cale afacerile şi apoi am revenit la vechea noastră poveste şi am luat-o de la început. Şi după ce am depănat totul din nou, am bătut palma. Niciodată, cînd am strîns mina cuiva, nu mi-a făcut atîta plăcere ca acum.

— Şi i-ai spus, Silas, că eşti vinovat faţă de el?

— Nu, răspunse colonelul prompt, căci nu sînt! Şi încă înainte de a termina discuţia, cred că şi-a dat şi el seama că nu am nici o vină.

— N-are importanţă, dar aveai ocazia să-i spui ceea ce-ţi stătea pe suflet.

— Nu m-am simţit niciodată vinovat, persistă colonelul. I-am împrumutat banii şi-am păstrat acţiunile iar el a obţinut de la mine ce-a dorit

— Înapoiază-i acţiunile!

— Nu, nici prin minte nu-mi trece. Rogers a venit cu gînd să împrumute, n-a venit să cerşească. N-ai motiv să te frămînţi din cauza acţiunilor lui. Au să crească, dar acum sînt foarte scăzute şi cred că nici o bancă nu le-ar primi ca garanţie. Trebuie să le păstrez pînă cînd vor creşte. Sper că eşti satisfăcută acum, Persis, spuse soţul uitîndu-se la ea pătruns de dorinţa firească de a-şi primi răsplata pentru o faptă bună. I-am împrumutat banii pe care m-ai oprit să-i cheltuiesc pe casă.

— Într-adevăr, Si? Ei bine, sînt mulţumită, spuse doamna Lapham cu o voce adîncă, tremurîndă. Dumnezeu a fost bun cu tine Silas, continuă ea cu solemnitate. N-ai decît să rîzi dacă vrei. N-aş putea spune că ai în general prea mult de la providenţă, dar de data asta ştiu că a intervenit foarte serios. Nu le este dată întotdeauna oamenilor posibilitatea să-şi răscumpere greşelile faţă de cei împotriva cărora le-au comis. M-am temut că o să mori înainte de a avea şansa asta, dar ţi-a fost dat să trăieşti ca să-ţi poţi răscumpără păcatele faţă de Rogers.

— Mă bucur că mi-a fost dat să trăiesc, spuse Lapbam cu încăpăţînare, dar nu ca să-i cer iertare lui Milton K. Rogers. Şi dacă Dumnezeu mi-a dat zile doar pentru asta…

— O, n-ai decît să tot spui ce-ţi place, Si. Acum după ce ai făcut-o, n-o să te opresc. Ai curăţat singura pată, ai îndepărtat ultimul fir de praf pe care îl aveai, şi acum sînt satisfăcută.

— N-a fost niciodată vreo pată susţinu Lapham, folosind din ce în ce mai mult limbajul său needucat, obişnuit Şi ce făcui acum pentru tine fu, doar, Persis!

— Eu îţi mulţumesc pentru liniştea sufletului tău

— Cred că totul e-n regulă în ceea ce mă priveşte.

— Si. Aş vrea să-mi promiţi un singur lucru.

— Parcă spunea-i că eşti satisfăcută?

— Da, sînt, dar vreau să-mi promiţi un singur lucru: că nu te vei lăsa ispitit de nimic şi că nu vei ajunge niciodată să-l sîcîi pe Rogers pentru banii aceia, indiferent ce se întîmplă, chiar dacă ar fi să-i pierzi pe toţi Promiţi?

— Nici nu mă gîndesc să-l constrîng. Asta mi-am spus de fapt de cînd i-am împrumutat. Sînt bucuros să ştiu că necazul acela vechi s-a şters astfel. Nu cred că i-am făcut vreun rău lui Rogers, cîndva. Niciodată nu mi-a trecut prin minte aşa ceva. Dar dacă i-aş fi greşit, apoi sînt dispus, chiar dacă nu văd nici un ban înapoi, să consider că a fost o învoială onestă.

— Ei bine, asta-i totul, adăugă soţia.

N-au sărbătorit reconcilierea cu vechiul inamic — căci aşa îl considerau tot timpul, din momentul în care a încetat de a mai fi un aliat —, prin nici un fel de bucurie sau efuziune sentimentală. Nu era în obiceiul lor să se sărute sau să se îmbrăţişeze într-un asemenea moment, n-ar fi fost o atitudine stoică nici pentru bărbat, nici pentru femeie. Doamna Lapham era satisfăcută că a putut să-i spună soţului ei că îşi făcuse datoria, şi el, la rîndul lui, era bucuros

văzînd-o mulţumită. Totuşi, înainte de a adormi, Doamna Lapham mai adăugă cîteva cuvinte. Ea îl arătă că întotdeauna se temuse că atitudinea lui egoistă faţă de Rogers reprezenta o dovadă a slăbiciunii de caracter şi că rămăsese mai puţin apt să reziste oricărei tentaţii. Iată de ce era frămîntată. Acum ştia că nu va mai avea nici o grijă.

De data asta, Lapham nu-şi mai tăgădui în mod explicit, vina.

— Acum totul este de domeniul trecutului, s-a terminat, nu mai vreau să te mai gîndeşti la nimic.

Colonelul era dintre acei oameni care ştiau să tragă foloase din orice împrejurare, aşa că nu pierdu ocazia să profite de faptul că se afla iar în graţiile soţiei sale şi, cînd se duse în oraş, îl aduse pe tînărul Corey la masă. Într-o astfel de împrejurare, doamna Lapham îi trecu cu vederea gestul. Penelope declară că, admirînd îndrăzneala colonelului, dar şi toleranţa mamei sale, nu se simţea în stare, în acea seară, să ţină de urît oaspetelui, dar făcu tot ce putu.

Irene prefera să asculte mai curînd pe ceilalţi vorbind între ei, decît să discute şi ea, iar cînd sora ei se afla în apropiere, simţea nevoia să-i ceară confirmarea pentru tot ce spunea. Se mulţumea cu frumuseţea ei şi stătea aşa, privindu-l pe tînăr, şi ascultînd spiritele sorei ei. Rîdea şi se uita mereu la Corey, pentru a se asigura că o înţelege. Cînd ieşiră pe terasă ca să privească luna oglindindu-se în apă, Penelope porni în frunte, în timp ce Irene venea în spatele ei. De fapt nu prea se uitară la lună. Băiatul se urcă pe balustrada terasei, în timp ce Irene se aşeză în unul din balansoarele vopsite în roşu, de unde putea să-l privească atît pe el, cît şi pe sora ei, care stătea aplecată cu un aer nepăsător, şi vorbea fără încetare. Tonul glasului ei melodios, încet, era încîntător. Cînd, uneori, întorcea capul sau ridica privirile, razele lunii îi cădeau pe faţă, luminînd-o. Atunci, de pe chipul ei se desprindea un farmec adînc, care atrăgea privirea lui Corey. Tot ceea ce spunea era fără pretenţie şi nu pretindea nici un efort deosebit, glumele ei nefiind chiar pline de duh.

Povestea cînd despre un fleac, cînd despre altul, schiţa caracterul unor persoane care au interesat-o cîndva, sau le făcea portretul, iar atunci, nimic nu părea să fi scăpat observaţiei ei Uneori mima, dar foarte puţin, sugera doar cîteva trăsături şi apoi, restul decurgea în mod firesc, ca şi cum nu mai era necesară intervenţia ei. Rămînea serioasă. Cînd însă Corey rîdea, lăsa să se audă un zgomot uşurel din gîtlej, de parcă se bucura că acesta se amuza, şi apoi continua.

Colonelul, rămas singur cu soţia sa pentru prima oară de cînd se întorsese din oraş, se grăbi să i-o ia înainte cu vorba.

— Ei bine, Pert, să ştii că am aranjat totul cu Rogers şi sper că vei fi satisfăcută să afli că îmi datorează 20 000 de dolari şi că am garanţii de la el pentru a patra parte din această sumă, dacă aş fi forţat să vînd acţiunile lui.

— Cum a ajuns să vină aici cu tine? întrebă doamna Lapham.

— Cine, Rogers?

— Domnul Corey.

— Corey? O, spuse Lapham prefăcîndu-se că nu-i trecuse prin cap că ar fi putut fi vorba de Corey. El a propus.

— Într-adevăr, rîse ea cu ironie, dar totuşi amabil.

— Aşa-i, protestă colonelul. Tocmai discutam o anumită problemă, chiar înainte de a pleca, m-a însoţit pînă la debarcader şi apoi m-a întrebat dacă-i permit să meargă cu mine; în acest caz, s-ar întoarce cu vaporul următor Bineînţeles că nu puteam să-l las să facă aşa ceva.

— Foarte bine pentru tine că nu ai fi putut.

— Şi nu am avut altceva de făcut decît să-l aduc aici la ceai.

— Desigur.

— Dar nu are de gînd să stea peste noapte aici, numai — dacă, bineînţeles, bîlbîi Lapham, doreşti tu să rămînă.

— Evident că doresc. Presupun că va sta.

— Ştii prea bine cît de aglomerat este întotdeauna ultimul vapor, iar acum nu mai poate lua un altul.

Doamna Lapham rîse de micul lui vicleşug.

— Sper că vei fi tot atît de satisfăcut, Si, dacă în cele din urmă se va vedea că nici măcar nu o doreşte pe Irene.

— Fugi de aici, de ce tot discuţi mereu chestia asta? stărui colonelul. Apoi rămase tăcut, iar chipul său necioplit, cu trăsături adînci, robuste, era încruntat şi concentrat.

— Ascultă, strigă soţia, trezindu-l din starea de absenţă în care se afla. Îmi dau prea bine seama cum te simţi şi sper că îţi vei aminti pe cine trebuie să condamni.

— O să risc, spuse Lapham, cu acea încredere specifică omului obişnuit cu succesul.

De pe terasă pătrundea prin ferestrele închise glasul tărăgănat, al Penelopei, întretăiat de rîsul vesel al Irenei şi de hohotele de rîs ale lui Corey.

— Ia ascultă, spuse tatăl umflîndu-se în pene cu o satisfacţie ce nu putea fi exprimată prin cuvinte. Fata asta poate vorbi pentru douăzeci de oameni. E mai grozavă decît un spectacol de circ. Mă întreb ce a mai născocit acum.

— Deapănă, probabil, din poveştile ei fantastice, sau cine ştie ce mai istoriseşte despre unii şi alţii. Nu poate face nici un pas afară din casă fără să nu se întoarcă cu mai multe lucruri de povestit decît ar aduce o mulţime de oameni dacă ar veni din Japonia. Nu poate să vadă o persoană ridicolă şi să nu găsească ceva de rîs la ea, şi nu cred că a venit vreodată cineva în casă, de cînd copilul ăsta a început să vorbească, despre care să nu aibă ceva de spus, să nu-i descopere anumite trăsături, care să te ajute să ţi-o poţi imagina perfect. Uneori aş vrea s-o opresc, dar cînd o cuprinde starea de veselie, nimic n-ar putea-o stăvili. Mă gîndesc că e mare noroc pentru Irene că are pe Penelope, care-i distrează musafirul. Niciodată nu am grijă cînd Pen este prezentă

— Aşa-i, spuse colonelul. Cred că e mai cultivată ca oricare altă fată de seama ei. Ce zici, nu-i aşa?

— Citeşte foarte mult, admise mama. Parcă tot timpul nu mai face altceva decît asta. Mă tem să nu se îmbolnăvească cumva. Uneori îmi vine să-i smulg cărţile din mînă. Nu ştiu dacă e aşa de bine pentru o fată să citească atît, şi numai romane. N-aş vrea să-şi vîre cine ştie ce în cap.

— O, presupun că Pen ştie să aibă grijă de ea, replică Lapham.

— Are destulă minte, dar nu e tot atît de practică cum e Irene. E cu capul în nori, este ceea ce ai putea numi o visătoare. În timp ce Irene este trează, cu picioarele pe pămînt în fiecare clipă. Oricine le-ar vedea pe aceste două fete împreună, atunci cînd trebuie ceva de făcut sau de luat o hotărîre, în nouă cazuri din zece, ar spune că Irene este cea mare. Numai cînd încep să vorbească se vede că Pen are de două ori mai multă minte decît Irene

— Ei bine, spuse Lapham lăsîndu-se pe spate în scaun, într-o stare de supremă mulţumire. Ai văzut vreodată fete mai drăguţe?

Doamna Lapham rîse

— Nu sînt mai breze decît altele

— Nu, cinstit acum!

— O. Da, sigur, nu fi chiar aşa încrezut, Si.

Tinerii intrară în casă, iar Corey aminti că se apropia ora plecării ultimului vapor. Doamna Lapham stărui să rămînă, dar el persista în hotărîre. Nu acceptă să plece cu trăsura colonelului, spunînd că preferă să meargă pe jos. Odată ieşit afară, se îndreptă de-a lungul coastei, peste poteca nisipoasă, spre vaporul tocmai ancorat în golf. Din cînd în cînd se oprea din mersul său grăbit, aşa cum face un bărbat a cărui minte este învălmăşită de bucurie, şi apoi pornea iarăşi cu un pas repede.

— E încîntătoare! îşi spuse în sinea sa, şi avu impresia că vorbise chiar cu glas tare. Se trezi că mergea prin nisipul gros, departe de potecă, şi se

întoarse la vapor cu o clipă înainte de plecarea acestuia. Cînd încasatorul veni şi-i ceru taxa, se uită la el radios, în lumina lanternei acestuia, cu un surîs pe care îl avea de mult timp pe faţă şi care făcea ca obrazul să-i pară crispat. La un moment dat, cîţiva pasageri care stăteau lîngă el se îndepărtară, parcă speriaţi, şi atunci îşi dădu seama că rîsese tare.

XI

O încruntare îi îndepărtă zîmbetul de pe chip, dar Corey nu-şi dădu seama de asta decît în clipa cînd ajunse acasă şi tatăl său îl întrebă:

— N-au prea mers lucrurile bine, azi, în secţia ta de arte frumoase, Tom?

— O, nu, nu, spuse fiul, descreţindu-şi pe moment fruntea şi începînd să surîdă din nou. Mă gîndeam doar dacă nu cumva ai dreptate şi că ar fi bine să-l întîlneşti pe colonelul Lapham cît mai curînd.

— A făcut el vreo aluzie într-un fel? întrebă Bromfield Corey, lăsînd cartea de o parte şi cuprinzîndu-şi în mîini genunchiul slab.

— Nu, nici gînd, se grăbi tînărul să răspundă. Pur şi simlu mă întrebam dacă nu s-ar putea să pară că intenţionat nu vrei să-l cunoşti.

— Ei bine, Tom, ştii doar că am lăsat asta cu totul pe seama ta.

— O, da, desigur, şi n-am vrut să te presez în nici un fel.

— Tu ai în sînge spiritul Bostonului mult mai mult decît îl am eu. Am aşteptat să iei o hotărîre, fiind pe deplin încredinţat că vei şti exact cum şi cînd trebuie să acţionezi. Dacă aş fi fost lăsat în voia impulsurilor mele necontrolate, probabil că m-aş fi dus să-l vizitez pe patronul tău imediat. Cred că numai tata ar fi găsit o modalitate să arate ce aşteaptă de la nişte oameni care s-ar fi aflat în aceeaşi situaţie faţă de el, ca noi faţă de colonelul Lapham

— Crezi că da? întrebă tînărul.

— Da, dar nu pretind nici pe departe să-mi închipui că aş fi o autoritate în asemenea chestiuni. Mă las întotdeauna pe seama mamei şi a voastră, copii.

— Îmi pare foarte rău. Nu-mi închipuisem că ţi-am nesocotit judecata. N-am dorit decît să te scap de o formalitate care după mine nu era încă

necesară. Îmi pare foarte rău, spuse el din nou şi de data asta cu un regret încă şi mai adînc. N-aş fi vrut să par nepăsător faţă de un om care a avut atîta consideraţie faţă de mine. Sînt cu toţii foarte amabili.

— Cred, spuse Bromfield Corey — cu o satisfacţie pe care nici un vîrstnic nu şi-o poate reprima cînd infirmă judecata unui tînăr —, că n-o să fie prea tîrziu dacă aş merge cu tine la birou mîine dimineaţă.

— Nu, nu, nu m-am gîndit că ar trebui să reacţionez imediat.

— Dar nimic nu mă poate împiedica să fac ceva, atunci cînd m-am hotărît, spuse tatăl cu plăcerea celor slabi din fire atunci cînd îşi recunosc slăbiciunea. Cum merge construcţia la casa lor?

— Cred că se vor muta înainte de anul nou.

— Vor fi o prezenţă importantă pentru lumea bună? întrebă Bromfield Corey cu o seriozitate desăvîrşită.

— Nu înţeleg exact ceea ce vrei să zici, spuse fiul oarecum stînjenit.

— A, dar văd că totuşi inţelegi, Tom.

— Nimeni nu poate tăgădui că toţi sînt oameni cu bun simţ şi cu idei sănătoase.

— O, nu, nu-i de ajuns. Dacă înalta societate ar primi pe toţi oamenii cu bun simţ şi cu idei sănătoase, ar depăşi capacitatea de asimilare a membrilor ei cei mai activi. Nici chiar conştiinciozitatea mamei tale nu ar putea să-i cuprindă. Societatea este cu totul altceva decît bunul simţ şi ideile sănătoase. Evident, se bazează pe acestea, dar acea aureolă inefabilă, delicată, fermecătoare, pe care toţi o cunoaştem, cere calităţi deosebite. Au oare prietenii tăi aceste calităţi care pot fi simţite, dar sînt de nedefinit? Fiul rîse.

— Ca să-ţi spun adevărul, nu cred că au măcar cele mai elementare idei despre viaţa de societate, aşa cum o înţelegem noi. Nu cred că doamna Lapham a dat măcar o dată o masă.

— Şi asta cînd au atîţia bani, suspină tatăl.

— Presupun că nu le stă în obicei nici măcar să bea vin la masă. Cred că atunci cînd nu beau cafea sau ceai, pe masa lor se găseşte pur şi simplu apă chioară.

— Oribil! spuse Bromfield Corey.

— Mi se pare că tocmai asta îi defineşte.

— O, da, sînt o seamă de oameni care oferă dineuri şi nu poţi să-ţi dai seama că n-au avut această deprindere dintotdeauna, dar pe aceşti oameni, care încă n-au dat o masă, cum ar putea să-i asimileze înalta societate?

— Lumea bună digeră o mulţime de oameni, spuse tînărul.

— Da, dar aceştia au adus întotdeauna un fel de sos picant cu ei. După cît mi se pare, prietenii ăştia ai tăi n-au nimic asemănător.

— Nu ştiu ce să spun despre ei, preciză fiul.

— Aş crede că e vorba de o aromă simplă, nativă. Dar nu la asta mă gîndesc. Ei bine, n-au altceva de făcut decît să cheltuiască. Nu există o altă modalitate pentru ei de a-şi croi drum în societate. Trebuie să-l facem pe colonel membru la clubul „Ten O'Clock", şi astfel să fie trecut pe lista celor doritori să primească invitaţi. Oricine poate oferi un dineu mare. Da, văd o licărire de speranţă pentru el în această direcţie.

Dimineaţa, Bromfield Corey îşi întrebă fiul dacă poate să-l găsească pe Lapham la biroul lui pe la ora 11.

— Cred că încă şi mai devreme. N-am sosit niciodată înaintea lui. Mă întreb dacă portarul nu vine şi el mai tîrziu.

— Ei bine, atunci poate mai curînd am merge împreună

— Sigur dacă doreşti, răspunse fiul cu oarecare rezervă.

— Singura întrebare ce se pune este dacă lui îi va face plăcere.

— Cred că da.

Tatăl îşi dădu seama că fiul era foarte încîntat.

Cînd cei doi sosiră la uşa lui, Lapham citea pe nerăsuflate ştirile de dimineaţă.

Ridică ochii de pe ziarul întins pe birou şi apoi se ridică, prefăcîndu-se că nu ştie cine-i Corey.

— Bună dimineaţa, domnule colonel, spuse fiul, iar Lapham aşteptă să-l audă vorbind mai departe. Vreau să vi-l prezint pe tata.

— Bună dimineaţa, răspunse Lapham şi, întorcîndu-se spre Corey-tatăl, i se adresă pe un ton grav: Bună ziua, domnule, îmi pare bine. Luaţi loc, vă rog, şi îi împinse un scaun.

Dădură mîna şi se aşezară, iar Lapham îi spuse subalternului său: „Şezi“, dar tînărul Corey rămase în picioare, urmărindu-i cu un aer amuzat, puţin stînjenit faţă de cei doi, care acum se uitau unul la altul. Lapham îşi sili oaspetele să vorbească el mai întîi, tăcînd şi aşteptîndu-l pe acesta să înceapă.

— Mă bucur să vă cunosc, domnule colonel, şi ar fi trebuit să vin mai devreme. Dacă tatăl meu ar fi fost în locul dumneavoastră, s-ar fi aşteptat de la cineva ca mine să caute să vă cunoască imediat. Dar aşa cum stau lucrurile, nu pot să mă simt chiar străin. Sper că doamna Lapham şi fiica dumneavoastră sînt bine.

— Vă mulţumesc, răspunse Lapham, sînt foarte bine.

— Au fost foarte amabile faţă de soţia mea.

— O, nu-i mare lucru. Doamnei Lapham îi face plăcere să fie de ajutor în asemenea situaţii. Doamna Corey şi tinerele fete cum se simt?

— Cînd am primit veşti de la ele spuneau că se simt bine; nu sînt acum în oraş.

— Da, ştiu, spuse Lapham făcînd un semn în direcţia tînărului Corey. Dacă nu mă înşel, domnul Corey i-a spus asta soţiei mele. Se lăsă apoi pe spate în scaun, hotărît să arate că schimbul unor asemenea politeţi nu-l speria deloc.

— Da, Tom a avut plăcerea pe care sper că o voi avea şi eu, să cunoască întreaga dumneavoastră familie. Cred că sînteţi în măsură să-l faceţi să fie util aici. Corey aruncă o privire în jur, apoi se uită la

funcţionari, în birourile lor despărţite prin zăbrele, în cele din urmă privirea oprindu-i-se asupra unei fete extrem de drăguţe, cate bătea la maşină.

— Ei bine, domnule, cred că n-ar fi decît vina noastră dacă n-am face-o, răspunse Lapham, muindu-se acum cînd începuse să discute afaceri. Dar, fiindcă veni vorba, Corey, spuse el adresîndu-i-se tînărului în timp ce aduna cîteva scrisori de pe biroul său, iată aici cîte ceva pentru dumneata. Spaniolă sau franceză, cred.

— O să mă uit prin ele, spuse Corey îndreptîndu-se spre biroul lui.

Tatăl făcu o tentativă să se ridice.

— Mai rămîneţi, nu plecaţi încă, spuse Lapham, făcîndu-i semn să se aşeze din nou. Am vrut numai să-l fac să plece o clipă de aici. Nu vreau s-o spun în prezenţa lui, nu-mi place din principiu, dar de vreme ce m-aţi întrebat, pot să vă declar că n-am avut niciodată un tînăr asemenea fiului dumneavoastră. Nu ştiu dacă asta vă face plăcere sau nu.

— Mă bucură foarte mult, spuse Bromfield Corey. Sînt foarte fericit, într-adevăr. Am avut întotdeauna impresia că există oarecare stofă în fiul meu, numai cu condiţia să o poată valorifica. Şi se pare că a intrat aici, la dumneavoastră, numai din dragoste pentru muncă respectivă.

— S-a apucat de lucru urmînd o cale bună. Mi-a vorbit despre asta. A cercetat cu atenţie. Şi să ştiţi că întreprinderea mea are nevoie de aşa ceva.

— O, da, într-adevăr, dacă l-aţi auzi cum o laudă, aţi crede că e vorba de propria lui invenţie.

— Chiar aşa? întrebă Laphman, din ce în ce mai plăcut impresionat. Nu există altă cale, numai cine e convins de valoarea activităţii pe care o desfăşoară poate pune suflet în ceea ce face. Am avut un asociat în această afacere, imediat după război, şi mereu dorea să se ocupe de altceva. Ei bie, de ce, l-am întrebat eu. Ai ce e mai bun pe lume, de ce nu eşti mulţumit? În cele din urmă a trebuit să mă descotorosesc de el. Am rămas lînga

vop- eaua mea, iar tipul acela a cam bătut ţara în lung şi în lat, mîncînd mereu din capital, pînă cînd, mai zilele trecute, a venit la mine să-l împrumut cu bani, ca să o ia de la început. Nu, domnule, trebuie să ai încredere în ceva. Eu am încredere în fiul dumneavoastră. V-o spun deschis e un băiat de ispravă.

— Foarte amabil din partea dumneavoastră.

— Nu-i vorba de amabilitate aici. Aşa cum spum am spus de mult unui prieten al meu, mi-au trecut prin mînă mulţi băieţi, care au venit la mine, direct de pe stradă, oameni obligaţi să muncească din greu toată viaţa lor, şi nici unul n-a fost în stare să facă faţă ca fiul dumneavoastră.

Lapham nu-şi mai încăpea în piele de satisfacţie Reuşise probabil, aşa cum îşi pusese în gînd, să elogieze ca din întîmplare calitatea excelentă a vopselei sale şi propria sa înţelepciune si bunăvoinţă, şi iată-l acum stînd aici, faţă în faţă cu Bromfield Corey, lăudîndu-i fiul şi primind mulţumirile acestuia, ca şi cum ar fi fost tatăl vreunui băieţandru din întreprinderea sa căruia îi dăduse un post mai mult din milă.

— Da, domnule, cînd fiul dumneavoastră mi-a propus să vină la mine, n-am fost prea optimist în privinţa ideilor sale. Ăsta-i adevărul. Dar am avut încredere în posibilităţile lui şi mi-am dat seama de la început că este serios, că are stofă în el. Oricine ar fi văzut-o.

— Mă tem că n-a moştenit-o direct de la mine, spuse Bromfield Corey, dar e în sînge şi la mine şi la maică-sa.

— Ei bine, domnule, asemenea lucruri scapă puterii noastre, spuse Lapham cu compasiune. Unii dintre noi o au, alţii nu. Ideea care trebuie să ne călăuzească este de a valorifica la maximum tot ceea ce avem în noi.

— Da, într-adevăr, aveţi perfectă dreptate.

— Şi niciodată nu poţi şti ce tăinuieşti în străfundurile fiinţei tale, atîta timp eît nu intri în acţiune. Cînd am început activitatea asta, nu-mi

bănuiam nici pe jumătate forţa. Şi cînd privesc înapoi, mă gîndesc că n-aş fi fost în stare să îndur, toate greutăţile prin cîte am trecut. Dar pe măsură ce lucram m-am format. Este exact ca şi cum ţi-ai exersa muşchii într-o sală de gimnastică. După ce ai făcut exerciţii timp de o lună, poţi ridica greutăţi de două-trei ori mai mari decît prima oară. Şi văd că tot aşa va fi şi cu fiul dumneavoastră. Faptul că a urmat universitatea nu-l va deranja deloc, se va descotorosi de ce a învăţat, tot aşa cum şopîrla îşi leapădă pielea, dar să nu vă îngrijoraţi, căci bunele maniere nu le va pierde. Am observat în armată că unii dintre băieţii cei mai activi erau dintre aceia care, înainte de război, nu avuseseră mai multă treabă decît fetele. Fiul dumneavoastră se va descurca bine.

— Vă mulţumesc, spuse Bromfieid Corey, zîmbind fie pentru că se simţea satisfăcut în acea umilinţă a lui, de care se mîndrea uneori, sau pur şi simplu pentru că mîndria îl lăsa indiferent în faţa oricărei amabilităţi a colonelului.

— Se va descurca bine. Are stofă de om de afaceri în el şi este un om şi jumătate. Chiar *trebuie* să plecaţi? întrebă Lapham, în timp ce Bromfieid Corey se ridică, de data asta cu hotărîre. Ei bine, sînt încîntat că v-am cunoscut! Era desigur firesc să vedeţi unde lucrează şi mă bucur că aţi venit. Şi eu aş fi făcut la fel în locul dumneavoastră. Iată aici cîteva mostre din marfa noastră, spuse el arătînd spre diferitele pachete aflate în birou, inclusiv cele cu marca Persis.

— Ah, da, foarte frumos, foarte frumos, într-adevăr spuse oaspetele. Ce culoare încîntătoare! Marca Persis e un nume?

Lapham se înroşi.

— Da, Persis e un nume Nu ştiu dacă aţi văzut cumva un interviu publicat de tipul aceia de la *The Events,* nu cu mult timp în urmă.

— *The Euents?* Ce-i asta?

— Ei bine, ziarul acela nou, pe care l-a lansat Witherby.

— Nu, spuse Bromfield Corey, nu l-am văzut. Eu citesc *The Daily,* explică el.

Era vorba de *The Daily Advertiser,* singurul ziar în vechi spirit bostonian.

— A pus pe seama mea o mulţime de lucruri pe care nu le-am rostit niciodată, adăugă Lapham, dar asta n-are nici o importanţă, cîtă vreme nu l-aţi citit. Iată secţia unde, lucrează fiul dumneavoastră, şi îi arătă etichetele în limbi străine, apoi îl duse în depozit să vadă pachetele mari. În capul scărilor, acolo unde oaspetele se opri ca să-i spună „La revedere" fiului său, Lapham stărui să-l conducă pînă jos.

— Mai daţi pe aici! spuse el, luîndu-şi rămas bun cu ospitalitate. Îmi va face întotdeauna plăcere să vă văd. La vremea asta nu e prea mult de lucru.

Bromfield Corey îi mulţumi şi, vrînd-nevrînd, îşi lăsă mîna în strîngerea prelungă a lui Lapham.

— Dacă cumva vreţi să mergeţi cu un cal bun…, începu colonelul.

— O, nu, nu, nu. Vă mulţumesc! Cu cît e calul mai bun, cu atît m-aş speria mai tare. Tom mi-a povestit despre felul cum mînaţi dumneavoastră calul. Colonelul rîse.

— Fiecare după pofta inimii, adăugă apoi el. La revedere, domnul meu! şi-l lăsă să plece.

— Cine e bărbatul care s-a înfăţişat azi dimineaţă? întrebă Walker contabilul, făcîndu-şi drum spre biroul lui Corey.

— Tatăl meu.

— O, era tatăl dumitale? Credeam că e vreunul dintre corespondenţii dumitale spanioli sau italieni.

De fapt, în timp ce Bromfield Corey îşi purta paşii încetişor de-a lungul străzilor pe care se întemeia prosperitatea oraşului său natal, cu greu s-ar fi găsit o persoană mai departe de viaţa oraşului decît el. Îşi îndrepta privările asupra faţadelor ca un străin, şi vînzătorul negricios de la care cumpără un măr, pur şi simplu pentru plăcerea de a ţine ceva în mînă, fu surprins că vorbeau aceeaşi limbă

Lapham se întoarse în biroul lui fără să-i arunce măcar o privire lui Corey. Şi în tot timpul zilei nu-i vorbi decît de afaceri. Era felul lui de a-i arăta tînărului că nu fusese deloc impresionat de onoarea vizitei primite. Dar cînd se întoarse la Nantasket, se vedea că era preocupat de acest eveniment, încît soţia sa îl întrebă din prima clipă

— Ei bine, Silas, iar a împrumutat Rogers bani de la tine? N-aş vrea totuşi să mergi prea departe în privinţa asta. Ai făcut destul!

— N-avea nici o grijă. O să treacă mult timp pînă să-l mai văd pe Rogers. Apoi, după o şovăire, nevrînd să arate că faptul prezenta pentru el vreo importanţă: Tatăl lui Corey m-a vizitat azi dimineaţă.

— Într-adevăr? întrebă doamna Lapham, dornică să facă haz de indiferenţa aparenta a lui Lapham. Voia şi el oare să împrumute ceva bani de la tine?

— Nu, după cît am înţeles.

Lapham, foarte degajat, fuma, iar soţia lui, de partea cealaltă a lămpii, croşeta. Fetele erau afară pe terasă, ca să vadă din nou luna. Nu-i nici un om pe lună astă-seară, spuse Penelope, iar Irene surîse trist.

— Dar ce a vrut? întrebă atunci doamna Lapham.

— O, nu ştiu, părea să fie doar o vizită amicală. Spunea că ar fi trebuit să vină încă mai demult.

Doamna Lapham rămase cîtva timp tăcută, apoi adăugă:

— Ei bine, sper că acum eşti mulţumit.

Lapham respinse simpatia ce i se oferea prea uşor

— N-am de ce să fiu mulţumit. Nu eram deloc grăbit să-l văd.

Doamne Lapham acceptă şi această prefăcătorie.

— În orice caz spune-mi şi mie, ce fel de om este?

— Nu prea seamănă cu fiu-său. Nu pare să aibă nici un fel de stofă de om de afaceri. Nu ştiu cum să ţi-l descriu. E înalt, are părul alb. Mustaţă, degetele îi sînt lungi şi flexibile N-am putut să nu le observ, în timp ce şedea acolo, cu mîinile pe capul bastonului. Nu părea prea bine îmbrăcat şi se comporta simplu, ca oricare altul. A vorbit destul de puţin. Cred că eu, de fapt, am dus toată conversaţia. A spus că e bucuros socotind că mă înţeleg bine cu fiul lui. A întrebat despre tine şi despre Irene şi a mai adăugat că nu se poate considera un simplu străin faţă de noi. A spus că ai fost foarte amabilă cu soţia sa. Evident, am trecut repede peste asta, continuă Lapham gînditor, cu palmele pe genunchi şi cu havana între degetele mîinii stîngi. Bănuiesc că nu voia altceva decît să se comporte cum trebuie. Nu cred să fi văzut cîndva o persoană mai simpatică. Nu ştiu de ce, Dar mi se pare că-i omul cel mai plăcut pe care l-am întîlnit vreodată.

Nu lăsa ca nevastă-sa să-i desluşească cumva în suflet lupta sa ascunsă — cauza marilor lui realizări — ca să nu se simtă măgulită observînd eleganţa lui sterilă, să nu fie bucuroasă în ascuns de această bunăvoinţă, ci să o privească în ochi de pe o poziţie de egalitate. Numai unul Dumnezeu, care ne-a făcut după chipul şi asemănarea lui, dar din ţărînă, ştie cînd se va sfîrşi această luptă. Fusese un timp în care Lapham nu-şi putea închipui vreo splendoare lumească pe care dolarii săi să n-o poată cumpăra, dacă ar fi dorit să-i cheltuiască în acest scop. Dar unele descoperiri ale soţiei sale, care se precizau acum, arătîndu-i ignoranţa în ceea ce priveşte lumea, îl făcură neîncrezător. I se păru că întrezăreşte, ca prin ceaţă, că ar exista totuşi lucruri ce nu pot fi cumpărate, tocmai el care îşi închipuise că banul poate obţine orice, şi astfel se simţi intimidat, în ciuda rezistenţei foarte puternice a mîndriei sale.

— Nu văd de ce mi-ar fi un om plăcut, spuse doamna Lapham, doar n-a făcut niciodată nimic.

Lapham rîse, dar nu prea părea în largul lui.

— Fugi de aici, Persis, tu nu uiţi niciodată nimic.

— O, mai am şi altele, nu numai să-mi amintesc. Bănuiesc că l-ai invitat să-l duci cu trăsura

— Ei bine, răspunse Lapham, înroşindu-se cu vinovăţie, mi-a spus că se teme de un cal bun.

— Atunci, evident, nu l-ai invitat.

Doamna Lapham continua să croşeteze în tăcere, în timp ce domnul Lapham se lăsase pe spate în fotoliu şi fuma.

În cele din urmă spuse:

— Am de gînd să urgentez lucrările casei. Nu văd de ce nu ne-am instala acolo pînă la *Thanksgiving*[III]. Eu nu sînt din aceia care se mută în mijlocul iernii.

— De ce te-ai grăbi să te muţi în casa nouă? Vrei să inviţi familia Corey la inaugurare?

Lapham o privi fără să scoată un cuvînt.

— Nu cumva îţi închipui că nu ştiu ce-ţi trece prin cap? Dacă nu te-aş cunoaşte, ei bine, Silas Lapham, aş spune că eşti cel mai mare nătărău de pe lumea asta. Habar n-ai de nimic! Nu ştii oare că nu se cade să-i inviţi la noi înainte ca să ne cheme ei? O să rîdă de noi.

— Nu cred deloc că o să rîdă de noi. La drept vorbind ce importanţă are cine invită mai întîi? întrebă colonelul posomorît.

— Ei bine, dacă nu înţelegi nici măcar atît…

— Nu, nu înţeleg. Dar nu vreau să-i invit în noua casă. Dacă aş dori, i-aş putea invita la o masă pescărească la Taft.

Doamna Lapham se rezemă de speteaza scaunului, lăsînd lucrul în poală, scoţînd un ţ, ţ, ţ, zgomot prin care orice femeie ştie să-şi exprime dispreţul şi indignarea.

— Ce s-a întîmplat?

— Ei bine, Silas, să ştii că dacă faci aşa ceva, n-o să-ţi mai vorbesc niciodată. N-o pot scoate la capăt cu tine. Mă gîndeam că, după ce te-ai purtat

atît de bine cu Rogers, acum, în sfîrşit, aş putea să am puţină încredere în tine. Dar văd că e imposibil. Trebuie să fii dus de nas ca cel din urmă… nu ştiu ce!

— De ce faci atîta gălăgie? întrebă Lapham foarte deprimat, dar încercînd să-şi dea curaj. N-am făcut încă nimic. Nu pot nici măcar să deschid gura să te întreb ceva că o şi iei razna. La naiba, o să fac după cum îmi pofteşte inima.

Dar cum nu putea să îndure această atitudine plină de dispreţ, se sculă şi ieşi din cameră; soţia lui îl auzi intrînd în sufragerie şi turnîndu-şi un pahar cu apă de la gheaţă, apoi paşii lui răsunară pe scări şi, mai pe urmă cînd trînti uşa, înţelese că a intrat în camera de culcare

— Nici nu-ţi închipui ce are de gînd taică-tău să facă acum, spuse doamna Lapham fiicei ei mai mari, care mai zăbovea încă prin salon cu şalul atîrnîndu-i pe braţe pe cînd cea mică se dusese direct la culcare. Vrea să-l invite po tatăl domnului Corey la o masă pescăreasca la Taft.

Penelope îşi duse mîna la gură în timp ce căsca. Se opri şi, rîzînd, se lăsă într-un scaun, cu umerii aduşi în faţă.

— Dar de unde îi mai veni şi asta colonelului?

— De unde îi veni? Iată, individul ăla, care ar fi trebuit să-l viziteze cu mult înainte, apare azi la el la birou, stă de vorbă cinci minute, şi taică-tău e făcut praf. E nebun, nu are decît un gînd, să intre în relaţii cu aceşti oameni. Va trebui să dau o bătălie în toată regula ca să-l pot ţine în frîu.

— Ei bine, scumpa mea doamnă Persis, nu poţi să tăgăduieşti, dar tu ai început.

— Da, eu, mărturisi doamna Lapham. Pen, izbucni ea, ce crezi că are de gînd?

— Cine? Tatăl domnului Corey sau colonelul?

— Colonelul, bineînţeles! strigă doamna Lapham. Apoi adăugă cu un tremur în voce: La urma urmei poate are dreptate. Mi s-a părut încă din vara trecută că îi cam căzuse cu tronc, iar acum, pentru că a venit să facă această vizită... Desigur,

continuă ea, altă dată nu mi-ar fi trecu, prin minte aşa ceva. N-aş fi făcut-o nici anul trecut. Nu ştiu de ce acum văd lucrurile altfel. Cred că ştiu despre viaţă ceva mai mult decît înainte, şi mă scoate din sărite faptul că taică-tău a luat-o razna. Îşi închipuie că banii lui pot face orice Nu zic ba. Sigur că aşa e. Şi Rene e o copiliţă cum rareori s-a mai văzut una la fel, şi e tare frumoasă, de-i place oricui o vede. Şi e o fată care ştie cum să se poarte, şi foarte îndemînatecă de asemenea. Ştiu eu, băieţii de azi nu prea se sinchisesc de asemenea lucruri, dar nu multe fete sînt în stare să intre în bucătărie şi să facă o cremă ca aceea pe care a preparat-o ea ieri. Uită-te, numai, cum rostuieşte toate. Nici nu intră bine într-o cameră şi, cît ai clipi, toate lucrurile sînt aşezate în cea mai perfectă ordine. Şi dacă mîine ar trebui să-şi coasă rochiile singură, ar face-o mult mai bine decît multe croitorese pe care le plătim pentru asta. Ce-i drept nu-i păcat, şi el e un băiat fără seamăn de chipeş. Dar, vai, parcă mă ruşinez să tot vorbesc aşa.

— Ei bine, mamă, spuse fata după un timp, uşor plictisită de subiect, ei bine, mamă, de ce te îngrijorezi atît de mult? Dacă trebuie să se întîmple, se va întîmpla, şi dacă nu, nu!

— Da, tocmai asta îi spuneam şi tatei. Dar mă gîndesc la mine şi îmi dau seama cît e de greu şi pentru el să fie liniştit. Mă tem să nu făcem vreo prostie de care apoi să ne căim.

— Ei bine, doamna mea, spuse Penelope, n-am de gînd să fac nimic rău, dar dacă totuşi voi comite o greşeală, îţi promit că n-o să-mi pară rău. Merg atît de departe încît îţi spun că nu o regret deloc. Şi dacă aş fi în locul tău, mamă, nu m-aş necăji cu anticipaţie. Lasă-l pe colonel să facă ce vrea! Îi place să se amestece în toate dar n-are de gînd să jignească pe nimeni. În ceea ce-i priveşte pe cei din familia Corey cred că pot avea singuri grijă de ei. Rîse în felul ei, gutural, în timp ce colţurile gurii i se lăsau în jos, bucurîndu-se de hotărîrea luată de

maică-sa, prin care încerca să se scuture de povara îngrijorărilor ce o cuprinseseră.

— Pen, cred că ai dreptate. Întotdeauna tu vezi lucrurile astfel. Uite, nici nu-mi pasă dacă îl aduce chiar şi în fiecare zi.

— Să ştii mamă, spuse Pen, că nici Rene nu se îngrijeşte de asta. E atît de indiferentă!

În noaptea aceea colonelul dormi prost, iar a doua zi dimineaţa doamna Lapham veni singură la micul dejun

— Tata nu se simte bine. A avut unul din accesele lui.

— Aş fi zis că a avut vreo două-trei, spuse Penelope, judecînd după tropăielile pe care le-am auzit. Nu vine la micul dejun?

— Nu chiar acum. A adormit şi o să se simtă mai bine dacă trage un pui de somn. Aş vrea fetelor, să nu faceţi prea multă gălăgie.

— O, o să fim liniştite, răspunse Penelope. Mă bucur că nu se preface că-i bolnav. La început aşa am crezut

Pufni în rîs şi, luptîndu-se cu rîsul, se uită la sora ei şi spuse:

— Nu crezi că ar trebui să vină cineva de la birou, ca să-i spună ce-i de făcut în lipsa lui, mamă? întrebă ea.

— Pen! strigă Irene.

— O să se simtă destul de bine ca să se poată duce cu vaporul de la zece, spuse sec doamna Lapham.

— Cred că tata lucrează prea mult, toată vara. De ce nu-l convingi să se odihnească, mamă? întrebă Irene.

— El să se odihnească? An de an robeşte mai tare. Altă dată îşi mai lua cîte un mic răgaz, din cînd în cînd, dar acum parcă nici nu poate respira dacă e departe de birou. Iar anul acesta spune că n-are de gînd sa se ducă la Lapham decît numai cîteva zile, să mai vadă cum stau lucrurile la fabrică. Nu ştiu ce să mă mai fac cu omul ăsta. Cu cît cîştigă mai mult, cu atîta vrea mai mult… Mă înspăimînt gîndindu-

mă ce s-ar putea întîmpla cu el dacă într-o bună zi ar pierde banii. Ştiu doar un singur lucru, azi n-o să se ducă la birou, încheie doamna Lapham.

— Atunci înseamnă că n-o să se ducă cu vaporul de zece, îi aminti Pen.

— Nu, nu se va duce. Puteţi să mergeţi pînă la hotel, cînd aţi terminat de mîncat, fetelor, şi să telegrafiaţi la birou că nu se simte bine şi că stă acasă pînă mîine dimineaţă. N-am nevoie de nimeni să vină aici şi să-l bata la cap.

— Asta-i o lovitură, spuse Pen. Nu ştiu, Ddar s-ar putea să trimită… se uită cu un aer de mironosiţă la sora ei… pe Dennis.

— Mamă! strigă Irene.

— Ei bine, nu mai e de trăit aici, spuse Penelope.

— Pen, acum gata, ajunge! porunci mama. Dar de fapt nu intenţiona să-i interzică să-şi mai tachineze sora. Spusele fetei îi plăceau, căci întreţineau povestea ce i se depăna în minte şi făceau ca realizarea ei să i se pară nu doar probabilă, ci şi posibilă.

Lapham se sculă, umblă de colo-colo, trîndăvi, se agită, tot revoltîndu-se de fiecare dată cînd mai pleca un vapor fără el. Înainte de căderea serii deveni furios, în ciuda eforturilor familiei de a-l îmblînzi, şi le reproşă că fusese împiedicat să plece. Aş fi putut tot atît de bine să mă duc, repeta el mereu, pînă cînd, în cele din urmă soţia lui îşi pierdu răbdarea.

— Ei, foarte bine, o să te duci mîine.. chiar de va trebui să fii transportat pînă la vapor.

Cursa de ora 6 îl aduse po Corey. Fetele stăteau pe terasă şi Irene fu prima care îl văzu.

— O, Pen, spuse Irene în şoaptă, ridicîndu-i-se tot sîngele în faţă, iar Penelope nu mai avu timp să facă nici o glumă, că se şi trezi cu tînărul Corey în josul scării.

— Sper că domnul colonel Lapham nu-i bolnav, spuse el, în timp ce dinăuntru se putea auzi

glasul doamnei Lapham ţinîndu-i soţului o lecţie asupra modului cum trebuie să se comporte.

— Du-te şi puneţi haina! Ascultă-mă, trebuie să ţi-o pui! N-are importanţă cum te vede la birou, în cămaşă sau nu. Acum eşti într-o casă de oameni, sau în orice caz ar trebui să fii, şi nu poţi primi musafiri în halat!

Penelope se grăbi să intre în casă spre a mai domoli supărarea doamnei Lapham.

— O, mulţumesc, se simte mult mai bine, spuse Irene, vorbind tare pentru a acoperi discuţia dinăuntru.

— Îmi pare bine, declară Corey

Cind îşi conduse oaspetele în casă, colonelul, învins, purta o jachetă la două rînduri, pe care încă o mai încheia.

La început nu-i veni să creadă că într-adevăr Corey nu sosise pentru vreo treabă urgentă de serviciu, iar cînd se lămuri că venise numai din politeţe, surpriza i se îmbină cu mulţumirea că el putea fi obiectul solicitudinii tînărului. În cercul de cunoştinţe ai lui Lapham oamenii se plîngeau cînd nu se simţeau bine, dar nu puneau întrebări femeieşti despre sănătatea unuia sau a altuia şi, în orice caz nu-şi făceau vizite de simpatie decît atunci cînd lucrurile deveneau foarte serioase. Ar fi dat amploare mai mare indispoziţiei sale dacă i s-ar fi îngăduit; după ceaiul luat cu ei de Corey ar mai fi stat de vorbă cu el, însă soţia îl trimise la culcare. Doamna Lapham se duse după el să vadă dacă luase medicamentele prescrise, dar mai întîi intră în camera Penelopei, unde o găsi pe aceasta cu o carte în mînă, pe care, ,ealtfel, nu o citea.

— Mai bine te-ai duce jos! spuse mama. A trebuit să mă duc la taică-tău, iar Irene e singură cu domnul Corey şi trebuie să stea ca pe ace dacă nu eşti acolo ca să animi conversaţia.

— Ar fi mai bine dacă s-ar deprinae să se descurce şi fără mine, Spsuse Penelope. Nu pot să fiu tot timpul cu ei.

— Ei bine, răspunse doamna Lapham, trebuie sa mă duc *eu* jos, căci altfel va fi acolo o tăcere ca la o adunare de quakeri[12].

— O, cred că în cele din urmă Rene va găsi ceva de spus dacă e lăsată în voia ei. Sau, dacă tace ea, atunci va trebui să vorbească el. E foarte bine să te duci jos cînd eşti gata, eu însă nu voi coborî decît spre sfîrşit. Dacă vine aici să o vadă pe Irene, căci nu cred deloc că a venii pentru tata, atunci desigur că doreşte să o vadă pe ea şi nu pe mine. Iar dacă ea nu-i în stare să-i trezească singură interesul, mai bine să-şi dea seama de asta de pe acum. În orice caz, să facem o experienţă. Dacă mai vine şi altă dată, vom şti că totul e în regulă.

— Ei bine, spuse mama, cred că ai dreptate, mă duc jos. Se pare că are totuşi anumite intenţii.

Doamna Lapham nu se grăbi să plece. Pe vremea ei, dacă un tînăr venea să vadă o fată, era la mintea cocoşului să presupui că doreşte să fie singur cu ea. Oraşul nu schimbase deloc obiceiurile simple ale doamnei Lapham. Se purta cu fiica ei tot aşa cum s-ar fi comportat şi mama ei cu ea.

Murmurul continuu al vocilor de jos răzbea pînă la Penelope, acolo unde stătea cu cartea în mînă; după un timp mai îndelungat o auzi şi pe maică-sa coborînd. Ţinea cartea deschisă în poală şi, deşi avea ochii aţintiţi asupra rîndurilor negre, nu citea. La un moment dat se ridică şi închise uşa, încît abia mai auzea cîte ceva. Apoi o deschise larg din nou, cu un aer de dispreţ, şi reluă cu hotărîre cartea pe care continua doar să o privească, dar rămase în camera ei.

Cînd fură din nou singure, Irene se prefăcu că o ceartă pentru că o lăsase singură să-l întreţină pe domnul Corey.

— Cum! N-a fost o vizită plăcută? întrebă Penelope

Irene o cuprinse în braţe.

— O, a fost o vizită splendidă! Nici nu bănuiam că aş putea fi în stare să port atît de bine o

conversaţie. Aproape tot timpul am vorbit despre tine.

— Nu cred că a fost un subiect prea atrăgător.

— S-a interesat de persoana ta. A pus fel de fel de întrebări. Nici nu ştii cît te preţuieşte, Pen. O, Pen, ce crezi că l-a făcut să vină? Crezi oare că într-adevăr a venit doar ca să vadă cum se simte tata? Irene îşi ascunse faţa pe umărul surorii ei.

Penelope stătea cu braţele de-a lungul corpului, supusă.

— Ei bine, spuse ea. Nu cred.

Irene, radioasă, se îndepărtă puţin de ea.

— Într-adevăr, într-adevăr, nu crezi? O, Pen, ce zici, nu-i aşa că e drăguţ? Nu găseşti că e tare chipeş? Nu m-am purtat oare urît cînd nu i-am mulţumit că a venit, de îndată ce l-am văzut astă-seară? Ştiu că-şi spune că nu sînt binecrescută, dar m-am gîndit să nu pară că-i mulţumesc pentru că a venit să mă vadă. Ar fi trebuit oare să-i spun să ne mai viziteze, cînd şi-a luat rămas bun? N-am făcut-o, n-am putut. O să-şi închipuie oare că nu vreau să mai vină? Ce zici, nu-i aşa că nu ar continua să ne facă vizite dacă n-ar dori să…

— N a venit de prea multe ori pînă acum, observă Penelope.

— Nu. Ştiu. Dar dacă…

— Atunci, aş zice că doreşte.

— Da? Cu adevărat? O, Pen, cît de bună eşti! Şi spui întotdeauna ce gîndesti. Aş vrea să fie cineva care să vină şi pentru tine. Asta mă necăjeşte. Poate că… Vorbea despre prietenul lui din Texas..

— Ei bine, spuse Penelope, prietenul lui n-ar putea să plece prea des din Texas pentru a ne face vizite. Nu trebuie să-i ceri domnului Corey să se preocupe de mine, Rene! Dacă tu eşti mulţumită, o scot eu la capăt cu îngrijorările mele.

— O, *sînt,* Pen. Cînd crezi oare că o să mai vină? Irene împinse cîteva din lucrurile de pe toaleta Penelopei ca să se poată sprijini cu coatele şi să stea mai comod de vorbă. Penelope puse lucrurile la locul lor.

— În orice caz nu astă-seară, spuse ea. Iar dacă nu te culci, atunci..

Irene o cuprinse din nou pc sora ei după gît si apoi ieşi în fugă din cameră.

Colonelul plecă în dimineaţa următoare eu vaporul de ora opt, dar însănătoşirea lui nu-l împiedică pe Corey să vină din nou peste o săptămînă. De data asta Irene apăru radioasă în camera surorii ei, unde aceasta se retrăsese iarăşi.

— O, trebuie să cobori Pen, preciză ea. A întrebat dacă cumva nu te simţi-bine, iar mama a spus ccă vii.

După aceea, Penelope fu mereu prezentă de cîte ori Irene primea vizite, iar mai apoi, după ce Corey pleca, stăteau de vorbă amîndouă despre el pînă noaptea tîrziu. Dar cînd curiozitatea mamei nu mai avu astîmpăr şi îi ceru să-şi spună părerea, ea îi răspunse: „Ştiu tot atît de mult ca şi tine, mamă!”

— Nu ţi-a spus niciodată nimic despre ea, n-a lăudat-o faţă de tine în vreun fel?

— Niciodată n-a pomenit în faţa mea numele Irenei.

— Nici în prezenţa mea n-a făcut-o, spuse doamna Lapham, cu un suspin de îngrijorare. Atunci ce-l îndeamnă să tot vină pe aici?

— Habar n-am. Poate un singur lucru: spunea că, în prezent, toate cunoştinţele lui sînt plecate şi nici o casă nu e deschisă. Să aşteptăm pînă cînd se întorc şi, dacă va continua să vină, atunci va fi momentul să ne întrebăm.

— Bine, spuse mama, dar pe măsură ce săptămînile treceau era din ce în ce mai puţin convinsă că vizitele lui Corey se datorau faptului că nu avea pe nimeni în oraş, şi atunci căută să afle mîngîiere la soţul ei

— Silas, nu ştiu dacă e bine că-l lăsăm pe tînărul Corey să tot vină la noi, nu-mi prea place, cînd familia lui e plecată.

— E major, răspunse colonelul. Poate să se ducă unde-i place. N-are importanţă dacă familia lui este sau nu aici.

— Dar dacă ai lui nu ar dori ca el să ne viziteze? Te-ai simţi bine să-l laşi?

— Cum ai de gînd să-l opreşti? Pe cinstea mea, Persis, nu înţeleg ce te-a apucat? Ce-i cu tine? Nu te-am văzut niciodată aşa! Dacă te-ar auzi cineva vorbind, ar spune că pentru tine familia Corey este prea bună, nemaipomenită, iar noi nu le ajungem nici pînă la degetul cel mic.

— Nu doresc să spună că am profitat de faptul că erau plecaţi şi l-am momit cumva.

— Aş vrea să-i aud afirmînd aşa ceva, strigă Lapham, pe ei sau pe oricare altul.

— Ei bine, continuă soţia, părînd mai puţin îngrijorată, nu-mi dau seama dacă este atras de ea sau nu şi nici Pen nu-şi dă seama sau poate nu vrea.

— O, bănuiesc că îl atrage şi chiar destul de mult, spuse colonelul.

— Nu pot sa-mi dau seama dacă a spus sau a făcut ceva din care să rezulte asta.

— Ei bine, mie mi-a trebuit mai mult de un an ca să-mi iau inima în dinţi şi să-ţi mărturisesc că ţin la tine.

— O, era cu totul altceva, răspunse doamna Lapham, respingînd plină de dispreţ comparaţia, dar totuşi lăsînd să se întrezărească o oarecare tandreţe. Mă gîndesc că dacă simte ceva pentru ea, unui băiat în situaţia lui nu i-ar trebui atît de mult ca să se hotărască să-i spună.

Lapham bătu cu pumnul în masă.

— Ascultă. Persis! O dată pentru totdeauna, nu vreau să te mai aud vorbind în felul ăsta! Averea mea valorează un milion, şi fiecare centimă din banii ăştia am adunat-o singur, iar fiicele mele nu sînt mai prejos de restul oamenilor, indiferent cine ar fi. Nu-i în firea lui să-şi dea aere, dar dacă încearcă vreodată, cu mine nu-i merge, îl pun la punct cît ai clipi din ochi. I-o zic eu, dacă...

— Nu, nu, să nu faci aşa ceva, îl imploră soţia. N-am vrut să spun nimic. Nici nu ştiu dacă am avut ceva în cap. E un băiat cît se poate de modest şi cred că Irene este o foarte bună partidă pentru

oricine. Să laşi lucrurile să meargă de la sine. Aşa o să fie în regală. Nu poţi niciodată să ştii cum se comportă tinerii. Poate că ea e distantă. Nu, să nu spui nimic, să nu spui nici un cuvînt.

Lapham se lăsă cu uşurinţă convins, cu atît mai uşor, nu încape îndoială, cu cît, mai ales după ieşirea avută, îşi dăduse probabil seama că totul era numai din cauza mîndriei. Se mulţumi cu promisiunea soţiei sale că niciodată nu va mai aminti latura spinoasă a situaţiei, iar ea găsi un oarecare sprijin în poziţia hotărîtă a lui Lapham.

Doamna Corey şi fiicele ei se întoarseră în primele zile ale lui octombrie, după ce, părăsind Bar Harbour, petrecuseră vreo trei-patru săptămîni la Intervale. Erau mai bronzate decît la plecare, în iunie, dar altfel nu păreau deloc schimbate. Lilly, fiica cea mare, adusese mai multe feluri de alge marine şi ciuperci otrăvitoare, pietre, bucăţi de lemn putred, pe care nu le arăta nimănui, ştiind că n-au nici o valoare. Cea mică, Nanny, citise o mulţime de romane, rămînînd cu totul nesatisfăcută de felul în care prezentau viaţa. Din multele aspecte ale vieţii, pe care le cunoştea, se putuse convinge că realitatea nu era prezentată aidoma în cărţi şi din această pricină încerca un amar regret. Amîndouă erau fete drăguţe, binecrescute, elegante, dar nici la mare, nici la munte nu întîlniseră pe nimeni care ar fi putut să le placă şi să le atragă. Aşa că se întorseseră la ocupaţiile lor, fără speranţe sau temeri care să le sustragă de la activitatea obişnuită.

În lipsa preocupărilor personale, erau gata să-şi manifeste interesul pentru problemele fratelui lor. Din prima clipă după sosire îşi dădură seama că acestea apăsau asupra mamei.

— O, se pare că Tom merge înainte, iar tatăl vostru nu ne-a scris măcar un cuvînt, spuse doamna Corey clătinînd din cap

— La ce ar fi servit? replică Nanny, mică de statură, cu un păr blond, inelat, care îi acoperea fruntea, ceea ce făcea întotdeauna să-i stea foarte bine cu bonete. — Te-ai fi îngrijorat doar mai mult.

N-ar fi putut să-l oprească pe Tom, nici tu n-ai avut ce face atunci cînd ai venit acasă special pentru asta.

— Mă îndoiesc că tata a ştiut ceva despre toată povestea, adăugă Lilly. Înaltă, slabă, brunetă părea că-i este mereu frig şi, după ce o vedeai o dată, erai înclinat să ţi-o imaginezi înfăşurată în tot felul de şaluri. E întotdeauna o chestiune foarte serioasă, pentru partea feminină a unei familii, atunci cînd un frate dă semne că ar fi îndrăgostit. Un cumnat sau un ginere nu intră în familie, nu trebuie mingîiat şi nici să i se dea vreo atenţie, dar soţia fiului sau a fratelui are pretenţii faţă de mamă şi de surori, pc care acestea nu le pot tăgădui. O anumită convenienţă a sexului lor le obligă să-i arate afecţiune, sau să simuleze că o iubesc, să o primească în intimitatea lor, oricît de odioasă le-ar fi. Pentru familia Corey era mai mult decît o simplă chestiune sentimentală. Nu erau nici pe departe săraci şi nici nu depindeau material de Tom, dar mama ajunsese, fără să-şi dea seama, să se bizuie în toate împrejurările pe judecata şi pe sfatul lui, iar surorile, văzîndu-l pînă atunci atît de indiferent faţă de fete, considerau că le aparţine numai lor, pînă cînd avea să fie eliberat, nu prin căsătoria lui, ci a lor, eveniment care odată cu trecerea timpului rămăsese tot ipotetic. Ele îşi închipuiau că există un anumit gen de fete şi, una din acestea, chiar dacă s-ar fi căsătorit cu Tom, nu l-ar fi despărţit de ele. O asemenea generozitate nu putea fi însă întîlnită la o fată ca domnişoara Lapham.

— Poate, spuse mama, nu va fi chiar aşa de rău. Părea o fetiţă tare dulce şi afectuoasă cu maică-sa, şi fără prea multă personalitate, deşi se pricepea la multe.

— O să fie foarte afectuoasă şi cu Tom, poţi fi sigură de asta, spuse Nanny. Şi această pricepere fără personalitate poate deveni un unghi de vedere foarte limitat. O să-şi închipuie de la început că sîntem împotrivă.

— Dar nu are nici un motiv, interveni Lilly, şi nici nu-i vom da.

— Ba da, replică Nanny. Nu avem încotro — şi chiar dacă nu-i dăm prilejul, ignoranţa ei e suficientă ca să creadă.

— Nu pot să-mi închipui că este chiar cu totul ignorantă, spuse doamna Corey.

— Desigur, poate citi şi scrie, admise Nanny.

— Nu ştiu ce găseşte să vorbească cu ea, completă Lilly.

— O, asta e foarte simplu, răspunse sora ei. Vorbesc despre ei, referindu-se din cînd în cînd la unul sau la altul. Am auzit atîţia oameni pălăvrăgind pe terasele hotelurilor, ea brodează, împleteşte sau lucrează cine ştie ce, iar el admiră dragostea ei pentru lucrul de mînă, ea îl asigură că are o adevărată pasiune şi toată lumea rîde de ea din această pricină, dar are ce face, aşa a fost de cînd era mică şi probabil că aşa va fi întotdeauna, cu înclinări pentru lucruri migăloase. Şi în cele din urmă termină, spunînd că poate lui nu-i plac oamenii care brodează, sau croşetează, iar el, protestînd, mărturiseşte că dimpotrivă, îi plac, şi o întreabă ce o face să creadă aşa ceva; în ceea ce-l priveşte, îl pasionează canotajul, sau drumeţiile. Apoi ea îl lasă să ridice un colţ din lucrul ei şi atunci el îi atinge uşurel mîna, ceea ce-l încurajează, adăugînd că-şi închipuie că nimic n-ar putea s-o facă să-şi părăsească lucrul şi să meargă să se plimbe pe stînci, sau printre tufele de afine, iar atunci ea, lăsînd capul într-o parte, îi spune că nu ştie, de fapt, ce anume ar dori mai mult. Apoi pleacă amîndoi, iar cînd ajung pe stînci, el se întinde jos la picioarele ei, sau culege afine punîndu-i-le în poală, continuînd să vorbească despre ei şi să se omoare, căutîndu-şi deosebirile. Şi…

— Gata, Nanny, ajunge, interveni mama.

Lilly surîse cu un aer de maturitate.

— O, ce dezgustător!

— Dezgustător? Cînd priveşti sau cînd eşti direct în cauză, nu-i deloc dezgustător, ci — dimpotrivă — foarte amuzant, protestă sora ei.

— Pentru mine a fost întotdeauna an mister ce anume găsesc oamenii unul la celălalt, observă doamna Corey cu severitate.

— Da, conveni Nanny, dar nu ştiu dacă asta ne încălzeşte cu ceva.

— Nu, sigur că nu, spuse mama

— Lucrul cel mai bun pe care putem să-l facem este să sperăm că totul va fi bine, pînă cînd vom afla ceea ce-i rău. Atunci vom transforma răul în bine.

— Da, şi poate că va fi chiar în regulă. Îi şi spuneam tatălui vostru, cînd am venit aici, în iulie, că asemenea lucruri pot fi aranjate întotdeauna. Trebuie primite ca şi cum n-ar însemna nimic deosebit, şi să ne străduim să evităm cauzele amărăciunii dintre noi.

— Asta-i adevărat. Dar nu cred aprioric într-o resemnare prea mare. Asta duce la concesii, spuse Nanny.

— Desigur ne vom opune dacă va fi nevoie, răspunse mama.

Lilly încetase să mai discute acest subiect. Temperamentul ei artistic îi determina pe ceilalţi să o considere lipsită de simţ practic. Doamna Corey şi sora ei discutau întotdeauna cu domnul Corey ceea ce voiau să întreprindă.

— Tata mi-a scris că l-a vizitat pe colonelul Lapham la el la birou, spuse doamna Corey, profitînd de prima ocazie pentru a aborda acest subiect cu fiul ei.

— Da, răspunse Tom. Tata voia să dea o masă, dar la sugestia mea s-a dus să-l vadă.

— O, spuse uşurată doamna Corey, ca şi cum precizarea că Tom sugerase vizita arunca o lumină nouă. Mi-a scris aşa de puţin în scrisoarea lui, încît nici nu ştiam cum s-a ajuns la asta.

— Mă gîndeam că ar trebui să ia contact cu Lapham, explică fiul, şi tata a fost de aceeaşi părere. Mi-a părut bine după aceea că a făcut-o la propunerea mea. Colonelul Lapham a fost mulţumit.

— A fost perfect din toate punctele de vedere. Presupun că i-ai vizitat în timpul verii?

— Da, destul de des Am mers adeseori la Nantasket.

Doamna Corey îşi lăsă privirea în jos. Apoi întrebă:

— Sînt bine?

— Da, cu excepţia lui Lapham, din cînd în cînd. M-am dus o dată sau de două ori să-l văd. Nu şi-a permis nici cea mai mică vacanţă în vara asta, are o asemenea pasiune pentru întreprinderea lui încît îmi închipui că i se pare foarte greu să fie departe. Şi-a găsit acum în construcţia locuinţei o scuză ca să rămînă pe loc.

— A, da, casa lui. O să fie frumoasă?

— Da, e o clădire foarte reuşită. O face Seymour.

— Atunci, desigur, va fi luxoasă. Presupun că fetele sînt foarte încîntate, şi doamna Lapham de asemenea.

— Doamna Lapham, da. Fetele nu par să fie pasionate.

— E doar pentru ele. Oare nu au ambiţii? întrebă doamna Corey cu delicateţe, încercînd să vadă cum reacţionează Tom.

Fiul ei rămase o clipă pe gînduri, apoi răspunse cu un surîs:

— Nu. Nu cred. Aş spune că sînt lipsite ne ambiţie.

Doamna Corey, uşurată, respiră îndelung, dar fiul ei adăugă: Părinţii lor sînt ambiţioşi şi pentru ele. Atunci respiraţia ei deveni din nou scurtă şi repede.

— Da? întrebă ea.

— Sînt fete foarte simple şi drăguţe, continuă Corey. Cred că o să-ţi placă cea mare, cînd o vei întîlni. Din aceste cuvinte reieşea că cele două familii urmau să se cunoască mai bine.

— Atunci înseamnă că e mai cultivată decît sora ei? cutează doamna Corey.

— Cultivată? repetă fiul. Nu tocmai. Nu e ăsta cuvîntul potrivit. Cu toate că, desigur, are mult mai multă minte.

— Cea mică părea foarte raţională.

— Raţională, da. Şi pe cît e de drăguţă, tot pe atît de practică. Poate face tot felul de lucruri şi îi place. Nu ţi se pare că e de o frumuseţe extraordinară?

— Da… da, spuse doamna Corey, cu un oarecare efort.

— Şi este şi bună, adăugă Corey, şi nespus de inocentă şi deschisă. Cred că, pe măsură ce o vei cunoaşte mai bine, o să-ţi placă mai mult.

— Mi s-a părut foarte drăguţă de la început, continuă mama cu eroism, dar în cele din urmă nu rezistă şi îşi dezvălui gîndurile tăinuite: Mă tem că ar putea fi puţintel cam obositoare, are un orizont foarte mărginit.

— Da, şi eu m-am temut de asta. Dar, de fapt, nu-i aşa. Te interesează tocmai prin mărginirea ei. Îi poţi urmări procesul de gîndire întocmai ca pe acela al unui copil. Nu-şi dă seama nici măcar de frumuseţea ei.

— Nu ştiu dacă tinerii pot vedea cînd o fată este conştientă sau nu, răspunse doamna Corey, dar nu spun că domnişoarele Lapham n-ar fi. Tom rămase puţin pe gînduri, cu un surîs distrat pe faţă. Ce este? întrebă doamna Corey.

— O! Nimic! Mă gîndeam la domnişoara Lapham, la un lucru povestit de ea. E foarte amuzantă, ştii?

— Sora cea mare?

— Da.

— Mi-ai spus asta. Poţi să-i urmăreşti şi ei şirul gîndirii?

— Nu, e tot ce poate fi mai neaşteptat.

Corey căzu într-o nouă reverie şi surîse iarăşi, dar nici nu se gîndi să dezvăluie ceea ce-l amuza, şi nici maică-sa nu l-ar fi întrebat.

— Nu ştiu ce să zic de admiraţia fătişă pe care o are pentru fată, îi mărturisi ea mai tîrziu soţului.

Asta n-ar deveni un lucru firesc decît după ce i-ar fi destăinuit ce simte pentru ea, dar sînt sigură că n-a făcut-o încă.

— Voi, femeile, nu v-aţi ridicat pînă la concepţia lui Bismarck despre diplomaţie — este o dovadă a înapoierii sexului vostru. Dacă un bărbat laudă o femeie, voi credeţi că neapărat este îndrăgostit de alta. Te gîndeşti că, deoarece Tom n-a elogiat-o prea mult pe sora cea mare, înseamnă că i-a vorbit acesteia?

Doamna Corey nu acceptă concluzia domnului Corey spunînd că nu-i de la sine înţeles că trebuie să fie aşa, şi apoi Tom a vorbit la fel şi despre sora cea mare.

— Dacă-i aşa, ar trebui să fii bucuroasă că lucrurile stau atît de bine. În orice caz, n-ai putea face nimic.

— O, ştiu, suspină doamna Corey, aş vrea însă ca Tom să fie *ceva* mai deschis cu mine.

— Este sincer atît cît stă în firea unui tînăr american să fie cu părinţii lui. Cred că, dacă l-ai întreba pe neaşteptate care e părerea lui despre tînăra fată, ţi-ar spune dacă ar şti.

— De ce crezi că nu ştie, Bromfield?

— Nu sînt sigur că ştie. Aşa sînteţi voi, femeile, credeţi că, dacă un băiat se ţine de o fată sau de mai multe fete, este neapărat îndrăgostit. Nu-i deloc aşa. Se ţine de fete pentru că e în firea lui şi apoi nu prea are ce face cu timpul, fiindcă se pare că şi lor le place. Cred că Tom, în cazul de faţă, le-a tot tras clopotele, întrucît nu era nimeni altcineva în oraş.

— Crezi într-adevăr asta?

— Mi-am dat şi eu o părere. Şi cred că o tînără fata nici n-ar putea face altceva mai bun decît să stea vara la Boston sau în apropiere. Cei mai mulţi tineri rămîn în oraş, reţinuţi de afaceri toată săptămîna, liberi să-şi petreacă serile pe loc sau undeva, prin împrejurimi. Care este proporţia între fete şi băieţi, la munte şi la mare?

— O, cel puţin vreo douăzeci de fete pentru un simulacru de bărbat. E ruşinos.

— Vezi că am, în parte, dreptate cu teoria mea. De ce n-aş avea dreptate şi în rest?

— Aş dori să ai. Şi totuşi n-aş putea spune că nu sînt de acord. Asemenea lucruri sînt foarte serioase pentru fete. Nu mi-ar plăcea ca Tom să se tot ducă la aceşti oameni dacă n-are nici un gînd serios.

— Şi nu ţi-ar conveni dacă ar avea un gînd serios. Eşti dificilă, draga mea. Domnul Corey îşi trase în faţă ziarul deschis de pe masă.

— Ştiu prea bine că nu-i stă în fire să facă aşa ceva, spuse doamna Corey, continuînd să tot debiteze cuvinte confuze, aşa cum fac adesea femeile cînd ideile lor sînt foarte clare. Te rog, Bromfield, nu te apuca de citit, sînt într-adevăr îngrijorată din cauza asta. Trebuie să ştiu cît de mult este prins Tom. Nu pot lăsa lucrurile să continue astfel. Nu înţeleg cum poţi să rămîi atît de liniştit cînd nu ştii nimic.

— Habar n-am ce se va întîmpla cu mine după moarte, şi totuşi, iată că dorm liniştit, răspunse Bromfield Corey, punînd ziarul la o parte

— A, dar e un lucru cu totul diferit.

— Mult mai serios? Ei bine, ce putem face? Am mai discutat acest subiect cînd ai venit astă-vară şi ai fost de aceeaşi părere cu mine că nu-i nimic de întreprins. Situaţia nu s-a schimbat deloc de atunci şi pînă acum.

— Ba da, s-a schimbat, a continuat să fie aceeaşi, spuse doamna Corey, exprimîndu-se din nou contradictoriu. Cred că trebuie să-l întreb pe Tom direct.

— Ştii prea bine, draga mea, că nu poţi face aşa ceva.

— Atunci, de ce nu ne spune?

— A, tocmai asta nu poate, dacă îi place domnişoara Irene — cred că aşa o cheamă —, ţinînd seama de obiceiul american, ne va informa după ce-i va spune ei. Aşa am făcut şi eu. Nu uita propria

noastră tinereţe, Anna. E mult de atunci, sînt de acord.

— Era cu totul altceva pe vremea noastră, spuse doamna Corey, uşor tulburată.

— Nu văd nici o deosebire. Cred că doamna Lapham ştie dacă Tom o iubeşte pe fiica ei sau nu, şi fără îndoială că domnul Lapham a aflat şi el dintr-o a doua sursă. Dar noi n-o să ştim pînă cînd nu-i va mărturisi fetei. Maică-ta ştia, şi ea i-a spus tatălui tău, dar bietul meu tată habar n-a avut pînă cînd ne-am logodit, şi doar m-am tot ţinut de tine, ţi-am tot tras clopotele, cum spui tu.

— Nu, nu, n-am spus eu. Tu ai spus.

— Eu am spus? Ţi-am tras clopotele mai bine de un an.

Oricît nu i-ar fi plăcut să compare dragostea ei şi a lui Bromfield Corey, cu aceea a lui Tom pentru Irene, totuşi nu putea să nu se emoţioneze la auzul cuvintelor soţului, care îi evocau dragostea lor. Surîse apoi gînditoare.

— Aşadar, crezi că n-a ajuns la o înţelegere cu ei?

— O înţelegere? O, probabil că nu.

— O explicaţie, atunci?

— Singura deducţie logică, după cele discutate, este că n-au ajuns încă la asta. Dar nu-ţi cer să o accepţi numai pe acest temei. Pot să-mi văd acum de lectură, draga mea?

— Da, conveni doamna Corey, cu unul din acele suspine ce exprimă poate mai mult sentimentul atît de specific feminin al insatisfacţiei faţă de comportarea soţilor în general, decît nemulţumirea pricinuită de propriul ei soţ.

— Îţi mulţumesc, draga mea. Cred, atunci, că voi şi fuma, spuse Bromfield Corey, aprinzînd o ţigară de foi.

Îl lăsă ca ale lui şi nu mai făcu nici o încercare în privinţa confidenţelor fiului ei. Dar nu rămase inactivă. Într-adevăr, nu voi nici în sinea ei să recunoască, cu atît mai puţin faţă de alţii, motivul pentru care se duse să facă o vizită familiei Lapham,

la locuinţa din Nankeen Square, după întoarcerea de la Nantasket. Le explică fetelor că se simţea puţintel cam ruşinată că-i folosise doar ca să obţină bani pentru operele ei de binefacere şi apoi îi dăduse uitării. De asemenea, i se părea că trebuia să dovedească într-un fel că-i de acord cu relaţiile de afaceri pe oare Tom le avea cu tatăl, ca nu cumva acesta să-şi închipuie că familia era împotrivă.

— Da, afacerile sînt afaceri, spuse Nanny rîzînd. Vrei să mergem iarăşi cu tine?

— Nu, mă voi duce singură de data asta, răspunse ea cu demnitate.

Cupeul ei îşi tăie drum cu uşurinţă spre Nankeen Square şi, odată ajunsă acolo, îşi trimise sus cartea de vizită, pe care doamna Lapham o primi în prezenţa fiicei sale Penelope.

— Cred că trebuie să o văd, spuse ea în şoaptă.

— Ei bine, mamă, nu e cazul să te simţi atît de vinovată, glumi fata, n-ai făcut nimic care să fie chiar aşa de rău.

— Mă simt ca şi cum aş fi făcut. Nici nu ştiu ce m-a apucat. Înainte nu mă speriam deloc de femeia asta, dar acum parcă nu mai pot s-o privesc drept în faţă. Băiatul vine aici de bună voie, şi am luptat destul de mult că să nu se întîmple aşa ceva, Dumnezeu mi-e martor. N-am dorit să ne frecventeze casa. Dar, la drept vorbird, nu sîntem nici noi chiar de lepădat, iar tatăl vostru are de două ori mai mulţi bani decît ei. Nu avem de ce să le cerem favoruri. Trebuie să fie destul de fericiţi ştiind că fiul lor lucrează cu tatăl vostru.

— Da, toate sînt bune, mamă, preciză fata, şi dacă vei continua să le tot repeţi mereu şi să numeri de fiecare dată pînă la o sută, înainte de a decide, presupun că n-o să te mai îngrijorezi atît.

Doamna Lapham se tot agita, distrată, aranjîndu-şi părul sau panglicile şi pregătindu-se pentru întîlnirea cu doamna Corey. Respiră adînc, se uită fix la fiica ei, fără a o vedea însă, şi apoi coborî în goană scările. Nu e mai puţin adevărat că atunci cînd o întîlnise prima dată pe doamna Corey, nu

fusese deloc speriată de aceasta; între timp însă învăţase cel puţin cît de ignorantă era ea însăşi şi îşi dăduse seama, din discuţii, de toate acele lucruri pe care le văzuse greşit sau doar le bănuise, aşa că acum nu o mai putea întîlni pe picior de egalitate. Oricît ar fi fost de curajoasă şi ar fi avut conştiinţa împăcată doamna Lapham, în sinea ei se crispa şi se întreba tremurînd pentru ce venise doamna Corey. Din palidă cum era, se făcu dintr-o dată roşie ca para focului şi abia reuşi să bolborosească cîteva cuvinte incoerente de bun venit. Nici nu mai ştia cum ajunseseră ca doamna Corey să amintească despre interesul şi satisfacţia fiului ei privind noua ocupaţie, în timp ce-şi ţinea ochii aţintiţi asupra doamnei Lapham citindu-i parcă neliniştea si făcînd-o să simtă, în ciuda inocenţei ei, că profitase în mod josnic de absenţa doamnei Corey ca să-i ademenească fiul şi să-l însoare cu Irene. Apoi, în timp ce doamna Lapham depăna cu durere aceste lucruri în minte, îşi dădu seama că doamna Corey întreabă dacă va avea plăcerea să o vadă şi pe domnişoara Irene.

— Nu, a ieşit chiar acum, spuse doamna Lapham. Nu ştiu exact cînd se întoarce. A plecat să caute o carte.

Şi rostind aceste cuvinte se înroşi dintr-odată iarăşi pentru că ştia că era vorba de o carte despre care îi vorbise tînărul Corey.

— O, îmi pare rău. Speram să o văd şi pe cealaltă fiică a dumneavoastră, pe care nu am cunoscut-o.

— Penelope? întrebă doamna Lapham, puţin uşurată. Ea e acasă. Mă duc să o chem.

Familia Lapham nu se gîndise niciodată că ar putea cheltui, din banii ce le prisoseau, pentru a avea personalul de serviciu necesar, pe care să-l poată suna oricînd. În ultimii zece ani aveau două femei de serviciu şi un bărbat care se îngrijea de încălzit. Dacă doamna Lapham ar fi sunat din salon, cea de a doua slujnică s-ar fi dus să vadă cine e la uşa din faţă. Aşa că plecă singură sus, după

Penelope. Fata se împotrivi puţin, dar veni apoi împreună iu ea.

În timp ce doamna Corey o studia, Penelope, după prezentare, se retrăsese în cealaltă parte a camerei, indolentă şi supusă în aparenţă diverselor probe pe care urma să le treacă, răspunzîndu-i, în felul ei ciudat şi tărăgănat doamnei Corey, care conducea conversaţia.

— Domnişoarele trebuie să fie, desigur, încîntate că se mută în noua casă, spuse ea cu politeţe.

— Nu ştiu, răspunse Penelope. Sîntem atît de deprinse aici.

Doamna Corey se arătă puţin surprinsă, dar continuă cu simpatie:

— Desigur, o să vă pară rău să părăsiţi vechea casă.

Doamna Lapham nu se putu abţine să nu răspundă în numele fetelor:

— Cred că, dacă ar fi fost vorba să hotărască ele, ar fi spus că nu trebuie să ne mutăm deloc.

— O, într-adevăr, sînt atît de ataşate de casa în care locuiţi? Dealtfel, pot să înţeleg foarte bine. Copiii mei, de asemenea, şi-ar simţi inimile zdrobite dacă am fi obligaţi să părăsim vechea noastră locuinţă. Se întoarse spre Penelope şi continuă: Dar trebuie să vă gîndiţi la casa nouă, atît de frumoasă, şi la poziţia ei minunată.

— Da, presupun că ne vom deprinde, răspunse Penelope acestei consolări materne.

— O, îmi închipui că o să vă placă foarte mult, continuă doamna Corey cu condescendenţă. Fiul meu mi-a vorbit despre priveliştea încîntătoare pe care o veţi avea înspre apă. Mi-a spus că, după părerea lui, este o casă tare frumoasă. Mi se pare că a avut plăcerea să vă întîlnească acolo, cînd s-a întors prima dată.

— Da, cred că a fost primul nostru oaspete.

— E un mare admirator al casei dumneavoastră, adăugă doamna Corey, ţinîndu-şi privirile aţintite toarte fix, totuşi politicos, asupra

fetei, ca şi cum ar fi vrut să surprindă pe faţa ei reflectîndu-se cine ştie ce secret, vreo urmă a unei alte admiraţii a fiului care s-ar fi putut să apară fără voie.

— Da, spuse fata, a fost acolo de mai multe ori cu tata, aşa că nu i-a putut scăpa nici un detaliu al construcţiei.

Văzindu-şi fiica atît de liniştită, mama căpătă şi ea mai mult curaj.

— Fetele fac mult haz de agitaţia tatălui lor, cu privire la casă şi la felul în care îi tot vorbeşte fiecăruia despre asta.

— O, da, într-adevăr? întrebă doamna Corey prefăcîndu-se, cu un aer politicos, că nu prea înţelege şi că ar dori mai multe informaţii.

Penelope se împurpură la obraji, în timp ce mama continua:

— Îi tot spun că este mult mai copilăros decît ele.

— Tineretul de astăzi este mai filozof, remarcă doamna Corey.

— Da, într-adevăr, aprobă doamna Lapham. Le spun mereu: pentru că au avut totul întotdeauna, nimic nu mai constituie o surpriză pentru ele. Nu era acelaşi lucru în tinereţea noastră.

— Da, spuse doamna Corey, fără a consimţi.

— Mă gîndesc la colonel şi la mine.

— O, da, da, răspunse doamna Corey.

— Ştiu prea bine, continuă prima, destul de stingherită, că trebuia să lucrăm din greu pentru orice, şi astfel ne învăţam să apreciem lucrurile cum se cuvine.

— Atunci se făcea mult mai puţin pentru tineret ca azi, preciză doamna Corey, fără a recunoaşte greutăţile de început despre care vorbea doamna Lapham, iar apoi adăugă cu un aer vag, dar cu acea satisiacţie pe care toţi o simţim cînd pronunţăm expresii comune: Dar nu ştiu dacă din această pricină sînt azi mai buni.

— E destul de greu să trăieşti la nivelul înlesnirilor de care te-ai bucurat întotdeauna, spuse

Penelope.

— Da, răspunse doamna Corey distrată, revenind din starea de absenţă care o îndepărtase total de subiect. Privi fata, încercînd parcă să o cerceteze din nou, ca şi cînd ar fi vrut să afle dacă cele spuse ţineau de firea ci veselă, despre care îi vorbise Tom. Dar adăuga doar atît: Vă veţi bucura mult de apusul de soare în cartierul Back Bay.

— Ei bine, cît timp nu voi vedea un asfinţit nou, spuse Penelope, nu cred că aş putea să mă bucur, de un apus de soare cu care am fost deprinsă din totdeauna.

Doamna Corey se uită la ca cu neîncredere, neplăcîndu-i răspunsul.

— Fiul meu mi-a vorbit şi despre efectul minunat al luminilor din jurul hotelurilor, vizibile de la locuinţa dumneavoastră de la Nantasket, spuse ea adresîndu-se doamnei Lapham.

— Da, sînt splendide, exclamă doamna Lapham. Cred că felele s-au dus cu el în fiecare seară, jos pe stînci, sa privească luminile de acolo.

— Da, continuă doamna Corey, şi îşi îngădui să adauge: Mi-a vorbit şi despre stînci. Presupun că dumneavoastră amîndouă, domnişoarele, petreceţi mult timp pe stînci cînd sînteţi acolo. La Nohant, copiii mei nu le mai părăseau.

— Irenei îi plac stîncile, spuse Penelope. Pe mine nu mă interesează în mod deosebit, cu atît mai puţin noaptea.

— Oh, da, într-adevăr, cred că tot aşa de bine poţi să te uiţi la lumini stînd confortabil pe terasă.

— Nu, din casă nu se văd.

— O, exclamă doamna Corey, iar după o pauză se întoarse spre doamna Lapham şi continuă: Nu ştiu cît ar fi tînjit fiul meu după aerul mării, vara asta, dacă nu i-ar fi îngăduit să vină la Nantasket. Nu era dispus să-şi părăsească slujba pentru mai mult timp ca să meargă în altă parte.

— E un om de afaceri înnăscut, glăsui doamna Lapham cu entuziasm. Calităţile înnăscute trebuie să iasă la iveală. Aşa spune colonelul întotdeauna

despre domnul Corey. Zice mereu că are stofă de om de afaceri.

Reluă cu bucurie vorba despre tînărul Corey, pentru că i se păruse că n-a vorbit îndeajuns despre el atunci cînd doamna Corey pomenise pentru prima dată de activitatea lui.

— Nu cred, continuă ea cu vioiciune, că soţul meu a avut vreodată pe cineva de care să se ocupe mai mult.

— Toţi aţi fost foarte amabili cu fiul meu, răspunse doamna Corey înclinîndu-se cam ţeapăn, şi ne simţim foarte îndatoraţi faţă de dumneavoastră. Într-adevăr, foarte mult!

În faţa acestor expresii de gratitudine, doamna Lapham se înroşi încă o dată şi murmură că a fost foarte plăcut pentru ei. Îi aruncă o privire fiicei, căutînd la ea un sprijin, dar Penelope se uita la doamna Corey, care fără îndoială o urmărea cu coada ochiului, deşi continua să vorbească cu doamna Lapham.

— Mi-a părut rău să aflu de la fiul meu, că domnul... Colonelul Lapham nu s-a simţit prea bine în cursul verii acesteia. Sper că s-a restabilit acum?

— Oh, da, răspunse doamna Lapham, e în regulă. Rareori a fost el bolnav şi nu ştie cum să se îngrijească, asta-i tot. Nu sîntem deprinşi cu aşa ceva, ne simţim atît de bine toţi!

— Sănătatea e o mare binefacere, oftă doamna Corey

— Da, într-adevăr, aşa-i. Cum se simte fiica dumneavoastră? întrebă doamna Lapham. Este tot atît de sensibilă?

— Pare să se simtă mult mai bine de cînd ne-am întors. Doamna Corey, parcă forţată, spuse la întîmplare că fetele ar fi dorit să vină cu ea, dar ca fuseseră reţinute. Îşi baza afirmaţia pe întrebarea sarcastică a lui Nanny şi, părîndu-i-se că s-ar putea încurca, se ridică repede pentru a evita. Dar sperăm că se va ivi o altă ocazie, spuse ea vag, şi faţa ei schiţă un surîs de despărţire. Dădu mîna cu doamna

Lapham şi Penelope şi, după ce rosti cîteva cuvinte obişnuite în asemenea ocazii, plecă.

Mama şi fata rămaseră uitînda-se încă una la alta şi încercînd să pătrundă semnificaţia vizitei, cînd Irene năvăli de afară.

— O, mamă, nu era trăsura doamnei Corey, care tocmai se îndepărta?

Penelope răspunse rîzînd:

— Da. Ai pierdut cea mai grozavă vizită, Rene. Atît de plăcută, de simplă, deloc scorţoasă. Doamna Corey s-a dovedit a fi foarte prietenoasă. Nu m-a făcut deloc să mă simt ca o marfă care a costat-o prea mult, iar mama ţinea astfel capul de parcă ar fi fost toată din lînă şi ar fi vrut ca cineva să o asigure că nu-i aşa.

În cîteva trăsături schiţă întreaga scenă: alarma mamei, ţinuta doamnei Corey denotînd buna sa creştere, maniera politicoasă cu care le observa pe amîndouă. Termină povestirea, imitîndu-se pe ea, cum stătuse ghemuită într-un colţ întunecos, amuţită de frică.

— Dacă a venit să ne silească să spunem şi să facem ceea ce n-ar fi trebuit, atunci a plecat fericită, şi regret că n-ai fost aici ca să dai o mînă de ajutor, Irene. Nu ştiu dacă am vrut să produc o impresie proastă, dar cred că am reuşit chiar mai mult decît aş fi dorit.

Rîse, apoi însă dintr-o dată începu să vorbească serios.

— Dacă mi-a scăpat ceva care ar fi putut să mă facă în faţa ei tot atît de nesuferită cum a fost ea pentru mine... Se opri şi începu să rîdă. Dar rîsul se întrerupse brusc si ochii i se umplură de lacrimi. Ieşi repede din cameră şi o porni în sus pe scări.

— Ce-i? Ce înseamnă asta? întrebă Irene ameţită.

Doamna Lapham era încă în acea stare de apatie în care o adusese vizita doamnei Corey. Vehemenţa fetei nu o trezi deloc. Dădu doar din cap în mod absent şi spuse.

— Nu ştiu!

— De ce ar trebui să-i pese lui Pen ce impresie a făcut? Nu văd ce importanţă ar avea pentru ea dacă i-a plăcut sau nu doamnei Corey.

— Nici eu. Dar mi-am dat seama că tot timpul era cît se poate de nervoasă. Cred că de la început doamna Corey nu i-a plăcut prea mult şi asta a făcut-o să-şi iasă din fire.

— Povesteşte-mi, mamă, cum s-au petrecut lucrurile, spuse Irene aşezîndu-se pe un scaun.

Doamna Corey, de îndată ce ajunse acasă, îi relată soţului ei cum decursese vizita.

— Ei bine, ce deduci tu? întrebă el.

— Erau extrem de încurcate şi tulburate, adică mama. N-aş vrea să fiu nedreaptă, dar s-a comportat ca şi cum ar fi avut ceva pe conştiinţă.

— Tu ai făcut-o să se simtă astfel, sînt sigur, Anna. Pot foarte bine să mi te închipui, cu aerul tău acuzator, totuşi prea „doamnă" pentru a spune ceva. La ce ai făcut aluzie?

— N-am făcut nici o aluzie, răspunse doamna Corey, obligată să se apere. Dar ce am văzut mi-a fost de ajuns ca să-mi dau seama că fata îl iubeşte pe Tom, iar mama ştie.

— Asta e total nesatisfăcător. Presupun că te-ai dus tu să descoperi dacă Tom e îndrăgostit de fată. Ţi s-a părut tot atît de drăguţă ca de obicei?

— Nu era acasă, am văzut-o în schimb pe sora ei.

— Nu ştiu dacă te înţeleg prea bine, Anna, dar nu are importanţă. Cum e sora?

— O tînără dezagreabilă.

— Ce a făcut?

— Nimic. E mult prea şmecheră ca să facă ceva. Asta-i impresia mea.

— Atunci înseamnă că nu ţi s-a părut tot atît de amuzantă pe cît o găseşte Tom?

— Este impertinentă. Ăsta-i cuvîntul. Debitează *o* seamă de lucruri ca să te uimească şi să te zăpăcească.

— E mai mult decît impertinenţă, e o crimă. Să mulţumim lui Dumnezeu că cea mică e atît de drăguţă.

Doamna Corey nu răspunse direct. După o clipă de tăcere, în cart se putea vedea că era tulburată, continuă:

— Bromfield, mă tot gîndesc la planul tău şi nu-mi pot da seama de ce nu e în regulă.

— Care e planul meu? întreba Corey.

— Vrei să oferi o masă.

Bromfield Corey începu să rîdă.

— Ah, ai întrecut măsura în pornirea ta de a acuza, şi cu asta vrei s-o dregi.

Dar doamna Corey continuă în grabă, plină de demnitate şi îngrijorare:

— Nu putem ignora faptul că Tom a devenit intim cu ei, şi această intimitate va continua probabil, chiar dacă nu e ceva serios, şi trebuie să arătăm că sîntem la curent. Orice ar fi nu putem s-o renegăm. Sînt oameni foarte simpli, fără pretenţii, e drept, nu sînt oameni de lume, dar n-aş putea spune că ar fi supărători, apoi adăugă, spre a potoli rîsul soţului ei: Numai dacă tatăl… cum ţi s-a părut tatăl?

— Este foarte distractiv dacă îl provoci să vorbească despre vopseaua lui. Cum arată fata dezagreabilă? Vrei să o chemi şi pe ea?

— E mică şi negricioasă. Trebuie să-i invităm pe toţi, spuse doamna Corey suspinînd. Aşadar, nu te gîndeşti la o masă?

— Ba da, aşa cum ai spus, nu putem renega raporturile de prietenie ale lui Tom cu ei, orice s-ar întîmpla. Mai bine să le recunoaştem şi să căutăm să ne folosim cît mai bine de tot ceea ce e inevitalil. Cred că un dineu cu familia Lapham va fi încîntător. O privi cu delicată ironie în glas şi în surîs, iar ea făcu să se audă un suspin atît de adînc şi dureros, încît domnul Corey izbucni în rîs. Poate, continuă el, ar fi cel mai bun mod de a-l vindeca pe Tom de capriciul lui, dacă-l are cu adevărat. El a fost prins numai de capcanele pe care orice mamă ştie să le creeze în favoarea fiicei ei în cercul familiei,

neavînd însă posibilitatea să o compare cu alte fete. Trebuie să inviţi mai multe fete drăguţe.

— Asta-i părerea ta, Bromfield? întrebă doamna Corey, căpătînd puţin curaj.

— Ar fi ceva.

Dar dispoziţia ei se schimbă din nou, în mod vizibil.

— Nu ştiu nici o altă fată măcar pe jumătate drăguţă ca ea.

— Ei bine, atunci poate mai bine crescută.

— Are ţinută, este foarte modestă şi plăcută.

— Fete mai cultivate decît ea.

— Tom nu se împacă cu asemenea persoane.

— O, înţeleg, vrei să se însoare cu ea.

— Nu, nu.

— Mai bine să-i invităm la masă, ca să le dăm ocazia să fie împreună, chiar pentru a încuraja flirtul lor.

— Ştii prea bine că nu vreau asta, Bromfield. Dar simt ca ar trebui să facem ceva. Dacă nu luăm nici o hotărîre, totul pare că ar fi clandestin. N-ar fi corect faţă de ei. O masă nu are de ce să ne dăuneze, nu vom fi puşi într-o situaţie mai proastă, poate chiar într-una mai bună. Da, spuse doamna Corey după o nouă pauză, în care rămăsese pe gînduri. Trebuie să-i invităm la dineu pe toţi, e foarte simplu.

— A, dar ştii, draga mea, nu putem să le oferim o masă în secret. Dacă ne hotarîm să-i invităm, nu putem să ne purtăm în aşa fel încît să se creadă că ne este ruşine cu ei. Trebuie să invităm lumea să-i cunoască.

— Da, oftă din nou doamna Corey. Nu este încă prea multă lume în oraş la vremea asta, adăugă ea cu uşurare, ceea ce-i provocă soţului un alt surîs. Parcă soarta ne-ar ajuta, conchise ea cu solemnitate.

— Atunci e mai bine să nu te mai lupţi cu ea. Du-te şi împacă-le cu gîndul ăsta pe Lilly şi pe Nanny, cît mai repede posibil.

Doamna Corey se făcu albă ca varul.

— Dar, spune-mi Bromfield, tu nu crezi că ar fi lucrul cel mai bun?

— Ba da, draga mea. Ceea ce-mi clatină puţin încrederea în acest plan este doar faptul că a fost sugestia mea. Dar dacă tu l-ai adoptat, va fi în regulă. Nu pot să spun că m-am aşteptat la aşa ceva.

— Nu, spuse soţia, nu merge.

XIII

Renunţînd la ideea de a invita familia Lapham la masă, doamna Corey era în stare să reziste încă mult, însufleţită de curajul păcătoşilor care s-au sacrificat, virtuţii, recunostîndu-i superioritatea în faţa abaterilor lor deliberate. Nu-şi punea însă întrebarea dacă familia Lapham avea să vină; avea dubii numai în privinţa celor pe care trebuia să-i invite odată cu ei. Puse fetelor problema cu oarecare îngrijorare, dar nici una dintre ele nu-i făcu vreo opoziţie; mai curînd priviră planul din punctul ei de vedere şi fură de aceeaşi părere cu ea în sensul că nu făcuseră încă nimic pentru a-şi onora obligaţia faţă de familia Lapham obligaţie, asumată de nevoie vara trecută şi sporită prin acea neinspirată cerere de ajutor pentru opere de binefacere, pe care o adresaseră doamnei Lapham. Nu numai că datoria de gratitudine le rămăsese intactă, dar la ea se adăugase şi o dobîndă. Se întrebau ce rău ar putea să le pricinuiască masa dacă ar oferi-o. Puteau foarte bine să invite pe oricare dintre cunoştinţele lor sau chiar pe toate, fără nici o neplăcere pentru ei, dar ar fi putut tot aşa de lesne să-i dea mesei caracterul pe care l-ar fi vrut şi totuşi să măgulească ignoranţa familiei Lapham. Singurul necaz ar fi fost doar Tom, dacă pe el, într-adevăr, îl interesa fata. N-ar fi avut însă ce spune fiind vorba de o masă de familie, şi nici nu şi-ar fi dat seama de nimic. Rînd pe rînd, fiecare din aceste situaţii îşi făcu loc în mintea doamnei Corey, pornind de la o comparaţie între gîndurile ei şi acelea privind legăturile de rudenie care produc admiraţie şi spaimă impostorului pătruns în societatea din Boston. Acesta se trezeşte încercuit, dar în acelaşi timp şi exclus de fiecare dată, din cauza ramificaţiilor ce îi taie orice speranţă de a avea păreri, personale asupra celor din jur; nici cînd aude pe vreun bostonian criticînd sau ridiculizînd pe un altul nu se simte în siguranţă. Dacă va fi bine inspirat se va

abţine să ia parte la asemenea critici, oricît de îndreptăţite i s-ar părea, căci e mai mult decît probabil că cel în cauză este un văr de-al doilea al cenzorului. Cînd vreun străin aude sporovăind un grup de doamne din Boston, care îşi numesc toţi prietenii cu diminutive familiare, va simţi din plin că prin naştere el rămîne un exilat în această societate. Atunci însă primejdia este cel puţin mai mică, în timp ce toate acele legături de rudenie latente şi tacite — într-o societate în care de 250 de ani cei din Middlesex s-au căsătorit cu cei din Essex şi au dat naştere celor din Subfolk — deschid la fiecare pas abisuri în jurul său, izolîndu-l.

Aceste condiţii, totuşi, primejdioase pentru străin reprezintă pentru localnici o garanţie şi o sursă de securitate. O cunoştinţă oarecare poate fi atît de efectiv implicată în mrejele unor astfel de relaţii de rudenie încît să nu se fi auzit deloc în afară. Se spun poveşti extraordinare despre oameni care au petrecut o iarnă întreagă la Boston într-un vîrtej de veselie şi, fiind oaspeţii autentici ai celor din Suffolk, descoperă, cînd se gîndesc mai bine, că de fapt n-au întîlnit pe nimeni altcineva decît pe cei din Essex şi Middlesex.

Primul care îi veni în minte doamnei Corey, pentru a-l invita, fu fratele ei James, şi se gîndi cu o neobişnuită toleranţă la firea nepăsătoare, la spiritul străin criticii, la natura bună a soţiei sale. James Bellingham fusese doar sfătuitorul fiului ei în toată această afacere şi se putea spune că lui i se datora legătura dintre Tom şi Lapham. Apoi se gîndi la văduva vărului ei, Henry Bellingham. Fiica acestuia se îndrăgostise de cineva de la marină şi maică-sa o lăsase să se căsătorească, ba chiar îşi iubea ginerele. Dcamna Corey putea astfel să se aştepte că ea va fi în stare să-l suporte pe regele vopselei cu familia sa. Fetele stăruiră foarte mult să-l invite pe fiul doamnei Bellingham, Charles, încît doamna Corey îl trecu pe listă, dacă era în oraş, s-ar fi putut însă să fie în America Centrală. El avea legături cu tot felul de oameni. I se păru că acum putea închide lista:

patru Lapham, cinci Corey şi patru Bellingham erau destui.

— Asta face 13, observă Nanny, ai putea să-i pofteşti şi pe domnul şi doamna Sewell.

— Da, e o idee bună, consimţi doamna Corey. Este doar duhovnicul nostru şi se cade să-l invităm.

— Nu înţeleg de ce nu l-ai chema şi pe Robert Chase. Ar fi păcat să nu o vadă, pentru coloritul ei.

— Nu-mi prea place ideea asta, răspunse doamna Corey, dar desigur putem să-l chemăm şi pe el, dacă nu se fac prea mulţi. Pictorul se însurase cu o rudă mai săracă a familiei Corey, iar soţia lui murise. Cine ar mai fi încă?

— Ar fi şi domnişoara Kingsbury.

— Am chemat-o de atîtea ori. O să înceapă să creadă că o tot folosim numai cînd sîntem strînşi cu uşa.

— N-are nici o importanţă, n-o să-i pese, e o fire atît de bună.

— Ei bine, atunci, spuse mama recapitulînd. Sînt patru Lapham. Cinci Corey. Patru Bellingham, un Chase, un Kingsbury, deci 15. Oh, şi doi Sewell, 17. Zece femei şi şapte bărbaţi. Nu prea e bine echilibrat şi s-au adunat prea multe persoane.

— Poate unele dintre doamne nu vor veni, observă Lily.

— O, femeile vin întotdeauna, spuse Nanny.

Mama rămase pe gînduri.

— Ei bine, o să-i invit. Doamnele vor refuza la timp şi vom putea găsi cîţiva bărbaţi, mai mulţi artişti. O, trebuie să-l invităm pe domnul Seymour, e neînsurat şi e tocmai arhitectul lor, după cum spune Tom.

Vocea ei îşi pierdu ceva din intensitate pronunţînd numele fiului. În seara aceea, cînd el se întoarse acasă, îi vorbi cu oarecare teamă despre planul ei.

— Dar de ce faci asta, mamă? o întrebă ol, privind-o cu ochii lui plini de onestitate.

Oarecum încurcată, doamna Corey îşi lăsă privirea în jos.

— N-am decît să renunţ, dragul meu, dacă tu nu eşti de acord. Dar ştii, am crezut… de fapt nu le-am răspuns nici într-un fel la amabilitatea pe care au avut-o faţă de noi, la Bay St. Paul. Apoi, astă-iarnă, trebuie să o spun cu jenă, am primit bani de la ea pentru operele de binefacere de care mă ocupam. Nu pot să sufăr ideea de a folosi oamenii în felul ăsta. Şi faptul că în vară ai tot mers pe la ei. S-ar putea să pară că nu sîntem de acord cu asta, şi se mai adaugă şi legăturile tale de afaceri cu el…

— Da, înţeleg, spuse Corey, dar crezi că toate astea trebuie să ducă la o masă?

— Nu ştiu, răspunse mama. Nu va fi aproape nimeni, în afara rudelor noastre.

— Bine, consimţi Corey, merge. Presupun că ceea ce doreşti este să le faci o plăcere.

— Da, desigur. Nu crezi că le-ar plăcea să vină?

— O, o să le placă să vină. Dar dacă va mai fi sau nu, o dată, o plăcere pentru ei, asta e altceva. Aş fi spus mai curînd că, dacă vrei să-i inviţi, s-ar bucura mai mult dacă ar fi numai ei şi noi.

— La asta m-am gîndit la început, dar tatăl tău credea că s-ar fi putut interpreta că am avea un fel de neîncredere în comportarea lor, deşi n-am fi fost în stare să dăm dovadă de aşa ceva nici chiar faţă de noi înşine.

— Avea poate dreptate.

— Şi, mai mult decît atît, ar fi fost cam semnificativ.

Corey păru că nu dă nici o atenţie acestor consideraţii.

— Pe cine te-ai gîndit să chemi?

Doamna Corey repetă numele celor care urmau să fie invitaţi.

— Da, e în regulă, spuse el cu o uşoară nemulţumire.

— Nu ţin deloc să dau această masă, dacă tu nu doreşti, Tom.

— O, ba da, invită-i! Cred că este în regulă şi aşa trebuie. Ce- ai vrut să spui, că o masă de familie

ar fi părut semnificativă?

Maică-sa ezită o clipă. Pentru că Tom pusese tocmai punctul pe i, nu vroia să recunoască în prezenţa lui îngrijorările care o tulburaseră.

— Nu ştiu, spuse ea de vreme ce trebuie. N-aş vrea să-i dau acelei fete sau mamei sale impresia că noi nu dorim să-i cunoaştem direct şi mai îndeaproape decît i-ai cunoscut tu.

Tom o pivi cu un aer distrat, ca şi cum n-ar fi înţeles prea bine ceea ce voia să-i spună. Dar adăugă:

— O, da, desigur

Doamna Corey, în nehotărîrea în care părea hărăzită să rămînă în privinţa acestei situaţii, se duse şi scrise invitaţia adresată doamnei Lapham. Mai tîrziu, în cursul serii, cînd fură din nou singuri, fiul ei spuse:

— Cred că mai devreme nu te-am înţeles, mamă, în privinţa familiei Lapham. Acum însă te înţeleg. Desigur că nu doresc ca tu să-i cunoşti mai mult decît mine. Un asemenea gînd ar fi nefericit. Nu-i chema la masă!

— E prea tîrziu acum, fiul meu, spuse doamna Corey. Cu o oră mai înainte i-am trimis invitaţia doamnei Lapham. Curajul îi crescu, de îndată ce văzu tulburarea de pe faţa fiului ei. Nu fi necăjit din cauza asta, Tom! Nu-i o masă de familie, ştii doar foarte bine, şi totul poate fi dus la capăt fără încurcături. Dacă privim situaţia din acest punct de vedere, vei părea că ai fost de acord numai pentru noi, şi familia Lapham nu poate înţelege altceva mai mult.

— Ei bine, bine. Să o lăsăm. Cred că e în regula În orice caz, acum nu mai e nimic de făcut.

— Nu vreau să mai fie ceva de făcut, Tom, spuse doamna Corey, cu o veselie pe care gîndul la Lapham nu i-o provocase niciodată pînă atunci. Sînt sigură că este foarte nimerit să-i poftim, şi aşa cum trebuie, şi că le vom putea oferi cîteva ore plăcute. Sînt oameni buni, cumsecade, şi o datorăm faţă de noi înşine, să nu ne temem să le arătăm că ne-am

dat seama de amabilitatea lor şi de aprecierea lui pentru tine, Tom.

— Bine, consimţi Tom.

Supărarea, de care maică-sa se eliberase, se simţea acum în tonul lui, dar ei nu-i părea rău. Venise timpul ca Tom să privească cu toată seriozitatea atitudinea sa faţă de familia Lapham, dacă nu se gîndise mai înainte şi nu făcea, după teoria tatălui său, decît să tragă clopotele.

Era o trăsătură caracteristică fiului ei, care în alte împrejurări cu greu ar fi putut-o mulţumi. Acum însă constituia o consolare, poate chiar o plăcere. Dacă se gîndea la familia Lapham, era întotdeauna cu o atitudine de resemnare specifică atunci cînd este vorba de părţile negative ale altora, chiar cînd nu sînt ei de vină pentru acestea.

Pe de altă parte, doamna Lapham, după vizita doamnei Corey şi pînă la sosirea soţului ei acasă, tot gîndindu-se la Tom, ajunse la aceleaşi concluzii în privinţa tînărului Corey. Cînd se aşezară la masă, avea o dispoziţie foarte proastă. Irene era tot atît de supărată ca şi ea, Penelope însă părea veselă, în mod ostentativ. Colonelul începuse — abia după ce înghiţise prima porţie de şuncă fiartă, acoperită cu condimente, care se contura mare pe o farfurie lată în faţa sa — să-şi dea seama de atmosfera din jur. Se auzi deodată soneria, iar fata care îi servea se duse să deschidă uşa. Se întoarse imediat cu o scrisoare pentru doamna Lapham. Aceasta o citi şi apoi, după o privire neajutorată aruncată familiei, o reciti:

— Ce este, mamă? întrebă Irene, în timp ce colonelul tocmai luase cuţitul şi se pregătea să atace din nou şunca, dar rămase cu el înfipt pe jumătate.

— Nu ştiu ce înseamnă asta. Răspunse doamna Lapham cu un glas tremurînd şi lăsă fata să-i ia scrisoarea din mînă. Irene o parcurse în goană şi, aruncîndu şi ochii la sfîrşit, scoase un strigăt de veselie şi se împurpură pînă la rădăcina părului. Apoi se apucă să o citească încă o dată. Colonelul îşi lăsă cuţitul din mînă şi se încruntă plin de

nerăbdare, iar doamna Lapham spuse: Citeşte-o tare, dacă înţelegi ceva din ea, Irene.

Dar Irene, cu un aer nervos de protest, o întinse tatălui ei, care luă treaba asupră-i:

„Dragă doamnă Lapham,

Vreţi să ne faceţi plăcerea, dumneavoastră şi generalul Lapham…" Nu ştiam că sînt general, mormăi Lapham, cred că trebuie să-mi primesc solda pe trecut. Cine scrie asta? întrebă el, întorcînd scrisoarea pe partea cealaltă ca să vadă semnătura.

— O, n-are importanţă, citeşte-o pînă la capăt! strigă soţia lui cu o privire strălucitoare, plină de triumf, îndreptată asupra Penelopei.

Colonelul continuă:

„… şi fiicele dumneavoastră să veniţi la masă joi 28, la ora 6.30.

A dumneavoastră cu sinceritate,
Anna B. Corey"

Această scurtă invitaţie fusese scrisă pe două pagini, iar colonelul avu, în privinţa semnăturii, dificultăţi pe care nu le putu depăşi pe moment. Cînd reuşi să descifreze numele şi îl pronunţă, se uită la soţia sa cu o privire întrebătoare.

— Nu mai înţeleg nimic, spuse ea dînd din cap uşor emoţionată, dar încîntată. A fost azi după masă aici şi aş fi spus că a venit parcă înadins să vadă cît de prost ne putem simţi din pricina ei. Mărturisesc că niciodată în viaţa mea nu m-am simţit atît de prost. Nu m-a adus încă nimeni în halul ăsta.

— Dar ce a făcut? Ce a spus?

În mîndria lui, Lapham era gata să ia atitudine faţă de orice jignire adusă neamului său. Invitaţia îl făcea însă să se întrebe dacă putea fi vorba de o jignire. Doamna Lapham încercă să-i povestească, dar de fapt nu spunea nimic concret, iar cînd ajunse să explice nu fu în stare să lege nici două cuvinte. Soţul asculta tulburat, iar apoi spuse cu un aer de superioritate:

— Cred că nimeni n-a încercat să te facă să te simţi prost, Persis. De ce s-ar fi întors acasă şi te-ar fi invitat apoi la masă, dacă s-ar fi comportat aşa cum spui tu?

După cum prezenta el lucrurile, versiunea ei părea într-adevăr puţin verosimilă. Doamna Lapham se clătina. Putu să spună numai atît:

— Penelope a avut aceeaşi impresie ca şi mine.

Lapham se uită la fată, care preciză:

— N-am nici o dovadă. Încep să mă gîndesc că aşa ceva nu s-a petrecut niciodată. Cred de fapt că nici nu s-a întîmplat.

— Hmm! făcu tatăl şi rămase cîtva timp încruntat şi gînditor. Ignora ironia ei, sau poate o luase în serios: Nu poţi şti nimic cu precizie. Probabil că nici n-a fost ceva precis, continuă Lapham. În orice caz s-a întîmplat ceea ce trebuia.

Doamna Lapham ezită între resentimentul pe care îl mai simţea şi vanitatea ei măgulită. Se uită la faţa impasibilă a Penelopei, apoi la ochii vii, nerăbdători, ai Irenei.

— Ei bine, întocmai cum spui tu, Silas. Nu ştiu dacă a fost chiar aşa de rea. Mă gîndesc că poate s-a simţit puţin jenată.

— Asta ţi-am spus-o de la început, mamă, întrerupse Irene. Nu ţi-am spus că nu s-a gîndit la nimic? S-a comportat întocmai ca la Bay St. Paul, cînd şi-a revenit şi şi-a dat seama de ceea ce ai făcut pentru ea!

Penelope izbucni în rîs:

— Să fie ăsta felul ei de a-şi arăta gratitudinea? Îmi pare rău că n-am înţeles mai dinainte.

Irene nu făcu nici un efort să răspundă. Ea îşi muta privirea de la mama sa la taică-său cu o figură întristată, tînjind parcă după protecţia lor.

— Cînd terminăm masa, îi răspunzi, Persis. Şi-i spui că venim.

— Cu o singură excepţie interveni Penelope.

— Ce vrei să spui? întreba tatăl, cu gura plină de şuncă.

— O, nimic important, doar pur şi simplu că eu nu merg

Lapham îşi îngădui să înghită bucăţica şi parcă mînia lui în creştere scăzu odată cu aceasta.

— Cred că atunci cînd va veni momentul, o să-ţi schimbi intenţia, spuse el. În orice caz, Persis, dacă Penelope nu doreşte să meargă, poţi să o scuzi cînd vom ajunge acolo. Asta e modalitatea cea mai bună.

Nici unul dintre ei nu vedea vreun motiv ca să nu fie rezolvată astfel chestiunea şi nici unul nu avea idee despre obligaţiile faţă de o invitaţie la masă.

Chiar dacă n-ar fi crezut că Penelope, în cele din urmă, nu şi-ar fi schimbat ghidul, fără îndoială că doamnei Lapham nici nu i-ar fi trecut prin minte că doamna Corey n-ar fi scuzat numaidecît absenţa ei.

Dar a accepta o invitaţie nu era deloc o treabă uşoară. Doamna Corey i se adresase cu „Dragă doamnă Lapham", să-i scrie şi ea „Dragă doamnă Corey", i se părea că ar fi o imitaţie prea servilă. Era tare frămîntată, căci habar n-avea care ar trebui să fie cuvintele potrivite şi tonul exact.

Aşternu pe hîrtie răspunsul cu scrisul ei stîngaci, lipsit de personalitate, o scriere rondă, şcolărească, ca]n caietele de caligrafie ale fetelor cînd erau mici, şi apoi, după puţină ezitare, neştiind dacă pentru semnătură să folosească prenumele soţului sau al ei, iscăli: „A dv. Cu sinceritate, d-na S. Lapham".

Penelope se duse în camera ei fără a mai aştepta s[i se ceară părerea; dar Irene alesese hîrtia şi, în general, scrisoarea doamnei Lapham, aşternută cum era pe o foaie întreagă, apărea destul de decentă. Cînd veni fochistul, domnul Lapham îl trimise să pună scrisoarea la cutia de la colţul pieţei. Se hotărî să nu mai pomenească nimic despre asta în faţa fetelor, căci n-ar fi vrut să se vadă cît era de încîntat. Încercase să dea impresia că totul era obişnuit, închizînd brusc discuţia prin ordinul dat

doamnei Lapham de a accepta invitaţia, dar în timpul lungii lupte dată de doamna Lapham pentru a scrie răspunsul, rămăsese cu ziarul în faţă, umflîndu-se în pene. Cînd Irene îşi urmă sora sus, nu-şi mai putu ascunde entuziasmul:

— Ei bine, ce mai spui acum, Persis? întrebă el. Doamna Lapham, în urma greutăţilor întîmpinate la redactarea scrisorii, fusese prinsă de o oarecare teamă, aşa că era mai rezervată.

— Nu ştiu ce să spun. Mărturisesc că sînt zăpăcită şi mă întreb dacă vom fi în stare să ducem la capăt ceea ce am început. Presupun că, totuşi, vom putea în ultimul moment să găsim vreo scuză dacă nu dorim să mergem, spuse ea oftînd adînc.

— Cred că vom putea să ne ţinem promisiunea şi n-o să ne scuzăm în nici un fel, răspunse colonelul. Dacă vrem să fim şi noi cineva, trebuie să vedem cum stau lucrurile. Bănuiesc că va trebui să dăm şi noi o recepţie cînd o să ne mutăm în noua casă şi, atunci, vom avea ocazia să-i invităm. N-ai de ce să te plîngi acum, ei au făcut primul pas, Persis.

— Nu, spuse doamna Lapham fără viaţă. Mă întreb de ce. O, bănuiesc că e în regulă, adăugă ea cu aerul ei de umilinţă, menit a potoli supărarea ce se ivise pe chipul ui Lapham, deşi decît să mai avem atîta bătaie de cap cîtă am avut cu scrisoarea asta, aş prefera să fiu biciuită. Nici nu ştiu cu ce o să mă îmbrac, şi nici fetele. Am auzit ca lumea merge la mesele de seară în rochii decoltate. Crezi că aşa e obiceiul?

— De unde să ştiu eu? răspunse colonelul. Cred că ai destule rochii. În orice caz nu trebuie să te frămînţi din cauza asta. N-ai decît să te duci la magazinul lui White sau la Jordan şi Marsh şi să ceri o rochie pentru dineu. Ia o rochie din import. Văd o mulţime în vitrine de cîte ori trec pe acolo.

— O, nu-i vorba numai de rochie, spuse doamna Lapham. N-am idee cum să ne comportăm şi… As vrea să facem tot ce se poate pentru copii. Dar nici nu ştiu ce o să vorbim cu oamenii ăştia

cînd o să ajungem acolo. Nu avem nimic comun cu ei. O, nu spun că sînt mai bine decît noi. Nu cred şi nici nu văd de ce ar fi. Puţini oameni pot să ţină capul sus ca tine, Silas. Ai o mulţime de bani şi toţi, pînă la cea din urmă centimă, au fost munciţi de tine.

— Cred, Persis, că fără tine n-aş valora prea mult, interveni Lapham, mişcat de lauda ei.

— O, lasă-mă pe mine, protestă soţia. Acum, dacă ai aranjat cu Rogers, nu poate spune nimeni nimic împotriva ta. Dar totuşi, văd şi simt că ne deosebim de aceşti oameni! Sînt binevoitori, o ştiu, şi presupun că ne-ar scuza, dar noi sîntem prea bătrîni ca să mai învăţăm acum să fim ca ei.

— Dar copiii nu-s, spuse Lapham cu dibăcie.

— Da, aşa-i, şi ăsta-i singurul lucru care mă face să accept situaţia.

— Ai văzut cît, de încîntată era Irene cînd am citit scrisoare*?*

— Da, a fost încîntată.

— Şi sper că Penelope îşi va schimba gîndurile cînd se va apropia ziua dineului.

— O, da, o facem doar pentru ele. Dar cine ştie dacă ăsta-i lucrul cel mai bun. Nu spun nimic împotriva lui. Dacă Irenei îi place, ar fi norocoasă să se mărite cu el. Dar ştii, aş dori de o mie de ori mai mult să se mărite cu un băiat aşa cum ai fost tu, Si, care să fie obligat să-şi croiască drum singur în viaţă, treaptă cu treaptă, iar ea să-l ajute. Are stofă pentru aşa ceva!

Lapham rîse zgomotos, încîntat de afecţiunea soţiei lui, fără a-i răspunde. Dar, de fapt, nici ea şi nici el nu doreau un răspuns.

— Cred că dacă n-aş fi eu, nu i-ar fi prea uşor. Dar nu te speria, toate se vor aranja. Masa asta nu-i un lucru care trebuie să te frămînte. O să treacă foarte simplu şi de la sine adăugă colonelul.

Laphfim nu fu capabil să-şi păstreze calmul nici pînă la sfîrşitul săptămînii următoare. Nu dorea să-l lase pe Corey să vadă că era emoţionat din cauza invitaţiei, iar cînd tînărul aminti cu politeţe că

maică-sa era bucuroasă că vor veni, fu foarte scurt cu el. Îi spuse un „da”, adăugînd că-şi închipuie că doamna Lapham şi fetele vor veni. Dar după aceea se temu ca nu cumva Corey să fi înţeles că el nu vine, şi nu ştia cum să atace subiectul din nou, însă Corey nu mai spuse nimic, aşa că lăsă lucrurile în voia lor. Era tare îngrijorat văzînd toate pregătrile făcute de Irene şi de soţia sa şi încerca să rîda de ele, şi mai era îngrijorat observînd că Penelope nu făcea nici o pregătire pentru ea însăşi, ci doar îi ajuta pe ceilalţi. O întrebă cum avea să se descurce dacă în ultimul moment şi-ar fi schimbat intenţiile şi s-ar fi hotărît să meargă. Penelope îi răspunse că nu crede că s-ar putea răzgîndi, dar dacă o va face, se va duce cu el la White şi îl va lăsa să-i aleagă o rochie, una din cele de import, despre care spusese că-i plac atît de mult. Era prea mîndru însă ca să mai reia problema.

În cele din urmă toate aceste pregătiri vestimentare, ce aveau loc în casă, îl speriară, făcîndu-l să se gîndească la propriul lui costum. De îndată ce se hotărîse să accepte invitaţia, o imagine ideală a felului în care trebuie să se prezinte îi apăruse în faţa ochilor. N-avea de gînd să poarte frac, pe de o parte pentru că el considera că un bărbat în frac arată ca un clovn, iar pe de altă parte pentru că, din principiu, nu purta frac. Va purta o redingotă, pantaloni negri şi poate o vestă albă, dar în orice caz cu o cravată neagră.

Cu un aer solemn, plin de dispreţ faţă de preocupările soţiei şi ale fiicei sale cu privire la rochiile lor, Lapham le înfăţişă idealul său vestimentar. Dar nici nu deschise bine vorba, că acestea i-o tăiară scurt, spunîndu-i că nu va merge îmbrăcat aşa cum dorea. Irene îi reaminti că, la un banchet la care o dusese cu cîţiva ani în urmă, el fusese singura persoană fără frac, si colonelul îşi aminti cît de prost se simţise tot timpul. Doamna Lapham care, dacă ar fi fost după ea n-ar fi zis nimic, dădu din cap cu îngrijorare.

— N-ai încotro, şi trebuie să-ţi faci rost de unul. Cred că nu se cade să mergi într-o casă particulară fără aşa ceva, spuse ea.

Lapham se ţinu însă tare pe poziţie, dar în ziua următoare, în drum spre casă, cuprins de panică, se opri la croitorul său şi-şi luă măsura pentru frac. Mai apoi începu să-l preocupe vesta, căreia pînă atunci nu-i acordase nici o atenţie. Încercă să afle care era părerea familiei dar nu prea ştiau nici ele ce să spună şi nu erau tot atît de hotărîte cum fuseseră în privinţa fracului. În cele din urmă totul se termină prin cumpărarea unei cărţi privind eticheta, după care lucrurile fură puse la punct, cum nu ar fi vrut el. Căci indicaţia din carte era potrivnică vestei albe. Autorul cărţii, după ce fusese foarte explicit, spunîndu-le să nu mănînce cu cuţitele, să nu se scobească în dinţi cu furculiţa, lucru pe care nici o doamnă şi nici un domn nu le-ar fi făcut, nu dădea indicaţii precise în ceea ce priveşte cravata pe care colonelul Lapham trebuia să o poarte, fiind destul de neclară şi în alte privinţe. Astfel că Lapham începuse acum să aibă dubii şi asupra cravatei negre. Cît priveşte mănuşile, dacă erau necesare sau nu, chestiune care dintr-o dată îi veni în minte colonelului, într-o seară, se pare că nu-l preocupaseră deloc pe autorul cărţii, pe omul cu eticheta, cum îi spunea Lapham. Alţi autori păstrau de asemenea tăcere absolută asupra acestui subiect, şi doar Irene îşi amintea să fi auzit vag pe undeva că bărbaţii nu prea mai poartă acum mănuşi.

Îngrijorarea ce-l cuprinsese tot dezbătînd acest subiect făcu să se adune broboane de sudoare pe fruntea lui Lapham. În cele din urmă, colonelul mormăi, înjurînd puţintel, după cum îi era obiceiul.

— Văd că şi ţinuta colonelului, declară Penelope, de la locui ei, de unde cosea la rochia Irenei, cu nasul vîrît în lucru, produce multă zarvă. De ce nu te duci la Jordan şi Marsh să-ţi cumperi şi tu un costum din cele din import, tată?

Se produse un rîs general, oferindu-li-se astfel tuturor o adevărată relaxare. Colonelul rîse şi el,

Dar cam mînzeşte, cu o mutră de-ţi făcea milă. Grozav ar fi vrut să afle de la Corey cum ar trebui să se îmbrace. Îşi formulă şi îşi tot repetă în gînd o întrebare, cam aşa: O, apropo. Corey, de unde îţi cumperi dumneata mănuşile? O asemenea întrebare ar fi dus la o discuţie asupra acestui subiect care, bine dirijată, ar fi risipit toate ameninţările. Dar Lapham simţea că mai bine ar fi murit decît să aducă în discuţie vreo chestiune în legătură cu masa. Corey nu mai revenise la acest subiect, iar Lapham evita problema cu multă hotărîre. El se ferea să i se mai adreseze lui Corey şi suferea în tăcere.

Într-o noapte, înainte de a adormi, soţia îi spuse:

— Am citit azi într-una din cărţile acelea, deşi nu-mi vine să cred că, dacă Penelope o ţine una şi bună că nu merge, am făcut o greşeală.

— De ce? întrebă Lapham, plin de îngrijorarea ce-l cuprindea de cîte ori se revenea la acest subiect.

— Cartea spune că este foarte nepoliticos să nu se răspundă prompt la o invitaţie la masă. Ei bine, am făcut-o foarte bine, imediat, poate chiar am răspuns prea repede, dar apoi adaugă că, dacă nu te duci, culmea mitocăniei este să nu anunţi imediat, aşa încît să poată fi invitat altcineva în locul rămas liber la masă.

Colonelul rămase tăcut pentru cîteva clipe.

— Blestemat să fiu, continuă el mai apoi, nu se mai sfîrşeşte odată povestea, asta. Dacă ar fi să o luăm de la mceput, aş spune *nu* pentru toată familia.

— Aş fi preferat de o sută de ori să nu ne fi invitat, dar acum e prea tîrziu ca să ne mai gîndim, la aşa ceva. Întrebarea este: ce ne facem cu Penelope?

— O, cred că în cele din urmă va merge.

— Ea susţine că nu merge. Din ziua cînd a fost doamna Corey aici, e pornită împotriva ei şi se pare că nu poate să-şi revină deloc.

— N-ar fi bine, atunci, mîine dimineaţă, cum faci ochi, să scrii că nu vine?

Doamna Lapham scoase un oftat adînc.

— Nu ştiu cum s-o aduc din condei. E atît de tîrziu acum, nu văd cum aş putea avea curajul.

— Ei bine, atunci trebuie să meargă, nu mai discutăm.

— E hotărîtă să nu vină.

— Şi eu sînt decis s-o determin să meargă, spuse Lapham cu acea încăpăţînare a bărbatului cu femei multe în familie, care fac întotdeauna aşa cum vor ele.

Doamna Lapham nu dădu prea multă atenţie declaraţiei de neclintit a colonelului, dar nu se pricepea să facă ceea ce ştia că ar trebui în privinţa Penelopei, şi atunci lăsă lucrurile în voia lor. La urma urmei, fata avea dreptul să rămînă acasă dacă dorea. Iată ce simţea doamna Lapham şi ceea ce îi spuse a doua zi soţului ei, rugîndu-l s-o lase pe Penelope în pace, dacă nu se hotărăşte singură. Îi spuse că acum era prea tîrziu şi nu-i mai rămăsese decît să găsească cele mai bune scuze, atunci cînd o va vedea pe doamna Corey. Începuse să dorească în sinea ei să se ducă numai Irene cu taică-său şi să o scuze şi pe ea. Nu se putu abţine să o spună, iar mai apoi se cam ciondăni cu Lapham,

— Ia ascultă! strigă el. Cine a tot umblat după oamenii ăştia, la început? N-ai venit tu acasă anul trecut şi numai despre ei ne-ai bătut la cap, şi tot voiai să vînd aici şi să ne mutăm nu mai ştiu unde, pentru că ziceai că nu le convine cartierul nostru? Iar acum vrei să dai toată vina pe mine. N-am de gînd să tolerez aşa ceva!

— Sssst! făcu soţia. Vrei să scoli toată casa? N-am aruncat-o în spatele tău, aşa cum pretinzi. Tu ţi-ai luat-o pe seamă. De cînd tînărul a venit în casa nouă, în ziua aceea, n-ai avut decît un singur gînd, să intri în relaţii cu ei. Şi acum eşti atît de speriat că n-o să ştii să te comporţi în faţa lor, încît nici nu mai ai habar pe ce lume te afli. Dacă mă mai baţi mult la cap cu mănuşile acelea, află Silas Lapham, că nu mai merg deloc nici eu.

— Îţi închipui poate că vreau să mă duc aşa de unul singur? întrebă ei plin de mînie.

— Nu, recunoscu ea. Bineînţeles că nu-mi îmhipui aşa ceva. Ştiu foarte bine că o faci doar de dragul Irenei. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu scoate sufletul din noi şi nu ne face de rîs în faţa copiilor!

Cu această concesie din partea ei, cearta luă sfirşit, iar Lapham cu un aer morocănos, se cufundă în tăcere. Veni şi ultima seară înaintea mesei, iar chestiunea mănuşilor tot nu fusese rezolvată şi părea că aşa va rămîne. Cumpărase totuşi o pereche, pentru a fi în orice caz asigurat, transpirase pînă nu mai putuse în compania vînzătoarei care îl ajutase să le încerce; unghiile îi erau încă pline de talcul presărat de ea din belşug pentru a învinge rezistenţa degetelor lui groase. Dar tot nu ştia dacă trebuie sau nu să le poarte. Găsiseră în fine o carte unde se spupea că doamnele la masă îşi scoteau mînuşile, despre bărbaţi însă nu se pomenea nimic. Îşi lăsă soţia acolo unde era pironită, în faţa oglinzii, în rochia nouă, pe jumătate încopciată, si se îndreptă spre camera lui, dincolo de salon. Înainte de a închide uşa, o zări pe Irene purtîndu-şi paşii încet în sus şi în jos, în faţa oglinzii mari, îmbrăcată şi ea în rochia nouă, urmată de croitoreasă, cu gura plină de ace, care din cînd în cînd o oprea ca să poată pune cîte un ac în trenă. Penelope stălea într-un colţ criticînd şi dînd sfaturi. Toate astea îl scoteau din sărite pe Lapham si i se făcea silă de el şi de tot neamul lui. Dar mai uitîndu-se încă o dată, zări în oglindă înfăţişarea fetei, frumoasă şi radiind de fericire, şi atunci inima lui se înduioşă din nou, plină de afecţiune paternă si de mîndrie. Irene avea să se bucure atît de mult, şi Lapham îşi dădea seama că fata lui va umbri pe toate femeile de acolo. Era supărat că Penelope nu venea, tare i-ar fi plăcut ca toţi comesenii să o audă vorbind Lăsă uşa camerei întredeschisă, să audă ce-i spunea Irenei. Se simţea, într-adevăr, amărît şi dezamăgit din cauza

Penelopei, dar doamna Lapham o convinse să-l consoleze în seara următoare, înaintea plecării lor.

— Întoarcă să priveşti partea bună a lucrurilor, tată! Cred că, odată ajuns acolo, vei vedea cît de bine am făcut să nu vin. Irene nu trebuie nici să deschidă gura şi toţi pot vedea cît de drăguţă este, dar, în ceea ce mă priveşre, n-ar putea şti cît sînt de spirituală decît dacă vorbesc, şi poate nici atunci nu şi-ar da seama. Acest atac la vanitatea simplă a tatălui ei îl făcu să rîdă. Apoi plecară cu trăsura, iar Penelope închise uşa în urma lor şi se urcă în camera ei, cu buzele strînse, ca să nu o podidească plînsul.

Lector. RODICA ROTARU
Tehnoredactor: ELENA CĂLUGĂRU

Bun de *tipar 19.1V.1977. Tiraj 100 090 ex.* broşate.
Coli ed. 12,16. Coli tipar 9,5.

Comanda nr. 70110
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii”
Bucureşti — Piaţa Scînteii nr 1
Republica Socialista Romînia

howells

«La apogeul carierei sale, în jurul anului 1890, Howells era considerat scriitorul cel mai remarcabil al Americii. El a revitalizat realismul, opunîndu-se sentimentalismului şi idealizării... Romanele sale, ca şi multe din scrierile autobiografice, continuă să păstreze prospeţimea şi forţa caracteristice unui maestru al literaturii.»

S. Bradley, R.C. Beatty, E.H. Long

(The American Tradition in Literature)

Vol. I—II, lei 9

editura minerva

Armando Palacio Valdés (1853—1938), critic şi prozator spaniol.

Walt Whitman, *Opere alese,* traducere de Mihnea Gheorghiu, E.S.P.L.A., 1956.

Cartier rezidenţial elegant al Bostonului.

Daisy Miller, personaj din romanul cu acelaşi nume de Henry James, publicat în 1878.

Fermă unde se cresc vite sau cai.

Amestec de ceai chinezesc negru şi verde.

Ceai chinezesc negru

Shakespeare, *Romeo şi Julieta,* III, 1, 99, în romîneşte de Virgil Teodorescu, Editura Albatros, Bucureşti, 1971.

Ultimul roman al scriitoarei George Eliot.

Suveranul imperiului mongol.

Ultima joi din luna noiembrie, sărbătoare legală în SUA. „Ziua recunoştinţei".

Adunare a sectei religioase cu acelaşi nume caracterizată prin lungi perioade de tăcere.

Table of Contents

PREFAȚĂ
TABEL CRONOLOGIC
BIBLIOGRAFIA OPERELOR LUI HOWELLS
I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI
XIII

Table of Contents

PREFAŢĂ	3
TABEL CRONOLOGIC	24
BIBLIOGRAFIA OPERELOR LUI HOWELLS	33
I	38
II	61
III	77
IV	88
V	102
VI	113
VII	126
VIII	137
IX	154
X	173
XI	186
XIII	226